

**KARADENİZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ**

TRABZON

KARADENİZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

ORCID : - - -

Karadeniz Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsünce

Unvanı Verilmesi İçin Kabul Edilen Tezdir.

Tezin Enstitüye Verildiği Tarih : / /

Tezin Savunma Tarihi : / /

Tez Danışmanı :

ORCID : - - -

Trabzon

ÖNSÖZ

Yaşanabilir dünya ve sağlıklı çevreler hayatın temel noktalarıdır. Dünyanın artan nüfusuyla birlikte yaşanabilir çevreler giderek azalmakta hatta zarar görmektedir. 2019 yılında ortaya çıkan Covid-19 salgını bu zararın ortaya çıkmaya başladığını gösteren en çarpıcı olaylardan biri olmuştur. Salgının ortaya çıkmasıyla beraber korku ve panik içinde yaşamaya çalışan insanlar aynı zamanda yakınları ve sevdiklerinin kaybıyla da zor günler ve yıllar geçirmişlerdir. Hayatın her alanını olumsuz şekilde etkileyen salgın sebebiyle birçok kısıtlama ve değişim yaşamımızda baş göstermiştir. Salgın döneminde birçok şeyden mahrum kalan insanlar belli süreler için kentsel alanlardan da uzak kalmıştır. Psikolojik ve fiziksel sağlığımız için oldukça değerli olan ve önemli pek çok ekosistem hizmetleri sağlayan kentsel alanların önemini salgın döneminde daha iyi anladık. Artan bu farkındalık ile kentsel alanlara olan algılarımız değişmeye başladı. Dolayısıyla salgının kentsel alanlara yönelik kullanım, tutum ve algı üzerinde önemli etkilerinin olduğunu söyleyebiliriz.

Bu sorunsalı ele alan yüksek lisans tez çalışmamda danışmanlığımı üstlenerek bana yol gösteren, bu süreçte ortaya çıkan her türlü zorlukta desteğini esirgemeyen, sürekli yapıcı eleştirileri ve motivasyonu beni daha iyi çalışmalar yapmaya teşvik eden değerli hocam Dr. Öğr. Üyesi Aysel YAVUZ'a teşekkürlerimi borç bilirim.

Araştırma süreci boyunca bana destek olan değerli hocalarıma ve arkadaşlarıma teşekkür ederim.

Maddi ve manevi olarak her daim yanımda olan varlığımın ve şükürümün sebebi olan anneme, babama, kardeşlerime ve eşime minnet ve teşekkürlerimi sunarım.

İkbal EROL
Trabzon, 2023

TEZ ETİK BEYANNAMESİ

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum “Covid-19 Salgınının Kentsel Açık Mekan Kullanımı Üzerindeki Etkilerinin Araştırılması: Trabzon Örneği” başlıklı bu çalışmayı baştan sona kadar danışmanım Dr. Öğr. Üyesi Aysel YAVUZ’un sorumluluğunda tamamladığımı, verileri/örnekleri kendim topladığımı, deneyleri/analizleri ilgili laboratuvarlarda yaptığımı/yaptırdığımı, başka kaynaklardan aldığım bilgileri metinde ve kaynakçada eksiksiz olarak gösterdiğimi, çalışma sürecinde bilimsel araştırma ve etik kurallara uygun olarak davrandığımı ve aksinin ortaya çıkması durumunda her türlü yasal sonucu kabul ettiğimi beyan ederim. 04/07/2023

İkbal EROL

İÇİNDEKİLER

Sayfa No

ÖNSÖZ.....	III
TEZ ETİK BEYANNAMESİ.....	IV
İÇİNDEKİLER.....	V
ÖZET.....	VII
SUMMARY.....	VIII
ŞEKİLLER DİZİNİ.....	IX
TABLolar DİZİNİ.....	X
1. GENEL BİLGİLER.....	1
1.1. Giriş.....	1
1.2. Çalışmanın Amacı ve Kapsamı.....	4
1.3. Dünyadaki Salgınların Tarihi ve Etkileri.....	8
1.3.1. Koronavirüslere Genel Bakış.....	11
1.3.1.1. Covid-19 Küresel Salgını ve Genel Yayılımı	12
1.3.1.1.1. Covid-19'un Türkiye'deki Süreci ve Alınan Tedbirler.....	14
1.3.1.1.2. Covid-19 Karantina Dönemi, Alınan Tedbirler ve İnsanlar Üzerindeki Etkisi.....	15
1.3.1.1.3. Covid-19 Salgın Dönemi Boyunca Konuyla İlgili Yapılan Araştırmalar	18
1.4. Kent ve Kentsel Açık Alan Kavramı.....	25
1.4.1. Kentsel Açık Alanların Kent Yaşamındaki Yeri ve Önemi.....	27
1.4.2. Kentsel Açık Alanların İnsan Sağlığı Üzerindeki Etkisi.....	31
1.4.3. Kentsel Açık Alanların Sosyal Değeri ve Sosyal Mesafe.....	34
1.4.4. Covid-19 ve Kentsel Açık Alan Kullanımında Yeni Normaller.....	37
1.5. Covid-19 Salgın Döneminde İnsan ve Yaşam Kalitesi.....	42
1.5.1. Covid-19'un Kentsel Açık Alanlar Üzerindeki Etkisi.....	45
1.5.1.1. Covid-19'un Kentsel Açık Alanlardaki Olumlu Etkileri.....	46
1.5.1.2. Covid-19'un Kentsel Açık Alanlardaki Olumsuz Etkileri.....	48
1.6. Salgın Öncesi Dönemlerde Kentsel Açık Alan Kullanımı.....	50
1.6.1. Kentsel Açık Alan Olarak Meydanların Kullanımı.....	50
1.6.2. Kentsel Açık Alan Olarak Sokakların Kullanımı.....	52

1.6.3.	Kentsel Açık Alan Olarak Kıyıların Kullanımı.....	54
1.6.4.	Kentsel Açık Alan Olarak Müze Bahçelerinin Kullanımı.....	56
1.6.5.	Kentsel Açık Alan Olarak Çocuk Parklarının Kullanımı.....	57
1.6.6.	Kentsel Açık Alan Olarak Yeşil Alanların Kullanımı.....	59
2.	YAPILAN ÇALIŞMALAR.....	62
2.1.	Çalışma Alanlarının Tanıtılması.....	62
2.1.1.	Kent Parkı Çalışma Alanı: Atapark.....	63
2.1.2.	Kentsel Yeşil Alan Çalışma Alanı: Zağnos Vadisi.....	64
2.1.3.	Kent Meydanı Çalışma Alanı: Trabzon Kent Meydanı.....	65
2.1.4.	Yaya Sokakları Çalışma Alanı: Kunduracılar Caddesi.....	66
2.1.5.	Tarihi Mekanlar İçeren Çalışma Alanı: Ayasofya Müzesi.....	67
2.1.6.	Kıyı Çalışma Alanı: Beşirli-Ayasofya Sahili.....	68
2.1.7.	Çocuk Mekanları Çalışma Alanı: Oyuncakistan Çocuk Parkı.....	69
2.2.	Salgın Öncesi Dönemlerde Çalışma Alanların Kullanım Durumu.....	69
2.3.	Araştırma Metodolojisi.....	70
2.3.1.	Alan Gözlemi Yapılması.....	71
2.3.2.	Anket.....	72
2.3.3.	Verilerin Değerlendirilmesi.....	73
3.	BULGULAR.....	74
3.1.	Pilot Çalışmaya (Ocak-Mayıs 2021 dönemine) Ait Bulgular.....	74
3.1.1.	Gözlemlerden Elde Edilen Bulgular.....	75
3.1.2.	Anketten Elde Edilen Bulgular.....	76
3. 1. 3.	Pilot Çalışmaya Ait Değerlendirme.....	79
3.2.	Alan Çalışmasına (Haziran 2021-2022 dönemine) Ait Bulgular.....	83
3.2.1.	Gözlemler Sonucu Elde Edilen Bulgular.....	83
3.2.2.	Anketten Elde Edilen Bulgular.....	92
3.2.2.1.	Demografik Bulgular.....	92
3.2.2.2.	Salgın Öncesi Dönemde En Çok Ziyaret Edilen Kentsel Mekan Türü...	95
3.2.2.3.	Salgın Öncesi Dönemde Kentsel Açık Alan Kullanım Durumu.....	96
3.2.2.4.	Salgın Öncesi Dönemde Kentsel Açık Alan Kullanım Amacı.....	97
3.2.2.5.	Salgın Öncesi Dönemde Kentsel Açık Alanlardaki Sosyal Mesafe Tercih...	97
3.2.2.6.	Salgın Öncesi Dönemde En Çok Tercih Edilen Mekan Türü.....	98

3.2.2.7.	Salgın Döneminde Kentsel Açık Alanların Kullanımında Değişiklik Olma Durumu.....	98
3.2.2.8.	Salgın Döneminde Kentsel Açık Alanların İnsanlar İçin İfade Ettiği Değer.....	99
3.2.2.9.	Salgın Döneminde Kentsel Alanlarla İlgili Belirtilen Algıların Birbiri Üzerindeki Etkisinin İncelenmesi.....	100
3.2.2.10.	Katılımcıların Sosyodemografik Özelliklerin Salgın Öncesi Dönemde En Çok Ziyaret Edilen Kentsel Mekan Türü Tercihlerine Etkisi.....	102
3.2.2.11.	Sosyodemografik Özelliklerin Kentsel Alanları Kullanma Amacı İlişkisi.....	117
3.2.2.12.	Sosyodemografik Özelliklerin Salgın Öncesi Dönemde Kentsel Açık Mekanlardaki Sosyal Mesafe Tercihi Üzerindeki Etkisi.....	117
3.2.2.12.1.	Çocuk Sayısının Sosyal Mesafe Tercihi Üzerindeki Etkisi.....	117
3.2.2.13.	Sosyodemografik Özellikler İle Salgın Döneminde Kentsel Alanları Kullanma Durumundaki Değişiklik Arasındaki İlişki	118
3.2.2.14.	Kentsel Alanların Salgın Dönemindeki İşlevsel Değerine İlişkin Bulgular.....	119
3.2.2.15.	Kentsel Alanların Salgın Dönemindeki İşlevsel Değerleri İle Salgın Döneminde Kentsel Açık Alanların İfade Ettiği Değer Arasındaki İlişki.....	133
3.2.2.16.	Kentsel Alanların Salgın Dönemindeki İşlevsel Değerlerine İlişkin Faktör Analizi.....	141
4.	TARTIŞMA.....	148
5.	SONUÇLAR.....	156
6.	ÖNERİLER.....	159
7.	KAYNAKLAR.....	161
8.	EKLER.....	176
ÖZGEÇMİŞ		

Yüksek Lisans Tezi

ÖZET

COVID-19 SALGINININ KENTSEL AÇIK MEKAN KULLANIMI ÜZERİNDEKİ ETKİLERİNİN ARAŞTIRILMASI: TRABZON ÖRNEĞİ

İKBAL EROL

Karadeniz Teknik Üniversitesi

Fen Bilimleri Enstitüsü

Peyzaj Mimarlığı Anabilim Dalı

Danışman: Dr. Öğr. Üyesi Aysel YAVUZ

2023, 201 Sayfa, 10 Sayfa Ek

Covid-19 salgını dünyada büyük bir halk sağlığı krizine sebep olmasının yanı sıra hayatın her alanını belli seviyelerde etkileyen bir felaket olarak karşımıza çıkmıştır. Trabzon ili özelinde yürütülen bu çalışmada Covid-19 salgın süreci ve tedbirleri kapsamında uygulanan kısıtlamalar ile bağlantılı olarak insanların kentsel açık alan kullanım tercihlerinin değişkenlik gösterip göstermediği araştırılmıştır.

Çalışmanın amaçları doğrultusunda Trabzon şehrinde belirlenen 7 farklı kentsel alanda gözlemler ve 157 kişinin katılımıyla bir çevrimiçi anket uygulaması yapılarak veriler elde edilmiştir. Sonuçlarda Covid-19 salgınının salgın olmayan dönemlere kıyasla kent parklarının kullanımı ve algıları üzerinde önemli bir etkisi olduğu tespit edilmiştir. Sosyo demografik özelliklerin kentsel açık alanların kullanım ve algıları üzerinde etkili olduğu belirlenmiştir. Ayrıca salgın döneminde kent meydanı, kıyı alanları ve yeşil alanların “Sosyal alan işlevlerini”, tarihi mekanların “Sosyo kültürel alan işlevlerini”, yaya sokaklarının “Psiko sosyal alan işlevlerini” ve çocuk mekanlarının ise “Fiziksel alan işlevlerini” karşıladığı saptanmıştır.

Bu çalışma yerel bir tespit ve değerlendirme çalışması olup; bulguları kentsel açık alanların önemini anlamaya ve Trabzon şehrindeki kentsel açık alanların kalitesini ve miktarını artırmaya yönelik önlemlerin uygulanmasına yardımcı olacak niteliktedir.

Anahtar Kelimeler: Covid-19, Kentsel Açık Alanlar, Kullanıcı Memnuniyeti, Algı, Sosyal Mesafe, Dirençli Kentler.

Master Thesis

SUMMARY

**INVESTIGATING THE EFFECTS OF THE COVID-19 PANDEMIC ON THE USE OF
URBAN OPEN SPACE: EXAMPLE OF TRABZON**

İKBAL EROL

Karadeniz Technical University

The Graduate School of Natural and Applied Sciences

Landscape Architecture Graduate Program

Supervisor: Assoc. Öğr.Üyesi Aysel YAVUZ

2023, 201 Pages, 10 Pages Appendix

In addition to causing a major public health crisis in the world, the Covid-19 pandemic has come across as a disaster that affects every area of life at certain levels. In this study conducted specifically for the province of Trabzon, it was investigated whether people's preferences for using urban open spaces vary in connection with the restrictions imposed within the scope of the Covid-19 pandemic process and measures.

In this purposes of study, data were obtained by conducting observations in 7 different urban areas determined in the city of Trabzon and an online survey application with the participation of 157 people. In the results, it was found that the Covid-19 pandemic had a significant impact on the use and perceptions of urban parks compared to non-epidemic periods. It has been determined that sociodemographic characteristics have an impact on the use and perceptions of urban open spaces. In addition, during the epidemic period, it has been determined that town squares, coasts and green areas have a social function, historical areas have socio-cultural functions, pedestrian streets have a psycho-social space function, children's spaces have a physical space function.

This study is a local detection and evaluation study; its findings are qualified to help understand the importance of urban open spaces and implement measures to increase the quality and quantity of urban open spaces in the city of Trabzon.

Key words: Covid-19, Urban Open Spaces, User Satisfaction, Perception, Social Distance, Resilient Cities.

ŞEKİLLER DİZİNİ

	<u>Sayfa No</u>
Şekil 1. Çalışmada izlenen süreç.....	7
Şekil 2. Kıtalarla göre aylık vaka sayıları.....	14
Şekil 3. Dış mekan kalitesi ile dış mekan etkinliği arasındaki bağlantı.....	31
Şekil 4. Edward T.Hall'un mekânsal taksonomisi.....	35
Şekil 5. 1) Domino parkı sosyal mesafe çemberi; 2) Kordon sosyal mesafe çemberi.....	39
Şekil 6. 1) Berlin sokaklarında sosyal mesafe; 2) Çorum sokaklarında sosyal mesafe.....	40
Şekil 7. Parc de la Distance.....	41
Şekil 8. 1) Elblag, Polonya; 2) mi casa your casa.....	41
Şekil 9. 1) Singapur sosyal mesafe örneği; 2) Sosyal mesafe yoga kubbeleri.....	42
Şekil 10. Maslow'un ihtiyaçlar hiyerarşisi.....	44
Şekil 11. Şehirler ve Covid-19 salgını.....	46
Şekil 12. 1) Times Meydanı ABD; 2) Trafalgar Meydanı, İngiltere; 3) Old Town Meydanı, Çek Cumhuriyeti; 4) Plaza Santa Ana Meydanı, İspanya.....	52
Şekil 13. 1) Şanzelize Caddesi- Champs Elysees, Fransa; 2) Lombard Caddesi, ABD; 3) Orchard Road, Singapur; 4) la rambla, İspanya.....	54
Şekil 14. 1) Benidorm sahili, İspanya; 2) Rio de Janeiro, Brezilya.....	56
Şekil 15. 1) Louvre Müzesi, Fransa; 2) Borghese Müzesi, İtalya.....	57
Şekil 16. Van Gogh müzesi, Hollanda.....	57
Şekil 17. 1) Fruktparken oyun parkı, İsveç; 2) Clemyjontri parkı, ABD.....	59
Şekil 18. 1) Central park, ABD; 2) Canberra şehri, Avustralya; 3) İngiliz Bahçesi, Almanya.....	60
Şekil 19. Kent merkezindeki çalışma alanlarının konumu.....	62
Şekil 20. Atapark'ın konumu ve alandan görseller.....	63
Şekil 21. Zağnos Vadisi'nin konumu ve alandan görseller.....	64
Şekil 22. Trabzon Kent Meydanı'nın konumu ve alandan görseller	65
Şekil 23. Kunduracılar Caddesi'nin konumu ve alandan görseller.....	66
Şekil 24. Ayasofya Müzesi'nin konumu ve alandan görseller.....	67
Şekil 25. Beşirli Ayasofya Sahili'nin konumu ve alandan görseller.....	68

Şekil 26.	Oyuncakistan Çocuk Parkı'nın konumu ve alandan görseller.....	69
Şekil 27.	Salgın öncesi dönemde kentsel alan kullanım durumu.....	70
Şekil 28.	Alan çalışması akış diyagramı	71
Şekil 29.	Covid-19 dönemine ait Trabzon kenti kamusal alan kullanımı Ocak Mayıs 2021 dönemine ait görseller.....	74
Şekil 30.	Atapark'ın Haziran 2021-2022 arası kullanım durumuna ait görseller....	84
Şekil 31.	Zağnos Vadisi'nin Haziran 2021-2022 arası kullanım durumuna ait görseller.....	85
Şekil 32.	Trabzon Kent Meydanı'nın Haziran 2021-2022 arası kullanım durumuna ait görseller.....	87
Şekil 33.	Kunduracılar Caddesi'nin Haziran 2021-2022 arası kullanım durumuna ait görseller.....	88
Şekil 34.	Ayasofya Müzesi'nin Haziran 2021-2022 arası kullanım durumuna ait görseller.....	89
Şekil 35.	Beşirli Ayasofya Sahili'nin Haziran 2021-2022 arası kullanım durumuna ait görseller.....	90
Şekil 36.	Oyuncakistan Çocuk Parkı'nın Haziran 2021-2022 arası kullanım durumuna ait görseller.....	91
Şekil 37.	Katılımcıların cinsiyet dağılımı.....	92
Şekil 38.	Katılımcıların yaş dağılımı.....	93
Şekil 39.	Katılımcıların medeni durumları.....	93
Şekil 40.	Katılımcıların çocuk sayısı dağılımı.....	93
Şekil 41.	Katılımcıların eğitim durumları.....	94
Şekil 42.	Katılımcıların mesleki dağılımı.....	94
Şekil 43.	Katılımcıların gelir düzeyi dağılımı.....	95
Şekil 44.	Katılımcıların salgın öncesi dönemde kentsel açık alan kullanım sıklığı.	96
Şekil 45.	Katılımcıların salgın öncesi dönemde kentsel açık alanların kullanım amacı.....	97
Şekil 46.	Katılımcıların salgın öncesi dönemde kentsel açık alanlardaki sosyal mesafe tercihi.....	98
Şekil 47.	Katılımcıların salgın öncesi dönemde en çok tercih ettiği mekan türü....	98
Şekil 48.	Katılımcıların salgın döneminde kentsel alanları kullanma durumundaki değişiklik.....	99

TABLolar DİZİNİ

	<u>Tablo No</u>
Tablo 1. Tarihte görülen bazı salgın hastalıklara ilişkin bilgiler.....	10
Tablo 2. Covıd-19 Dünya Sağlık Örgütü verileri.....	14
Tablo 3. Covıd-19 salgını için bazı ülkelerde alınan önlemler.....	17
Tablo 4. Covıd-19'un kentsel yeşil alan kullanımına etkisine odaklanan araştırmalar ve önemli bulgular.....	22
Tablo 5. Covıd-19 döneminde konut bahçelerinin önemini vurgulayan araştırmalar.....	23
Tablo 6. Yeşil alana erişimin önemine odaklanan araştırmalar ve önemli bulgular	25
Tablo 7. Katılımcılara ait demografik veriler.....	76
Tablo 8. Ankete katılanların salgın öncesi en çok ziyaret ettiği mekan türü.....	77
Tablo 9. Ankete katılanların salgın öncesi kentsel açık alanları kullanma sıklığı..	77
Tablo 10. Ankete katılanların salgın öncesi kentsel açık mekanları kullanma amacı	78
Tablo 11. Ankete katılanların salgın öncesi kentsel açık mekanlardaki sosyal mesafe tercihi.....	78
Tablo 12. Ankete katılanların salgın döneminde kentsel açık alanları kullanma durumundaki değişiklik.....	78
Tablo 13. Salgın döneminde kentsel açık alanların ifade ettiği algılar.....	79
Tablo 14. Salgın öncesi dönemde en çok ziyaret edilen mekan türü yüzdeleri.....	101
Tablo 15. Salgının ilk döneminde mesire yeri ve yayla tercihleri çapraz tablo analizi.....	102
Tablo 16. Salgın döneminde kentsel açık alanlarla ilgili belirtilen algıların yüzde değeri.....	106
Tablo 17. Salgın döneminde kentsel alanlarla ilgili belirtilen algılara ilişkin korelasyon analizi tablosu.....	107
Tablo 18. Salgın döneminde kentsel alanlarla ilgili belirtilen algılara ilişkin ortalama ve standart sapma değerleri.....	108
Tablo 19. Sosyo-demografik özelliklerin salgın öncesi dönemde en çok ziyaret edilen kentsel mekan türü tercihlerine etkisi.....	103
Tablo 20. Cinsiyetin meydanlar tercihi üzerindeki etkisinin Ki-kare (Chi-square) Analizi ile sorgulanması.....	103

Tablo 21.	Cinsiyetin meydanlar tercihi üzerindeki etkisinin Çapraz Tablo (Crosstab) Analizi ile sorgulanması.....	104
Tablo 22.	Yaşın meydanlar tercihi üzerindeki etkisinin Ki-Kare (Chi-Square) Analizi ile sorgulanması.....	104
Tablo 23.	Yaşın meydanlar tercihi üzerindeki etkisinin Çapraz tablo (Crosstab) analizi ile sorgulanması.....	104
Tablo 24.	Yaşın sokaklar tercihi üzerindeki etkisinin Ki-Kare (Chi-Square) Analizi ile sorgulanması.....	105
Tablo 25.	Yaşın sokaklar tercihi üzerindeki etkisinin Çapraz Tablo (Crosstab) Analizi ile sorgulanması.....	105
Tablo 26.	Yaşın alışveriş sokakları tercihi üzerindeki etkisinin Ki-Kare (Chi-Square) Analizi ile sorgulanması.....	106
Tablo 27.	Yaşın alışveriş sokakları tercihi üzerindeki etkisinin Çapraz Tablo (Crosstab) Analizi ile sorgulanması.....	106
Tablo 28.	Yaşın kıyılar tercihi üzerindeki etkisinin Ki-Kare (Chi-Square) Analizi ile sorgulanması.....	106
Tablo 29.	Yaşın kıyılar tercihi üzerindeki etkisinin Çapraz Tablo (Crosstab) Analizi ile sorgulanması.....	107
Tablo 30.	Yaşın vadiler tercihi üzerindeki etkisinin Ki-Kare (Chi-Square) Analizi ile sorgulanması.....	107
Tablo 31.	Yaşın vadiler tercihi üzerindeki etkisinin Çapraz Tablo (Crosstab) Analizi ile sorgulanması.....	107
Tablo 32.	Medeni durumun sokaklar tercihi üzerindeki etkisinin Ki-Kare (Chi-Square) Analizi ile sorgulanması.....	108
Tablo 33.	Medeni durumun sokaklar tercihi üzerindeki etkisinin Çapraz Tablo (Crosstab) Analizi ile sorgulanması.....	108
Tablo 34.	Medeni durumun kıyılar tercihi üzerindeki etkisinin Ki-Kare (Chi-Square) Analizi ile sorgulanması.....	108
Tablo 35.	Medeni durumun kıyılar tercihi üzerindeki etkisinin Çapraz Tablo (Crosstab) Analizi ile sorgulanması.....	109
Tablo 36.	Medeni durumun vadiler tercihi üzerindeki etkisinin Ki-Kare (Chi-Square) Analizi ile sorgulanması.....	109
Tablo 37.	Medeni durumun vadiler tercihi üzerindeki etkisinin Çapraz Tablo	

	(Crosstab) Analizi ile sorgulanması.....	109
Tablo 38.	Çocuk sayısının parklar tercihi üzerindeki etkisinin Ki-Kare (Chi-Square) Analizi ile sorgulanması.....	110
Tablo 39.	Çocuk sayısının parklar tercihi üzerindeki etkisinin Çapraz Tablo (Crosstab) Analizi ile sorgulanması.....	110
Tablo 40.	Çocuk sayısının meydanlar tercihi üzerindeki etkisinin Ki-Kare (Chi-Square) Analizi ile sorgulanması.....	110
Tablo 41.	Çocuk sayısının meydanlar tercihi üzerindeki etkisinin Çapraz Tablo (Crosstab) Analizi ile sorgulanması.....	111
Tablo 42.	Çocuk sayısının sokaklar tercihi üzerindeki etkisinin Ki-Kare (Chi-Square) Analizi ile sorgulanması.....	111
Tablo 43.	Çocuk sayısının sokaklar tercihi üzerindeki etkisinin Çapraz Tablo (Crosstab) Analizi ile sorgulanması.....	111
Tablo 44.	Çocuk sayısının kıyılar tercihi üzerindeki etkisinin Ki-Kare (Chi-Square) Analizi ile sorgulanması.....	112
Tablo 45.	Çocuk sayısının kıyılar tercihi üzerindeki etkisinin Çapraz Tablo (Crosstab) Analizi ile sorgulanması.....	112
Tablo 46.	Eğitim durumunun vadiler tercihi üzerindeki etkisinin Ki-Kare (Chi-Square) Analizi ile sorgulanması.....	113
Tablo 47.	Eğitim durumunun vadiler tercihi üzerindeki etkisinin Çapraz Tablo (Crosstab) Analizi ile sorgulanması.....	113
Tablo 48.	Mesleğin meydanlar tercihi üzerindeki etkisinin Ki-Kare (Chi-Square) Analizi ile sorgulanması.....	113
Tablo 49.	Mesleğin meydanlar tercihi üzerindeki etkisinin Çapraz Tablo (Crosstab) Analizi ile sorgulanması.....	114
Tablo 50.	Mesleğin kentsel yeşil alanlar tercihi üzerindeki etkisinin Ki-Kare (Chi-Square) Analizi ile sorgulanması.....	114
Tablo 51.	Mesleğin kentsel yeşil alanlar tercihi üzerindeki etkisinin Çapraz Tablo (Crosstab) Analizi ile sorgulanması.....	115
Tablo 52.	Mesleğin kent dışı yüksek alanlar tercihi üzerindeki etkisinin Ki-Kare (Chi-Square) Analizi ile sorgulanması.....	115
Tablo 53.	Mesleğin kent dışı yüksek alanlar tercihi üzerindeki etkisinin Çapraz Tablo (Crosstab) Analizi ile sorgulanması.....	116

Tablo 54.	Mesleğin kıyıları tercihi üzerindeki etkisinin Ki-Kare (Chi-Square) Analizi ile sorgulanması.....	116
Tablo 55.	Mesleğin kıyıları tercihi üzerindeki etkisinin Çapraz Tablo (Crosstab) Analizi ile sorgulanması.....	117
Tablo 56.	Çocuk sayısının sosyal mesafe tercihi üzerindeki etkisinin Ki-Kare (Chi-Square) Analizi ile sorgulanması.....	118
Tablo 57.	Çocuk sayısının sosyal mesafe tercihi üzerindeki etkisinin Çapraz Tablo (Crosstab) Analizi ile sorgulanması.....	118
Tablo 58.	Cinsiyetin salgın döneminde kentsel alanları kullanma durumundaki değişiklik üzerindeki etkisinin Ki-Kare (Chi-Square) Analizi ile sorgulanması.....	119
Tablo 59.	Cinsiyetin salgın döneminde kentsel alanları kullanma durumundaki değişiklik üzerindeki etkisinin Çapraz Tablo (Crosstab) Analizi ile sorgulanması.....	119
Tablo 60.	Meydanların salgın dönemindeki işlevsel değerlerine ilişkin ortalama, standart sapma ve yüzde değerleri.....	120
Tablo 61.	Meydanlar için belirtilen işlevler arasındaki korelasyon analizi sonuçları.....	122
Tablo 62.	Yaya sokaklarının salgın dönemindeki işlevsel değerlerine ilişkin ortalama, standart sapma ve yüzde değerleri.....	123
Tablo 63.	Yaya sokakları için belirtilen işlevler arasındaki korelasyon analizi sonuçları.....	124
Tablo 64.	Kıyı alanlarının salgın dönemindeki işlevsel değerlerine ilişkin ortalama, standart sapma ve yüzde değerleri.....	125
Tablo 65.	Kıyı alanları için belirtilen işlevler arasındaki korelasyon analizi sonuçları.....	126
Tablo 66.	Yeşil alanların salgın dönemindeki işlevsel değerlerine ilişkin ortalama, standart sapma ve yüzde değerleri.....	127
Tablo 67.	Yeşil alanlar için belirtilen işlevler arasındaki korelasyon analizi sonuçları.....	128
Tablo 68.	Tarihi mekanların salgın dönemindeki işlevsel değerlerine ilişkin ortalama, standart sapma ve yüzde değerleri.....	129
Tablo 69.	Tarihi mekanlar için belirtilen işlevler arasındaki korelasyon analizi sonuçları.....	130

Tablo 70.	Çocuk mekanlarının salgın dönemindeki işlevsel değerlerine ilişkin ortalama, standart sapma ve yüzde değerleri.....	131
Tablo 71.	Çocuk mekanları için belirtilen işlevler arasındaki korelasyon analizi sonuçları.....	132
Tablo 72.	Kentsel açık alanların ifade ettiği değer ile meydanların işlevleri arasındaki korelasyon analizi sonuçları.....	135
Tablo 73.	Kentsel açık alanların ifade ettiği değer ile yaya sokaklarının işlevleri arasındaki korelasyon analizi sonuçları.....	136
Tablo 74.	Kentsel açık alanların ifade ettiği değer ile kıyıların işlevleri arasındaki korelasyon analizi sonuçları.....	137
Tablo 75.	Kentsel açık alanların ifade ettiği değer ile yeşil alanların işlevleri arasındaki korelasyon analizi sonuçları.....	138
Tablo 76.	Kentsel açık alanların ifade ettiği değer ile tarihi mekanların işlevleri arasındaki korelasyon analizi sonuçları.....	139
Tablo 77.	Kentsel açık alanların ifade ettiği değer ile çocuk mekanlarının işlevleri arasındaki korelasyon analizi sonuçları.....	140
Tablo 78.	Meydanlar için faktör grupları.....	141
Tablo 79.	Meydanlar faktör yükleri.....	141
Tablo 80.	Yaya sokakları için faktör grupları.....	142
Tablo 81.	Yaya sokakları faktör yükleri.....	142
Tablo 82.	Kıyıları için faktör grupları.....	143
Tablo 83.	Kıyıları faktör yükleri.....	143
Tablo 84.	Yeşil alanlar için faktör grupları.....	144
Tablo 85.	Yeşil alanlar faktör yükleri.....	144
Tablo 86.	Tarihi mekanlar içeren alanların faktör grupları.....	145
Tablo 87.	Tarihi mekanlar faktör yükleri.....	145
Tablo 88.	Çocuk mekanları için faktör grupları.....	146
Tablo 89.	Çocuk mekanları faktör yükleri.....	146
Tablo 90.	Kentsel alanların karşıladığı işlevler.....	147

SEMBOLLER DİZİNİ

Ark	Arkadaşlarla buluşma ortamı
Blş	Bulaşma ve risk ortamı
CM	Çocuk Mekanı
Covid-19	Koronavirüs Hastalığı 2019
Gsz	Güvensiz ortam
IBV	Enfeksiyöz Bronşit Virüsü
KIY	Kıyı
Knt	Kentin ekonomik değeri
Kyg	Kaygı uyandıran mekanlar
M	Meydan
MERSCoV	Orta Doğu Solunum Sendromu
MHV	Fare Hepatit Virüsü
Psk	Psikolojik sağlığımız için önemli alanlar
Sa	Sadece açık alan
SARS-CoV	Şiddetli Akut Solunum Sendromu
Tem	Temiz hava alabileceğim bir yer
TGEV	Bulaşıcı Gastroenterit Virüsü
TME	Tarihi Mekan
Tpl	Toplumsal iletişim kanalları
Vzg	Vazgeçilmez bir ortam
WHO	Dünya Sağlık Örgütü
Y	Yeşil Alan
YS	Yaya Sokağı

1. GENEL BİLGİLER

1.1.Giriş

Kentlerin yaşayan bir organizma olarak sürekli bir değişim içinde olduğu söylenir. Bu organizmanın temel taşlarından biri kentsel açık alanlardır. Kentsel açık alanlar insanların bir araya geldiği, etkileşime girdiği toplumsal iletişim alanlarıdır. Sosyolojik açıdan bakıldığında bu alanlar; rekreatif, ticaret, kültür, sanat, ulaşım, hizmet vb. etkileşimlere ortam oluşturan, yaşamın gerçekleştiği temel alanlardır. Meydanlar, sokaklar, yeşil alanlar, parklar bu sistemin en önemli odaklarıdır. Kentlerin yaşam alanları olan bu alanlar aynı zamanda kent kimliğinin bir parçasıdır. Kenti ve kent halkını yansıtan öğeler barındırır. Kentsel mekanlar; buluşma ve toplanma, festival, yürüyüş yapma, dinlenme, alışveriş yapma, çocuklar için oyun oynama, bisiklete binme, temiz hava alma, egzersiz yapma vb. gibi kentlinin yaşamı ve gelişimi için fırsatlar sunarlar. Kentlerin bu özellikleri bu alanları yaşam dolu hale getirerek uzun süre vakit geçirebilmek için vazgeçilmez kılar. Kent halkı için önemi yüksek olan bu alanların ayrıca kentsel nüfusun zihinsel ve fiziksel sağlığı için de oldukça önemli etkilere sahip olduğu bilinmektedir. Nitekim Covid-19 salgını süresince kentsel alanlara olan ihtiyacımız ve farkındalığımız artmıştır.

Covid-19, Sars-Cov-2 (Severe Acute Respiratory Syndrome) adı verilen yeni tip koronavirüsün neden olduğu bir hastalık olarak kayda geçmiştir. Bu yeni virüs ilk olarak 31 Aralık 2019'da, Çin Halk Cumhuriyeti'nin Wuhan eyaletinde bir dizi 'viral pnömoni' vakasıyla öğrenildi. 30 Ocak'ta Dünya Sağlık Örgütü (WHO), koronavirüs salgını uluslararası endişe verici bir halk sağlığı tehdidi olarak ilan etti (WHO, 2020). Yaşlılar ve kardiyovasküler hastalık, diyabet, kronik solunum yolu hastalığı ve kanser gibi sorunları olan insanların Covid-19'a bağlı olarak ciddi sağlık sorunları geliştirme olasılığının sağlıklı bireylere oranla daha yüksek olabileceği düşünülmüştür. Bu nedenle bulaşmayı önlemenin ve yavaşlatmanın en iyi yolu olarak, Covid-19 virüsünün neden olduğu hastalıklar ve nasıl yayıldığı hakkında doğru bilgilendirilme önem kazanmıştır (WHO, 2021). Dünyada ve ülkemizde Covid-19 salgını günlük yaşam üzerinde önemli etkilere sahip olmuştur. Salgının başlangıç zamanında ve gelişen sürecinde, eve kapanma, sosyal mesafe, sportif, kültürel, sanatsal ve ekonomik vb. faaliyetlere kısıtlamalar gibi bir dizi tedbirler getirildi.

Tarihsel süreç içerisinde de kentsel açık alanların kullanımının ve erişilebilirliğinin zaman zaman bazı katı kısıtlamalar nedeniyle önemli ölçüde etkilendiği bilinmektedir. Geçmişte ülkemizde yalnızca İstanbul'da 16.000 kişinin yaşamını yitirdiği İspanyol Gribi sırasında günümüz salgınına benzer önlemler uygulanmıştır. Örneğin 1918 yılı Aralık ayında okullar ve eğlence yerleri kapatılmış, ölüm vakaları azalmaya başlayınca, 1919 Ocak ayında okullar ile sinema, tiyatro, gazino gibi eğlence yerleri hijyen şartların uymak koşulu ile kademeli olarak yeniden açılmıştır (Artvinli, 2020). Günümüz küresel salgını Covid-19'un yayılımını engellemek için de ilk dönemlerde insanlar evde kalmaya zorlandı ve kentsel açık alanlar kullanıma kapatıldı. Ülkemizde alınan tüm tedbirler zaman içerisinde aşılama oranının artmasıyla birlikte esnetilmeye ve kaldırılmaya başlandı. Özellikle etkililiği yüksek olan maske kullanımı, kamusal binalarda HES kodu sorgulaması ve seyahat için negatif Pcr test sonucu ibrazı istenilmesi uygulamaları 3 Mart 2022 tarihi itibarıyla kaldırıldı. Bunlara ilaveten açık alanlar ile sosyal mesafenin uygulanabildiği ve uygun havalandırma koşullarının bulunduğu kapalı yerlerde maske kullanmak zorunluluğu da kaldırıldı. Uzaktan eğitim Eylül 2022 de sonlandırılıp yüz yüze eğitime devam edildi.

Yaşanan bu süreçte kapalı mekanların kapatılması ve kentsel açık alanların kullanımının sınırlandırılması, insanların zihinsel ve fiziksel olarak aktif ve sağlıklı kalmalarını olumsuz yönde etkiledi. Salgın dönemi boyunca yapılan çalışmalarda da bu etkiler belirlenmiştir (Ugolini vd., 2020; Hassan and Megahed, 2021; Huerta and Utomo, 2021; Venter vd., 2021; Lehberger vd., 2021; Blasco-Belled vd., 2020; Zhu and Xu, 2021; Ugolini vd., 2021; Addas ve Magrabi., 2021). Yaşanan bu olumsuzluklara karşı kentsel alanların varlığının ve kullanılmasının yüksek önemini anlamış bulunduk. Kentsel açık/yeşil alanlar insan yaşamı için önemli ve vazgeçilmez alanlar olması ve taşıdığı bu değeri nedeniyle, sağlıklı kentlerin ve başarılı kamusal alanların insan sağlığı ve sosyal yaşam üzerindeki etkisi eskisinden daha çok konuşulmaktadır. Özetle; kent halkına yaşam boyu sosyal, fiziksel ve ruhsal sağlık gibi pek çok alanda fayda sağlayan bu alanlar toplumun yararlandığı önemli kamusal alanlardır.

Kentsel açık alanlar, kent sakinlerinin yeşil alan ve su alanı gibi doğal ekosistemin hizmet işlevlerinden yararlanmalarının temel garantisidir (Zhu and Xu, 2021). Bir başka ifade ile kentsel açık alanlar, kentsel çevrede çok sayıda ekosistem hizmetinin yanı sıra fiziksel ve zihinsel sağlık üzerinde yararlı etkiler sağlayan önemli bir unsurdur. Shoari vd. (2020) kentsel açık alanları, her yaştan kullanıcının erişim ve egzersiz ihtiyacı için bir yer sağlarken hem insanların stresini azaltabileceği hem de zihinsel ve fiziksel sağlıklarını

iyileştirebileceği bir yer olarak tanımlar. Son yıllarda, kentsel açık alanın algılanan önemi, özellikle kentsel yayılmanın kasaba ve şehirlerin yaşanabilirliği ve insan sağlığı üzerindeki etkileri nedeniyle hem kamu hem de özel sektörler arasında artmıştır (Ugolini vd., 2021). Bu nedenle ekosistem hizmetlerinin sağlanmasını ve kullanıcıların kentsel açık alan algılarını inceleyen birçok çalışma yapılmıştır (Huerta ve Utomo, 2021; Ugolini vd., 2021; Sen vd., 2021; da Schio vd., 2021; Bherwani vd., 2021; Rantrup vd., 2021; Sanesia ve Chiarellob, 2006).

Kentleşmenin arttığı ve nüfusun yarısından fazlasının şehirlerde yaşadığı bir dünyada, kentsel açık alanlar kentsel dönüşüm ve şehirlerin sürdürülebilirliği için çok önemli bir unsurdur. Peyzaj şehirciliği, ekolojik şehircilik, ekolojik peyzaj şehirciliği gibi şehircilikte öne çıkan eğilimler ve hareketler doğaya ve ekolojik düşüncelere öncelik vermenin şehirlerdeki yaşam kalitesini artırabileceğini ve kentsel açık alanlar için anahtar olduğunu vurgulamaktadır. Kentsel açık alanlar doğrudan ve dolaylı olarak daha iyi bir yaşam kalitesini teşvik eder, giderek artan stresli günlük yaşam tarzından sığınak sağlar, sosyal uyumu ve fiziksel aktiviteyi teşvik eder, insan sağlığına etki ederek kişilerin refahını ve zihinsel durumunu geliştirir (Ugolini vd., 2020). Küresel felaket dönemlerinde, kentsel alanların bu yüksek öneminden dolayı korunması ve planlanması bu alanların varlığından daha önemli olmaktadır.

Kentler ve kent insanları için nefes ortamı olan kentsel yeşil alanların yeniden planlanması temiz, yaşanabilir ve salgınlara karşı dayanıklı kentler için oldukça önemlidir. Sağlıklı bir yaşam olmadan hayatın devamını sağlamak zorlu ve sıkıntılı bir süreç gerektirir. Şüphesiz sağlığımız olmadan diğer ihtiyaçlarımızı da gideremeyiz. İnsan için sağlıklı bir yaşamın ne kadar önemli ve vazgeçilmez olduğunu dünya olarak yaşadığımız Covid-19 salgın hastalığı süreci boyunca bir kez daha kuvvetli bir şekilde anlamış bulunmaktayız. Nasar (2008), algının insanların motivasyonunu, tercihlerini ve tutumlarını etkilediğini belirterek kentsel yeşil alanların öneminin yanı sıra, yeşil alanların sağlık yararlarını geliştirmek ve insanların bilinçli olarak onunla etkileşime girebilmeleri için yeşil alanların olumlu bir algısını geliştirmek gerektiğini vurgulamıştır. Bazı araştırmacılar da bir insanın iyi oluşunu, bireylerin dünyayı nasıl deneyimledikleri ve bu deneyimle ilişkili memnuniyetleri olarak tanımlar (Huerta ve Utomo, 2021). Bu nedenle, daha önceden olduğu gibi, bugün de insanların yeşil alan algısını tüm boyutlarıyla değerlendirmek önem arz etmektedir.

Covid-19'un yayılmasını azaltmaya yönelik stratejiler birbirimizle ve kamusal alanla etkileşim biçimimizi kökten değiştiren benzeri görülmemiş kapanma önlemleri ve sosyal kısıtlamalarla yaşam şeklimizi etkilemiştir (Pipitone ve Jovic, 2021). Aralık 2019 tarihinde başlayan Covid-19 ile mücadele kapsamında uygulanan stratejiler kentsel açık alanların rolünün daha iyi anlaşılmasını ve Covid-19'un tüm boyutlarıyla öğrenilmesini gerekli kıldı (Geary vd., 2021). Toplumsal uzaklık ve kişisel hijyen gibi uygun önlemlerle kentsel açık ve yeşil alan kullanımının, salgın sırasında bireylerin dayanıklılığını artıracakı düşünüldü (Bherwani vd., 2021). Ancak buna rağmen pek çok ölüm vakalarıyla karşılaşıldı.

Bu yıkıcı sonuçlara bağlı olarak zamanlarının çoğunu kentsel açık alanlarda geçiren insanların açık alan tercihlerinin, sosyal mesafe ve sosyal alan davranışlarının etkilenebileceği düşünüldü. Bu düşünce çalışmamızın temel dayanağını oluşturdu. Ülkemizi ve tüm dünyayı etkisi altına alan Covid-19 salgınının insanların kamusal alan kullanımını, algılarını ve yönetimini nasıl etkilediği tam olarak bilinmemektedir. Bu da ilgili tüm meslek disiplinlerini ilgilendirdiği gibi Peyzaj Mimarlığı disiplini içerisinde de araştırmalar yapmaya ve bu yönde yeni kararlar almaya yöneltebilir. Kamusal alanların Covid-19 sonrası dünyada sosyalleşme, toplumun yeniden inşası ve kimlik oluşumu için önemli ve yadsınamaz bir rolü olacağı düşünülmektedir.

1.2. Çalışmanın Amacı ve Kapsamı

Kentlerin gelişim süreçlerindeki fiziksel ve sosyal değişim-dönüşümü anlamak ve tanımlamak önemlidir. Bu doğrultuda yapılan çalışmalar; geçmiş, bugün ve gelecek arasında sorgulama yaparken bağ kurmayı, kent bütününde yer alan dinamiklerin anlaşılmasını ve kamusal yaşamın bileşenlerini değerlendirmeyi mümkün kılar. Kentin yalnızca fiziki yapısı değil aynı zamanda sosyal yaşamın izleri de değerlendirilir. Çünkü kent fiziksel, ekonomik ve sosyal boyutları olan bir bütündür.

Covid-19 salgını başta sağlık olmak üzere sosyal, ekonomik ve çevresel alana etkisi ile kentlerimizi etkiledi. Covid-19, hem sağlık hem de sosyal bilimlere aşan güçlü bir kavram olarak gelişti. Bu nedenle salgın dönemi, ilgili birçok disiplini yeni araştırmalara yöneltmiştir. Gelecekte de bu tip salgın hastalıklara karşı önlemler ve yaklaşımlar için çalışmalar yapılması gerekmektedir. Bu nedenle ilk günden itibaren küresel ölçekte cevaplar aranmakta ve çok değerli araştırma sonuçları yayınlanmaktadır. Halen Covid-19 salgını sırasında ortaya çıkan etkileri saptamaya yönelik araştırmalar devam etmektedir. Bu

araştırmaları; rekreasyon modellerinde kalıcı değişikliklere yol açıp amadığına ilişkin araştırmalar, kapalı ve açık alanda oturma ve sosyalleşme alanlarının tasarım sürecine ilişkin araştırmalar, kentsel yeşil alanların kullanım durumu ve kullanım sıklığı ile ilgili araştırmalar, Covid-19'un yaşam memnuniyeti üzerindeki etkilerini saptayan araştırmalar olarak sıralayabiliriz.

Dünya'da insanların fiziksel, sosyal, ekonomik, vb. birçok alanda fırsatlar merkezi olarak gördükleri kentler, Covid-19 salgını ile birlikte insanlar için tedbir ve endişe merkezlerine dönüşmüştür. Kentsel alanlarda yapılan fiziksel aktiviteler sınırlandırılmış ve sosyal uyum etkilenmiştir. Bu süreçte kırsal alanlarda yaşayan insanların, nüfus yoğunluğunun az olması sebebiyle, kentlerde yaşayanlara göre daha avantajlı olduğu görülmüştür. Politikacıları, yerel yönetimleri ve hatta insanları kentlerin alışıl gelmiş düzeni ve kullanımı üzerine tekrardan düşünmeye yöneltilmiştir. Bu noktada var olan kentsel açık alanların değerini korumak, niteliğini artırmak, insanların daha sağlıklı ortamlarda sosyal ilişkilerini sürdürebilmelerine olanak tanıyan mekanlar üretmek gereklilik oluşmuştur.

Covid-19 salgınının kentsel açık alanlara ve kentsel açık alanların kullanımına etkilerini araştırmak, sosyal yaşam izlerini kaydetmek, planlama ve tasarım yaklaşımları için yeni öneriler sunmayı amaçlayan bu çalışma kapsamında; salgın dönemiyle birlikte insanların kentsel açık mekanlarda değişen algıları ve kullanım durumunu / nedenlerini / tercihlerini saptamak ve Covid-19' un yaşam memnuniyeti üzerindeki etkilerinin araştırılması amaçlanmıştır. Bu temel amaç çerçevesinde Trabzon ili özelinde Covid-19 salgını sırasında uygulanan sosyal kısıtlama önlemlerinin kentsel alanların kullanımına etkisinin araştırıldığı bu çalışmada saha gözlemi ve evrimii anket yöntemi ile süreç içerisindeki değişimler ortaya konulmuştur.

Çalışmanın amaçları;

1. Covid-19 sürecinde farklı demografik grupların kentsel açık alan kullanımına ilişkinin algılarının belirlenmesi
2. Salgın döneminde kentsel açık mekanların hangi işlevleri sağladığını belirlemek
3. Covid-19 salgınının kullanılan kentsel açık mekan türünde nasıl değişim gösterdiğini belirlemek
4. Covid-19 salgın döneminde insanların kentsel açık alan algısını ölçmek,
5. Covid-19 salgınının Trabzon kentindeki kentsel açık mekanların kullanımına etkisini belirlemek

6. Salgın döneminde kentsel açık mekan kullanımı açısından Trabzon kentinin mevcut durumunu ortaya koymak

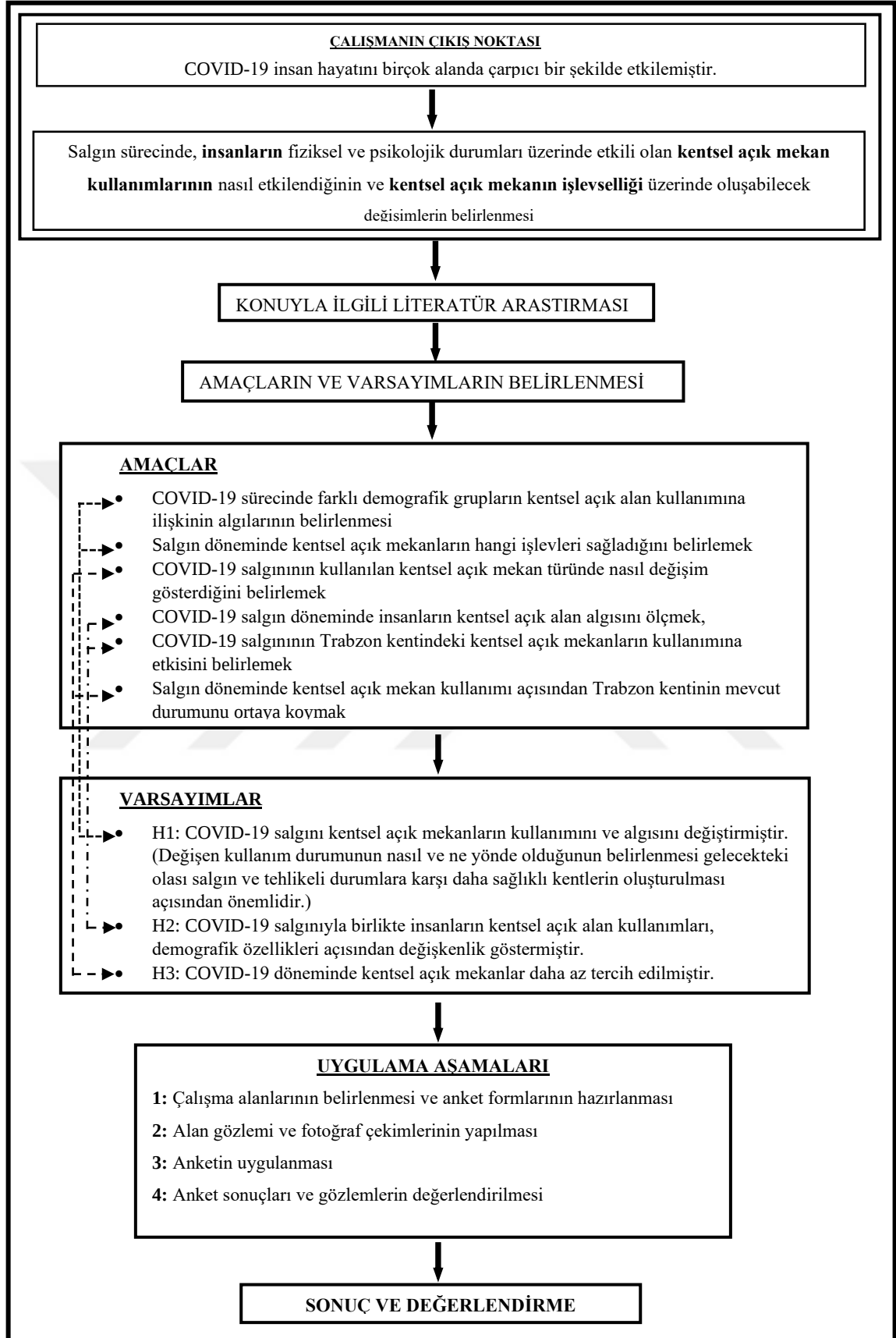
Bu amaçlar doğrultusunda tez çalışmasının hipotezleri oluşturulmuş ve aşağıda belirtilmiştir.

H1: Covid-19 salgını süreci ve tedbirleri kapsamında uygulanan kısıtlamalar ile bağlantılı olarak insanların kentsel açık alan kullanım tercihleri değişkenlik göstermiştir.

H2: Covid-19 salgınıyla birlikte insanların kentsel açık alan kullanımları, sosyo demografik özellikleri açısından değişkenlik göstermiştir.

H3: Covid-19 döneminde kentsel açık mekanlar daha az tercih edilmiştir.

Tez çalışması birbirini izleyen ve birbiri ile ilişkili adımlardan oluşmaktadır (Şekil 1). Öncelikle, çalışmanın kent ve insan için önemine değinilmiş ve araştırma sınırları belirlenmiştir. Çalışmanın amacına yönelik, araştırma soruları ve hipotezleri oluşturulmuştur. Kentsel açık alanlarla ilgili kavramsal tanımlamalar açıklanmıştır. Sonrasında ise belirlenen alanlar için bir pilot çalışma yapılmıştır. Ardından pilot çalışmanın kapsamı genişletilerek alan çalışmasına dönüştürülmüştür. Bu bağlamda yürütülen tez çalışması kapsamında; kentsel açık alan planlama ve tasarım sürecine, Covid-19 salgınının bir faktör olarak nasıl dahil edilebileceği sorgulanmıştır. Son bölümde ise araştırma sonuçları ve alan analizleri değerlendirilerek sonuçları tartışılmıştır. Bu doğrultuda tez çalışması uygulanan yöntem ile bir tespit ve değerlendirme çalışması olarak literatüre katkı sağlamakta aynı zamanda, peyzaj mimarlığı alanına lisansüstü tez kapsamında katkı sağlayan ilk tez olması açısından da özgün değer taşımaktadır.

Şekil 1. Çalışmada izlenen süreç

1.3. Dünyadaki Salgınların Tarihi ve Etkileri

Tarih boyunca insanlık çeşitli zaman ve boyutlarda ortaya çıkan salgın hastalıklarla karşılaşmış ve bunlarla mücadele etmenin yollarını aramıştır (Şirin vd., 2020). Çünkü salgın hastalıklar toplumlar üzerinde önemli aşamalara ulaşan sosyal, ekonomik ve kültürel sorunlar oluşturmaktadır (Başegmez ve Aydın, 2021). Bir başka ifadeyle salgın hastalıklar, tarih boyunca insanlık için tehdit oluşturan ve insan hayatını tehlikeye sokan önemli sağlık ve yaşam problemleri olmuştur. Bunun nedeni ise, salgınların sadece enfekte bireyleri değil, tüm toplumu pek çok yönden etki altına alıyor olmasıdır. İnsanlar gibi, mikroorganizmalar da modern ulaşım olanaklarından yararlandığından, salgınlar eskisinden çok daha hızlı yayılabilmekte ve hatta daha fazla tehdit edici olabilmektedir.

Salgın hastalık, hastalık oluşturan bir enfeksiyon etkeninin, duyarlı canlıya doğrudan veya dolaylı yolla geçmesi ile oluşan bulaşıcı hastalıkların yayılarak çok sayıda canlıda hastalık oluşturma durumudur. Salgın kelimesi sözcük anlamı olarak kısa bir süre içerisinde etrafındaki insanların, hayvanların ya da bitkilerin büyük bir çoğunluğuna bulaşan hastalık olarak bilinmektedir. Salgın hastalıklar bilimsel yapıları ve özellikleri dikkate alınıp yayılma alanları ve etkiledikleri insan sayısına göre sınıflandırılarak farklı isimlendirmelere tabi tutulmaktadırlar. Buna göre bir salgın hastalık “endemi, epidemi ve pandemi” olmak üzere üç şekilde sınıflandırılmaktadır. (Tunç ve Atıcı, 2020; Afacan ve Avcı, 2020; Parıldar, 2020).

- Endemi: Eski Yunancada “en” kelimesi “içinde”, “demos” kelimesi ise insanlar anlamına karşılık gelmektedir. Bu iki sözcükten oluşan “endemi” terimi belirli bir nüfus içerisinde her zaman var olan ve dışarıdan herhangi bir etki olmaksızın belli bir popülasyonda varlığını sürdürebilen bir hastalığı tanımlamaktadır.
- Epidemi: Epidemi kelimesi de eski Yunancada “epi” üzerinde ve insanlar anlamına gelen “demos” sözcüklerinin birleşiminden türetilmiştir. Bir hastalığın belli bir insan popülasyonunda, belli bir zaman dilimi içerisinde görülmesi ve hastalığın önceki deneyimlere göre beklenenden daha fazla etki göstermesi epidemik olarak tanımlanmaktadır.

- Pandemi: Eski Yunancada tüm anlamına gelen “Pan” ve insanlar anlamına gelen “demos” kelimesinden türetilmiştir. Pandemi bir kıta hatta tüm dünyada yayılarak etkisini gösteren hastalık anlamına gelmektedir.

İnsanlık, tarih boyunca milyonlarca insanın yaşamını tehdit etmiş ve toplumlar üzerinde çok ciddi ekonomik, sosyal, kültürel, bilimsel, politik ve psikolojik etkileri olmuş pek çok hastalıkla başa çıkmaya çalışmıştır. Salgın hastalıklara ilişkin erişilebilen en eski kanıtlar günümüzden beş bin yıl kadar önce, Çin’de ve İsveç’te yer alan köylerde insanların topluca öldüğü ve topluca gömüldüğünü ortaya koymaktadır. Yapılan araştırmalar burada yaşanan toplu ölümlerin bir enfeksiyondan kaynaklandığını ortaya koymuştur (Işık, 2021). Görüldüğü gibi salgın hastalıkların tarihi oldukça eskilere dayanmakta ve insan yaşamı için dönüştürücü etkilere sahip olabilmektedir.

Tarım toplumunun gelişmesi, salgın salgınların ve toplu ölümlerin nedenlerinden biridir. İnsanlar hayvanlardan bulaşan hastalıklara yakalandıkça, yerleşik hayata geçtiklerinde temiz su bulmakta zorlanırlar, farklı bölgelerden insanlarla iletişim artar ve daha çok bir arada yaşarlar. Bu nedenle dünya tarihindeki toplumlar salgın hastalıklarla çok sık karşılaşmaktadır. (Afacan ve Avcı, 2020; Tekin, 2021).

İnsanlık için çok büyük yıkım olarak görülen salgın hastalıklar tarih boyunca binler, yüzbinler ve milyonlarla ifade edilen insan kayıplarına sebep olmuştur (Derman, 2020). Evrim sürecinde insanoğlu yeryüzündeki hayvanlar ve bitkiler gibi mikroorganizmalarla birçok kez karşı karşıya gelmiştir. İnsanoğlunun karşı karşıya kaldığı, ekonomik ve sosyal alanda büyük etkisi olan salgın hastalıklar ve kitlesel yok oluşlar, küreselleşme olgusuyla birlikte günümüz dünyasında bambaşka bir boyuta ulaşmıştır. Salgın hastalıkların etkisi hem sağlık açısından hem de ekonomik açıdan tüm insanlık üzerinde çarpıcı bir etki yarattı (Bingül vd., 2020; Pan vd., 2021). Gerçekten de salgın hastalıklar insanlığı vurmuş ve yüksek oranda hastalık ve ölümle sonuçlanmıştır. Dünya Sağlık Örgütü’ne göre, bulaşıcı hastalıklara bağlı ölümler dünya çapında ikinci önde gelen ölüm nedenidir, ancak gelişmekte olan ülkelerde bir numaralı ölüm nedenidir. Genel olarak bulaşıcı hastalıklar her yıl yaklaşık 15 milyon insanı öldürür (Derman, 2020).

Dünyada görülen salgınları incelediğimizde en yıkıcı salgınlardan biri olan Kara ölüm (2.Veba salgını), 1347-1351 yılları arasında meydana gelen 200 milyondan fazla insanı öldüren, Yersinia pestis bakterisinin neden olduğu bir salgın olarak tarihe geçmiştir (Pan vd., 2021). Yine aynı bakteri kaynaklı 541-542 yılları arasında görülen yaklaşık 50

milyon insanın ölümüne sebep olan Justinian vebası (1.veba salgını) ve 1918-1919 arasında H1N1 virüsü kaynaklı İspanyol gribi de 50 milyon insanı ölümüne sebep olan diğer yaşanmış büyük salgınlar olarak bilinmektedir. Aşağıdaki tabloda diğer önemli salgınlar ayrıntılı olarak verilmiştir (Tablo 1).

Tablo 1. Tarihte görülen bazı salgın hastalıklara ilişkin bilgiler (Tapısız ve Kıykaç Atınbaş, 2020).

HASTALIK ADI	YIL	KAYNAK	ÖLÜM SAYISI
Antonius vebası	165-180	Çiçek veya kızamık	5 milyon
Justinianus Vebası (1.Veba Salgını)	541-542	Yersinia bakterisi	30-50 milyon
Japon çiçek hastalığı salgını	735-737	Variola major virüsü	1 milyon
Kara ölüm (2.Veba Salgını)	1347-1351	Yersinia bakterisi	200 milyon
Yeni dünya çiçek hastalığı salgını	1520-2016	Variola major virüsü	56 milyon
17.yy Büyük veba salgınları	1600ler	Yersinia bakterisi	3 milyon
18.yy Büyük veba salgınları	1700ler	Yersinia bakterisi	300 bin
Kolera pandemileri 1-6	1817-1923	V.cholerae bakterisi	1 milyondan fazla
Üçüncü veba	1885	Yersinia bakterisi	12 milyon
Sarıhumma	1800lerin sonu	Virüs	100 bin-1500 bin
Rus gribi	1889-1890	H2N2 virüsü	1 milyon
İspanyol gribi	1918-1919	H1N1 virüsü	40-50 milyon
Asya gribi	1957-1958	H2N2 virüsü	11 milyon
Hong Kong gribi	1968-1970	H3N2 virüsü	1 milyon
HIV/ AIDS	1981-	Virüs	25-35 milyon
SARS	2002-2003	Koronavirüs	770 bin
Domuz gribi	2009-2010	H1N1 virüsü	200 bin
Ebola	2011-2016	Ebolavirüs	11 bin
MERS	2015	Koronavirüs	850 bin
COVID-19	2019-2023	Koronavirüs	6 milyon

Dünyada görülen bu salgın hastalıkların yanı sıra ülkemizde de Cumhuriyet döneminde ortaya çıkan salgınlarla mücadele edilmek durumunda kalınmıştır. Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşundan sonra, uzun ve meşakkatli bir savaşın ardından harap olmuş Anadolu'yu bir veba sardı. Cumhuriyetin ilanı ile birlikte halk sağlığı hizmetlerine büyük önem verilmiştir. Erken Cumhuriyet Dönemi olarak adlandırılabilir olan 1923-1930 yılları arasında yoğun bir şekilde salgın hastalıklarla mücadele edildi. Sıtma, frengi, çiçek,

kızıl, trahom, difteri ve verem bu dönemde en yoğun görülen hastalıklar olarak karşımıza çıkmaktadır (Tekir, 2019).

Son yüzyılın salgın hastalığı olan ve WHO tarafından 11 Mart 2020 tarihinde pandemi olarak ilan edilen Covid-19, ilk olarak Çin'in Hubei eyaleti Wuhan şehrinde ortaya çıkarak tüm dünyayı etkisi altına almıştır (Bingöl vd., 2020). İlk kez 2019'un Aralık ayında görülen Covid-19 kendini göstermeye başladığında bir pandemi olarak görülmesi de, Dünya Sağlık Örgütü'nün 11 Mart 2020 tarihinde yeni koronavirüs SARS-CoV-2 salgınını küresel bir salgın olarak ilan etmesiyle hastalık yeni bir boyut kazandı. Bir basın toplantısında, WHO Genel Direktörü Dr. Tedros Adhanom Ghebreyesus, endişe verici yayılma sebebiyle derinden endişe duyduğunu söyleyerek ülkeleri derhal harekete geçmeye çağırdı (Davies ve Sanesi., 2022). Dünyayı etkilemeye devam eden Covid-19 salgını, özellikle ekonomi, sağlık ve eğitim alanlarında yıkıcı bir etkiye sahip olmuştur (Başegmez ve Aydın, 2021). Şu anda dünya Covid-19 pandemisinin sonlarına gelmiş bulunmaktadır.

Sonuç olarak bakıldığında insanlık tarih boyunca çeşitli sebeplerle kimi zaman epidemi kimi zaman pandemi boyutuna dönüşen salgın hastalıklarla mücadele etmek zorunda kalmıştır. İnsanlar salgınlardan korunmanın ve kurtulmanın yollarını aramak için yöntemler geliştirmişlerdir. Hastalıklara karşı verilen bu mücadele insan yaşamını sağlık dışında da pek çok alanda etkilemiş, her alanda değişimi ve dönüşümü beraberinde getirmiştir.

1.3.1.Koronavirüslere Genel Bakış

Koronavirüsler, Coronaviridae familyasından insanlarda ve kuşlarda hastalığa sebep olan büyük bir hayvan virüsü grubudur. Bu virüslerin uzun bir geçmişi vardır. İlk olarak 1930 yılında enfeksiyöz bronşit virüsü (IBV) tavuklarda akut solunum yolu enfeksiyonuna neden olan bir koronavirüs keşfedildi. 1940 yılında ise iki hayvan koronavirüsü daha izole edilmiş ve izole edilen fare hepatit virüsü (MHV) ve bulaşıcı gastroenterit virüsü (TGEV) tanımlandı. İlk insan koronavirüsü 1960 yılında insanlardan insan koronavirüsü 229E ve insan koronavirüsü OC43 olarak izole edildi. Viral salgın ve hastalığa neden olan en son insan koronavirüsleri 2003'te SARS-CoV, 2004'te HCoV NL63, 2005'te HKU1, 2012'de MERS-CoV (Middle East Respiratory Syndrome) ve 2019'da SARS-CoV-2'dir. Büyük bir hayvan virüsü grubu olan Coronaviridae familyası ayrıca alfa, beta, delta ve gama

koronavirüsleri olarak dört alt gruba ayrılmıştır. Bilimsel bulgulara ve mevcut literatür çalışmalarına göre, viral bir salgın olarak ortaya çıkan ve hastalığa insanlara neden olan tüm koronavirüsler beta grubuna aittir (H.Al-Rohaimi vd., 2020).

Koronavirüsler insanlarda sıklıkla soğuk algınlığı benzeri semptomlar sergileyen bir RNA virüsü ailesi olarak bilinmesine rağmen, aynı aileye ait olan SARS-CoV ve MERSCoV, bu virüs ailesinin daha ciddi hastalıklara neden olabileceğini ortaya koymuştur. RNA virüsü; Çoğunlukla vahşi hayvanlarda ve oradan da insanlara bulaşan yüksek mutajeniteye sahip virüsler olmaları nedeniyle salgın oranı yüksek patojenler olarak tanımlanmıştır. Aralık 2019 itibarıyla koronavirüs ailesinin 6 farklı üyesinden bahsedilmektedir. SARS-CoV ve MERS-CoV dışındaki diğer koronavirüsler (HCoV-OC43, HCoV-HKU1, HCoV-229E, HCoVNL63) normalde yaşlılar ve çocuklarda orta şiddetli üst solunum yolları enfeksiyonuna neden olurken, bebeklerde ise bazen şiddetli enfeksiyonlara sebep olabilmektedir (Budak vd., 2020).

Covid-19'un 1918 grip salgınından bu yana belgelenen beşinci salgın olup insan popülasyonunda hızla yayılan ve sürekli gelişen bir hayvan koronavirüsünün doğal bir yayılımı olduğu ve insandan insana bulaşma yeteneği olduğu bilinmektedir (Liu vd., 2020). Ayrıca Çin'in Hubei Eyaleti'nin Wuhan kentinde Aralık 2019'da canlı hayvan satış pazarında ortaya çıkıp yayıldığı düşünülen Covid-19 virüsünün yapay bir virüs olup laboratuvar ortamında insan eliyle üretildiğinden de bahsedilmektedir.

1.3.1.1. Covid-19 Küresel Salgını ve Genel Yayılımı

Ekonomik büyüme ve yenilik merkezi olan kentler dünya nüfusunun çoğuna ev sahipliği yapar. Bununla birlikte, kentlerdeki insanların ve faaliyetlerin yüksek konsantrasyonu, kentleri doğal ve insan yapımı felaketler gibi çeşitli stresörlere karşı savunmasız hale getirmektedir (Salama, 2020). Bu savunmasız durum karşısında pek çok salgın hastalıklar ve felaketler ortaya çıkabilmektedir. Dünyada ortaya çıkan salgın hastalıklarından biri olan Covid-19 milyonlarca insanın ölümüne sebep olmuş, farklı mutasyonlara uğramış ve bunların bazıları yeni varyantlar olarak yayılmaya ve halen daha olumsuz etkilerini devam ettirmektedir.

Covid-19 öncelikle yakın temas sırasında insanlar arasında, genellikle öksürme, hapşırma ve konuşma yoluyla üretilen küçük damlacıklarla yayılmaktadır (Srivastava vd., 2021). Solunum yolu damlacıklarının öksürük ve hapşırık sonucu çevreye yayılması ve

virüslü yüzeye dokunduktan sonra elin yüze sürülmesi yollarıyla bulaşan koronavirüsün kedi ve köpek gibi evde beslenen hayvanlardan bulaştığına dair herhangi bir kanıt yoktur (Unicef, 2022; URL 1, 2022). Ellerin sabunlu suyla en az 20 saniye yıkanması ya da en az % 60 alkol içeren bir dezenfektan ile temizlenmesi, nezle ya da grip gibi semptomlar sergileyenlerle yakın temastan kaçınılması, yüze dokunmaktan kaçınılması gibi önlemler hastalıktan korunma yolu olarak gösterildi. Semptomlar sürerken evde kalınması ve hastalığın başkasına bulaşmasını engellemek için kamuya açık yerlere gitmekten sakınılması gerektiği uzmanlar tarafından önerildi.

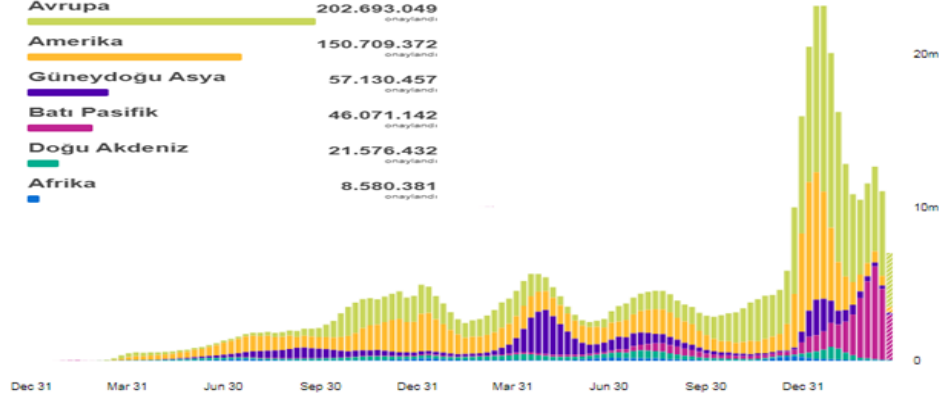
Virüs bulaşmış çoğu insan hafif ila orta derecede solunum yolu hastalığı yaşayarak ve özel tedavi gerektirmeden iyileşmektedir. Ancak, bazı insanlarda hastalık daha ağır seyredererek tıbbi yardım almak zorunda kalılabilmektedir. Yaşlı insanlar ve kardiyovasküler hastalığı olan kişiler, diyabet, kronik solunum yolu hastalığı veya kanser gibi durumları olan bireyler süreci daha zor geçirmekte ve ölümle sonuçlanmaktadır (WHO, 2021; URL 2, 2022).

Koronavirüs ilk üç ay içinde dünyaya yayılarak insan sağlığı için yıkıcı bir tehdit oluşmasına neden oldu. Salgının insan hayatını durdurması ciddi bir küresel halk sağlığı krizi oluşturdu. Küresel harita göz önüne alındığında, WHO raporuna göre 17 Mayıs 2023 saat 5.43 itibarıyla 6.932.571 ölüm dahil olmak üzere 766.440.796 doğrulanmış Covid-19 vakası bildirilmiştir (WHO, 2022; URL 3, 2022). Bugün itibarıyla vaka ve ölüm sayılarına bakıldığında en çok etkilenen ülkeler ABD, Hindistan, Brezilya, Fransa, Almanya olmuştur (Tablo 2). En az vakanın görüldüğü yer ise Marshall Adaları (4 kişi) olmuştur.

Tablo 2.Covid-19 Dünya Sağlık Örgütü verileri

Ülkeler	Toplam Vakalar	Toplam Ölümler
ABD	103.266.404	1.124.063
ÇİN	99.248.443	659.504
HİNDİSTAN	44.952.996	120.961
FRANSA	38.930.489	162.868
ALMANYA	38.403.667	173.044
İTALYA	25.788.387	189.738
İNGİLTERE	24.581.706	224.106
RUSYA FEDERASYONU	22.858.855	398.366
TÜRKİYE	17.004.677	101.419
KÜRESEL TOPLAM	765,222,932	6,921,614

Kıta olarak bakıldığında en çok vaka Avrupa kıtasında en az vaka ise Afrika kıtasında görülmüştür (Şekil 2).

Şekil 2. Kıtalara göre aylık Covid-19 vaka sayıları

1.3.1.1.1. Covid-19 ‘un Türkiye’deki Süreci ve Alınan Tedbirler

Kasım 2019'da Çin'de yeni bir koronavirüs enfeksiyonu patlak verdi ve bu salgının ülkemizde yayılmasını önlemek için alınan önlemlere rağmen ilk enfekte kişi 11 Mart 2020'de İstanbul'da görüldü. Covid-19'dan ilk ölüm 17 Mart 2020'de meydana geldi. Türkiye'de ortaya çıkan hastalığa karşı alınan tedbirler de güçlendirildi. (İnce ve Evcil, 2020). Ülke genelinde artan salgın tehdidi sonucunda, salgına karşı alınacak önlemler ve devletin oluşturduğu yeni politikaların uygulanabilirliği konusunda tavsiyelerde bulmak üzere İçişleri Bakanlığı tarafından bir bilim kurulu oluşturuldu (Başegmez ve Aydın, 2021).

İçişleri Bakanlığınca 81 il valiliğine bir genelge gönderildi. 81 ilde umuma açık istirahat ve eğlence yerleri olarak faaliyet yürüten ve vatandaşlarımızın çok yakın bir mesafede bir arada bulunarak hastalığın bulaşma riskini arttıracakı gerekçesiyle bu genelge ile; “Tiyatro, sinema, gösteri merkezi, konser salonu, nişan/düğün salonu, çalgılı/müzikli lokanta/kafe, gazino, birahane, taverna, kahvehane, kıraathane, kafeterya, kır bahçesi, nargile salonu, nargile kafe, internet salonu, internet kafe, her türlü oyun salonları (atari, playstation vb.), her türlü kapalı çocuk oyun alanları (AVM ve lokanta içindekiler dahil), çay bahçesi, dernek lokalleri, lunapark, yüzme havuzu, hamam, sauna, kaplıca, masaj salonu, SPA ve spor merkezlerinin faaliyetlerinin geçici bir süreliğine 16.03.2020 pazartesi

saat 24:00 itibariyle durdurulması kararı alınmıştır.” Ayrıca “Sivil Toplum Kuruluşlarının (Dernek, vakıf) genel kurulları ve Sivil Toplum Kuruluşlarının eğitimler dâhil insanları toplu olarak bir araya getiren her türlü toplantı ve faaliyetleri (icra-i zorunluluk gerektiren yönetim faaliyetleri hariç) 16.03.2020 pazartesi saat 24:00 itibariyle geçici olarak ertelenmesi ve toplu olarak vatandaşların bir arada bulunduğu “Taziye Evleri” nin faaliyetlerinin yine 16.03.2020 pazartesi saat 24:00 itibariyle durdurulması kararları alındı”(İçişleri Bakanlığı Genelgesi, URL 4, 2022).

Bu tedbirlere ek olarak, bir ay sonra hafta içi hafta sonu ayrımı olmaksızın 29 Nisan 2021 Perşembe günü saat 19.00’da başlayıp 17 Mayıs 2021 Pazartesi günü saat 05.00’te bitecek şekilde tam zamanlı sokağa çıkma kısıtlaması uygulanması kararı alındı. Yüz yüze eğitim yerine uzaktan eğitime geçilmesi, spor müsabakalarının önce seyircisiz oynanması sonra tümüyle ertelenmesi, sınır geçişlerinin kısıtlanması, kamu görevlilerinin yurt dışına çıkışlarına kısıtlama getirilmesi, uçuşların durdurulması, toplu olarak bulunulabilecek tüm mekânların kapatılması, camilerde cemaatle namaza ara verilmesi, risk grubundakilere evden çıkma yasağı getirilmesi, tecrit ve karantina uygulamaları, ulaşımda sınırlamaya gidilmesi, ekonomik önlemler ve diğer tedbirler olarak sıralandı (İnce ve Evcil, 2020).

Özellikle toplumumuzda selamlaşma, misafirlik, kutlama, taziye vb. insan ilişkilerinin yaygın ve samimi olduğu bilinmektedir. Hastalığın bulaşmasındaki temel etkenin insan olması nedeniyle, bu sürecin insanların kültürel gelenekleri nedeniyle sosyal davranışlardan vazgeçmelerini gerektirdiği de bilinmektedir (Çam, 2020). Zaman içerisinde salgının seyrine göre alınan tedbirlerde esneklik veya ilave tedbirlerle sürecin etkileri azaltılmaya çalışıldı.

Türkiye’de, 3 Ocak 2020 ‘den 11 Nisan 2022’de saat 8:20’ye kadar, WHO’ya bildirilen 98.409 ölüm ve 14.958.974 onaylanmış Covid-19 vakası olmuştur (WHO, 2022; URL 3, 2022).

1.3.1.1.2. Covid-19 Karantina Dönemi, Alınan Tedbirler ve İnsanlar Üzerindeki Etkisi

Karantina, bulaşıcı bir hastalığa maruz kalan kişilerin, başkalarına bulaştırma riskini azaltmak için hareketlerinin kısıtlandığı bir durumdur (Brooks vd., 2020; Khan vd., 2020). Dorland’ın Resimli Tıp Sözlüğü ise karantinayı “bulaşıcı hastalığa maruz kalmış,

görünüşte iyi bireylerin hareket özgürlüğünün kısıtlanması” olarak tanımlamaktadır (Raveendran ve Jayedevan., 2020). Enfeksiyonun yayılmasını durdurmak için bulaşıcı bir hastalığa maruz kalanları ayırmak karantina olarak adlandırılırken, hastalığı olanları ayırmak izolasyon olarak adlandırılır. Karantina kelimesi, 40 gün anlamına gelen İtalyanca “quaranta giorni” kelimesinden gelmektedir (Raveendran ve Jayedevan., 2020). Karantina uygulaması uzun zaman önce veba bulaşmış bölgelerden gelen gemilerin yanaşmasına izin verilmediği ve hastalığın yayılmasını önlemek için 40 gün bekletildiği 14. Yüzyıldan itibaren başladığı görülmektedir. Karantina, büyük bulaşıcı salgınlarla başa çıkmak için yüzyıllardır önleyici bir önlem olarak kullanılmış ve geçmişte kolera, veba, tüberküloz, çiçek hastalığı, sarı humma gibi bulaşıcı hastalıkların yayılmasını kontrol etmede etkili olduğu kanıtlanmıştır (Khan vd., 2020; Khan vd., 2020).

Aralık 2019’den itibaren dünyanın gündemine oturan Covid-19 salgınının ortaya çıkışının ilk gününden itibaren oldukça etkili ve bulaşıcı olması insanlar için korku ve endişeli bir yaşamın başlamasına neden oldu. Vaka sayıları ve ölümlerin artması bu korku ve endişe ortamını derinleştirerek insanların yaşam biçimini değiştirmesine yol açtı. Dünya genelinde hem bireysel hem de devletin ilgili kurumları tarafından hastalığın yayılmasını önlemek adına birtakım önlemler alındı. Aşağıdaki tabloda bu kapsamda ülkelerin aldıkları önlemlere ilişkin uygulamalar sunulmuştur (Tablo 3).

Tablo 3. Covid-19 salgını için bazı ülkelerde alınan önlemler (Bereitschaft, 2020).

Şehir/Ülke	Uygulanan Stratejiler
Auckland-Yeni Zelanda	Merkezi yönetim stratejisinin bir parçası olarak iş kapanışları ve kapanmalar
Berlin, Almanya	Sübvansiyonlu bisiklet paylaşım programı
Chicago-ABD	Toplu taşıma araçlarında hijyen uygulamaları
Guangzhou-Çin	Yolcu sıcaklık kontrol taramaları ve termal görüntüleme, toplu taşıma için açık havada sosyal mesafeli kuyruk, temas takibi, merkezi yönetim stratejisinin bir parçası olarak kapanmalar
Houston, San Francisco, Oakland-ABD	Sokakları rekreasyon alanlarına dönüştürme / kapatma (Yavaş sokak programı) Sokakları yaya dostu hale getirmek
Jakarta-Endonezya	Düşük maliyetli su kaplarının ve sabunlukların yerleştirilmesi
Kigali-Ruanda	Halka açık yerlerde lavabolar ve el yıkama noktaları
Melbourne-Avustralya	Restoran oturma alanlarının kaldırılmasına genişlemesine izin vermek
Milan-İtalya	Bazı sokakların bisiklet ve yaya yollarına dönüştürülmesi

Tablo 3'ün devamı

New York-ABD	Toplu taşıma araçlarının hijyenlenmesi (elektrostatik püskürtücüler, antimikrobiyal materyallerin araştırılması ve temizleme stratejileri)
Oslo-Norveç	Merkezi yönetim stratejisinin bir parçası olarak okulların ve işletmelerin kapatılması
Seattle-ABD	Sağlıklı sokaklar programı
Seul-Güney Kore	Gelişmiş iletişim izleme, gözetim ve bildirim sistemi. Ulusal stratejik planlarının bir parçası olarak hızlı test kiti üretiminin seferber edilmesi
Shenzhen-Çin	Hareketlilik kısıtlamaları
Viyana-Avusturya	Merkezi yönetim stratejisinin bir parçası olarak kapanmalar

Hastalığı yayılımını önlemek için alınan tedbirlere baktığımızda benzer yaklaşımlar uygulandığını görebiliriz (Tablo 3). Salgının seyrine göre ülkelerde zamanla katlaşıp gevşetilen tedbirler aynı zamanda insan yaşamını oldukça kısıtlayan ve yaşamı ev hayatına indirgeyen uygulamaları da içermektedir. İnsanları evde kendi kendine tecrit etmeye teşvik etmek veya zorlamak ciddi sosyal ve psikolojik zarar riski taşır. Bulaşıcı bir hastalığa maruz kalan kişilerin karantinaya alınması, uzun süreli olabilecek travma sonrası stres belirtileri de dahil olmak üzere olumsuz psikolojik etkilerle doğrudan ilişkilidir (Douglas, 2020). Sosyal hayatı kısıtlayan ve insanları ev karantinasına teşvik eden bu önlemler koronavirüsün yayılmasını önlemeye yardımcı olsa da insanlar üzerinde psikolojik, fizyolojik, toplumsal, ekonomik vb. etkiler oluşturmaya kaçınılmaz olmuştur.

Dünyadaki birçok ülke, Covid-19'un yayılmasıyla mücadele etmek için ulaşım faaliyetlerini azaltmak ve sosyal mesafeyi korumak için ilgili kontrol önlemleri altında, insanların sadece zorunlu seyahatlerini sürdürmelerine izin verdiler (Chen vd., 2021). Karantinanın, bulaşıcı hastalıkların yayılmasını önlemeye yönelik halk sağlığı önlemlerinden biri olmasının yanı sıra Brooks ve arkadaşlarının yaptığı çalışmanın gösterdiği gibi, etkilenenler için önemli psikolojik sorunlara da sebep olmaktadır. Bunlar arasında; sevdiklerinden ayrılma, özgürlük kaybı, hastalık durumu konusundaki belirsizlik ve can sıkıntısı gibi olumsuz durumlar oldukça dikkat çekmektedir (Brooks vd., 2020).

Çin, Singapur, Güney Kore ve Japonya gibi ülkelerden gelen deneyimler, sosyal uzaklaşma gibi stratejilerinin Covid-19'un daha fazla yayılmasını ve iletilmesini etkili bir şekilde önlediğini ancak orta derecede psikolojik sıkıntıya yol açtığını göstermektedir (Khan vd., 2021). Nitekim Covid-19 salgınının ilk aylarında yayınlanan üniversite öğrencileri üzerinde yapılan bir çalışmada anksiyete, depresyon ve intihar düşüncelerinde

artış olduğunu göstermiştir (Nejati vd., 2021). Bir diğer araştırma ise Covid-19 halk sağlığı kısıtlamaları sırasında artan madde kullanım (alkol ve sigara) oranlarındaki artışları kaydedilmiştir. Can sıkıntısı, sosyal temas eksikliği, yalnızlık gibi nedenler bu maddelerin karantina döneminde daha fazla tüketilmesinin başlıca sebepleri olarak gösterilmektedir (Vanderbruggen vd., 2020).

Covid-19, dijitalleşmenin artması, fiziksel etkileşimlerin ve hareketliliğin azalması da dahil olmak üzere dünyanın birçok yerinde davranışları ve çalışma koşullarını etkilemiştir. Covid-19 geliştirilen aşılar tarafından kontrol edilebilse de etkileri uzun süre hissedilecektir (Bauriki vd., 2021). Bu salgın aslında tüm dünyaya insanlığın kırılganlığını ve yeni salgınların insanlar ve dünya ekonomileri üzerinde yaratabileceği etkiyi göstermiştir. Ülkeler ve bölgeler arasındaki insanların değişimi / hareketliliği göz önüne alındığında, yüksek oranda bağlantılı bir dünyada Covid-19 gibi bir virüsün yayılması ve bulaşması da hızlı yaşanmıştır. Bu nedenle, yeni bir virüsün gelecekte dünya çapında daha da hızlı yayılan bir salgın ile sonuçlanabileceği hipotezini reddedemeyiz. Gelecekteki salgınları kontrol etmek için önceki deneyimleri de göz önünde bulundurarak daha hazırlıklı olmalı ve dirençli kentler oluşturmada doğru stratejiler geliştirmeliyiz (Kristjanpoller vd., 2021).

Küresel salgın Covid-19'u bertaraf etmek için uygulanan karantina önlemlerinin sosyal bir varlık olan insanlar için oldukça yıpratıcı olduğu açıktır. Salgının insanlar üzerindeki psikolojik etkilerinin yanı sıra çalışmamızın ana konusu olan bu etkiye maruz kalan insanların kentsel açık alan kullanımı üzerinde de farklı boyutlarda etkili olabileceği düşünülmektedir. Bu etkinin nasıl ve ne yönde olduğunu salgın dönemi boyunca yapılan araştırmalarda görmekteyiz.

1.3.1.1.3. Covid-19 Salgın Dönemi Boyunca Konuyla İlgili Yapılan Araştırmalar

Kasım 2019'da başlayan ve kısa sürede tüm dünyaya yayılan yeni tip koronavirüs salgın hastalığı insanlarda benzeri görülmemiş bir panik ve korku havası oluşturmuştur. Herkes salgından korunmak için çeşitli yollar denemeye ve araştırmalar yapmaya başlamıştır. Salgın başlangıcından bugüne kadar özellikle akademisyenler ve araştırmacılar konuyla ilgili birçok makale yayımlamışlardır.

Bu önemli çalışmalardan biri Francesca Ugolini ve arkadaşları tarafından yürütüldü. Salgın döneminde, altı farklı ülkede kentsel alanların kullanımı ile ilgili önemli sonuçlar

ortaya koyan bir makale yayımlamışlardır. Çalışmada seçilen ülkelerde çevrimiçi anketler uygulanarak araştırma verileri elde edilmiştir. Sonuçlar pandemi döneminde kent sakinlerinin fiziksel egzersiz, rahatlama ve doğayı gözlemleme başta olmak birçok ihtiyaç için kentsel yeşil alanlara daha fazla ihtiyaç duyduklarını göstermiştir. Ayrıca çalışmada ortaya çıkan bir diğer önemli sonuç ise, kısıtlamaların olması ve yeşil alanlara erişimin çok sınırlı olmasına bağlı olarak kullanıcılar tarafından yeşil alan algısının ve kullanımının değişmiş olmasıdır (Ugolini vd., 2020). Addas ve Maghrabi bu çalışmaya benzer bir çalışmayı Suudi Arabistan şehrindeki Al Masarah Garden ve Al Jamaa Garden parklarında salgın öncesi ve salgın sonrası dönemde parkların ziyaret edilme durumu ve kullanıcı algılarını karşılaştırarak yapmıştır. Elde edilen sonuçlardan, Covid-19 salgınının, salgın olmayan dönemlere kıyasla kent parklarının kullanımı, tutumları ve algıları üzerinde önemli bir etkisi olduğu bulunmuştur.

Salgınlar sırasında büyük önem taşıyan yeşil alana erişilebilme durumunda cep parklarının önemini vurgulayan bir araştırma da Liu ve Wang tarafından yapılmıştır (Liu ve Wang, 2021). Araştırma daha büyük parklardan ziyade cep parkları geliştirmenin daha önemli olduğu vurgulanmaktadır. Cep parkları, yeşil alanlara kolay erişimin sağlanamadığı salgın gibi anormal durumlar sırasında onların boşluğunu doldurur. Aynı zamanda cep parkları kent parkları kullanım yükünü azaltarak yakındaki sakinler için günlük açık hava etkinlik alanı olarak işlev görür. Ayrıca cep parkları daha güçlü bir topluluk bağının geliştirilmesine katkıda bulunabilir. Yüksek erişilebilir cep parkları dezavantajlı mahallelerin sakinlerinin yaşam koşullarını iyileştireceği yapılan çalışmalarla desteklemiştir (Liu ve Wang, 2021).

Bir diğer önemli araştırma ise Xie ve arkadaşları tarafından yapılmıştır. Çalışmalarında, şehir parklarını ziyaret etmenin fiziksel / zihinsel sağlığı iyileştirebildiği ve sakinlerin sosyal etkileşim ihtiyaçlarını karşılamalarına izin verebildiğini ifade etmişlerdir. Bu çalışma, bir salgın sırasında kentsel parkların yeşil tampon bölgeler olarak oynadığı kritik ve olumlu rolü vurgulamaktadır. Açık hava aktivitelerinin enfeksiyon riskini arttırdığı unutulmamakla birlikte, uzun süreli izolasyonun daha fazla sağlık sorununa neden olabileceği de ayrıca belirtilmiştir (Xie vd., 2020).

Alana katkı sağlayan önemli bir araştırma da Geng vd. (2020) tarafından gerçekleştirilmiştir. Çalışmalarında Covid-19 salgın sürecindeki ziyaretçi sayılarının salgın öncesi ziyaretçi sayılarına kıyasla park ziyaretinin arttığını göstermektedir. Araştırma sonuçlarına göre, sosyal toplanma, hareket, işyeri ve kapalı dinlenme yerlerinin

kapatılmasına ilişkin kısıtlamalar, parklara yapılan daha fazla ziyaretle ilişkilendirilmiştir. Salgının başlamasından bu yana sakinlerin parklara ve açık yeşil alanlara olan taleplerin arttığı belirlenmiştir. Çalışma özellikle, Covid-19 salgını kapsamında parkların, özellikle kent parklarının sağladığı önemli rol ve faydaları vurgulamaktadır. Bu çalışmayı destekleyen bir diğer araştırmacının çalışmasında, Covid-19 salgını sırasında kentsel yeşil alanların daha fazla ziyaret edildiği ve bu süreçte çeşitli gruplar için kullanım ve tutumlardaki değişikliklerin farklı olduğu saptanmıştır. Ayrıca kentsel yeşil alan kullanımında eğitim düzeyinin çok önemli bir rol oynadığı, yaş, cinsiyet ve kentleşme kentsel yeşil alanlara yönelik tutumları ve kullanımları etkilediği, özel bahçelere erişimi olan sakinlerin daha fazla yeşil arama olasılığının daha düşük olduğu ortaya koyulmuştur (da Schio vd., 2021).

Brisbane'de yapılan bir çalışmada ise Covid-19 pandemi kısıtlamaları döneminde insanların kentsel yeşil alanların kullanımında ve algılarında önemli değişiklikler olduğunu göstermektedir. Araştırma ile, kentsel yeşil alanları ziyaret etmenin başlıca nedeni stres, kaygı ve depresyonun azaltılması olduğundan, kentsel yeşil alanların salgın ile ilgili zararlı etkilerin bir kısmını azaltma olasılığının mümkün olduğu ortaya çıkmıştır. Sonuçlar, yeşil alanların stresli dönemlerde ve özellikle stres, anksiyete ve depresyon düzeylerinin orta ila yüksek olduğu kısıtlamalar döneminde sağlık ve refahın korunmasında çok önemli bir rol oynadığını göstermiştir (Berdejo-Espinola vd., 2021).

Sosyo-demografik ve yaşam tarzı değişkenlerini hesaba katarak, yeşil alan kullanım sıklığının ve evin içinden yeşil manzara görünümünün varlığının, yaşam doyumu ve öznel mutluluk düzeylerinin artması ve depresyon, anksiyete, yalnızlık düzeylerinin azalmasıyla ilişkili olduğu bulunan bir çalışma sonuçlarına göre düzenli olarak doğa ile iç içe bulunmanın çok çeşitli zihinsel sağlık faydalarının bulunabileceğini belirtilmiştir. Bu çalışma, doğa ile doğrudan deneyimlerin insan sağlığı ve refahını olumlu etkilediğine dair kanıtlar sunmaktadır. Örneğin, yeşil alanları ziyaret etmenin yaşam doyumu, mutluluk ve benlik saygısı gibi olumlu duyguları arttırdığı bilinmektedir. Son çalışmalar, insanların kentsel yeşil alanların (örneğin parklar, ormanlar) kullanımının Covid-19 salgınından sonra önemli ölçüde arttığını bildirmiştir. Bu sonuçlar, kentsel doğanın daha iyi halk sağlığı için “doğaya dayalı bir çözüm” olarak kullanılabileceğini göstermektedir (Soga vd., 2020).

Yapılan bir diğer çalışmada, kentsel yeşil alanların insanların psikolojik ihtiyaçlarını karşılamadaki etkisinin, Covid-19 salgını gibi olağanüstü dönemlerde fiziksel ihtiyaçlarını karşılamaktan daha derin olduğu belirtilmiştir. İnsanların fiziksel ihtiyaçlarını kentsel yeşil

alanların dışında karşılayabileceğini ancak, psikolojik sorunlarını çözmek için daha fazla kentsel yeşil alanlara ihtiyacı olduğunu göstermiştir. Bu nedenle, kentsel yeşil alanların yeniden tasarlanmasında kültürel ekosistem hizmetlerinin dikkate alınmasına daha fazla önem verilmesi vurgulanmıştır (Erdönmez ve Atmış, 2021).

Bu araştırmalara ek olarak gösterebileceğimiz pek çok çalışma mevcuttur. Bunlardan kentsel yeşil alan kullanımına odaklanan diğer araştırmalar Tablo 4'te verilmiştir. Genel olarak bakıldığında sonuçlar Covid-19 salgınının kentsel yeşil alan kullanımını etkilediğini ve bu alanların olağanüstü koşullarda insanlar için önemli etkiler oluşturduğunu göstermektedir.

Tablo 4. Covid-19'un kentsel yeşil alan kullanım etkisine odaklanan araştırmalar

Araştırmalar	Covid-19'un kentsel yeşil alan kullanımına odaklanan araştırmalar ve önemli bulgular
Geng vd., 2020	Covid-19 salgını kentsel yeşil alanların sağladığı önemli rolü ve faydaları vurgulamaktadır.
Isabella vd., 2022	Bu çalışma ile, bir yandan birçok insanın kentsel yeşil alanlarda bulunma sıklığının azaldığını diğer yandan evlerinin yakınındaki yeşil alanlara her gün gelen insan sayısının arttığı vurgulanmaktadır.
Liu vd., 2021	Covid-19 dönemi içerisinde cep parklarının önemini vurgulamıştır.
Addas ve Maghrabi, 2022	Bu çalışma, Suudi Arabistan'da Covid-19'un kentsel parkların kullanımı, tutumları ve algıları üzerinde önemli bir etkisi olduğunu göstermektedir.
da Schio vd., 2021	Covid-19 salgınının vatandaşların kendi bölgelerindeki yeşil alanlarla ilgili tutumlarını, davranışlarını güçlü bir şekilde etkilediğini göstermiştir.
Huerta ve Cafagna, 2021	Sonuçlar, kentsel tasarımda ağaçlar, bitkiler veya çiçekler gibi doğal unsurların varlığının artırılmasının Mexico City nüfusu arasında daha iyi zihinsel refahı teşvik etmek için gerekli olduğunu göstermektedir.
Venter vd., 2020	Oslo'daki Covid-19 kapanması sırasında rekreasyonel aktivitenin önemli ölçüde arttığı ve artışların daha yeşil ve daha uzak bölgelerdeki parkurlarda en fazla olduğu hipotezini destekleyen kanıtlar göstermiştir.
Ugolini vd., 2020	Altı Avrupa ülkesinde yapılan bu araştırmada, bireylerin pandemi sırasında kentsel yeşil alanlarda vakit geçirmeye büyük ihtiyaç duyduklarını ve bu alanları egzersiz ve rahatlama için olduğu kadar teselli ve dinlenme yerleri olarak gördüklerini ortaya koymuştur.
Cui vd., 2022	Salgın döneminde spor tesislerine olan talebin arttığı ve bunun için insanların yeşil alan ortamlarını tercih ettiği belirlenmiştir.

Covid-19 döneminde konut bahçelerinin hem sosyal mesafeyi korumak hem de salgından etkilenmemek adına önem kazanan rolüne odaklanan araştırmalar da yapıldı. Chalmin-Pui vd., (2021) araştırma sonuçlarına göre haftada 2-3 kez konut bahçesiyle ilgilenmenin algılanan stresin azalmasına, öznel refahın artmasına ve bireysel fiziksel aktivite seviyelerinin artmasına karşılık geldiğini göstermiştir. Yine algılanan sağlık yararlarının bahçe faaliyetlerinin sıklığına paralel olarak arttığı gözlenmiştir. Bahçe sahiplerinin bahçe sahibi olmayanlara göre önemli ölçüde daha fazla yaşam doyumuna ve zihinsel esenliğe sahip olduğunu gösteren diğer çalışma da Lehberger vd., tarafından yapılmıştır. Konuyla ilgili yapılan diğer çalışmalar ise Tablo 5 'te görülmektedir.

Tablo 5. Covid-19 döneminde konut bahçelerinin önemini vurgulayan araştırmalar

Araştırmalar	Konut Bahçelerine Odaklanan Araştırmalar ve Önemli Bulgular
Corley vd., 2021	Covid-19 salgını boyunca konut bahçelerinin yetişkin bireylerin fiziksel ve ruhsal sağlığı üzerinde olumlu etkileri olduğunu ortaya koymuştur.
Lehberger vd., 2021	Bahçe sahiplerinin bahçe sahibi olmayanlara göre önemli ölçüde daha fazla yaşam doyumuna ve zihinsel esenliğe sahip olduğunu göstermiştir.
Poortinga vd., 2021	İngiltere'de Covid-19 salgını sırasında ve sonrasında hem kamu hem de özel yeşil alanın öznel sağlık ve refah üzerindeki rolünü araştırmıştır.
Hanson vd., 2021	Özel bahçelerin insan yaşamındaki yerinin önemli ve çok çeşitli işlevlere sahip olduğu ifade edilmiştir.
Cameron vd., 2012	Özel konut bahçelerinin ekosistem hizmet sunumuna ilişkin kanıtları inceleyerek, bahçelerin biçiminin, işlevinin ve yönetiminin bu hizmetin kapsamını nasıl etkileyebileceği konusunu araştırmıştır.
Chalmin-Pui vd., 2021	Sonuçlar haftada 2-3 kez konut bahçesiyle ilgilenmenin algılanan stresin azalmasına, öznel refahın artmasına katkı sağladığını göstermiştir.
Liu ve Wang., 2021	Cep parklarının birçok mevcut salgın sırasında büyük önem taşıyan yeşil alana erişim açısından büyük avantaj sağladığı belirtilmiştir.
ElizaldeveLambertucci., 2022	Şehirlerdeki bitki türlerinin korunmasını ve insanların sağlığını planlarken bahçelerin dikkate alınması gerektiğini belirtmektedir
Marques vd., 2021	Rio de Janeiro da yapılan bu çalışmada kent parklarının ve yeşil manzaraların önemi vurgulanmıştır.

Bu dönemde kentsel yeşil alana erişimin önemi konulu birçok araştırma yapılmıştır. Yang vd., (2021) yaptıkları çalışmadan elde edilen bulgular; Covid-19 sırasında kentsel yeşil alanların halk sağlığı üzerindeki potansiyel koruyucu rolüne ışık tutmaktadır. Kentsel yeşil alan kullanımının salgın kısıtlamalarının neden olduğu fiziksel aktivitedeki düşüşü azalttığını vurgulayan çalışmada daha fazla yeşil mahallelerde yaşayanlar arasında, daha az yeşil mahallelerde yaşayanlara göre salgın sırasında boş zaman fiziksel aktivite düzeyinde daha az düşüş olduğu gözlemlendi.

Bulgaristan'ın Filibe kentinde öğrenciler arasında yapılan çalışma ile Covid-19 salgını sırasında zamanlarının çoğunu evde geçiren öğrencilerin daha fazla yeşil alan kullanmalarının zihinsel sağlıklarına olumlu katkıları ortaya konulmuştur. Bulgular evdeki sosyal izolasyon sırasında yeşil alanlarla ilişki kurmanın değerli bir kaynak olabileceği fikrini desteklemektedir (Dzhambov vd., 2021).

Konu ile ilgili bir diğer çalışmada ise (Guo vd., 2022) kentsel yeşil alanların ve bina yoğunluğunun, Covid-19 salgını sırasında konut sakinlerinin duyguları üzerindeki etkilerinin arttığını ve tüm yeşil alanların eşit olmadığını ortaya koyuyor. Özellikle mahallelerin içinde ve yakınında artan yeşil alan, kent sakinlerinin küresel salgınlar gibi halk sağlığı acil durumları ile başa çıkmalarına yardımcı olmak için kritik derecede önemli olduğu ifade ediliyor.

Konu ile ilgili yapılan diğer çalışmalar Tablo 6'da verilmiştir. Araştırma sonuçları incelendiğinde yeşil alanlara erişimin insanın psikolojik ve fizyolojik sağlığı için vazgeçilemez önemi olduğunu vurgulamıştır. Bu hususta erişilebilir yeşil alanların varlığının artırılmasının gerekliliği çalışmamızın hipotezlerini desteklemektedir.

Tablo 6. Yeşil alana erişimin önemine odaklanan araştırmalar ve önemli bulgular

Araştırmalar	Yeşil alana erişimin önemine odaklanan araştırmalar ve önemli bulgular
Ugolini vd., 2020	Salgın döneminde kentsel açık alanların öneminin arttığını belirlemiştir.
Kleinschroth ve Kowarik, 2020	Covid-19 salgınının, kentsel yeşil alanların sürdürülebilir şehirlerde yaşam kalitesinin önemli bir unsuru olarak hayati önemini vurguladığını iddia etmektedir.
Holden vd., 2020	Kentsel yeşil alanların zihinsel refahla pozitif ilişkilerini ortaya koymuştur.
Maury-Mora vd., 2022	Bu çalışmada, insanların stresli durumlarla karşı karşıya kaldıklarında, iç mekan bitki etkileşiminin, farklı dış mekan yeşil deneyimlerinin yerine geçmediğini ve yeşil alanlarla günlük olarak etkileşime girenlerin girmeyenlere göre stres düzeylerinin daha fazla olduğu bulunmuştur.
Berdejo-Espinola vd., 2021	Brisbane'deki Covid-19 salgını kısıtlamaları döneminde insanların kentsel yeşil alanların kullanımında ve algılarında önemli değişiklikler olduğunu göstermektedir. Ayrıca Covid-19 salgınının kentsel yeşil alanların kullanım ve algılarındaki değişim üzerindeki etkilerinin içeriğe göre farklılık göstermesi mümkün olduğu vurgulanmıştır.
Geng vd., 2020	Bulgular salgın sırasında parklara ve açık yeşil alanlara erişim talebinin arttığını göstermektedir.
Yang vd., 2021	Araştırma sonucunda kentsel yeşil alanların fiziksel aktiviteyi şekillendirmede ve krizler sırasında halka sığınak sağlamada önemli bir rol oynadığını göstermektedir.
Guo vd., 2022	Kentsel yeşil alanların insanların duyguları ile pozitif olarak ilişkili olduğunu ve bir mahallenin çevresindeki erişilebilir yeşil alanların önemini ortaya koymuştur.
Bu vd., 2022	Araştırma sonuçları daha fazla yeşil alana sahip bir bölgede yaşamının, Mart 2020 ile Ekim 2021 arasındaki 20 aylık gözlem döneminde tutarlı bir şekilde daha az kaygı semptomu ile bağımsız olarak ilişkili olduğunu göstermiştir.
Addas ve Maghrabi, 2022	Covid-19 salgın dönemlerinde park ziyaretçilerinde önemli düşüşler olduğu ve kent parkları daha çok zihinsel dinlenme ve fiziksel aktiviteler için kullanıldığı belirlenmiştir.
Grima vd., 2020	Sonuçlar Covid-19 gibi kriz zamanlarında kentsel yeşil alanlar için artan talebi ve bu alanların değerini ortaya çıkarmıştır.
Erdönmez ve Atmış, 2021	Covid-19 kısıtlamalarının, kentsel yeşil alanların kent yaşamı için önemini daha da arttırdığı belirtilerek bu alanlara olan ihtiyacın arttığı belirlenmiştir.
Bherwani vd., 2021	Çalışma, insanların zihinsel ve fiziksel sağlığını korumak için kentsel alanlarda kesinlikle açık ve yeşil alanlara ihtiyaç olduğunu ve Covid-19'un kentsel açık ve yeşil alanların önemini kentsel alanların sakinleri için yeniden tanımladığını kesin olarak göstermektedir.

Tüm bu çalışmaların sonuçlarına baktığımızda Covid-19 salgınının insanların yaşam şekillerini, kentsel alanlarla ilgili kullanım ve algılarını değiştirdiğini görmekteyiz. Ayrıca kentsel yeşil alanların hatta sadece kent içerisinde yeşil alan görmenin bile insan psikolojisine iyi geldiğinin ve zorlu koşullar içerisinde kötü dönemleri atlatmada olumlu bir etki sağladığının görülmesi bu alanlara atfedilen önemi arttırmaktadır. Kentsel alanlarda ve kentlerde artan bu önem kentler ve kentsel yaşam hakkında daha fazla bilgi sahibi olmamızı gerektirmektedir.

1.4. Kent ve Kentsel Açık Alan Kavramı

Kent sözlük anlamı olarak nüfusu belirli bir büyüklük ve yoğunluğu aşan, ekonomisi tarım dışı faaliyetlere dayalı, etki alanı içinde yaşayan nüfus dışındakilere hizmet veren yerleşim yeridir. Kentlerin ortaya çıkmasıyla beraber her medeniyetin kültürüne, yaşam tarzına, toplumsal şartlarına göre farklılıklar gösteren kent yapıları ortaya çıkmıştır. Yaşam alanlarına verilen değişik anlamlar ifade eden adlandırmalar bize bunu göstermektedir. Örneğin kent sözcüğü, uygarlık anlamında, Yunanca'da "Polis", Arapça'da "Medine", Fransızca'da "Cite", Almanya ve Saksonya'dan İskandinavya'ya "Kale" ya da oturma alanı anlamında "Burgh" ya da "Borough", Latince'de ise yurttaşlık anlamında "Urbs" ve "Civitas" sözcükleriyle ifade edildiği görülmektedir (Güven, 2016). Şüphesiz farklılıklar içeren kentler geçmişten günümüze kadar sürekli değişim ve dönüşüm yaşamıştır. Kentlerdeki bu değişim ve dönüşümü anlayabilmek için kent tanımının ne olduğunu neleri içerdiğini iyi bilmek gerekmektedir. Kent bilimciler ve araştırmacıların yaptığı tanımları irdelediğimizde birçok farklı tanımlamanın yapıldığını görmekteyiz.

N.Schulz, şehri insanların bir araya geldiği bir "buluşma yeri" ve insanları çevreleyen ve yakınlaştıran bir "mikrokozmos" olarak tanımlamaktadır (Erdönmez ve Akı, 2005).

Mumford kenti, neolitik çağ ve paleolitik çağ kültürlerinin ortak bir sentezi olarak meydana gelen bir olgu olarak tanımlamaktadır (Hüsam, 2020).

Maunier (1999)'e göre kent; nüfusa kıyasla coğrafi alt yapısı elverişsiz bulunan ve hane halkı, iş toplulukları, farklı gruptaki insanlar, farklı din mensupları vs. gibi birçok karmaşık topluluğu içinde bulunduran anlaşılması güç yerleşim alanı bulgusudur (Hüsam, 2020).

Simmel (1996) kenti kısaca "en üst düzeyde iş bölümünün olduğu mekanlar" olarak ifade etmiştir (Karaküçük ve Gürbüz, 2007).

David Harvey, şehri “belirli bir üretim tarzının etrafında devam ettiği eksen” olarak tanımlamıştır (Yetişkul, 2020).

Maunier’e göre ise kent “nüfusuna oranla coğrafi temeli dar olan ve aileler, meslek grupları, sosyal sınıflar, mezhepler vs. gibi çeşitli heterojen grupları içine alan karmaşık bir yerleşme grubudur” (Çam, 2020).

Wirth ise kenti şöyle tanımlamıştır: “Kent yalnızca, günümüz insanına daha büyük bir oranda iş ve yerleşim olanakları sunan bir yer değildir, aynı zamanda dünyanın en uzak yerlerini kendine çeken, türlü bölgeleri, insanları ve etkinlikleri bir düzene göre biçimlendiren, ekonomik siyasal ve kültürel yaşamın öncüsü ve denetleyicisi olan bir merkezdir” (Serter, 2013).

Ercoşkun ve Karaaslan (2009)’a göre kentler, sürekli değişen ve dinamik, biyotik ve abiyotik unsurları bütünleştirebilen organik sistemlerdir (Ercoşkun ve Karaaslan, 2009).

İnan (2008) kenti, kent sakinleriyle birlikte, ekonomik ve sosyal faaliyetlerin gerçekleştirildiği kamusal bir nesne olarak tanımlamaktadır.

Her araştırmacının farklı bakış açısı gösterdiği kent tanımlarına baktığımızda kentlerin aslında karmaşık ve sürekli değişen bir yapısı olduğunu görebiliyoruz.

Uygarlık tarihinin başlangıç noktası olarak kabul edilen arazi kullanımının en yoğun olduğu, insan etkisinin en fazla olduğu kentsel alanlar, insanların toplu yaşama içgüdüleri veya sosyalleşme eğilimlerinin ortaya koyduğu bir yaşam biçimi ve mekanıdır (Küçük ve Gül, 2001; Korkut vd., 2017).

Kentsel açık alanlar ise, kent dokusunun önemli temel elemanlarından birisi olup, mimari yapı ve ulaşım alanları dışında kalan açıklıklar veya boş alanlar olarak tanımlanmaktadır (Şahin, 2008). Bir başka ifade ile; tarımsal alanlar, ormanlar, fundalıklar, göller vb. gibi belirli bir arazi kullanma amacıyla ayrılmış veya park, bahçe, meydan, gezinti yeri, spor alanları, oyun alanları, vb. gibi belirli işlevlere cevap veren kent içindeki veya dışındaki üzerinde yapılaşmanın olmadığı boş alanlardır (İnan, 2008). Diğer taraftan kentsel açık alanlar; kirliliğin, hizmetlerin ve sanayi üretiminin yoğun olduğu alanlar olup dünya ticaretindeki küresel ekonomide önemli bir aktör durumundadır (Vanhatalo ve Partanen, 2021). Bu alanlar da şu anda Covid-19’un için önemli noktalar olarak görülmektedir (Wang ve Foley, 2021).

Öztan’a göre içinde yaşadığımız kentler yalnızca insanların barınma ihtiyacını karşılayan yapılardan oluşmazlar. Bir kentin fiziksel yapısını kitle ve boşluklar oluşturur. Kent kalıbını ortaya koyan yapılar kitleleri; açık ve yeşil alanlar ile ulaşım ağı içinde yer

alan yaya yolları, oto yolları, bulvarlar, tramvay, trolleybüs ve demiryollarının kent içinde olanları ise boşlukları meydana getirir (Öztan, 1991).

Geçmişten günümüze kadar değişim geçiren şehirler, yerleşmenin birincil amacına ve varlığını sürdürme idealine bağlı olarak karakter kazanırlar (Küçük ve Gül, 2001). Günümüz kentleri insanların hayatlarının büyük bir bölümünün şekillendiği mekansal ve sosyal alanlardan oluşmaktadır. Bu sosyal ve mekansal alanlarda insanlar, kendilerine benzeyen ya da çok farklı olan insanlarla ortak bir kentsel mekanı paylaşırlar (Güven, 2016).

Karmaşık sistemler olan kentler sundukları işlevler, sosyal ortam, etkinlikler ve sınırsız fırsatlar nedeniyle oldukça caziptir (Nieuwenhuijsen, 2021). Kültürel katılımın ve paylaşımın iletişimle gerçekleştiği bilginin paylaşıldığı yer olma özelliğinden dolayı, kentsel açık alan insanların fiziksel, sosyal ve psikolojik olan temel gereksinimlerini karşıladıkları yerlerdir (Yıldız, 2007). Özetle, kentsel açık alanların insanların ihtiyaçlarını karşılayan kentsel boşluklar olduğu, fakat boş olmanın ötesinde önemli parçaları bir araya getiren nitelikli bir bütün olduğunu göstermektedir.

1. 4. 1. Kentsel Açık Alanların Kent Yaşamındaki Yeri ve Önemi

Kentsel açık alanlar, kent sakinlerinin yaşam kalitesini doğrudan etkileyen kentin temel noktalarından biridir. Rekreasyon işlevlerinin yerine getirilmesinde önemli rol oynayan bu alanlar kentin imajını olumlu yönde etkiler. Kentsel açık alanlar içerisinde yer alan yeşil alanlar; niteliği, büyüklüğü ve kişi başına düşen yeşil alan miktarı ile giderek toplumların gelişmişliğinin bir ölçütü olarak kabul görmeye başlamıştır. Kentsel açık alanlardaki farklı işlevlere ayrılmış ve çok çeşitli büyüklüklere sahip olan yeşil alanlar ekonomik, toplumsal, ekolojik ve fiziksel özellikleri ile kent sakinlerinin yaşam kalitesinin artmasını sağlamaktadır (Karataş ve Kılıç, 2017). Araştırmacılar, kentsel yeşil alanların insan sağlığını ve refahını iyileştirebileceğini ve çeşitli sosyoekonomik sınıflar için buluşma alanları olduğunu, ayrımcılığı azalttığını ve insanların psikolojik restorasyonu için fırsatlar oluşturduğunu kanıtlamıştır. Yüksek kaliteli kentsel yeşil alanlara yakın yaşamak hem fiziksel hem de zihinsel sağlık üzerindeki olumlu etkilerle ilişkilidir (Noszczyk vd., 2022).

Kentsel yeşil alanlar; kentsel orman, otlak, parklar, yeşil çatılar, bahçeler ve sokak ağaçları da dahil olmak üzere çevresindeki tüm bitki örtüsü ile temsil edilen alanlar olup

sosyal ve mekansal farklılıklarıyla ekolojik olarak önemli bir potansiyele sahiptir (Sen vd., 2021). Bu alanlar, eğlence, dinlenme, oyun ve spor etkinlikleri için yer olarak kullanılmasının yanı sıra, insanlar arasında yüksek düzeyde sosyal katılım ve iş birliği oluşturacak potansiyele sahiptir (Sanesia ve Chiarellob, 2006).

Kentsel yeşil alanlar estetik, biyoçeşitlilik, rekreasyon gibi önemli ekosistem hizmetleri sağlayarak kentleşmenin neden olduğu olumsuz etkilerin azaltılmasında önemli bir rol oynarlar (Hanson vd., 2021; Sen vd., 2021; Schio vd., 2021; Bherwani vd., 2021). Araştırmacılar tarafından ekosistem hizmetlerinin sağlanması yoluyla kentsel açık alanların birden fazla değeri ortaya konulmuştur (Ugolini vd., 2021). AB'nin 2030 Biyoçeşitlilik Stratejisinin (Avrupa Komisyonu (EC), 2020) bir parçası olan kentsel yeşil alanlar, iklim değişikliğinin azaltılmasına katkı sağlayarak, biyoçeşitliliğin korunmasını destekleyip fiziksel ve zihinsel sağlığı iyileştirerek insan refahını arttırmak gibi birçok fayda sağlamaktadır (da Schio vd., 2021). Kentsel açık alanlar, uygun şekilde tasarlandığında ve yönetildiğinde, temel ekosistem hizmetlerini potansiyel olarak daha fazla destekleyebilir ve birden fazla sosyal-ekolojik fayda sağlayabilir (Wang ve Foley, 2021). Hem kent sakinlerine hem de çevreye fayda sağlayan ekosistem hizmetleri, yüksek oranda kentsel açık alanların fiziksel niteliklerine ve işlevlerine bağlıdır. Kent için, kentsel açık alanın bulunmasından çok niteliği önemli olmaktadır (Randrup vd., 2021).

Bütün bu nedenlerden dolayı, kentsel yeşil alanların, bitki türlerinin varlığının ve açık alanlarla etkileşim içerisinde olmanın bazı çalışmalarda kanıtlandığı gibi toplumun refahını ve sağlığını arttırarak bir kentin yaşam kalitesinin önemli bir göstergesi olmaktadır (Sen vd., 2021; Bherwani vd., 2021). Sanesia ve Chiarellob (2006) çalışmalarında, yeşil alanların kent sakinleri tarafından yaşam kalitesinde iyileşmeyi belirleyen bir unsur olarak algılandığı ortaya koyulmuştur (Sanesia ve Chiarellob, 2006). Yeşil alanların insanları dışarı çıkmaya teşvik ederek, insanlara fırsatlar ve mekanlar sunarak, sosyal faaliyetler üstlenerek sosyal uyuma katkıda bulunduğu öne sürülmüştür. Örneğin, ağaçların varlığı ortak alanların kullanımını teşvik etmek için büyük bir potansiyele sahiptir ve ziyaretçiler arasındaki olumlu sosyal etkileşimleri desteklemektedir (Wan vd., 2021).

Kentlerin insanların toplumsal yaşamı üzerindeki etkileri de oldukça önemlidir. Halka açık yerler genellikle kent sakinleri arasındaki sosyal etkileşimi güçlendirerek sosyal sürdürülebilirlikle ilişkilendirilmektedir (Moulay vd., 2017). Wirth'in de belirttiği gibi kent yalnızca evlerin ve işyerlerinin arttığı bir yer değil, dünyanın birçok uzak topluluklarını ve etkinliklerini bir araya getiren, dönüştüren, ekonomik, politik ve kültürel yaşamın

merkezini başlatan ve kontrol eden bir yerdir (Erdönmez ve Akı, 2005). Kamusal açık alanlar, günlük kentsel yaşamı sosyal etkileşim ve farklı kültürel, eğlence, spor ve ticari faaliyetler için bir yer olarak şekillendirmede önemli bir rol oynamaktadır (Sarhadi ve Rad, 2020). Dünya nüfusunun çoğunluğu için en yakın, en kolay erişilebilir doğa biçimi kentsel yeşil alanlardır. Parklar, ormanlar ve bitki örtüsüyle kaplı alanlar rekreasyon fırsatlarının sağlanması dahil kent halkına çeşitli katkılar sağlaması sebebiyle kentsel sosyo-ekolojik sistemin önemli unsurlarıdır (Grzby vd., 2021).

Kentsel yeşil alanlar özellikle çocuklar ve gençler için oyun, sosyalleşme ve fiziksel rekreasyon açısından da oldukça önemlidir (Venter vd., 2020). Doğal bir ortamda rekreasyon hem fiziksel hem de zihinsel olarak faydalıdır ve bu nedenle refah için önemlidir. Kentsel açık ve yeşil alanlar fiziksel ve zihinsel sağlık yararlarına ek olarak, insanların sosyal bağlamlarda daha aktif davranmalarına yardımcı olarak sosyal etkileşimleri ve genel refahı arttırmak için bir ortam oluşturur. Bunlara ilaveten kentsel yeşil alanlar, rekreasyon ve sosyalleşme için hoş alanlar sunarak, daha yüksek düzeyde sosyal etkileşimi teşvik ederek yüksek bir yaşam standardının korunmasını sağlayabilmektedir (Bherwani vd., 2021).

Dünya nüfusunun % 60'ı ve ülkemiz nüfusunun da %80'ini barındıran kentler, insan faaliyetlerinin ve yapıların yoğunlaşmasına bağlı olarak ekstrem çevre koşullarının hakim olduğu yerleşim yerleridir (Doygun, 2020). Birleşmiş milletlerin tahminine göre 2050 yılına gelindiğinde dünya nüfusunun % 68'i şehirlerde yaşayacaktır. Bu durum kentsel alanların önemini yüksek derecede arttırmaktadır (Vanhatalo ve Partanen, 2021). Dünya nüfusunun yarısının kentlerde yaşadığı ve dünya çapında orman ve biyoçeşitliliğin sürekli azaldığı göz önüne alındığında hem ekolojik hem de sosyal olarak sürdürülebilir kentler oluşturmak giderek daha önemli bir konu olmaktadır (Sen vd., 2021).

Bu sebeple kentsel alanlar, iklim değişikliği ve kentleşme ile ilgili öngörülemeyen tehlikelerle karşı karşıyadır. Kentlerde sanayinin gelişmesi ile birlikte kırsaldan kente doğru giderek artan göç dalgası, konut, ulaşım ve ticari amaçlı kullanımlar, fosil yakıt tüketimi, ormansızlaşma, yanlış arazi kullanımı, atmosfere salınan sera gazlarından kaynaklanan kirlilik, üretim ve tüketim baskıları gibi tehlikeler bu alanları çevresel sorunların yoğunlaştığı alanlar hâline getirmektedir. İnovasyon ve zenginlik merkezleri olan kentler bu sorunlardan dolayı insan sağlığına zararlı olan hava ve gürültü kirliliği ısı adası etkileri ve yeşil alan eksikliği ile mücadele etmektedir (Wang ve Foley, 2021). Bu nedenle kentsel yeşil alanlar sürekli azalmakta, doğal ve tarihi dokular yok edilmekte,

yaşam giderek zorlaşmakta, insan ve doğa ilişkisi bozulmakta ve kentsel ekolojik sorunlar giderek ön plana çıkmaktadır. Ekolojik temelden yoksun olarak gerçekleşen kentsel değişim ile birlikte şehirlerde, insan sağlığını ve refahını olumsuz yönde etkileyen çok sayıda zorlukla karşılaşmaktadır (Korkut vd., 2017).

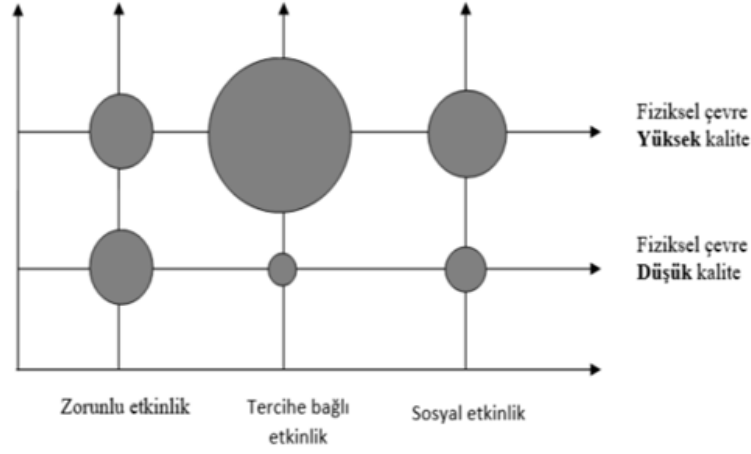
Özellikle, insanların fiziksel ve zihinsel sağlığı için gerekli ve önemli olan, çok sayıda hizmet sağlayan bu alanlara olan ihtiyaç, Covid-19 gibi sosyal ve sağlık krizi sırasında daha da artmıştır. Güvenli kentsel açık alanlar, özellikle salgınlar sırasında halk sağlığı üzerindeki etkileri nedeniyle büyük önem kazanmıştır (Hassan ve Megahed, 2021). Bu durum kaliteli ve sağlıklı kentsel açık mekanlara olan ihtiyacımızın gerekliliğini göstermektedir. Tüm bu yaşananlar son yıllarda kentsel yeşil alanlara giderek artan ilgiyi desteklemektedir. Başlangıçta kentlerde sadece dekoratif bir unsur olan yeşil alanlar, artık sürdürülebilir kalkınma parametreleri içinde oldukça önemli yeni bir değer ve işlev kazanmıştır (Sanesia ve Chiarellob, 2006). Artık yeşil alanların kent planlamasına dahil edilmesi yurttaşların hakkı haline gelmiştir. Yeşil alanlar artık sadece bir dekorasyon olarak değil, çok çeşitli fiziksel, kültürel, sosyal işlev ve hizmeti yerine getiren ekolojik bir çevre sistemi olarak kabul görmektedir.

Genel bir değerlendirme yapmak gerekirse, kentsel açık alanlar yaşadığımız çevrenin ana bileşeni ve kamusal yaşamın önemli bir taşıyıcısıdır (Chen vd., 2016). Fiziksel çevrenin açık alanlarda yapılan aktiviteler üzerindeki etkisini değerlendiren Gehl'e göre kentsel açık alanlarda kullanıcı aktiviteleri temel olarak üç ana başlıkta toplanmakta ve fiziksel çevrenin niteliğine bağlı olarak değişkenlik göstermektedir. Bunlar; zorunlu aktiviteler, isteğe bağlı aktiviteler ve sosyal aktivitelerdir. Zorunlu aktiviteler isteğimiz dışında olan yapmakla yükümlü olduğumuz etkinlikleri kapsar. Örneğin; bir yerden bir yere gitmek için yürüme, hareket etme ya da bir yerde bekleme gibi etkinliklerdir. İsteğe bağlı etkinlikler kişinin kendi isteği ile bir yerden bir yere gitmesi, manzara seyretmesi vb. gibi aktivitelerdir. Sosyal etkinlikler ise diğer insanlarla beraber olarak yapılan sosyalleşmeyi sağlayan etkinliklerdir. İnsanlarla karşılaşma, sohbet etme, görüşme gibi etkinlikler sosyal aktiviteler olarak tanımlanır (Gehl, 1987).

Zorunlu Aktiviteler: Yürüme, bekleme, korunma, ulaşma, vb.,

İsteğe Bağlı Aktiviteler: Ziyaret etme, oturma, dinlenme, vakit geçirme, etrafı seyretme vd.,

Sosyal Aktiviteler: Karşılaşma, konuşma, paylaşma, görüşme, kültürel alışveriş, vb.

Şekil 3. Dış mekan kalitesi ile dış mekan etkinlikleri arasındaki bağlantı (Gehl, 1987)

Şekil 3'te görüldüğü gibi dış mekan kalitesindeki artış özellikle tercihe bağlı etkinliklerdeki artışla sağlanır. Etkinlik düzeyindeki artış ise sosyal etkinliklerin önemli ölçüde artmasına sebep olur (Gehl, 1987). Covid-19 salgın döneminde kentsel dış mekanlar ve açık alanlar insanlara güven vermediği için, insanların belirli sürelerde tercihine bağlı ve sosyal etkinlikleri de kısıtlanmış oldu. Dış mekanların güven vermemesi sonucu kullanımının azalması başta sağlık olmak üzere hayatın pek çok alanını olumsuz yönde etkilemiştir. Bu yüzden kentsel alanların insan sağlığına etkisi önem kazanmaktadır.

1.4.2. Kentsel Açık Alanların İnsan Sağlığı Üzerindeki Etkisi

Küresel kentleşmeyle birlikte kentsel nüfus yoğunluğunun ve antropojenik faaliyetlerden kaynaklanan çevresel sorunların artması küresel insan sağlığı sorunlarına neden olmaktadır (Hassan ve Megahed, 2021). Bir başka ifade ile küresel olarak kentleşme, insan sağlığı için önemli etkileri olan bir güçtür (Akpınar, 2016). Son otuz yılda, dünya çapında yapılan çok sayıda çalışma, kentsel yeşil alanların kent sakinlerinin sağlığını iyileştirebileceği konusunda ortaya çıkan bir fikir birliğine işaret etmektedir (Zhang vd.,2021). Bu nedenle, çevre ve insan sağlığı arasındaki ilişkinin incelenmesi, dünya çapında bilimsel topluluğun dikkatini giderek daha fazla çekmiş ve bu yönde çalışmaları teşvik etmiştir. Sonuç olarak, araştırmalar çevrenin insan sağlığına potansiyel yararlarını vurgulamaktadır (Zaldo-Aubanell vd., 2022; Engemann vd., 2019; Van Den

Berg vd., 2015; Gascon vd., 2015; Zhang vd., 2020; Qin vd., 2021; Kabisch vd., 2021; Gao vd., 2020; Noszczyk vd., 2022).

Astell-Burt ve Feng, (2019) çalışmaları kapsamında, arazilerin bitkilendirilmesinin psikolojik açıdan sorunlu bireylerde anlamlı düzeyde bu sorunların azalmasına etki edebileceğini ortaya koymuşlardır. Ayrıca, sadece yeşil alanın içinde veya yakınında olmanın daha iyi zihinsel sağlık oluşturmaya, tükenmiş bilişsel kapasitelerin iyileştirilmesine katkıda bulunmaya ve hatta iyimserliği artırmaya yardımcı olabileceğini ifade etmişlerdir. Bu ruh sağlığı yararlarının artması kısmen yeşil alanlardaki sosyal ve fiziksel rekreasyonun bir sonucu olarak ortaya çıkabilmektedir (Astell-Burt ve Feng, 2019). Bununla birlikte yapılan çalışmalarla, kentsel yeşil alanların insan sağlığının iyileşmesini teşvik ettiği ve zihinsel stresi azalttığı kanıtlanmıştır (Haian vd., 2022). Avustralya' daki bazı çalışmalar ise, insanların daha geniş çim alanlarına benzeyen nispeten basit açık alanlardan ziyade ağaç gölgesini yansıtan daha yüksek yoğunluklu yeşil alanlar aramayı tercih ettiklerini göstermektedir (Astell-Burt ve Feng, 2019). Yeşil alanlar da dahil olmak üzere doğal ortamlarla temas, iyi sağlık ve refahla ilişkilendirilmiştir. Yeşil alanların sağlık yararlarının altında fiziksel aktivitenin artırılması, psikolojik stres, kaygı ve depresyonun azaltılması, sosyal temasların ve uyumun artırılması ve hava kirliliği gibi çevresel tehlikelere maruz kalmanın azaltılması gibi sağlık yararları bulunmaktadır (Dadvand, 2016). Birçok çalışma, mahallelerdeki veya bölgelerdeki kentsel açık alan miktarının sağlıkla pozitif ilişkilere sahip olabileceğini göstermiştir (Zhang vd., 2021).

Bugün geldiğimiz noktada hızlandırılmış “kentleşme” süreci, insan refahını olumsuz yönde etkileyen ciddi çevresel problemlerle ilişkili görülmektedir (Riveros vd., 2021). Buna paralel olarak kentsel yaşam da bir dizi sağlık riskiyle karşı karşıyadır. Altyapı ve yüksek yoğunluklu konutlara sahip kapalı alanlar artarken, yeşil ve açık alanlar tehlike altındadır. Öyle ki, gri altyapının büyümesi, iklim değiştiren gazların ve antropojenik olarak üretilen diğer enerjilerin emisyonlarını artırarak şehirlerin ekolojik, sosyal, sağlık ve ekonomik kırılganlığını güçlendirmektedir (Halkası vd., 2021). Ne yazık ki, artan bu kentleşme nedeniyle modern insanların evleri yeşil ortamlardan giderek daha fazla uzaklaşmıştır. Genel olarak, yeşil alandan yoksun bölgelerde yaşayan bireyler, stresli yaşam olaylarının olumsuz etkilerine karşı daha savunmasız olabilirler. Çünkü doğaya dayalı başa çıkma stratejileri için bol yeşil alana sahip bölgelerde yaşayan bireylere göre daha az fırsatları vardır. Yeşil alanlar sadece stres ve zihinsel yorgunluğu doğrudan

etkilemekle kalmayıp, stresli yaşam olaylarının sağlığa etkilerine karşı tampon görevi görerek dolaylı etkilere de sahip olabilir (Van den Berg vd., 2010).

Kentsel açık alanlar kent yaşamı içinde doğadan kopmuş insanlara doğayı ve doğal güzellikleri gözleme olanağı sağlayarak, doğa ile bütünleşme olanağı oluşturarak insanların stresleri azaltılabilir. İnsanlara renkleri ile canlılık, sevinç ve yaşam isteği vererek sözsüz, simgesel bir iletişim aracı oluşturulabilir (Önder ve Polat, 2012). Yeşil alanlarda yapılan fiziksel aktivite, iç mekanlardaki fiziksel aktiviteye kıyasla daha fazla fiziksel ve zihinsel sağlık yararlarına sahip olabilir (Yang vd., 2021; Xu vd., 2021). Bunun yanı sıra yeşil alanlar sosyal ilişkilere, spor ve sanat faaliyetlerine imkan sağlamaları nedeniyle insan sağlığı üzerinde çok olumlu etkilere sahiptir (Önder ve Polat, 2012). Kent dışına yapılan birkaç saatlik gezilerin stres düzeyi, dolayısıyla da ruhsal ve fiziksel sağlık üstündeki olumlu etkisi tartışılmaz. Yeşille iç içe yaşayan insanların hatta şehirde yaşasalar bile evleri yeşil alanlarla iç içe olan insanların kanlarındaki kortizol seviyesinin daha düşük olduğunu gösteren araştırmalar vardır. Bu nedenle doğaya doğru yapılacak küçük ziyaretlerin sağlığımız açısından büyük olumlu etkileri olacaktır (Thompson vd., 2012).

Son otuz yılda, dünya çapında yapılan çok sayıda çalışma, kentsel yeşil alanların kent sakinlerinin sağlığını iyileştirebileceği konusunda ortaya çıkan bir fikir birliğine işaret etmektedir. Aynı zamanda, araştırmalar doğal ortamdaki faaliyet ve deneyimlerin uzun vadeli sağlık sonuçlarını iyileştirebileceğini göstermektedir. Bu nedenle, açık hava rekreasyonel aktivitesinin ve doğada geçirilen zamanın, Covid-19 salgınının ve karantina önlemlerinin olumsuz psikolojik etkilerine karşı bir panzehir olarak önerilmesi şaşırtıcı değildir (Venter vd., 2020). Salgın döneminin başlangıcında, insanlar eve kapanmak zorunda kalırken salgının yıllara yayılmasıyla ev karantinası psikolojik ve fiziksel sorunlar ortaya çıkmaya başlamıştır. Ve burada artık insanlar doğa ile iç içe olmanın gerekliliğini ve önemini anlamaya başlayarak kentsel yeşil alanlara erişim için talep oluşturmuştur.

Nitekim kentsel açık alanların insan yaşamı için sağladığı faydalar araştırmacılar tarafından yapılan araştırmalar ve yayınlarla ortaya koyulmuş ve insanların ilgisine sunulmuştur. Sağlık bir bütündür, fiziksel ve ruhsal olarak tam olması kaliteli bir yaşam için vazgeçilmezdir. Her insan sağlıklı bir çevrede yaşamak ister ve anayasamızdaki temel haklardan birisidir. Çevre ne kadar sağlıklı ve ferah olursa insanlar da o derece sağlıklı ve mutlu olur. Sağlıklı insanlardan oluşan toplumlarda sağlık harcamalarına olan yatırım daha az olacağı için toplumlar diğer alanlarda daha fazla ve hızlı bir şekilde gelişim göstererek kalkınmaya katkı sağlamış olacaktırlar. Sağlıklı bir yaşam insanlar için aynı zamanda

refahın da bir göstergesidir. Sağlıklı bir yaşam olmadan hayatın devamını sağlamak zorlu ve sıkıntılı bir süreç gerektirecektir. Şüphesiz sağlığımız olmadan diğer ihtiyaçlarımızı gideremeyiz. İnsan için sağlıklı bir yaşamın ne kadar önemli ve vazgeçilmez olduğunu dünya olarak yaşadığımız Covid-19 salgın süreci boyunca bir kez daha kuvvetli bir şekilde anlamış bulunmaktayız.

Sağlıklı bir yaşamda fiziksel ve ruhsal sağlık durumu da bir bütündür ve tıpkı domino taşları gibi birbirini etkiler. Yapılan güncel çalışmaların da gösterdiği gibi kentsel açık alanlar, diğer birçok işlevinin yanı sıra insanların fiziksel ve psikolojik sağlığı üzerinde de oldukça etkili ve iyileştirici özelliğe sahiptir. Kent yaşayanları için oldukça değerli olan mevcut kentsel alanların korunması ve ihyası, yenilerinin de pandemiyle mücadele edecek düzeyde planlamalarının yapılması sağlıklı ve yaşanabilir bir dünya için oldukça önemlidir.

1.4.3. Kentsel Açık Alanların Sosyal Değeri ve Sosyal Mesafe

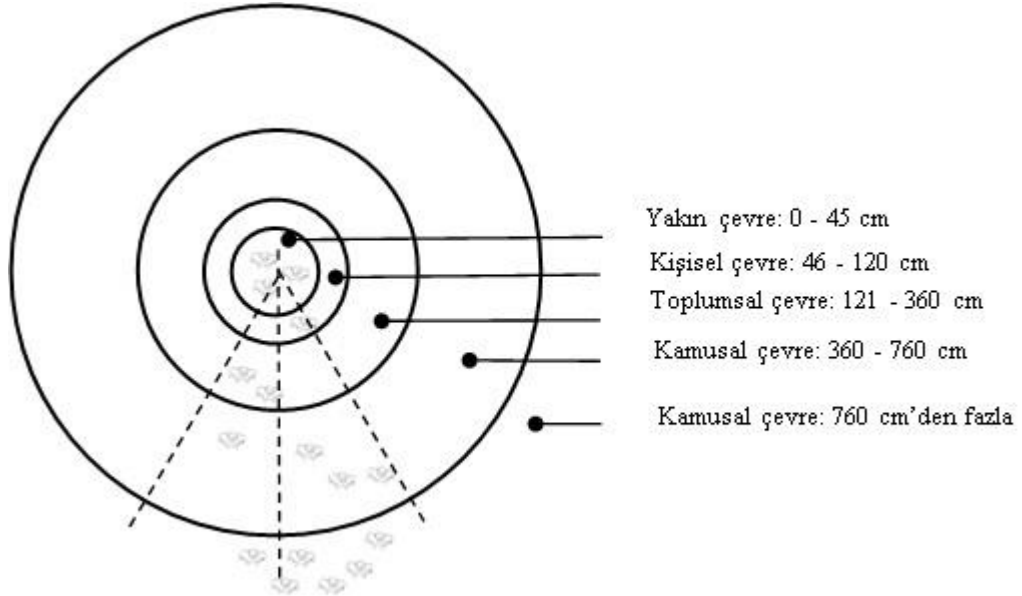
Rapoport, kentsel açık alanı özellikle kamusal alanları bir dizi iletişim ve etkileşim içeren kentsel bir ortam olarak tanımlar (Askarizad ve Safari, 2020). Bu alanlar fiziksel aktiviteleri, arkadaşlarla veya ailelerle buluşmayı, boş zaman etkinliklerine katılmayı, doğanın tadını çıkarmayı ve başkalarını gözlemlemeyi desteklerken; yapılan faaliyetler insanları birleştirmeye, olumsuz sosyal davranışları azaltmaya, toplum memnuniyeti ve suçların azaltılması gibi önemli sosyo-kültürel faydalar sağlamaya yardımcı olmaktadır. Ayrıca sosyal etkileşim için önemli insan ihtiyaçlarını karşılamaya da yardımcı olurlar (Moulay vd., 2017).

Kentsel açık alanlarda sosyallik, insanların sosyal aidiyeti hissetme ve birbirleriyle etkileşim kurma ihtiyacına dayanır. Bu alanlarda sosyalleşme, sosyal etkileşimleri teşvik etmeye, bireyleri ve grupları çekmeye, kolay erişilebilirliğe, sosyal güvenliğe ve canlı ve dinamik bir atmosfer oluşturmak gibi olgulara bağlıdır (Askarizad ve Safari, 2020).

Sosyal etkileşimler, tüm kültürlerdeki ve tüm insanların yaşamı boyunca bireyler için önemlidir. İki veya daha fazla kişi arasında ve ilgili taraflar tarafından bilinçli olarak gerçekleştirilen bir ilişki kurmak olarak tanımlanabilen sosyal etkileşim, diğerlerinin arasında olmayı sağlayan ve kentsel alanların kalitesini arttıran zengin bir deneyim sunar (Askarizad ve He., 2022). Güçlü sosyal bağlantıları olan bireyler daha düşük ölüm oranları, daha düşük intihar oranları, daha az suç korkusu, daha iyi genel sağlık göstermektedirler.

Daha güçlü sosyal bağları olan insanlar önemli ölçüde daha yüksek psikolojik refah seviyeleri göstermektedirler. Ayrıca genel olarak sosyal bağlar, insanların aidiyet duygusunu ve sosyal dayanışmayı güçlendirmektedir (Askarizad ve Safari, 2020).

İnsanların hayatının diğerlerinin varlığı ile mümkün ve anlamlı olması sebebiyle sosyalleşmeyi bizi yaşama bağlayan güçlü bir olgu olarak görebiliriz. Nitekim durumun böyle olduğunu sosyalleşmenin nerdeyse tamamen durdurulduğu Covid-19 salgını döneminde kuvvetli bir şekilde anlamış bulunduk. İnsanlardan uzak kaldığımız ve neredeyse birimizden kaçtığımız bu dönemde aralarımıza yeni mesafeler koymaya başladık. Covid-19 salgını ile uygulanan kısıtlamalarla birlikte daha fazla duymaya başladığımız ve hayatımızda önem kazanan sosyal mesafe kavramı 1966 yılında Edward T. Hall tarafından kullanılmıştır. Kişisel mekanı Edward T. Hall, merkezinde insan olan bir hava kabarcığı olarak tanımlayarak, daha özel olandan daha genele ve topluma açık olana doğru ilerleyen dört gruba ayırmaktadır. Kişisel Mekan (Personal Space) Kuramı, çevre psikolojisinde insan-mekan ilişkileri çerçevesinde ortaya atılmış olup, her bireyin etrafında bulunan, sınırları savunulan, diğerine yabancı olan ve bireyin fiziksel ve bilişsel olarak hakim olduğu kişisel alanı ifade etmektedir (Kahraman, 2014). Hall, insan gereksinimlerini, sosyal ilişkilerinin derecesine ve farklı koşullara da bağlı olarak dört mekansal çevrede gerçekleştirdiklerini savunmuştur. Hall'un mesafe tanımları şöyledir (Şekil 4):

Şekil 4. Edward T.Hall'un mekânsal taksonomisi (Gehl, 1987)

- Yakın çevre

Yakın çevre, 0-45 cm arası güçlü duyguların karşılıklı yansıtılabileceği mesafedir. Bu aşk, hassasiyet ve tesellinin olduğu gibi öfke ve hışmın da iletildiği mesafedir. Bu mesafede duygular hislerimize sıkı sıkıya bağlıdır (Gehl, 1987). Çok yakın ilişkilerde, duygusal verilerin fark edildiği, aile üyelerinin birbirleriyle olan uzaklığının tanımladığı çevredir.

- Kişisel çevre

Kişisel çevre, 46 cm ile 120 cm arasındaki mesafeyi tanımlar. Yakın arkadaşlar ve aile fertlerinin arasındaki temas mesafesidir. Önemli konular üzerine yapılan konuşmalar bu mesafede gerçekleştirir. Kişisel mesafe, yemek masasının etrafına toplanmış bir aile örneği ile iyi arkadaşlık ilişkilerinin dahil olduğu mesafe ile açıklanabilir. İnsanların günlük ilişkilerini sürdürdükleri normal uzaklığın tanımladığı çevredir (Gehl, 1987).

- Sosyal Çevre

Sosyal çevre 121 cm ile 360 cm arasındaki mesafedir. İş, tatil anıları ya da başka türde sıradan bilgilerin paylaşıldığı konuşmaların yapıldığı mesafeleri tarif eder. Orta sehpanın etrafına yerleştirilmiş bir salon takımı, bu tür konuşmaların gerçekleştiği ortamların iyi bir fiziksel ifadesidir (Gehl, 1987). İnsanlar arasındaki kişisel olmayan iş ve komşuluk ilişkilerindeki uzaklığın tanımladığı çevredir.

- Kamusal Çevre

Kamusal çevre 360 cm'den fazla olan mesafeyi tanımlar. Daha resmi bir teması ve tek yönlü iletişimi tarifler. Bu bir sokak sanatçısını görmek ya da duymak istediğimiz ama aynı zamanda eğlenmenin bir parçası olmaya niyetimizin olmadığı işaretini vermek istediğimizde seçtiğimiz mesafedir. (Gehl, 1987) Resmi ilişkilerde kullanılan uzaklığın tanımladığı çevredir. Bir miting alanında konuşan kişi ile olan mesafeniz örnek verilebilir.

1.4.4. Covid-19 ve Kentsel Açık Alan Kullanımında Yeni Normaller

Kentler dünya nüfusunun çoğuna ev sahipliği yapan ekonomik büyüme ve yenilik merkezleri olmakla birlikte, şehirlerdeki insanların ve faaliyetlerin yüksek konsantrasyonu, onları doğal ve insan yapımı felaketler gibi çeşitli stresörlere karşı savunmasız hale getirmektedir (Sharifi vd., 2020).

Sadece bir salgın hastalık olmanın ötesinde Covid-19 salgınının toplum üzerinde önemli etkileri vardır. Bu etkilerin uzun vadeli ve kalıcı olması beklenmektedir. Salgının sonuna geldiğimiz 2022 yılından önceki yaşamlarımıza baktığımızda hayatımızdaki değişimleri görebilmekteyiz. Şüphesiz değişim değişimi getirir ve değişim artık Covid-19 ile birlikte kaçınılmaz olmuştur. Hayatımızın her alanında yaşanan bu değişimlerden elbetteki kentler ve kent yaşamı da etkilenmiştir. Koronavirüsün başlangıçta kademeli ve daha sonra artan küresel yayılmasına karşı olarak dünya sağlık örgütü tarafından hem kurumsal hem de bireysel düzeyde uygulanan sosyal uzaklaşma önlemleri getirilmiştir.

Epidemiyolojik uzmanların çoğu, sosyal uzaklaşma önlemleri gibi müdahalelerin kişinin evinin dışına çıkma fırsatlarını önemli ölçüde azaltabileceği için Sars-Cov-2' nin yayılmasını engellemede etkili olduğunu belirtmektedir. Buna göre, birçok ülke çeşitli sosyal uzaklaşma önlemleri uygulamıştır (Sharifi vd., 2020). Birçok hükümet bu şekilde salgına çözümler aramaya başlamıştır. Her gün artan yeni vakaların sayısına sosyal davranışlarda da çarpıcı değişiklikler eşlik etmiştir (Geng vd., 2020). Birçok kişi hastalık riskini azaltmak veya önlemek için davranışlarını değiştirerek daha az günlük faaliyetlerde bulunmaya başladı (Geng vd., 2020). Kentsel mekanlar daha çok zorunlu ihtiyaçlar için kullanılmaya başlandı.

Covid-19 salgınıyla beraber birçok ülkede insanların günlük hayatlarında sıklıkla kullandığı iş merkezleri, toplu taşıma araçları, park bahçeler, alışveriş merkezleri, kamusal hizmet binaları, eğlence mekanları, tarihi mekanlar gibi alanların kullanımının sınırlandırılması istenilmiştir (Çam, 2020; Geng vd., 2020). Bu bağlamda, kilit unsurlar okul ve işyeri kapanışı, toplu toplantıların iptal edilmesidir. Bu durum zamanla; küçük işletmelerin, restoranların, sinemaların, tiyatroların kapanmasını içerecek şekilde daha da genişletilmiştir (Salama vd., 2020). Ayrıca kent merkezlerinde insanlar için sosyalleşme adına sıklıkla tercih edilen yerler olan kafeler, çay bahçeleri, çarşı, eğlence mekanları, park ve bahçe gibi alanlarda da insanların sosyal mesafelerine dikkat etmeleri gerekliliği vurgulanarak bu alanlar da yüksek riskli alanlar olarak belirlenmiştir (Çam, 2020).

Sosyal hayatı sıfırlayan bu durumlar insanları farklı arayışlara ve değişime mecbur bırakmıştır. Örneğin bu dönemde iş yerleri ve okulların kapatılmasıyla online eğitime geçilmiş ve uzaktan çalışma teşvik edilmiştir. Kalabalıktan kaçılma gereği üzerine toplantılar online olarak yapılmaya başlamıştır. Yeşil alanlara erişim konusunda ise salgının ilk zamanlarında açık alan dahi olsa bu alanlara da erişimde zorluklar yaşanmıştır. Bu zorluklar insanların bilinçli olarak bu alanlardan kaçınması ve uygulanan yasaklar olmak üzere psikolojik ve fiziksel olan uygulamaları içermektedir.

Covid-19 salgın nedeniyle birçok ülkede uygulanan kısıtlamalar, insanları sosyal mesafeyi korumaya, seyahatleri sınırlandırmaya ve hatta yeşil alanları ziyaret etmekten kaçınmaya ve belirli bir noktada evde kalmaya zorladı. Salgın süreci boyunca özellikle, hükümetlerin sosyal davranış üzerindeki kısıtlamaları ve enfeksiyonla ilgili endişelerin bir araya gelmesi, insanların kentsel yeşil alanları kullanma biçiminde köklü bir değişikliğe neden olmuştur. Dünyanın birçok yerinde, Covid-19 salgını ve karantina politikası ile ilgili endişeler, yetersiz sosyal etkileşim sakinlerin fiziksel ve zihinsel sağlığında genel bir düşüşe sebep olmuştur. Covid-19' un yayılmasını önlemek için kentsel yeşil alanlar da dahil olmak üzere bazı kamusal alanlar kapatılması sonucu sosyal, ekonomik ve sağlık sonuçları kaçınılmaz olmuştur (Noszczyk vd., 2022; Douglas, 2020).

Salgının ilk dönemlerinde tamamen eve kapanan insanların zaman ilerledikçe açık alanlara yönelme isteğinde artış olmuştur. Geng vd. (2021) açık alan ziyaretinin artışını SARS karantina deneyiminin psikolojik etkisi üzerine yapılan önceki araştırmalara dayanarak, rutin bir kaybın insanların stres ve hayal kırıklığını şiddetlendirebileceği ve insanların dışarı çıkma talebini artırabileceğini belirtmiştir. Ayrıca artan park ziyaretinin olası nedeni olarak işyeri kapatma politikalarını göstermiştir. Evden çalışma ile işe gidip gelme zamanı harcanmaması birçok insanın karantina sırasında çok daha esnek zamana sahip olması nedeniyle açık alanlara olan ilgiyi arttırmıştır. Küresel düzeyde, çoğu seçilmiş bölgedeki parkların, Covid-19 salgınının başlamasından bu yana daha fazla ziyaretçi aldığı bildirilmiştir. ABD ve Almanya'daki üç bölgesel ölçekli araştırmanın bulguları kentsel parkların Covid-19 salgını sırasında çok daha sık ziyaret edildiğini göstermektedir. İşyeri kapanışları, sosyal toplantılar, iç hareketler üzerindeki kısıtlamalar ve halka açık etkinlik iptalleri de dahil olmak üzere çoğu hükümet yaptırımları park ziyaretçi sayısındaki artışla ilişkiliyken; küresel ölçekte, hükümet önlemleri ve evde kalma kısıtlamaları, park ziyaretlerindeki azalmalarla ilişkili bulunmuştur (Geng vd., 2020).

Psikolojik stres ve diğer insanlarla olan sosyal temasın azalması, zihinsel sağlıkla ilgili endişelerin artmasıyla birlikte, insanlar doğa ile bağlantı kurmak ve karantinanın neden olduğu olumsuz etkileri azaltmak için yakındaki parkları ve yeşil alanları kullanma eğiliminde olmuşlardır (Geng vd., 2021). Benzer şekilde salgın süresince içerisinde küçük bir kulübe bulunan ve çeşitli meyve sebzelerin yetiştirilebilmesine imkân veren bir alana sahip olan hobi bahçelerine talep yoğun şekilde artmıştır (Ateş, 2020). İnsanlar, dinlenmek, rahatlamak, stres atmak ve kendilerini hastalık riskinden korumak amaçlı tercihlerini daha sakin, insanların olmadığı haliyle salgın riskinin çok daha az olduğu doğaya dönüş yönünde kullanmışlardır (Çam, 2020).

Sağlık Bakanlığı'nın paylaştığı günlük verilere göre salgının kırsal nüfusu kentsel nüfusa göre daha az etkilediği belirtilmiştir (Çam, 2020). Kent yaşamının salgından daha fazla etkilenmesi hayatın normal akışının değişmesine sebebiyet vermiştir. Değişen ve yeni normal olarak adlandırılan yaşam farklı uygulamalarla insan hayatına girmiştir.

Çalışmamızda Covid-19 salgınının kentsel alanları ve kentsel yaşamı sürekli değiştiren yansımalarını gözlemledik. Birbirimizden güvenli bir mesafeyi korurken kentsel alanda dolaşmayı, hareket etmeyi, eğlenmeyi, dinlenmeyi ve zaman geçirmeyi nasıl yapabiliriz sorusuna cevaplar aradık. Dünyanın dört bir yanında bu soruya birbirinden farklı, sıra dışı hatta ilginç çözümler üretildi. Zihinsel ve fiziksel sağlık yararları göz önüne alındığında 'Yeni normal' olarak adlandırılan bu uygulamalardan biri de New York'taki Domino park sosyal yaşam çemberi. Kentsel yeşil alanda kişiye güven hissinin yanında güneşlenme, dinlenme, sohbet etme imkanları sunan parkta New Yorklular çizilen çemberin sınırları içerisinde sosyal mesafe kurallarına uyarak vakit geçirdiler (Şekil 5).

Şekil 5. Sosyal mesafe uygulamaları; 1) Domino Parkın sosyal mesafe çemberi, New York (URL 5, 2022); 2) Kordon sosyal mesafe çemberi, İzmir (URL 6, 2022)

Ülkemizde de benzer sosyal mesafe çemberi uygulamalarının gerçekleştirildiği kentlerden birisi olan İzmir Kordon'u örnek gösterebiliriz (Şekil 5). Sosyal yaşam çemberi insanlarla mesafeyi koruyarak sağlıklı bir şekilde kentsel alanlarda bir arada bulunmaya olanak sağlamaktadır.

Sosyal mesafeyi koruyarak bulunduğumuz alanlardan bir diğeri olan sokaklara da yeni normal uygulamaları yansıtmıştır. Ülkemizde ve dünyanın farklı bölgelerinde sokaklarda mesafe kuralları gereğince hareket edildiği görülmektedir. Şekil 6'da Çorum'da 'dünyanın en dar sokağı' olarak tanıtılan bir sokakta getirilen sosyal mesafe kurallarına uyulması görülmektedir.

Şekil 6. 1) Çorum sokaklarında sosyal mesafe (URL 8, 2022);
2) Berlin sokaklarında sosyal mesafe (URL 7, 2022)

Salgın döneminde dünyada çok farklı sosyal mesafe uygulamaları ortaya çıkmıştır. Bu dönemde insanlara kentsel alanları kullanabilme fırsatı tanıyan uygulamalara ve önerilerine aşağıda açıklandığı gibi birkaç uygulama ile değinebiliriz.

Avusturya merkezli Studio Precht, koronavirüs salgını sırasında sosyal mesafeyi korurken insanların açık havada olmalarını sağlayacak yüksek çitlerle bölünmüş labirent benzeri bir park tasarladı. Studio Precht' in kurucusu Chris Precht, koronavirüs salgını nedeniyle dünyanın dört bir yanındaki halka açık, açık alanların kapanmasının ardından Parc de la Distance'ı tasarladı. Precht, parkı mevcut koronavirüs salgınına tepki olarak tasarlasa da sosyal mesafeli bir parkın salgından sonra şehirler için faydalı bir ortam olacağına inanıyor. Parkın halkın içinde yalnız olma gibi nadir bir niteliği olduğu ifade ediliyor (URL 9, 2022).

Şekil 7. Parc de la Distance (URL 9, 2022)

Polonya'nın Elblag kentinde, bir dama tahtası deseninde biçilen çimenler, ev izolasyonundan açık havada mola vermek isteyenler için sosyal mesafeyi tanımladığı farklı bir uygulama biçimi olarak görüldü (URL 10, 2022) (Şekil 8).

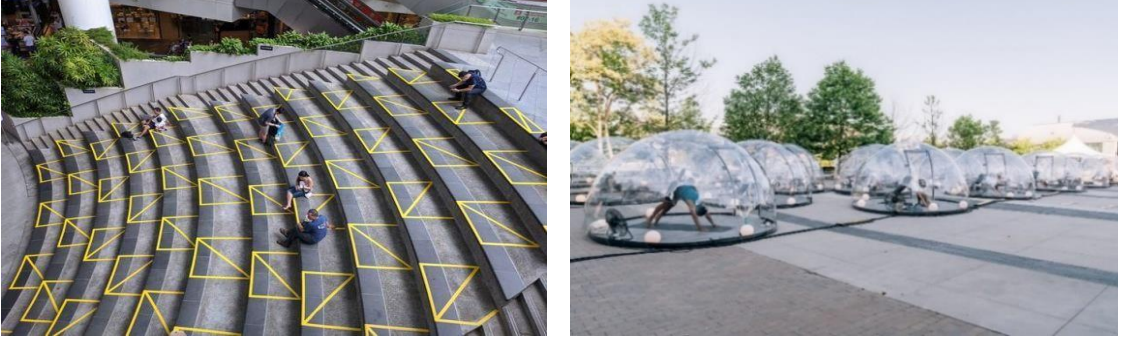

Şekil 8. 1) Elblag, Polonya (URL 10, 2022); 2) mi casa your casa, (URL 11, 2022)

İlk olarak 2014 yılında esrawe studio + cadena tarafından oluşturulan 'mi casa, your casa' kurulumu 2020 yılında yeni bir anlam kazandı. Toplumsal uzaklaşma zamanında, kırmızı çerçeveler serisi toplulukları yeniden canlandırmak ve insanları güvenli bir şekilde kamusal alanlara geri getirmek için mükemmel bir çözüm sundu. İlk olarak Atlanta'da yüksek müze ile mahalle arasında yeni bir ilişki kurmak için kurulan bu yapı sadece kamusal alanı dönüştürmekle kalmadı, aynı zamanda onu çevreleyen topluluk arasında bir bağ kurmayı başardı (URL 11, 2022) (Şekil 8).

Sosyal uzaklaşma yönergelerini görselleştirmeye yardımcı olmak için Singapur'da yaşayanlar birçok açık ortak alanı ve alışveriş merkezini sınırlandırmak için bant kullandı. Yeşil alanlarda uygulanan sosyal mesafe çemberine benzeyen uygulama kalabalık zamanlarda mesafeyi koruması bakımından önemli olarak gösterilebilir (Şekil 9).

Lmnts Outdoor Studio, insanların rahat ve güvenli bir şekilde yoga ve meditasyon yapabilmelerini sağlayacak bir çözüm üreterek sosyal mesafeli yoga kubbelerini tasarlamıştır (URL 13, 2022) (Şekil 9).

Şekil 9. 1) Singapur sosyal mesafe örneği (URL 12, 2022);
2) Sosyal mesafeli yoga kubbeleri (URL 13, 2022)

Salgın dönemi hiç şüphesiz yaşam tarzımızı, algılarımızı ve tutumlarımızı değiştirdi. Eskiden özgürce yapabildiğimiz şeyleri bu dönemde yapamaz duruma gelmemiz yaşam kalitemizi ve hayat standardımızı düşürmüştür. Farklılaşan hayatta yaşam doyumunun gerçekleştirilmek istenmesi insanları yeni arayışlara ve çözümlere yöneltmiştir.

1.5. Covid-19 Salgın Döneminde İnsan ve Yaşam Kalitesi

Hayat; özel, halka açık veya gizli yaşanır. Yaşadığımız hayatlar, kısıtlamalar ve bilgi sınırları içinde yaptığımız seçimleri yansıtır. Genlerimiz ve gelirimiz sahip olduğumuz fırsatlara katkıda bulunur. Ailelerimiz, toplumumuz ve doğum yerimiz, kaliteli bir yaşamı tanımlamada neyin önemli olduğuna ilişkin görüşlerimizi etkiler. Bireysel ve kolektif hatıralarımız, geçmişimiz ve şimdimiz yaşam kalitemizle ilgili fikirlerimizi belirlemede büyük rol oynar (Massam, 2020).

Kentlerde yaşamak sunduğu fırsatlar bakımından yaşam kalitesini artıran bir eylem olarak düşünülebilir. Ancak kentsel alandaki insanların yaşam kalitesi, insanların kentsel çevre ile etkileşiminin sonucudur. Birçok çalışma kamusal açık alanın, yaşam kalitesine olumlu katkıda bulunan kentsel çevrenin önemli unsurlarından biri olduğunu göstermektedir (Nasution vd., 2012). Yani kaliteli bir yaşam için kaliteli kentsel çevre gerektirmektedir. Günümüzde kent yaşamına baktığımızda sıkışık ve göğe yükselen yapılar arasında fazlaca nüfus yoğunluğu ve hava kirliliği, su kirliliği, yoğun trafik, şehirlerin

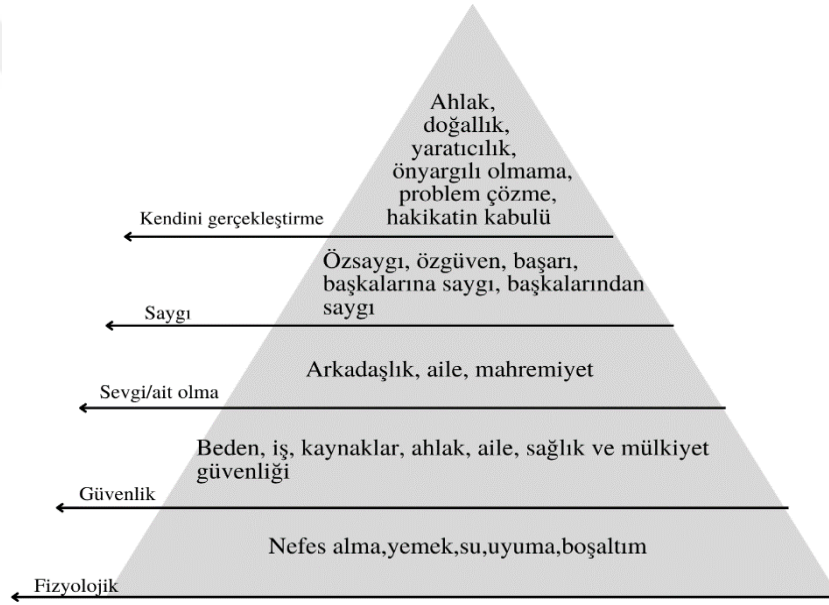
genişlemesiyle birlikte yeşil alanlara erişim sıkıntısı ve insan kaynaklı suç ve terör olayları gibi birçok faktörün yaşam kalitesini olumsuz etkilediğini görmekteyiz. Massam çalışmasında kentsel çevre ile ilgili olarak yaşam kalitesini fiziksel çevre, ekonomik çevre ve sosyal çevrenin belirlediğini söylemektedir. Burada hareketle genel yaşam kalitesinden memnuniyet düzeyinin kentsel açık alandan memnuniyet düzeyiyle ilgili olduğunu söyleyebiliriz (Massam, 2020). İnsanlık olarak günümüz kentlerine ve kent yaşamına baktığımızda memnuniyet düzeyimizin yüksek olduğunu söylemek doğru olamaz.

Yine kentsel çevre ile memnuniyet seviyesinin, yaşam kalitesinin göstergelerinden birisi olduğunu belirten bir çalışmada kentsel açık alandan memnuniyet seviyesinin kentsel çevreden memnuniyetin bir göstergesi olabileceği ve insanların yaşam kalitesini etkileyebileceği gösterilmiştir. Birçok etkinlik için bir yer olarak, kamusal açık alan, psikolojik ve fiziksel sağlık, rekreasyonun faydaları ve hoş bir kentsel çevreye duyulan ihtiyacın karşılanması gibi yaşam kalitesi için bazı avantajlar sağlar. Bu nedenle, kamusal açık alan için iyi bir algı, iyi bir yaşam kalitesini etkileyebilir (Nasution vd., 2012). Ayrıca, yeşil alan genellikle fiziksel aktiviteye katılma fırsatları sağlayarak refahı arttırabilir (HolyHasted ve Burchell, 2022). Kentsel açık alan özelliklerinden biri olan ağaçlar ve bahçelerin sadece görerek bile rahatlama ve restorasyon etkisi verebileceğinin belirtilmesi evlerin penceresinden yeşil alan görmenin önemini vurgulamaktadır.

Mutluluk olarak da bilinen öznel refah, bir bireyin genel yaşam kalitesini olumlu olarak değerlendirdiği dereceyi gösterir. Bu sadece kişisel öznel refah ve faydanın bir göstergesi değil aynı zamanda toplumların refahını değerlendirmek için önemli bir faktördür. Bireylerin öznel refahını, özellikle de yaşam doyumunu ve mutluluğunu ölçmek son yıllarda psikoloji, sosyoloji ve ekonomi gibi disiplinlerde kapsamlı araştırmaların konusu olmuştur. Yaş, medeni durum, cinsiyet ve gelir gibi bireylerin sosyoekonomik özellikleri genellikle mutluluğu veya yaşam memnuniyetini tahmin etmek için bağımsız değişkenler olarak kabul edilir. Kişilik faktörlerinin ve kişisel sosyo-ekonominin, bireylerin yaşam doyumunun yaklaşık %50'sini oluşturduğu öne sürülmektedir (Wang ve Wang., 2016).

Yaşam kalitesi ve yaşamdan memnuniyetin artması insan ihtiyaçlarının karşılanma derecesine bağlıdır. İnsan ihtiyaçları yaşam tarzımızı belirlemektedir. 1943 yılında Amerikalı psikolog Abraham Maslow tarafından ortaya atılan ihtiyaçlar hiyerarşisi teorisine göre bireylerin yaşamları belirledikleri hedefler doğrultusunda şekillenir. Kendini gerçekleştirme olarak tanımlanan son adım, belirli bir hiyerarşi içinde yaşamak için

belirlenen hedefleri ve bu hedeflere ulaşmak için gerekli ihtiyaçları karşılamayı içerir. Bu bağlamda ihtiyaçlar, bireylerin yaşamlarının her aşamasında karşılamak zorunda oldukları olgular olarak karşımıza çıkmaktadır (Çakar ve Kula, 2015). Maslow'un ihtiyaçlar piramidinin ilk basamağı yemek-içme, nefes alma, uyuma gibi en temel ihtiyaçları kapsamaktadır. Sonraki basamakta beden, ahlak, aile, sağlık ve mülkiyet güvenliği ihtiyaçları yer almaktadır. Bir sonraki basamakta arkadaşlık, aile ve mahremiyeti içeren sevgi ait olma ihtiyaçları bulunmaktadır. Saygı ve kendini gerçekleştirme ihtiyaçları da son basamakta yer almaktadır (Şekil 10). Kişiler piramitte ne kadar çok basamağı gerçekleştirmiş olurlarsa yaşam kalitesi ve memnuniyet dereceleri o kadar artmış olacaktır.

Şekil 10. Maslow'un ihtiyaçlar hiyerarşisi (Çoban, 2021)

Covid-19 salgını sürecinde yaşadığımız hayat tarzının kısıtlamalar ve yasaklarla dolu olması yaşam kalitesinin etkilenmesine sebep olmuştur. Sağlık güvenliğinin olmaması piramidin daha üst basamaklarını gerçekleştirmeyi engellemiştir. Bu olumsuz durum yaşam kalitesini düşürmüştür. Sonuç olarak salgının ortaya çıkardığı birçok problemle yüzleşmek zorunda kalınmıştır. Bu problemlerden biri de kentsel alanlarda ortaya çıkan tehditlerdir. Kentsel alanlardaki tehditler şüphesiz yaşam kalitesini etkilemiştir. Daha önce de bahsettiğimiz gibi yaşam memnuniyeti çevrenin kalitesine ve iyi bir çevre algısına bağlıdır. Hepimizin bildiği gibi salgın döneminde çevrenin algıladığımız kalitesi düşmüş ve toplu kullanım için tehlikeli olmaya başlamıştı. Ancak kent halkı için yaşamsal

olayların gerçekleştiği kentsel alanlar kent halkı için vazgeçilemez yerlerdir. Kent halkının memnuniyeti yaşamının geçtiği kentsel alanların niteliği ve niceliği ile yakından ilişkili olması sebebiyle günümüz Covid-19 gibi salgın dönemlerinde bu alanların kullanılabilir nitelikte olması gerekmektedir. Salgınlara ya da yaşamı etkileyecek herhangi bir tehlide karşı dirençli alanların olması böyle dönemlerde rahatlatıcı etkiye sahip olacaktır.

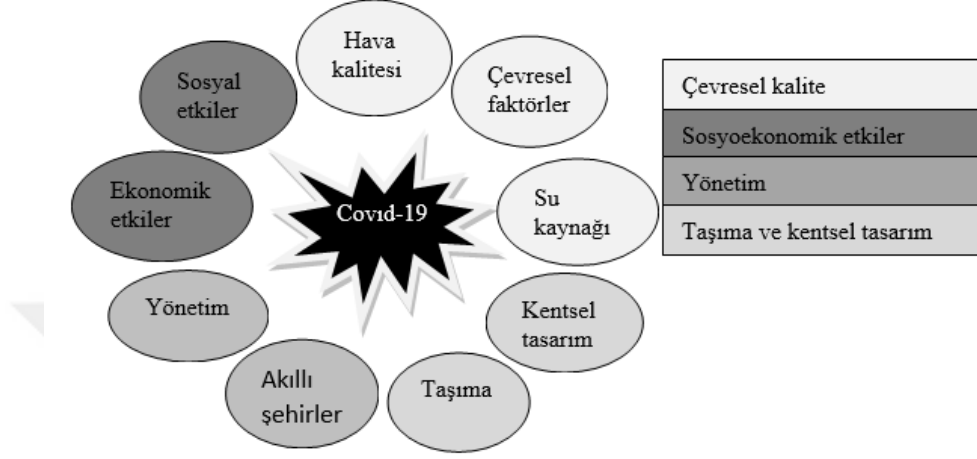
1.5.1. Covid-19'un Kentsel Açık Alanlar Üzerindeki Etkisi

Son dönemde yaşanan salgın hastalık, salgınlara karşı kentsel kırılabilirlik sorununu ön plana çıkarmış. Bu konuya olan ilgiyi yeniden gündeme getirmiştir. İklim değişikliği ve insanların doğal yaşam alanlarına müdahale etmesi gibi çeşitli sıkıntılar gelecekte salgınların sıklığını artırabileceğinden, salgınların altında yatan kalıp ve dinamiklerin kentler üzerindeki etkileri, gerekli hazırlık, müdahale ve uyum önlemleri hakkında daha fazla bilgiye ihtiyaç vardır. Bu bağlamda Covid-19 salgını, şehirlerin salgınlardan nasıl etkilenebileceğini, kentsel direnci artırmak ve olumsuz etkileri en aza indirmek için hangi eylemlere ihtiyaç duyulduğunu anlamak için benzeri görülmemiş bir fırsat sunmaktadır (Sharifi ve Amir Khavarian-Garmsird, 2020). BM Genel Sekreteri Guterres'in dünya genelinde ortaya çıkan vakaların % 90'ının kentlerde ortaya çıktığı yönündeki açıklaması kentlerdeki yoğun nüfusun virüs yayılımı açısından risk oluşturduğunu göstermektedir (Çam, 2020).

Kentlerin salgın sürecinden olumsuz etkilenmesinin sebebi olarak yine insanoğlu gösterilebilir. Kentleşme politikalarının doğurduğu sonuçlar olarak ortaya çıkan; küresel ısınma, iklim değişikliği, plansız kentleşme, doğal ortamların yok edilmesi, doğal kaynakların plansız bir şekilde kullanılması, sağlıksız konutlaşma gibi pek çok farklı sorunlar salgınları ve salgınların yayılım hızını etkilemektedir (Çam, 2020). Uygunsuz ve plansız kent koşulları salgının daha hızlı yayılmasına sebebiyet vererek birçok sorunu da beraberinde getirmektedir.

Covid-19 salgınının kentsel alanlarda başta çevre, su ve hava kalitesi olmak üzere sosyal ilişkiler, ulaşım, ekonomi ve kentsel yaşama dair birçok konu üzerinde etkileri olmuştur (Şekil 21). İnsanların salgın öncesi ve salgın sonrası söylemleri bu etkilerin insan yaşamını değiştirdiğinin kanıtı olarak gösterilebilir. Şüphesiz yaşam şartları değişen insanlar da yaşadıkları çevreyi değiştirmek ve yeni şartlara uygun çevreler oluşturmak mecburiyetinde kalmışlardır. Kentlerin hali hazırda bulunan sorunlarının yanı sıra patlak

veren salgınla beraber daha fazla problem ortaya çıkmıştır. Covid-19 salgınının insan yaşamındaki çok sayıda olumsuz etkilerinden başka doğrudan ve dolaylı olarak kentsel alanlar yoluyla da birçok etkisi olmuştur.

Şekil 11. Şehirler ve Covid-19 salgını (Sharifi ve Khavarian-Garmsir, 2020)

Covid-19'un şehirler üzerindeki etkilerini incelediğimizde; sosyal ve ekonomik etkiler, yönetsel etkiler, ulaşım ve kentsel tasarım üzerine etkiler, hava kalitesi, çevre ve su kaynakları üzerine etkiler olarak sıralamak mümkündür (Şekil 11). Bu çalışma kapsamında Covid-19'un kentsel açık alanlardaki etkileri üzerinde durulacaktır. Kentsel alanlardaki bu etkilere baktığımızda bunları olumlu ve olumsuz yönde gelişen etkiler olarak ikiye ayırabiliriz.

1.5.1.1. Covid-19'un Kentsel Açık Alanlardaki Olumlu Etkileri

Hava Kirliliği

Hava kirliliği insan yaşamında var olan önemli küresel bir sorundur. Kirlilik seviyelerinin düşürülmesi, doğanın kendini yenilemesini destekleyebilir ve insanların eskisinden daha temiz bir hava solumasını sağlayabilir (Facciola vd., 2021). Salgınla birlikte ortaya çıkan karantina durumları, hükümetlerin evden çalışmaya teşvik etmesiyle çoğu kişinin evde kalması, belirli periyotlarla sokağa çıkma yasaklarının uygulanması

sonucu şehirlerde insan ve araç hareketliliğinin azalması hava kirliliği açısından olumlu sonuçlar ortaya çıkarmıştır.

Yapılan çalışmalar neticesinde de Covid-19 sürecinde alınan tedbirlerin çevreye olumlu etkilerinin olduğu saptanmıştır. Öyle ki, Sharifi ve Khavarian-Garmsir'in çalışmalarında ortaya koyduğu bilgiler ve diğer araştırmalar neticesinde Covid-19 sürecinde insanların sokağa çıkmayı azaltması ve yönetimlerin uyguladığı kısıtlamalar sonucu özellikle mega kentlerde azot dioksit ve karbondioksit salınımının azaldığı ve hava kirliliği konusunda olumlu etkilerin olduğu görülmüştür. Dolayısıyla, ulaşım araçlarının kullanımının azalması sonucu ortaya çıkan bu olumlu etkinin ileriye dönük çevresel düzeltmeler sağlamak için yeşil ulaşım olanaklarının çoğaltılmasının gerekliliğini vurgulanmaktadır (Sharifi ve Khavarian-Garmsir, 2020; Dantas vd., 2020; Zambrano-Monserrate vd., 2020; Facciola vd., 2021).

Temiz Kıyı ve Plajlar

Plajlar kıyı bölgelerinde bulunan en önemli doğal kaynak değerlerinden biridir. Kıyı toplulukları için yüksek öneme sahip olan ve aşırı sömürden korunması gereken kıyı alanları yararlı hizmetler (arazi, kum, rekreasyon ve turizm) sağlarlar. Bununla birlikte, insanlar tarafından sorumsuz kullanım, dünyadaki birçok plajın kirlilik sorunları yaşamasına neden olmuştur (Facciola vd., 2021). Yeni koronavirüs salgını nedeniyle alınan toplumsal mesafe önlemleri sonucunda turist eksikliği, dünyadaki birçok plajın görünümünde kayda değer bir değişikliğe neden olmuştur. Örneğin, Acapulco (Meksika), Barselona (İspanya) veya Salinas (Ekvador) plajları gibi plajlar artık daha temiz ve berrak sulara sahip olduğu görülmüştür (Zambrano-Monserrate vd., 2020). Covid-19 salgını sırasında Latin Amerika ülkelerinin 29 kentsel sahilinde biyolojik bileşenlerde kayda değer olumlu değişiklikler ve insan baskılarında azalmalar tespit edilmiştir (Soto vd., 2021).

Pek çok kent alanında olduğu gibi salgın sırasında kıyı alanlarının da az kullanılması sonucu kıyıların kirlilik seviyesi azalmıştır ancak bu durumun sürdürülebilir olması bundan sonrası için temiz kıyı ve plaj kullanımı açısından daha önemlidir.

Gürültü Kirliliği

Çevresel gürültü, antropojenik faaliyetler (örneğin, endüstriyel veya ticari faaliyetler), motorlu taşıtların geçişi ve yüksek ses seviyesindeki melodiler tarafından üretilebilecek istenmeyen bir ses olarak tanımlanır (Zambrano-Monserrate ve Ruano, 2019). Çevresel gürültü, nüfus ve çevre için sağlık sorunlarına neden olan ve ekosistemlerin doğal koşullarını değiştiren başlıca rahatsızlık kaynaklarından biridir. Çoğu hükümet tarafından karantina önlemlerinin uygulanması insanların evde kalmasına neden olmuştur. Bununla birlikte, özel ve toplu taşıma araçlarının kullanımı önemli ölçüde azalmıştır. Ayrıca, ticari faaliyetlerin neredeyse tamamen durması gibi tüm bu değişiklikler dünyanın birçok şehrinde gürültü seviyesinin önemli ölçüde düşmesine neden olmuştur (Zambrano-Monserrate vd., 2020). Önceden yoğun gürültü seviyesine sahip olan şehirler azalan insan etkileşimi sayesinde daha sessiz sakin mekanlar haline dönüşmüştür.

1.5.1.2. Covid-19'un Kentsel Açık Alanlardaki Olumsuz Etkileri

Su Kirliliği

Birçok insan faaliyeti şehirlerde su kaynaklarının kirlenmesine neden olmaktadır. Covid-19 hastalarının tedavisinde kullanılan ilaçların atıkları tatlı su kaynaklarını kirlitebilir. Yine yoksul bölgelerdeki kanalizasyon arıtma tesislerinin olmaması, kilitlenme önlemlerinin etkinliğini zayıflatarak salgınla mücadele yöntemlerini etkisiz kılmaktadır (Sharifi vd., 2020).

Temiz su, dünya çapında enfeksiyonlarla mücadelede en önemli kaynaktır. Kaliteli suya erişim önemlidir. Bu nedenle su hizmetlerinin güvenli bir şekilde uygulanması ve suya erişimin olmadığı yerlerde su tedarikini sağlamak için acil eylemlerin uygulanması gerekmektedir. Covid-19 salgını dünya çapında yayıldıkça, temiz su gibi temel hizmetlere daha az erişimi olan kişilerin en dramatik etkileri hissetmeleri beklenmektedir (García-Ávila vd., 2020).

Avustralya, Milano ve Roma (İtalya), Hollanda, Murcia bölgesi (İspanya), Quito şehrinde (Ekvator) gibi dünyanın çeşitli yerlerinde atık sularda SARS-CoV-2'nin saptandığı belirlenmiştir. Su hizmetleri, mevcut Covid-19 salgını da dahil olmak üzere

bulaşıcı hastalıklar esnasında insan sağlığını önlemenin ve korumanın önemli bir parçasıdır (García-Ávila vd., 2020).

Artan Atık Kirliliği

Küresel olarak Covid-19 salgınının bir sonucu olarak günlük yaklaşık 3,4 milyar tek kullanımlık yüz maskesinin atıldığı ve salgından bu yana dünya çapında üretilen plastik atık miktarın yaklaşık 1,6 milyon ton/gün olduğu tahmin ediliyor (Benson vd., 2021). Tüm ülkelerde maske ve eldiven gibi kişisel koruyucu ekipmanlardan kaynaklanan atıklarda artış olmuştur (Zambrano-Monserrate vd., 2020; Abbasi vd., 2020). Yine çoğu ülkede uygulanan karantina politikaları, tüketicilerin eve teslimat için çevrimiçi alışverişe olan taleplerini artırmalarına neden olmuştur. Sonuç olarak, hane halkı tarafından üretilen organik atıklar artmıştır.

Dezenfektanlar, eldivenler, maskeler, koruyucu giysiler ve Covid-19'a karşı alınan tedbirlerden kaynaklanan diğer atıklar Covid-19 salgını ile mücadele yöntemleri sırasında kullanılan pek çok plastik atık ve tek kullanımlık ürünler maalesef çevre üzerinde artan bir kirlilik yükü oluşturmıştır.

Psikolojik Sorunlar

Salgın döneminde uygulanan devlet politikaları ve yasaklar sebebiyle insanlar birbirlerinden uzakta sınırlı sayıda kişilerle sınırlı vakitlerde görüşmek durumunda kalmışlardır. Yakından sosyalleşemeyen insanlar sanal ortamda sosyalleşme ihtiyaçlarını gidermeye yönelmişlerdir. Bu durum insanların yaşamını, psikolojik ve fiziksel insan sağlığını farklı boyutlarda etkilemiştir. Salgın karşısında ciddi bir önlem olan sosyal izolasyonun, zaman içerisinde bireyler üzerinde nöro-psikolojik açıdan olumsuz sonuçlar doğurma potansiyeli olduğu araştırmacılar tarafından ortaya konulmuştur (Taşan vd., 2020; Ortíz-Calvo vd., 2022).

Kalabalıktan kaçınmaya çalışan insanlar için kentsel alanlar artık sakınılması gereken yerler olmuştur. Salgın koşullarına uygun olmayan kentsel açık alanlar insan tarafından kullanılmamaya ve tehlikeli olarak görülmeye başlanmıştır. Bu durum dünyadaki birçok bölgede kentsel alanlar için nicelik sorunu beraberinde getirmiştir. Salgınlara dirençli şehirler oluşturma önemi ortaya çıkmıştır.

Sonuç olarak, Covid-19'un çevre üzerinde hem olumlu hem de olumsuz dolaylı etkiler üreteceği, ancak ikincisinin daha büyük olacağı sonucuna varılmıştır. Sera gazı konsantrasyonlarının kısa sürede azaltılması çevremizi temizlemenin sürdürülebilir bir yolu değildir. Ayrıca, ülkeler salgının çevre üzerindeki etkisini ihmal ederse virüs ve ortaya çıkardığı krizler, daha uzun sürebilecek ve belki de yönetilmesi daha zor olabilecek diğer sorunları da beraberinde getirecektir.

Salgınla birlikte ortaya çıkan bu olumlu ve olumsuz etkilerden faydalı olanlarının sürdürülebilmesi ve zararlı olanlarının bertaraf edilebilmesi için öncelikle kentsel alanların öneminin yeteri derece kavranması ve üzerinde çalışmalar yapılması gerekmektedir. Bunun için salgın öncesi dönemde kentsel alanların nasıl kullanıldığını bilmek gerekli olmaktadır. Bir sonraki bölüm Covid-19 salgını öncesi dönemde kentsel alanların kullanımı ve önemi hakkında bilgiler içermektedir.

1.6. Salgın Öncesi Dönemlerde Kentsel Açık Alan Kullanımı

1.6.1. Kentsel Açık Alan Olarak Meydanların Kullanımı

Tarihten günümüze kadar meydanlar, kentlilerin ve kent ziyaretçilerinin şehrin karmaşasından uzaklaşıp soluklandıkları, dinlendikleri, birbirlerini izledikleri ve paylaşımda bulundukları çok amaçlı kullanım sağlayan mekanlar olmuşlardır. Günümüzde ise teknolojinin ve iletişimin gelişmesiyle birlikte bütün dünya şehirlerinde olduğu gibi araçlar tarafından yoğun trafikle işgal edilen meydanlar geçmişteki kullanım anlamlarını ve amaçlarını biraz yitirmişlerdir (İnceoğlu, 2007).

Kevin Lynch'e göre meydanlar, kentsel mekanlarda oluşturulmuş yoğun aktivite odaklarıdır. Schulz, meydanı “kentsel yapının en belirgin ve göze çarpan unsuru” olarak tanımlamıştır; “Açıkça sınırları belirlenmiş bir yer olduğundan, zihinde canlandırılması, düşünülmesi en kolay olandır ve hareket için bir hedefi temsil eder” diye belirtmiştir (Erdönmez ve Çelik, 2016). Kentsel açık ve yeşil alanların, önemli elemanlarından biri olan kent meydanları, kentsel açık ve yeşil alanlar içerisinde bulunan ve kent halkı tarafından yoğun olarak kullanılan, genellikle kent merkezinde veya kent merkezine yakın yerlerde bulunan alanlardır (Şavklı ve Yılmaz, 2013). Toplumsal yaşamın gelişmesi ve sürdürülebilmesi, farklı amaçlar (sosyal, kültürel, ticari gibi) için bir araya gelme

gereksiniminden doğan meydanlar; kentlere kimlik kazandıran “merkez” niteliğindeki alanlardır (Sancar ve Acar, 2016).

Norberg-Schulz’a göre (1985), kentsel mekânın üç temel işlevi bulunmaktadır: Kolektif yaşamın oluşmasına ve her türlü aktiviteye olanak sağlamak, doğal çevre ve topografya ile ilişkili olmak, mekânı oluşturan yapı biçimlerinin kolektif bir kimlik oluşturmaları ve mekânsal figürlerin kent dokusu içinde bütüncül bir organizasyon sağlaması. Bu temel işlevler çerçevesinde meydanları, içinde bulundukları doğal ve kentsel çevre ile uyumlu olan, çevreleyen yapılar ile bir bütün oluşturan yapılardan bağımsız düşünilemeyen, her türlü kullanıcı eylemi için elverişli ortam ve olanaklar sağlayan, kolektif yaşamın değişmez bir yapı taşı olarak tanımlamak mümkündür (Kürkçüoğlu, 2016).

Kentsel açık alanda üstlendikleri farklı işlevlerle kent meydanları geçmişten günümüze önemini korumaktadır. Çeşitli ülkelerde ‘piazzas’, ‘squares’ ve ‘plazas’ gibi farklı isimlerle tanımlanan meydanlar, tarihsel süreçte üstlendikleri farklı işlevlerle kentsel yaşamın önemli bir parçası olmuştur (Yavuz ve Ataoğlu, 2019). Yapılan araştırmalara göre günümüz meydanlarında kullanımların % 90’ını oturma, bekleme, gezinme, yeme-içme, okuma, izleme, dinlenme gibi aktiviteler oluşturmaktadır. Halka yönelik gösteriler, eğlenceler, çılgın görünümlü kişiler, işle ilgili ayaküstü sohbetler meydanların kullanımını arttırmaktadır (Önder ve Aklanoğlu, 2002).

Meydanlar, konumuna, içerdiği etkinliklere, tarihselliğine, tanıklık ettiği olaylara, inşa edilme sürecine, biçimine, çevrelendiği binalara, doğal ve yapay peyzaj öğelerine göre farklılaşarak kent kimliğinin ve kent yaşamının önemli bir bileşeni olurlar. Araştırmacılar kent meydanlarının, kent halkı ve kentsel mekân için birçok nedenden dolayı önemli olduğunu vurgulamışlardır (Yavuz ve Ataoğlu, 2019).

Renkli ışıklı dev led tabelaların bulunduğu dünyaca ünlü görkemli Times meydanı sosyokültürel yaşama katkı sağlayan ve kültürler arası iletişim ve etkileşimin gerçekleştiği önemli bir meydan olarak örnek gösterilebilir. Londra Trafalgar meydanı, İngiltere’deki sakinler ve turistler için meydanların işlevlerini sağlayan önemli bir kentsel alan olarak bilinmektedir. Yine Prag’daki Old Town meydanı ve İspanya’daki Plaza Santa Ana meydanı; alışveriş, yürüyüş, toplu etkinlikler gibi işlevlere olanak sağlayan dünyaca bilinen en büyük meydanlar arasında yer almaktadır (Şekil 12).

Şekil 12. Meydan kullanım örnekleri, 1) Old Town - Çek Cumhuriyeti, (URL16, 2022);
 2) Trafalgar Meydanı-İngiltere, (URL15, 2022);
 3) Times Meydanı-ABD, (URL 14, 2022);
 4) Plaza Santa Ana Meydanı-İspanya, (URL16, 2022)

Meydan kullanıldığı ölçüde sosyal hayatı şekillendiren, karşılaşma ve diyalog ortamlarının oluştuğu bir mekandır. Meydanlar kentin bir avlusu gibi düşünüldüğünde kişilerin dinlenme, eğlenme ihtiyaçlarına cevap verici, kişiye kültürel yönden katkı sağlayıcı ve fiziksel ihtiyaçlarını karşılayabileceği bir nitelik taşır. Tarihi, ticari, kültürel, turistik amaçlar ile rekreasyonel fonksiyonları da üstlenen bu mekanlarda her anlamda kalitenin sağlanması olgusu, kullanımı teşvik eden bir unsur olarak görülür (Altınçekiç ve Kart, 2000). Bu noktada dünyaca ünlü meydanlara baktığımızda meydan kullanımlarının ve işlevlerinin etkili bir şekilde gerçekleştirildiğini görebiliriz.

1.6.2. Kentsel Açık Alan Olarak Sokakların Kullanımı

Sokak ve sokak yaşamı özel mekanın bittiği noktada başlar. Yaya sokakları ise, insanların temel ihtiyaçlarını karşılarken, bir arada bulundukları, sosyal ilişkiler kurdukları ve karşılıklı etkileşime girdikleri kentsel açık mekanlardır (Yavuz, 2008). Sokaklar insanların sosyalleşme sürecinin önemli elemanlarıdır. Montgomery sokakları birbirlerini tanımayan insanların sosyal bir duygu ile bir araya getirdikleri yerler olarak

tanımlamaktadır (Yavuz, 2009). Jane Jacobs fiziksel çevrenin oluşturduğu kentsel açık alan olan sokaklardan şehri fark edilir ve heyecan verici kılan en önemli öğeler olarak bahseder. Koridor yapısındaki sokaklar, kalabalık kaldırım hayatını oluşturup toplum içinde etkileşime olanak sağlayarak, ilişki biçimlerini ortaya çıkartmaktadır (Erdönmez ve Akı., 2005). Eskiden demokratik bir kentsel mekan olarak kullanılan sokak, günümüzde sirkülasyon işlevi gören bir öğeye indirgenmiştir. Schulz (1971), sokağı daha kolay düşünülebilen bir form, geçmişte de bölgenin ve kasabanın karakterini bir bütün olarak ziyaretçiye yoğun bir şekilde sunan “küçük bir evren” olarak tanımlamaktadır. Rapoport sokağı, “yerleşim yerlerinde bulunan binaların kenarındaki dar ya da geniş düz boşluklardır. Dolaşma ve bazen diğer aktiviteler için kullanılır. Caddeden ve sokaktan farklı olarak, ulaşım için kullanılan yolların yanında her zaman binalar mevcut değildir” diye tanımlar (İnceoğlu, 2007).

Kamusal yaşam alanlarımızın en temel bağlayıcı elemanları olan sokaklar, heterojen bir yapı gösteren kentlerde insanların birbirleri ile temasını sağlayan, özel ile kamusalın iç içe geçtiği ya da özel alandan kamusal alana ilk geçiş olarak insanlara zengin deneyimler sunan kamusal mekanlardır (Özcan vd., 2003). Mekansal etkileri ve sosyal olayları içinde barındıran sokaklar, ayrıca ulaşım akslarıdır. Sokaklar insanları yönlendiren fiziksel izlerdir. Bu izler ve biçimler insanları ulaşılması hedeflenen noktalara, mekanlara, yapılara yönlendirmektedir (Yavuz, 2009).

Çok fonksiyonlu bir mekan olarak tanımlanan sokağın; insan etkileşimi ve sosyalleşmesi için kamusal mekan olma, geçit törenleri ve protestolardan tesadüfi karşılaşmalara kadar her işlev için kullanılma, taşıtlar ve yayalar için sirkülasyon, elektrik, su, telefon gibi kamu hizmetleri için bir rota, özellikle araçlar için depolama mekanı, binalara erişim ve yine binalar için ışık sağlama gibi temel işlevleri vardır (İnceoğlu, 2007).

Dünyadaki sokak örneklerine baktığımızda ihtiyaç ve büyüklüklük durumlarına göre farklı sokak kullanımları olduğunu görmekteyiz. Fransa Şanzelize caddesi, San Francisco'daki dünyanın en kıvrımlı caddesi olmasıyla ünlü Hyde ve Leavenworth sokakları arasında yer alan Lombard Street, Orchard Road, Singapur yerli halkın olduğu kadar turistlerin de yoğun ilgi gösterdiği caddeler olarak örnek gösterilebilir (Şekil 13).

Her iki yanı mağaza, kafeterya, minik müze ve tiyatrolar ile dolu olan 2,5 kilometrelik ortasında yayalara açık gezi yolu bulunan ve iki yanı araç trafiğine açık son

derece kalabalık bir alan olan İspanya'daki La Rambla caddesi ise bir başka cadde örneği olarak gösterilebilir (Şekil 13).

Şekil 13. Yaya sokak kullanım örnekleri 1) Şanzelize Caddesi-Champs Elysees, Fransa, (URL17, 2022); 2) Lombard Caddesi-ABD, (URL17, 2022); 3) Orchard Road-Singapur, (URL17, 2022); 4) la rambla İspanya, (URL 17, 2022)

1.6.3. Kentsel Açık Alan Olarak Kıyıların Kullanımı

Kıyı, kara ve denizin, bir başka deyişle toprak ile suyun buluştuğu yer olarak bilinmektedir. Ayrıca özel bir amenajman ve ekolojik koruma gerektiren biyolojik bir çeşitlilik, deniz ve kara ekosistemlerinin buluştuğu ve birbirini etkilediği bir coğrafya, kültürel miras ve kıyı parkları, yürüyüş yolları, çocuk oyun alanları, spor alanları, meydanlar, botanik bahçeleri vb. olarak kentin durağan yapısına karşı kentin fiziksel yapısını sosyal yaşantı ile dengeleyen sosyal alanlardır (Önen, 2007; Büyüksalih, 2013).

Kıyılar, toplumun her kesimince dinlenme ve eğlenme amaçlı kullanıma açık tutulması gereği ve hakkı, toplumun ve kişilerin sağlıklı yaşamını sürdürmedeki giderek artan rolünden kaynaklanmaktadır (Oktay vd., 2015). Bu bağlamda, kıyı mekanları kent kullanıcılarının öncelikli alanlarından biridir. Fiziksel, sosyal ve algısal açıdan oldukça çeşitlilik oluşturan bu alanlar sosyal, kültürel ve ekonomik açıdan da kente önemli faydalar

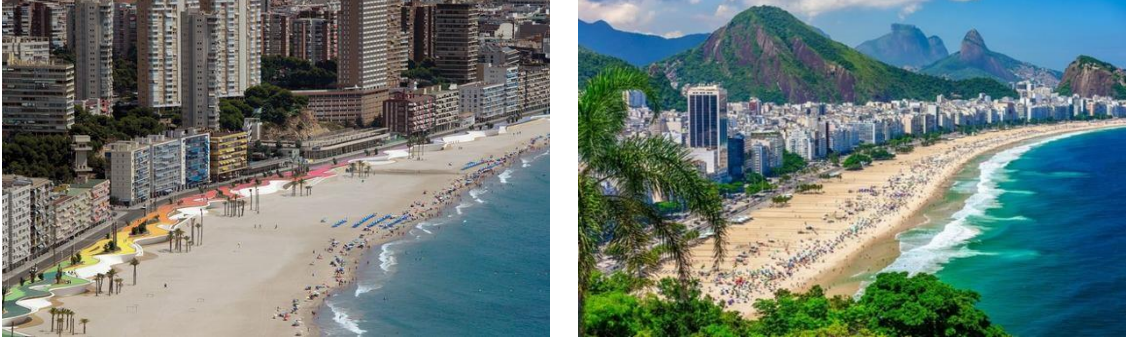
sağlamaktadır (Özkan ve Akyol., 2020; Özkan, 2019). Kıyı kentlerinde kıyı kullanımları yer kimliğinin oluşumuna önemli katkılar sağlar. Bu kapsamda insan-yer ilişkisinin odağında yer almaktadır.

İşlevsel olarak değerlendirildiğinde kıyılar; sosyal ve kültürel etkinlik, eğlence, rekreasyon, ticaret, konaklama gibi farklı alanları bünyesinde barındırdığı ölçüde canlı bir kent parçası olmuşlardır. Sosyal peyzaj verilerine göre kıyılar; yaşam içinde oluşan değişimlerin, teknolojinin beraberinde getirdiği yoğunluğun, gürültünün, çevre kirliliğinin, kent yaşamının getirdiği sorunların ve insan-doğa-çevre arasındaki ilişkilerin kopukluğu sonucu insanların yönlendiği ortak kullanım alanlarına sahip mekanlardır. Kentsel bir mekan gözüyle kıyılara bakıldığında ise toplumsal yaşamın sonucu olarak, ortak ya da kişisel ihtiyaçların karşılandığı, toplumun sosyo-ekonomik ve kültürel yapısına bağlı olarak, zaman içinde farklılaşan mekanlar olarak da algılanabilir (Önen, 2007).

Turizm ve rekreasyon açısından değerlendirildiğinde kıyılar doğal arazi yapısı, insan topluluğu, deniz, kum ve güneş, üçlüsü ile birlikte sosyal etkileşimin yaşanabilmesi için doğal çevreler sunar. Kıyı kuşağı, kara ve denizin buluşmasına duyarlı bir ekosistemdir. Doğal, ekonomik ve mikro iklimsel özellikleri ile çeşitli rekreasyonel kullanımlara olanak sağlamakta, halkın boş zaman ve tatil ihtiyaçlarının karşılanması açısından kıyıları bir çekim merkezi haline getirmektedir (Işık ve Demirel, 2014).

Kıyılar tarih boyunca insanlık ve kentleşme için önemli fiziksel etmenlerden biri olmakla beraber yaşamımız boyunca, fiziki, biyolojik, sosyal, ekonomik ve kültürel ortamdaki daha ziyade içinde yaşadığımız ve hayatımızı şekillendiren başlıca doğal ortamlardan biri olmuştur (Büyüksalih, 2013; Erkmen, 2015). Gerek kente sosyal ve ekonomik katkılarda bulunması açısından olsun, gerek rekreasyonel fırsatlar sağlaması açısından olsun, gerekse estetik değerler taşımasından dolayı insanın ikincil ihtiyaçlarını karşılaması açısından olsun kıyılar bağlı olduğu kentleri her zaman olumlu yönde etkilemişlerdir. Kevin Lynch (1960), kendi oluşturduğu beş kent imgesinin de kentsel kıyı alanlarında okunabildiğinden bahsetmiştir. Kent ile suyu birleştiren kenarlar tarih boyunca görevini değiştirmiştir; ancak her zaman kent için önemli olmuştur (Erkmen, 2015).

Dünyadaki kıyı kullanımlarını incelediğimizde kültür ve yaşama biçimine göre değişen farklı kıyı kullanımları görebilmekteyiz. İspanya'daki Benidorm sahili kendine has tasarımıyla farklı kullanım alanları oluştururken aynı zamanda kullanıcılar için dikkat çekici bir özelliğe sahiptir. Brezilya'nın sahiliyle ünlü kenti Rio de Janeiro kentin önemli buluşma, sosyalleşme, dinlenme, manzara seyretme noktasıdır (Şekil 14).

Şekil 14. Kıyı kullanım örnekleri 1) Benidorm sahili, İspanya (URL18, 2022); 2) Rio de Janeiro, Brezilya, (URL 19, 2022)

1.6.4. Kentsel Açık Alan Olarak Müze Bahçelerinin Kullanımı

Kamu ve sanat insanlık tarihinden bu yana etkileşim halinde olan kavramlardır. Halkın sanatla buluştuğu yerlerden biri olan müzeler, dünya tarihinin kültürlerini gelecek nesillere aktararak kültürün beslenmesine ve geçmişin korunmasına yardımcı olur. Günümüzde müzeler, kentle doğrudan etkileşim kurarak farklı kullanıcı gruplarını çeşitli etkinliklerle bir araya getirebilen kültür merkezleridir (Erenler ve Kürkçüoğlu., 2020). Yerli ya da yabancı turistler tarafından ziyaret edilmeleri sebebiyle müzelerin bulundukları kentin, bölgenin ya da ülkenin imajına etkisi oldukça büyüktür. Kullanıcılar açısından özel bir grubu oluşturan turistlerin uğrak yeri olan müzenin dış mekanı de en az müze binasının kendisi kadar önemlidir. Müzeler tüm ülkelerde geçmişle geleceği birbirine bağlayan nostaljik ve kültürel bir öneme sahiptir. Aynı zamanda müzeler, insanların açık hava ihtiyaçlarını karşılamak için bir mekan olarak da kullanılabilir (Düzenli vd., 2017).

Dünyadaki önemli müzelerden olan Fransa'nın ilk devlet müzesi olmasının yanı sıra, dünyanın en çok ziyaret edilen müzesi olma özelliğini halen elinde bulunduran ve insanlık tarihinin en önemli eserlerine ev sahipliği yapan Louvre müzesi, geniş ve sade yeşil alanlarla değerini arttırmaktadır. İtalya'daki Borghese müzesi kendisi kadar önemli ve değerli bahçelere sahiptir. Oldukça geniş olan bu bahçelerde birçok etkinlik yapılabilmektedir. Şehrin kalabalığından kaçmak isteyen Romalılar kadar turistlerin de tercih ettiği Borghese müzesi bahçelerinde sandal ve bisiklet kiralanabilen ve kışın buz pateni kayılabilen alanlar mevcuttur. Ayrıca bahçelerde yaz aylarında da tiyatro oyunları sahnelenmektedir (Şekil 15).

Şekil 15. Müze bahçeleri 1) Louvre Müzesi, Fransa, (URL 20, 2022);
2) Borghese müzesi, İtalya, (URL 21, 2022); (URL 22, 2022)

Dünyanın en ünlü ressamlarından olan Van Gogh'un eserlerinin sergilendiği Van Gogh müzesi dikkat çekici bir müze bahçesi olarak gösterebileceğimiz bir diğer müze bahçesi olarak karşımıza çıkmaktadır Ayçiçeği labirentleri bulunan bahçe sıra dışı özelliği ile dikkat çekmektedir. Müzeyi ziyaret edenler tarafından yoğun bir şekilde kullanılan ayçiçeği bahçesi birçok etkinliğin gerçekleştirilmesine imkan sağlamaktadır (Şekil 16).

Şekil 16. Van Gogh müzesi, Hollanda, (URL 23, 2022); (URL 24, 2022)

1.6.5. Kentsel Açık Alan Olarak Çocuk Parklarının Kullanımı

Çocuk oyun alanlarının çocukların psikolojik ve fiziksel gelişimlerindeki yeri ve önemi çok büyüktür. Pek çok araştırmacı çalışmalarında bu durumu ortaya koymuştur (Ergen, 2018; Ünal, 2009; Emiyagil ve Gürçınar, 2015). Çocuk oyun alanları, çocukların (1-14 yaş arası) oyun ihtiyaçlarını karşıladıkları, fazla enerjilerini harcadıkları, fizyolojik gelişimlerini sağladıkları, sosyal ilişkilerini arttırdıkları, muhakeme etme yeteneklerini

geliştirdikleri, içinde çeşitli oyun araçlarının bulunduğu ve oyun amacına yönelik olarak tasarlanmış açık alanlardır (Acar, 2003; Emiyagil ve Gürçınar, 2015).

Yaşı gereği oyun oynamaya ihtiyaç duyan oyun alanları, çocuklar için özel ve gerekli alanlardır (Memiş ve Gülcan, 2020). Bu bağlamda kentsel yeşil alanların önemli bir parçası da çocuk oyun alanları ve parklardır (Demir, 2019). Birçok ülkede kent içerisinde farklı büyüklüklerde çocuklar için ayrılmış oyun alanları vardır. Kentsel yeşil alanların en önemli kısmını oluşturan çocuk oyun alanları, kent açık-yeşil alan sistemi içerisinde önemli bir yer tutmaktadırlar. Bu alanlar hem çocuklara oyun alanı oluşturan hem de kentin nefes alacak alanlarını oluşturmak açısından önemli alanlardır. Oyun alanları için kentlerde ve kent çevresinde ayrılan alanlar ülkelere göre değişmektedir (Ünal, 2009).

Çocuklar tarafından en aktif kullanılan kentsel alan olan çocuk oyun alanlarında çocukların; koşma, zıplama, fırlatma, kayma, atlama, binme, tırmanma, yakalama, sallanma, tırmanma, kazma, gibi çeşitli etkinlikler yapılabilmektedir. Bu alanlarda oynanan oyunlar, çocukların bir arada oynamalarına ve dolayısıyla sosyalleşmelerinde çıkabilecek sorunlara çözüm getirmeye yardımcı olmaktadır. Başta şehir içi olmak üzere pek çok semtte giderek çoğalmakta olan çocuk oyun alanları çocukların saldırganlık duygusunun olumlu yönlendirilmesini sağlamakta, olumlu benlik gelişimini desteklemekte, çocukta fazla enerji birikimini boşaltmasına katkıda bulunmaktadır. Ayrıca bedenini tanımasını, gücünü kontrol edebilmesini, çocuğun yeteneklerini keşfetmesini, araç gereçle mesafe algısını ve yön duyarlılığını kazanmasını sağlamaktadır (Ünal, 2009).

Çocuklar için oldukça değerli olan oyun alanlarına Stockholm'un güneyinde yer alan Liljeholmen şehrinde bulunan bir parkı örnek gösterebiliriz. Obezitenin çocuklarda artmaya devam ettiği şehirde bu park ile çocukların meyve tüketimini arttırmak amacı ile kiraz salıncak, muz kaydırak, çilek fırlıdak, portakal tahterevalli ve karpuz jimnastik aleti gibi çocukların ilgisini çekebilecek oyun alanları kurulmuştur (URL 25, 2022).

Clemyjontri Park'ta her yetenekten çocuğun yan yana oynayabileceği eşsiz bir oyun alanı bulunmaktadır. Her çocuğun hoş karşılandığı bir oyun alanıdır. Bu park, tekerlekli sandalye, yürüyüşçü veya diş teli kullanan veya duyuusal veya gelişimsel engelli çocukların bir oyun alanı eğlence ve keşif deneyimine sahip olabileceği bir yerdir (URL 25, 2022).

Şekil 17. Çocuk oyun alanı örnekleri, 1) Fruktparken Oyun Parkı-İsveç; 2) Clemyjontri Parkı-ABD, (URL 25, 2022)

1.6.6. Kentsel Açık Alan Olarak Yeşil Alanların Kullanımı

Kentsel yeşil alanlar, kentsel yapıdaki diğer alan kullanımlarını yönlendiren, sınırlayan, ayıran, işlevlendiren ve birleştiren organik sistemler ile kentsel yapılarda eğitsel, kültürel ve rekreasyonel kullanıma olanak sağlayan kamusal alanlardır (Alkay ve Ocakçı, 2003; Demir vd., 2015).

Kentsel yeşil alanlar, insan ve doğa arasındaki ilişkiyi dengede tutarak kentsel yaşam koşullarının iyileştirilmesinde önemli bir rol oynamaktadır. Kentsel yeşil alanlar, kentsel ekosistem modellerinde yer alan yeşil doku hücrelerine yani ekolojik hücrelere benzetilebilir. Kent dokuları arasında bulunan; çocuk oyun alanları, spor ve oyun alanları, meydanlar, yaya bölgeleri, ev bahçeleri, mahalle ve cep parkları, semt parkları, kent parkları, çay bahçeleri vb. ile yakın kent çevresinde bulunan; bölge parkları, hayvanat bahçeleri, botanik bahçeleri, golf alanları, sergi ve fuar alanları vb. ve kentin dışında kırsal alanda yer alan açık ve yeşil alanlar; milli parklar, yayla yerleşimleri, kamp alanları tatil köyleri, vb. yeşil alan dokusunun birer ekolojik hücreleri olarak kent halkına açık kullanım alanlarıdır (Bulut vd., 2010). Bu alanlar, kentlilerin rekreasyonel ihtiyaçlarını karşılarken aynı zamanda sosyalleşmelerini ve kent yaşamına katılımlarını sağlamaktadır (Özdemir, 2009). Yeşil alanlar, kentsel ekolojiye, kentin fiziksel gelişimine ve günlük kentsel etkinliklere sağladıkları katkı ve olanaklarla insanlara daha konforlu çevre koşulları sağlamaktadır (Eminağaoğlu ve Yavuz, 2010).

Demokratik ve açık görüşün vurgulanması, kültürel ve kişisel çeşitliliğin sergilenmesi kentsel yeşil alanların bir diğer önemli işlevidir. Tanımlı kent boşlukları olarak işlev gören kent parkları, insanları bir araya getiren mekânlar ve simgeler olmaları

sebebiyle bireyler ve toplum arasındaki iletişimi sağlamaya yardımcı olur. Bu bağlamda, insanlar kentsel açık alanlarda ne kadar çok zaman geçirirlerse, diğer kentlilerle tanışma olasılıkları o kadar artar. Bu karşılaşmalar, kutlamalar, konserler, gösteriler, eylemler ve pasif iletişim olarak niteleyebileceğimiz hareketlerle gerçekleşebilmektedir. Başkalarıyla birlikte olmak, onları gözlemlemek ve onlardan etkilenmek, yalnız olmaktan daha olumlu etkilere ve deneyimlere sahiptir ve arzu edilen bir kent kimliğinin oluşmasına yol açabilmektedir (Özdemir, 2009).

Kentsel yeşil alanlar kent içerisinde her türlü aktivitenin gerçekleştirildiği sosyal alanlardır. Yüksek binalar arasında yaşayan kent insanları için önemli yaşam alanları olan kentsel yeşil alanlarda; gezmek, dolaşmak, fotoğraf çekmek, manzara seyretmek, çocuklarla keyifli vakit geçirmek, köpek gezdirmek, arkadaşlarla buluşmak, piknik yapmak, doğa yürüyüşü yapmak gibi birçok etkinlik gerçekleştirilebilmektedir.

Kentsel yeşil alanlara örnek olarak gösterebileceğimiz dünyaca ünlü bir yer olan Central park turistler tarafından oldukça ilgi görmektedir. Geniş yeşillik ve ağaçlık alanlarla çevrili Central parkta Acer, Aesculus, Betula ve Celtis gibi türleri içerisinde barındırmaktadır. Sahip olduğu yeşil alanları ve bitki çeşitliliği sayesinde insanlar için önemli bir cazibe merkezi konumundadır.

Kentsel yeşil alanları ile ünlü olan Avustralya'nın Canberra şehri geniş yeşil alanlarıyla kent halkına değerli kullanım alanları sağlamaktadır.

Kapladığı alan ile dünyanın büyük parkları arasına giren İngiliz bahçesi ziyaretçilerine güneşlenmek, geniş yeşil alanda dolaşmak, gezmek, eğlenmek gibi birçok fırsat sunmaktadır (Şekil 18).

Şekil 18. Kentsel yeşil alan örnekleri, 1) Central park-ABD, (URL 27, 2022); İngiliz bahçesi- Almanya, (URL 27, 2022)

İnsanlar için vazgeçilmez olan kentsel alanların kullanımı aktif yaşamın kendisi olan kentler için önem arz etmektedir. Nitekim insansız kent kentsiz insan düşünülemez. Bu bağlamda yaşadığımız şehirlerdeki kentsel alanların herkes için ve her koşulda kullanılabilir olması gerekmektedir. Covid-19 salgın döneminde kentsel alanların eskisi gibi kullanılmadığının görülmesi bu alanlara ait birtakım eksiklerin olduğunu göstermektedir. Korkutucu sağlık etkilerine karşın bu eksiklikleri anlama ve çözüm sunmada Covid-19 salgını Peyzaj mimarları ve kent planlamacıları için bir fırsat oluşturmuştur.

Sağlıklı bir yeşil alan sisteminin oluşturulması, toplumun yeşil alan ihtiyacının toplumun ulaşabileceği düzeyde karşılanması ile mümkün olacaktır. Erişilebilir mesafe içerisinde farklı büyüklükteki yeşil alanların dengeli ve sistemli bir şekilde tahsis edilmesi, hem kent sakinlerinin rekreasyonel ihtiyaçlarını karşılayacak hem de kent ekosistemine önemli katkı sağlayacaktır (Demir vd., 2015).

Covid-19 salgın döneminde; Gehl'in sınıflandırdığı etkinlikler, meydanlar, sokaklar, yeşil alanlar, sahil kıyıları, çocuk oyun alanları gibi kentsel alanlarda alanın potansiyeline göre insanlar tarafından yapılmaya devam etti. Her alan her türlü etkinlik için elverişli olmayabilir. Bu yüzden farklı etkinlikler farklı alanlar için uygun olabilmektedir. Örneğin Covid-19 salgın döneminde kentsel alanlar tercihe bağlı ve sosyal etkinlikler için sınırlandırıldı ve nerdeyse kullanılamaz hale geldi. Salgın döneminde sadece zorunlu etkinlikler kullanım kapsamına alınmasıyla beraber bu alanlar kullanım için elverişsiz oldu. Salgın öncesi dönemde oldukça yoğun olarak kullanılan kentsel açık alanların kullanımını bilmek salgın sırasındaki kullanımıyla karşılaştırılıp çözüm üretilebilmesi açısından değerli görülmektedir.

2. YAPILAN ÇALIŞMALAR

2.1. Çalışma Alanlarının Tanıtılması

Tarihi ve bulunduğu konum ile önemli bir yer olan Trabzon, milattan önce 7. yüzyılda kurulmuş bir liman kentidir. Trabzon, Doğu Karadeniz bölgesinin en büyük limanına sahip olması, coğrafi ve topografik konumu, birçok farklı kültüre ev sahipliği yapması ve bu dinamik çeşitliliğin mekana yansımaları ile renkli bir kimliğe ve coğrafi konuma sahiptir (Yavuz vd., 2020). Trabzon, özellikle yüksek bölgelerinde dağlar, yaylalar, akarsu ve göller ile kent merkezinde etkin kullanılan vadiler ile zengin topoğrafik yapıya doğal yeşil alanlara ve zengin bitki çeşitliliğine sahiptir.

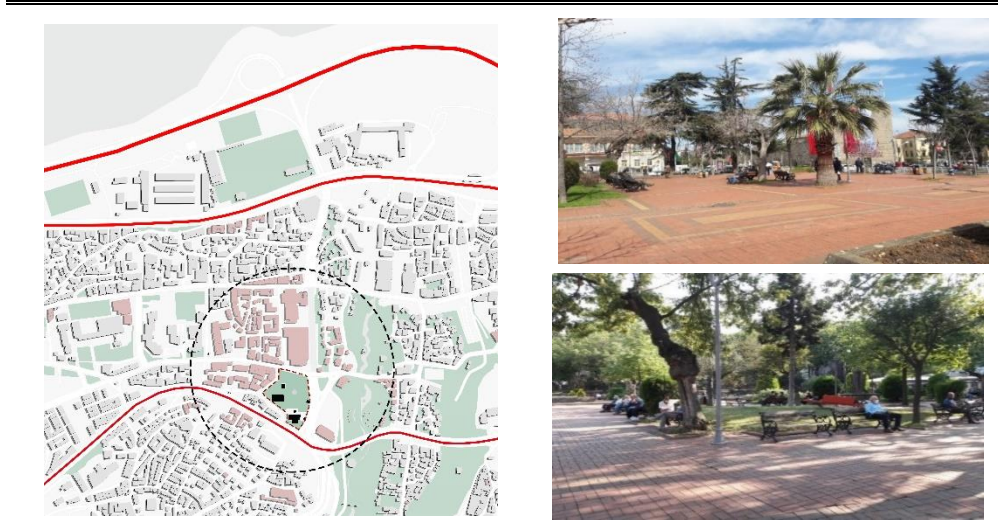
Küresel salgın Covid-19'un kentsel açık alan kullanımına etkisini örnek alanlarda araştırmak için Trabzon kenti ve kent merkezindeki kentsel açık alanları çalışma alanı olarak belirlendi. Trabzon ilinin dinamik çeşitliliğini yansıtan ve kenti tanımlayan 7 farklı kentsel mekan örnek alanlar olarak seçildi. Atapark, Zağnos Vadisi, Trabzon Kent Meydanı, Kunduracılar Caddesi, Beşirli Ayasofya Sahili, Ayasofya Müzesi ve Oyuncakistan Çocuk Parkı seçilen örnek alanlardır. Çalışma alanları belirlenirken kent merkezinde bulunan, kent halkı tarafından yoğun olarak kullanılan ve ulaşım imkanı yüksek olan kamusal alanlar tercih edilmiştir. Çalışma yapılan alanlarının konumu şekilde verilmiştir (Şekil 19).

Şekil 19. Kent merkezindeki çalışma alanlarının konumu

2.1.1. Kent Parkı Çalışma Alanı: Atapark

Atapark Trabzon'un Ortahisar İlçesi Gülbahar Hatun Mahallesinde, güneyde Yavuz Selim Bulvarı, kuzeyde İnönü caddesi ve doğuda Şenol Güneş caddesi arasında bulunan içerisinde farklı işlevlere sahip tarihi yapıları ve birçok bitki türünü barındıran kent halkı için önemli bir yer konumundadır. Alan içerisinde Yavuz Sultan Selim Han'ın annesi için yaptırdığı Gülbahar Hatun Türbesi ve Gülbahar Hatun Camii bulunmaktadır. Bu yapıların karşısında da Trabzon İl Halk Kütüphanesi bulunmaktadır. Tarihi öneminin yanı sıra çevre halkı için önemli bir buluşma, toplanma, dinlenme ve sosyalleşme gibi etkinliklerin gerçekleştirildiği bir kamusal alandır. Kullanıcılar genelde parkın ortasında bulunan hareketli donatıların bulunduğu alanda kalabalık gruplar halinde bir arada bulunarak sosyalleşmektedirler. Bu alanda bireysel ya da ikişer kişilik gruplar için kullanım imkanı sunan oturma donatıları bulunmaktadır. *Platanus orientalis*, *Cedrus libani*, *Nerium oleander* gibi bitki türleriyle çevrelenmiş alanda ayrıca süs havuz, saat kulesi, Atatürk heykeli, serender gibi yapılar da bulunmaktadır. Çocukların oyun oynayabileceği küçük bir çocuk parkına sahip işlevsel bir alandır. Alan çeşitli faaliyetleri yapabilme imkânı sunmaktadır (Şekil 20).

Şekil 20. Atapark'ın konumu ve alandan görseller (İ. Erol fotoğraf arşivi)

2.1.2. Kentsel Yeşil Alan Çalışma Alanı: Zağnos Vadisi

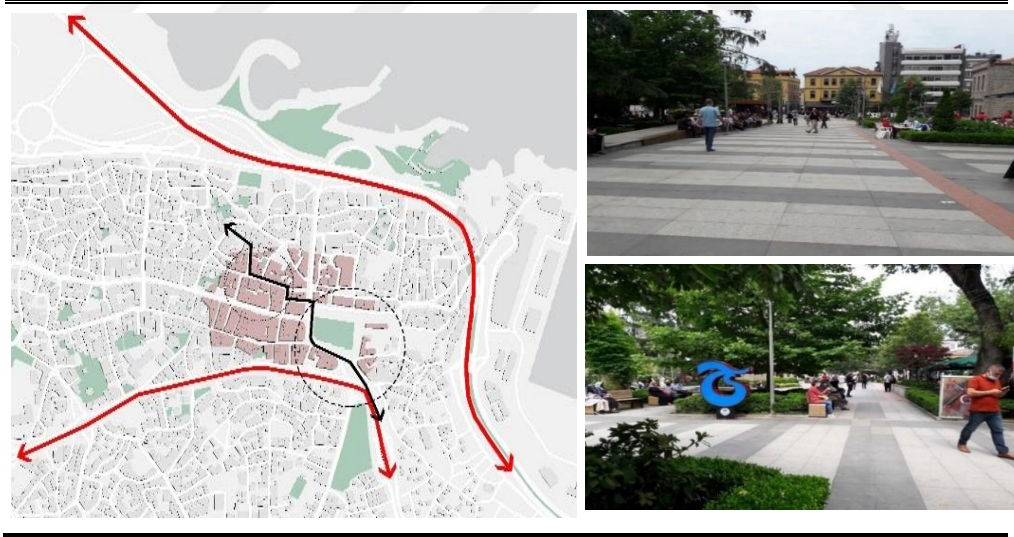
Zağnos Vadisi Trabzon kentinin merkezinde, Ortahisar Tarihi Kalesi'nin batısında Yavuz Selim Bulvarı ile İnönü Caddesi arasında kalan şehir merkezindeki sayılı yeşil alanlardan bir tanesidir. Trabzon'un denize dik uzanan vadileri, havalandırma koridoru işlevi üstlenerek kentin iklimle dengeli bir şekilde gelişmesinde önemli rol oynamaktadır. Zağnos Vadisi de kentte bu hava sirkülasyonunu sağlayan önemli bir vadidir. Önceleri gecekondü mahallelerinin bulunduğu Zağnos Vadisi 2005 yılında başlayan kentsel dönüşüm çalışmalarıyla kent halkının vakit geçirebileceği geniş yeşil alanlar ve su ögeleri ile öne çıkan bir açık hava rekreasyon alanına dönüştürülmüştür. Vadi sergi alanları, su kenarı yürüyüş yolları, seyir ve oturma alanları, sosyal aktivite amaçlı gösteri amfisi, mini göletler, oturma birimleri, piknik alanları ve kafeler gibi birçok sosyokültürel ve rekreatif alanları içerisinde barındırmaktadır. Zağnos Vadisi çeşitli rekreasyonel faaliyetleri yapabilme imkânı sunmaktadır (Şekil 21).

Şekil 21. Zağnos Vadisi'nin konumu ve alandan görseller (İ. Erol fotoğraf arşivi)

2.1.3. Kent Meydanı Çalışma Alanı: Trabzon Kent Meydanı

Trabzon kent meydanı; Ortahisar ilçesinde Gazipaşa caddesi, İskenderpaşa caddesi İskele caddesi ve Taksim caddeleri ile çevrilmiş bir alan olup kent için önemli bir odak ve düğüm noktasıdır. Alan denizden 43 m uzaklıkta yaya olarak sahile beş dakika mesafededir. Trabzon kent meydanı; öncelikle şehrin kültürünü ve kimliğini yansıtan, şehre dışardan gelenler için şehrin tanıtımını yapan tarihi ve kültürel izler taşıyan bir alandır. Kimi zaman insanlar için ortak buluşma noktası, alışveriş yaparken oturup dinlenme imkanı sağlayan bir alan iken kimi zaman ise dinleme ve iyi vakit geçirme alanı olarak insanlar tarafından kullanılmaktadır. Alandaki hediyelik eşya satan dükkanlar, mağazalar, restoranlar insanların yeme içme, alışveriş yapma ve sosyalleşme ihtiyacını karşılamaktadır. Alandaki insanların varlığı diğerleri için önemli çekim özelliği sağlamakta ve her daim aktif canlı bir ortam olarak bilinmektedir. Aynı zamanda esnek kullanım olanağı olan kent meydanı yılın belli zamanlarında düzenlenen gösteri, konser vb. gibi etkinlik fırsatları sunmaktadır (Şekil 22).

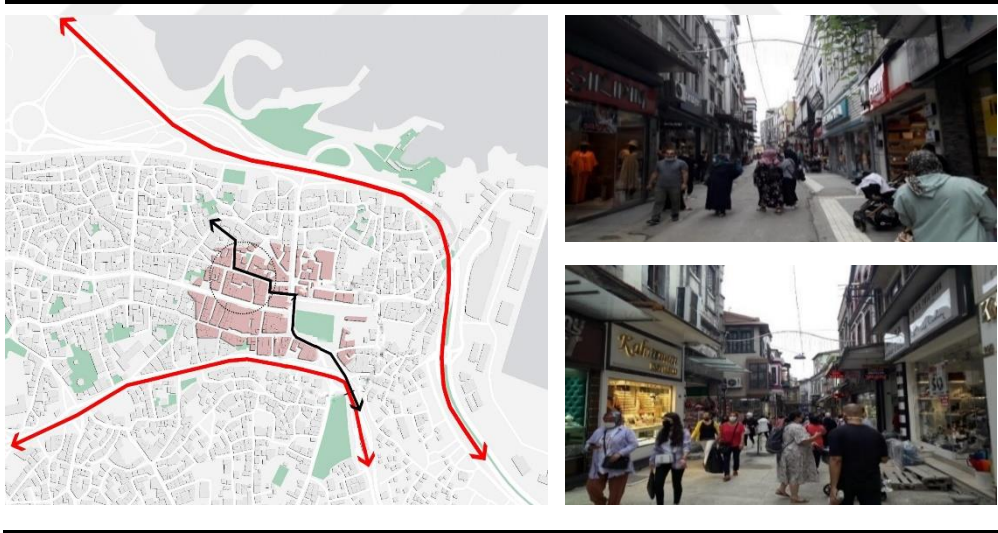

Şekil 22. Trabzon Kent Meydanı'nın konumu ve alandan görseller (İ. Erol fotoğraf arşivi)

2.1.4. Yaya Sokakları Çalışma Alanı: Kunderacılar Caddesi

Kunderacılar Caddesi 5 m ile 8.90 m arasında değişen bir genişliğe ve 350 m uzunluğa sahip Trabzon'un en işlek caddelerinden bir tanesidir. Trabzon'da uzun yıllardır ticari faaliyetlerin yürütüldüğü "Kunderacılar Caddesi", batıda Semerciler Sokağı ile Moloz'a, doğuda İskele Caddesi üzerinden bugünkü limana, güneyde Erzurum Caddesi üzerinden İran transit yolu ile bağlantılıdır. Trabzon'un merkezinde yer alan ticaret yolunun Gazipaşa Caddesi ile Cumhuriyet Caddesi arasındaki bu bölümü yaya ve alışveriş bölgesidir. Bu alan paralel durumda yerleşmiş bulunduğu Maraş Caddesi ve Uzun Sokak'a ara sokaklar ile bağlanmaktadır. Yine bu cadde Trabzon'un tarihi ve kültürel mirasının bir parçası olan Kemeraltı-Meydan bağlantısı için en uygun güzergahtır (Özkan, 2017).

Kunderacılar Caddesi kentin merkezinde oldukça yoğun bir ticaret aksı olmasından dolayı 1985 yılında trafiğe kapatılmasıyla beraber ticarete bir canlanma ve sosyal hareketlilik oluşmuştur (Özkan, 2017). Cadde kent halkının günlük alışveriş yaptığı ulaşımı kolay olan önemli bir kentsel alandır (Şekil 23).

Şekil 23. Kunderacılar Caddesi'nin konumu ve alandan görseller (İ. Erol fotoğraf arşivi)

2.1.5. Tarihi Mekanlar İçeren Çalışma Alanı: Ayasofya Müzesi

Ayasofya (*Hagia Sophia*) kutsal bilgelik anlamına gelmektedir. Anadolu'da Hristiyanlık tarihi açısından önemli olan üç Ayasofya vardır. Bunlar İstanbul Ayasofya, İznik Ayasofya ve Trabzon Ayasofya'dır. Ayasofya Müzesi, Trabzon'un Ortahisar ilçesine bağlı Fatih mahallesinde bulunmakta olup kentin eski şehir olarak nitelendirebileceğimiz Ortahisar Sur İç'i'nden yaklaşık 1,5 km uzaklıktadır. Kuzeyinde sahil güney kısmında tanjant yolu bulunmaktadır. Yapı Fatih Sultan Mehmet'in Trabzon'u fethinden sonra camiye çevrilmiş ve vakıf eser statüsü almıştır. I. Dünya Savaşı'nda Rus işgali sırasında depo ve hastane olarak, Rus işgali sona ermesiyle birlikte yine cami olarak kullanılmıştır. Vakıflar Genel Müdürlüğü ve Edinburgh Üniversitesi iş birliğiyle 1958'den 1962'ye kadar restore edilen ve 1964'te müzeye dönüştürülen Ayasofya, 3 Haziran 2013 tarihinde Kültür Bakanlığı tarafından Vakıflar Genel Müdürlüğü'ne devredildi. Ardından Ayasofya mahkeme kararları ve vakıf kaydı ile 28 Haziran 2013 Cuma günü 49 yıl sonra yeniden ibadete açıldı (Köse, 2009). Yılın her döneminde turistler ve yerli halk tarafından yoğun bir şekilde ziyaret edilen Ayasofya tarihi ve sosyokültürel açıdan Trabzon şehri için oldukça önemli bir konumdadır. Devlet sahil yolundan kolaylıkla görülebilir ve algılanabilir olmasıyla da önemli bir referans noktasıdır (Şekil 24). Ayrıca müze sahip olduğu bahçesiyle kullanıcılara fotoğraf çekirme, dinlenme, manzara seyretme gibi etkinlikler sunmaktadır.

Şekil 24. Ayasofya Müzesi'nin konumu ve alandan görseller (İ. Erol fotoğraf arşivi)

2.1.6. Kıyı Çalışma Alanı: Beşirli -Ayasofya Sahili

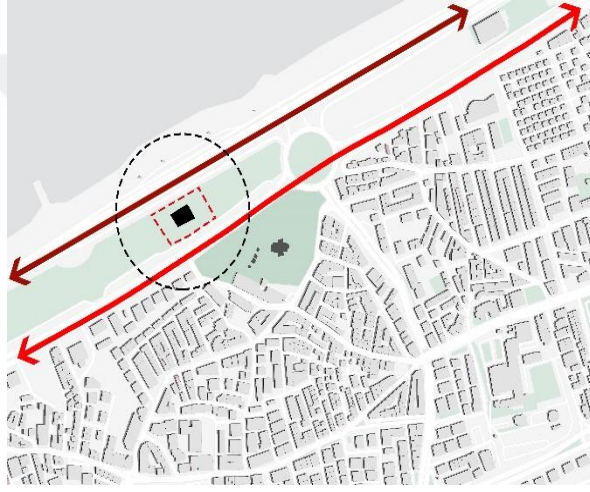
Yaklaşık 8 km uzunluğundaki Trabzon Beşirli Sahili kent için önemli bir kentsel açık alan kullanım yeri durumundadır. Bu çalışma kapsamında gözlenen alan Trabzon Giresun Yolu üzerindeki 2.Devlet sahil yolundan başlayıp Beşirli bölgesine kadar olan kıyı şerididir. Bu sahil kıyısı yürüyüş yapmak, çocukları gezdirmek, deniz manzarası seyretmek, alanda bulunan büfelerde oturup yeme içme molası vermek, bisiklet yollarında bisiklet sürmek gibi pek çok etkinliğin gerçekleştirilebileceği bir açık hava rekreasyon alanı olarak kullanılmaktadır (Şekil 25). Ancak devam eden kıyı düzenleme projesi kapsamında dolgu çalışmaları ile kentin deniz ile hem görsel hem de fiziksel bağı kopmaktadır. İnsanlar artık kıyıyı kullanırken denizden oldukça uzak kalmaktadır. İnsanlar için oldukça önemli olan alanda bu olumsuz şartlar altında bile kullanım oranında artış olduğu gözlenmiştir.

Şekil 25. Beşirli- Ayasofya Sahili'nin konumu ve alandan görseller (İ. Erol fotoğraf arşivi)

2.1.7. Çocuk Mekanları Çalışma Alanı: Oyuncakistan Çocuk Parkı

Trabzon belediyesi tarafından Ayasofya bölgesinde bulunan rekreasyon alanı içerisinde çocuklar için yapılan bir çocuk oyun alanıdır. 1700 m2 olan alanda çok çeşitli oyun ekipmanları ve spor aletleri bulunmaktadır (Şekil 26). Sallanma, kaydıraktan kayma, tırmanma ve dönme dolapta eğlenme gibi etkinlikler alanda görülmektedir. Alana gelen çocuklar aileleri gözetiminde burada oyun oynayıp sosyalleşmektedir.

Şekil 26. Oyuncakistan Çocuk Parkı'nın konumu ve alandan görseller (Erol fotoğraf arşivi)

2.2. Salgın Öncesi Dönemlerde Çalışma Alanlarının Kullanım Durumu

Trabzon kent merkezinde yer alan ve çalışma alanı olarak seçilen alanların salgın öncesi kullanım durumu ile salgın sonrası kullanım durumunda bir değişiklik olup olmadığını tespit etmek amacıyla, farklı yıllarda örnek alanlarımızın her birine ait arşivlerde fotoğraf taraması yapılmıştır. Fotoğraflarda da görüldüğü gibi Covid-19 salgını öncesinde insanlar sosyal mesafe kavramına çok fazla dikkat etmeden, sıcak, samimi, güven içerisinde her imkanı ve mekanı diledikleri gibi kullanıp sosyalleştiklerini söyleyebiliriz (Şekil 27). Seçilen kentsel alanlarda kullanıcı yoğunluğu, insanların birbirlerinden sakınmadan, sosyal mesafe kavramı olmadan kalabalık topluluklar şeklinde

kentsel alanlarda özgürce vakit geçirmeleri en çok göze çarpan durumlar olarak kaydedilmiştir. Salgın öncesi dönemde alanlarda oturma-dinlenme, toplu etkinlik, alışveriş yapma, oyun oynama, yürüyüş yapma gibi pek çok farklı etkinlik görülmektedir. Salgın döneminde göremediğimiz bu durumların tekrar insanlar tarafından gerçekleştirilmesi ne zaman mümkün olacağı akıllardaki en büyük soru işareti olmuştur.

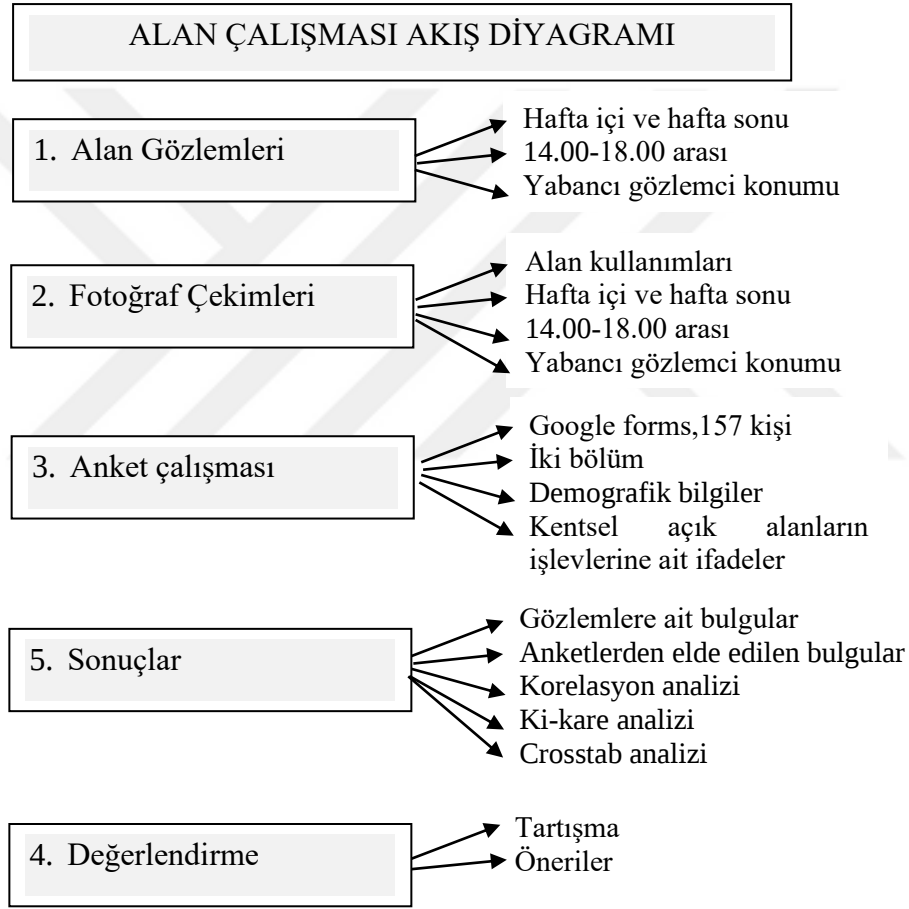

Şekil 27. Salgın öncesi dönemde kentsel alanların kullanım durumu (A. Yavuz fotoğraf arşivi)

2.3.Araştırma Metodolojisi

Covid-19 salgınının kentsel açık alanların kullanımına etkisinin Trabzon ili özelinde araştırıldığı bu çalışma öncesinde 6 bölgeyi içeren bir pilot çalışma yapılmıştır. Sonrasında bir çalışma alanı daha dahil edilerek tez çalışmasına 7 bölge olarak devam edilmiştir. Çalışma genel olarak iki aşamadan oluşmaktadır. I. Aşama çalışmaya ait veri toplama, saptama yapma ve literatür taramasından oluşmaktadır. Bu kapsamında belirlenen alanlarda öncelikle davranış gözlemleri yapılmıştır. Alan düzenli periyotlarla kullanımları saptamak için fotoğraflanmıştır. II. Aşamada ise çevrimiçi anket çalışması uygulanmıştır. Araştırmanın ilk aşaması olan alan gözlem çalışmaları Haziran 2021-2022 arasında aylık periyotlarda gerçekleştirilmiştir. Bütün gözlemler aradaki farkı belirlemek üzere hafta içi

ve hafta sonu ayrı ayrı olmak üzere belirlenen günlerde yapılmıştır. Yabancı gözlemci konumunda yapılan gözlemler sırasında alanların hangi kullanıcılar tarafından ne sıklıkla, ne amaçla, ne yoğunlukta kullanıldığı belirlenmiş ve Covid-19 salgını ile ilişkisi gözlemler sonucu ortaya çıkarılmaya çalışılmıştır. İkinci aşamada kullanıcıların demografik özelliklerinin yanı sıra alan kullanımına yönelik detayları sorgulayan ve online olarak uygulanan anket çalışması ile Trabzon halkının Covid-19 salgını öncesi ve salgın sırasında kentsel açık alanları kullanma durumu tespit edilip alan kullanımındaki değişiklikler belirlenmeye çalışılmıştır.

Şekil 28. Alan çalışması akış diyagramı

2.3.1. Alan Gözlemi Yapılması

Gehl çevre davranış araştırmalarına her zaman insanı anlamakla başlar. İnsanların kamusal alanda nasıl gezindiklerine, hareket ettiklerine ve zaman geçirdiklerine odaklanır. Bu yaklaşım, insan davranışına dayalı içeriğe duyarlı tasarım ve planlama çözümleri

tasarlamamıza yardımcı olur. Bu yaklaşımla çalışma kapsamında alanda uygulama ile davranış gözlemleri planlanmıştır. Veri toplama tekniklerinden biri olan gözlem, insan davranışlarının doğrudan veya dolaylı bir biçimde gözlenmesidir. Bu yöntem ile insanların veremeyeceği birçok bilgi elde edilebilmektedir (Özkalp ve Kirel, 2003).

Covid-19'un kentsel açık alan kullanımına etkilerini kullanıcı davranışları üzerinden belirlemek amacıyla araştırma konusu olan alanlarda (Atapark, Zağnos Vadisi, Trabzon Kent Meydanı, Kunduracılar Caddesi, Ayasofya Müzesi, Beşirli-Ayasofya Sahili ve Oyuncakistan Çocuk Parkı) Haziran 2021-2022 tarihleri arasında aylık olarak hafta içi ve hafta sonu günlerde olmak üzere 14.00-18.00 saatleri arasında alan gözlem çalışması yapılmıştır. Araştırmanın güvenilirliğini arttırmak için kullanım yoğunluğunun yüksek olduğu 14.00 ve 18.00 saatleri seçilmiştir. Yabancı gözlemci konumunda yapılan gözlemler esnasında ayrıca alanlarda fotoğraf çekimleri yapılmıştır. Fotoğraf çekimleri ve gözlemler ile alanların kullanım durumu (sıklık, yoğunluk, cinsiyet) ortaya konulmaya çalışılmıştır.

2.3.2. Anket

Araştırma yöntemlerinden biri olan anket, cevaplandırılması istenen bir grup yazılı sorudan oluşan bilgi formudur. Örneklem gruplarına kolay ulaşılmasını sağlamaktadır (Özkalp ve Kirel, 2003).

Covid-19 salgını öncesi ve sonrası Trabzon ili kapsamında kentsel açık alanların kullanım durumu ve algısı yapılan birçok araştırmadaki gibi *google forms* kullanılarak oluşturulan bir anket ile belirlenmeye çalışılmıştır (Ugolini vd.,2021; Lopez vd., 2021, Ugolini vd., 2020; Addas ve Maghrabi, 2022). Anket 2 bölüm ve 20 sorudan oluşmaktadır.

İlk bölümde cinsiyet, yaş, medeni durum, çocuk sayısı, eğitim durumu, meslek, gelir durumu gibi demografik bilgiler ile ilgili sorular yer almaktadır. Covid-19 öncesi dönemde kentsel açık alanları kullanma sıklığı ve amacı, bu dönemde sosyal mesafeye ne düzeyde önem verildiği, bu dönemde hangi mekan türünün daha fazla kullanıldığı gibi sorularla salgın öncesi kentsel açık alanların kullanım durumu belirlenmeye çalışılmıştır. Ayrıca salgın dönemi ile ilgili ise kentsel alanları kullanma durumunda bir değişiklik olup olmadığı ve bu dönemde kentsel açık alanların kullanıcılar için ifade ettiği değer sorgulanmıştır.

Anketin ikinci bölümünde ise, literatür araştırmalarından derlenen kentsel açık alan kavramı ve kullanımı ile ilgili en etkili ve açıklayıcı ifadeler ve değerler belirlenmiştir. Toplam 20 adet ifade ile ayrı ayrı her bir alanın işlevleri ile ilişkilendirilmesi istenmiştir. Sorgulamada kullanılan ifadeler; (1) İnsanların toplanma ve buluşma mekanı, 2) Sanatsal etkinlikler alanı, 3) Açık hava rekreasyon alanları, 4) Farklı sosyal gruplara hitap eder, 5) Sosyal ve kültürel etkinliklerle kamusal yaşamı destekler, 6) Sosyal iletişim ve etkileşim alanı, 7) Kentin odak ve düğüm noktası, 8) Çok fonksiyonlu alanlar, 9) Yön bulmada önemli bir işaret ögesi, 10) Alışveriş alanları, 11) Taşıt ve/veya yaya sirkülasyonu içerir, 12) Ulaşım aksları, 13) Su ve yeşil gibi doğal öğelere sahip, 14) Anıt gibi mekânsal öğelere sahip, 15) Aktivite alanlarına sahip, 16) Oyun donatılarına sahip, 17) İlgi çekici, 18) Güven verir 19) Herkesin kullanımına uygundur, 20) Yeterli ve etkilidir, gibi ifadelerdir.

2.3.3. Verilerin Değerlendirilmesi

Anket, gözlem ve fotoğraf çekimlerinden elde edilen veriler çalışmanın temelini oluşturmaktadır. Alan gözlemleri ve fotoğraf çekimleri ile araştırma süreci boyunca alanların kullanımı hakkında bilgi veren veriler yorumlanmıştır. Anket çalışması sonucunda elde edilen veriler istatistiki değerlendirmelere tabi tutulmuştur. Veriler SPSS (version 23) programıyla işlenmiştir ve aşağıdaki analizler yapılmıştır.

Ki-kare Testi ve Çapraz Tablo Analizi: Bağımlı değişkenlerin birbirleriyle ilişkisini ve istatistiksel olarak anlamlılıklarını hesaplamak için Çapraz Tablo (Crosstab) ve Ki-kare (χ^2) testi kullanılmıştır.

Faktör Analizi: Çalışma alanlarına ait birbiriyle ilişkili çok sayıda değişkeni bir araya getirerek az sayıda kavramsal olarak anlamlı yeni değişkenler elde etmek için kullanılmıştır.

Frekans Analizi: Verilerin sıklığını ve yüzdesel dağılımını belirlemek için kullanılmıştır.

Pearson Korelasyon Analizi: Değişkenler arasındaki ilişkinin varlığını, yönünü ve gücünü belirlemek için kullanılmıştır.

3. BULGULAR

3.1. Pilot Çalışmaya (Ocak-Mayıs 2021 dönemine) Ait Bulgular

Tez çalışmasına ön hazırlık olması açısından 2021 yılında Ocak-Mayıs ayları arasında salgının en şiddetli döneminde Trabzon ilinde belirlediğimiz 6 kentsel alanda (Atapark, Zağnos Vadisi, Trabzon Kent Meydanı, Kunduracılar Caddesi, Ayasofya Müzesi, Beşirli-Ayasofya Sahili) gözlemler ve fotoğraf çekimleri yapılmıştır. Elde edilen veriler değerlendirilerek mevcut durum ortaya koyan bir çalışma gerçekleştirilmiştir. Pilot çalışmanın yapıldığı aylarda hafta sonu sokağa çıkma yasağı uygulaması ve diğer uygulanan kısıtlamalar sebebiyle gözlemler ve fotoğraf çekimleri hafta içi günlerinde yapılmıştır. Saha gözlemine ek olarak 48 kişiyle çevrimiçi bir anket de yapılmıştır. Çalışmada Covid-19 salgını boyunca gözlenen kentsel alanlardaki kullanım durumuna baktığımızda bütün kentsel alanlarda salgın öncesine göre daha az kullanıcı ve daha az sürelerde alan kullanımı gözlemlenmiştir (Şekil 28). Kentsel alanların kullanıcı açısından yoksun olması insanların salgın dönemi içinde kent dışı yüksek alanları tercih etmiş olabileceklerini düşündürmektedir. Pilot çalışma dönemine ait alan görselleri Şekil 29’te verilmiştir.

Şekil 29. Covid-19 dönemine ait Trabzon kenti kamusal alan kullanımı

Olağanüstü koşullar altında yapılan bu pilot çalışma salgın sürecinde Trabzon kentinin kentsel alan kullanımı hakkında önemli sonuçlar ortaya koymaktadır. Katılımcıların demografik bilgilerinin yanı sıra, salgın döneminde ziyaret ettikleri mekanların türleri, kullanım sıklıkları ve bu alanların katılımcılar için ne önem ifade ettiği gibi çalışma bulguları aşağıda detaylı olarak sunulmuştur.

3.1.1. Gözlemlerden Elde Edilen Bulgular

Gözlemlerin yapıldığı bu dönemlerde hafta sonları genel hafta içi ise kısmi sokağa çıkma yasakları uygulanmıştır. Ocak-Mayıs 2021 ayları örnek alanlarımızdan elde edilen gözlem verileri aşağıdaki gibidir:

- Atapark: Gözlemin yapılmaya başlandığı ilk tarihte (Ocak 2021) alanın büyük çoğunluğunun boş olduğu görülmüştür. Alanda bulunan birkaç erkek kullanıcının ayaküstü sohbet etmesi dışında genelde alan zorunlu etkinlikler için kullanılmaktadır. Diğer aylarda ise havaların da ısınmasıyla alanda daha fazla kullanıcı görülse de eski dönemlerdeki gibi yoğun olmamıştır.
- Zağnos Vadisi: Bu alanda gözlem yapılan tarihlerde kullanıcı yoğunluğu görülmemiştir. Kış aylarında genel olarak kullanıcılar tarafından tercih edilmeyen bir alan olarak göze çarpmıştır.
- Trabzon Kent Meydanı: Alan içerisinde yapılan gözlemlerde kullanıcı yoğunluğunun diğer alanlara göre daha fazla olduğu gözlemlenmiştir. Parkın kimi yerlerinde sosyal mesafeye uyulduğu gözlemlenirken kimi yerlerinde sosyal mesafe kuralları ihlal edilmiştir. Zorunlu ve seçmeli etkinliklere imkan tanıyan alanda her iki etkinlik türünün de gerçekleştirildiği görülmüştür.
- Kunduracılar Caddesi: Gözlem yapılan aylarda kullanıcıların yoğunluğunun azalmadığı kentsel mekan olarak göze çarpmıştır. Daha çok zorunlu etkinliklerin gerçekleştirildiği görülmektedir.
- Ayasofya Müzesi: Alan ve çevresinde gözlem yapılan aylarda az sayıda kullanıcı olduğu gözlemlenmiştir.
- Beşirli-Ayasofya Sahili: Seçmeli etkinlikler alanı olan sahil şeridinin önceki kalabalık kullanıcı yoğunluğuna sahip olmadığı görülmüştür.

3.1.2. Anketten Elde Edilen Bulgular

Salgın nedeniyle anket çalışması çevrimiçi ortamda hazırlanarak kullanıcılara sunulmuş ve toplam 48 kişi ile yapılmıştır. Katılımcıların demografik bilgilerinin yanı sıra, salgın döneminde ziyaret ettikleri mekanların türleri, kullanım sıklıkları ve bu alanların katılımcılar için ne önem ifade ettiği sorgulanmıştır. Elde edilen verilere göre katılımcıların %85,1'i kadınlardan, %14,9'si erkeklerden oluşurken, %40,4'u 18-24, %23,4 'ü 25-34, %14,9'u 35-44, %6,4'ü 45-54, %2,1'i 55-64 ve %2,1'i 65 ve üstü yaş aralığındaki bireylerden oluşmaktadır. Katılımcıların %70,2'sinin bekar ve %29,8' inin evli olduğu belirlenmiştir. Çocuk sahibi olanların sayısı 12'dir. Katılımcıların %55,3'ü lisans, %19,1'i lise, %12,8'i yüksek lisans, %10,6'sı doktora, %2,1'i ilkokul seviyesinde eğitim durumuna sahiptir. Meslek olarak bakıldığında %48,9'u öğrenci, %21,3'ü memur, %14,9'u işsiz, %8,5'i ev hanımı, %2,1'i işçi, iş yeri sahibi ve özel sektör çalışanı olarak sıralanmıştır (Tablo 7).

Tablo 7. Katılımcılara ait demografik veriler

		Yüzde (%)			Yüzde (%)
<u>Cinsiyet</u>	Erkek	85,1	<u>Meslek</u>	Öğrenci	48,9
	Kadın	14,9		Memur	21,3
<u>Yaş</u>	0-18	10,6		İşçi	2,1
	18-24	40,4		İşsiz	14,9
	25-34	23,4		Ev hanımı	8,5
	35-44	14,9		İşyeri Sahibi	2,1
	45-54	6,4		Özel Sektör Çalışanı	2,1
	55-64	2,1	<u>Medeni durum</u>	Evli	79
	65 ve üstü	2,1		Bekar	21
			<u>Eğitim durumu</u>	İlkokul	2,1
				Lise	19,1
				Lisans	55,3
				Lisansüstü	12,8
				Doktora	10,6

Ankete katılanlara öncelikle salgın öncesi genel olarak yaşadıkları yerde en çok ziyaret ettikleri kentsel mekan türü, ziyaret sıklığı, kullanım amacı ve sosyal mesafe tercihi gibi sorular sorulmuştur. Katılımcıların salgın öncesi en çok ziyaret ettikleri kentsel açık mekan tercihlerini belirlemek için sıralanan alanlar için 5 tercih derecesi oluşturulmuştur. Sorgulanan her ifade için 1 en düşük değeri, 5 en yüksek değeri işaret etmektedir.

Katılımcılar %17,7 oranıyla vadileri birinci tercihlerinde belirtmişlerdir. 1.tercihte belirtilen diğer alanlar sırasıyla kıyılar, kent dışı yüksek alanlar ve meydanlar %13,3 oranında, alışveriş sokakları %11 oranında, mesire yeri ve yaylalar, parklar ve sokaklar %8,8, kentsel yeşil alanlar ise %4,4 oranında belirtilen yerler olmuştur. Katılımcıların en az tercih ettikleri mekanlar ise sırasıyla %20,4 oranında parklar, %18,5 oranında mesire yeri ve yaylalar, %11 oranında kıyılar ve kentsel yeşil alanlar, %9,3 oranında meydan ve alışveriş sokakları, %7,4 oranında kent dışı yüksek alanlar ve sokaklar, %5,5 oranında vadiler olmuştur (Tablo 8).

Tablo 8. Ankete katılanların salgın öncesi en çok ziyaret ettiği mekan türü

Katılımcıların salgın öncesi en çok ziyaret ettikleri mekan türü	Yüzde(%)
Parklar	8
Meydanlar	13,3
Sokaklar	8
Alışveriş sokakları	11
Mesire yerleri- Yaylalar	8
Kentsel yeşil alanlar	4,4
Kent dışı yüksek alanlar	13,3
Kıyılar	13,3
Vadiler	17,7

Salgın öncesi dönemde kentsel açık alanları ne sıklıkta kullandınız sorusuna ankete katılanların %51,5'i haftada birkaç gün, %27,7'si haftada bir gün, %8,4'ü her gün, %6,3'ü ayda bir veya birkaç gün olarak cevap vermiştir (Tablo 9).

Tablo 9. Ankete katılanların salgın öncesi dönemde kentsel açık alanları kullanma sıklığı

Salgın öncesi dönemde kentsel açık alanları kullanma sıklığı	Yüzde (%)
Her gün	8,4
Haftada bir gün	27,5
Haftada birkaç gün	51,5
Ayda bir gün	6,3
Ayda birkaç gün	6,3

Kentsel açık alanları ziyaret nedeni sorulduğunda ziyaret etmek için verilen ana nedenlerden genel olarak, dinlenmek ve eğlenmek en fazla işaretlenen seçenek olmuştur (%72,3). Bunu takiben temiz hava almak (%68,8), diğer insanlarla buluşmak (%55,3),

alışveriş yapmak (%53,2), zorunlu işler (%44,7), piknik yapmak (%29,8), fotoğraf çekirmek (%23,4), çocukları gezdirmek ve doğayı gözlemlemek (%19,1), spor yapmak (%6,4) belirtilen tercihler arasındadır (Tablo 10).

Tablo 10. Ankete katılanların salgın öncesi dönemde kentsel açık mekanları kullanma amacı

Kentsel açık alanları ziyaret etmek için verilen ana nedenler	Yüzde(%)
Dinlenmek ve eğlenmek	72,3
Temiz hava almak	68,8
Diğer insanlarla buluşmak	55,3
Alışveriş yapmak	53,2
Zorunlu işler	44,7
Piknik yapmak	29,8
Fotoğraf çekirmek	23,4
Çocukları gezdirmek	19,1
Doğayı gözlemlemek	19,1
Spor yapmak	6,4

Salgın öncesi dönemde bulunulan kentsel açık mekanlardaki sosyal mesafe tercihinin bakıldığında katılımcıların %61,7'sinin sosyal mesafeye dikkat etmediği belirlenmiştir. "Oturmak için en az 1-2 m olmasına dikkat ederdim." diyenlerin oranı ise %14,9 olmuştur (Tablo 11).

Tablo 11. Ankete katılanların Salgın öncesi kentsel açık mekanlardaki sosyal mesafe tercihi

Salgın öncesi dönemde kentsel açık alanlarda sosyal mesafe tercihi	Yüzde (%)
Sosyal mesafeye dikkat etmezdim	61,7
İnsanlardan uzak durmaya çalışırdım	23,4
Oturmak için en az 1-2 m mesafe olmasına dikkat ederdim	14,9

Salgın döneminde katılımcıların kentsel alanları kullanma durumunuzda bir değişiklik olup olmadığına yönelik soruya katılımcıların %70,2'sinin evet cevabı verdiği %8,5'ini hayır ve %21,3'ünün de kısmen cevabı verdiği görülmüştür (Tablo 12).

Tablo 12. Ankete katılanların salgın döneminde kentsel alanları kullanma durumundaki değişiklik

Salgın döneminde kentsel alanları kullanma durumunuzda bir değişiklik oldu mu?	Yüzde (%)
Evet	70,2
Hayır	8,5
Kısmen	21,3

Anket katılımcılarına salgın döneminde kentsel açık alanların ne ifade ettiği sorulduğunda ise bu alanları katılımcıların %20,6'sının bulaşma ve risk ortamı, %15,6'sının vazgeçilmez bir ortam, %29,1'inin temiz hava alabileceği bir yer, %18,4'ünün sadece açık alan, %20'sinin arkadaşlarla buluşma ortamı, %15,6'sının güvensiz ortamlar, %18,4'ünün kaygı uyandıran mekanlar, %26,2'sinin psikolojik sağlığımız için önemli alanlar, %14,9'unun kentin ekonomik değeri, %19,1'inin toplumsal iletişim kanalları olarak gördüklerini ifade etmişlerdir (Tablo 13).

Tablo 13.Salgın döneminde kentsel açık alanların insanlar için ifade ettiği algılar

Salgın döneminde kentsel açık alanların ifade ettiği algılar	Yüzde(%)
Bulaşma ve risk ortamı (Blş)	20,6
Vazgeçilmez bir ortam (Vzg)	15,6
Temiz hava alabileceği bir yer (Tem)	29,1
Sadece açık alan (Sa)	18,4
Arkadaşlarla buluşma ortamı (Ark)	20
Güvensiz ortamlar (Gsz)	15,6
Kaygı uyandıran mekanlar (Kyg)	18,4
Psikolojik sağlığımız için önemli alanlar (Psk)	26,2
Kentin ekonomik değeri (Knt)	14,9
Toplumsal iletişim kanalları (Tpl)	19,1

3.1.3. Pilot Çalışmaya Ait Değerlendirme

Yapılan bu pilot çalışmada Covid-19 salgının en başında uygulanan sosyal kısıtlama önlemlerinin kentsel alanların kullanımına etkisinin araştırılması ve tez çalışması için bir ön hazırlık olması amaçlanmıştır. Salgın sürecinin başında insanların tedirginlik düzeyleri

yüksekti, sürecin nasıl ilerleyeceği, ne boyutlarda yaşanacağı, tedbirlerin yeterli olup olmayacağı konuları belirsizdi. Bu bağlamda pilot çalışmanın oldukça önemli bulguları yansıtacağı kanısıyla çalışma başlatılmıştır. Araştırma kapsamında gözlem ve anket çalışmaları ile elde edilen bulgular, Covid-19 döneminde insanların kentsel açık alanların kullanım ve algısının bir anda nasıl değiştiğini açıkça göstermektedir.

Gözlemler, örnek alanlarda tercih edilme durumunun Covid-19 salgını öncesi döneme göre çok az olmasının, insanların bu mekanları güvenli bulmadığını düşündürmektedir. Anket çalışmasında da katılımcılara sorduğumuz “Salgın döneminde kentsel açık mekanlar sizin için ne ifade ediyor.” sorusuna 48 kişiden 29’unun bu alanları bulaşma ve risk ortam olarak gördüklerini ifade etmesi çalışmanın H3 hipotezini “Covid-19 döneminde kentsel açık mekanlar daha az tercih edilmiştir.” doğruladığını göstermektedir.

6 farklı kentsel açık alanda yapılan gözlemlerde alan kullanımlarının çok az olduğu görülmüştür. Kentsel alanların Covid-19 salgın döneminde daha az kullanılması insanların daha az temasın olduğu ve daha güvenli buldukları kent dışı ormanlık alanlara, yüksek bölgelere gittiklerini düşündürmektedir. Yapılan araştırmalarda salgın döneminde insanların yeşil alan kullanımının değiştiği görülmektedir (Ugolini vd., 2020). Anket çalışmasında salgın döneminde insanların kentsel alanları kullanma durumlarında %91,5 oranında bir değişiklik olduğunu belirtmesi oldukça önemlidir ve diğer araştırmalarla tutarlıdır. Bu araştırma bulguları insanların kentsel açık alanlar için tercihlerinin değiştiğini kanıtlamakta ve çalışmanın H1 hipotezini “Covid-19 salgını süreci ve tedbirleri kapsamında uygulanan kısıtlamalar ile bağlantılı olarak insanların kentsel açık alan kullanım tercihleri değişkenlik göstermiştir.” doğruladığını göstermektedir.

Yapılan bir araştırmanın sonuçları, salgın sırasında haftada bir veya daha fazla kentsel yeşil alanları kullanan katılımcıların, sıfır ziyarete sahip olanlara göre daha yüksek oranda iyi hissettiğini göstermektedir. Kentsel yeşil alanları (haftada bir veya birden fazla) düzenli olarak kullananların kendini iyi hissetme ile pozitif bir ilişkisi olduğunu göstermektedir. Bu bulgular, kentsel yeşil alan kullanımının yalnızca salgın bağlamında değil, aynı zamanda daha normal koşullar altında da daha iyi hissetmeyi teşvik edeceğini doğrulamaktadır. Bu nedenle, bir salgının olumsuz sonuçlarıyla mücadele etmek, daha sağlıklı şehirler inşa etmek için gelecekteki önlemleri daha iyi tasarlamak adına kentsel yeşil alan kullanımı ile kişinin kendini iyi hissetme duygusu arasındaki ilişkiyi anlamının çok önemli olduğu ifade edilmiştir (Huerta ve Utomo, 2021).

Salgın öncesi dönemde kent sakinlerinin kentsel açık alanlara olan ihtiyaçlarının nedenleri açısından en çok dinlenmek-eğlenmek (%72), temiz hava almak (%69), diğer insanlarla buluşmak (%55) olduğu açıkça görülmüştür. Ayrıca kentsel alanların alışveriş yapmak (%53), piknik yapmak (%30), fotoğraf çekirmek (%23) gibi ihtiyaçlar için de yaygın olarak kullanıldığı görülmüştür. Salgın öncesinde kullanıcıların yarısından fazlasının (%52) kentsel açık alanları haftada birden fazla kez kullanması bu alanların insanlar için önemini ortaya koymaktadır. Benzer bir araştırmada katılımcıların çoğu, özellikle şehir dışındaki parklar veya yeşil alanlar olmak üzere, özellikle dinlenme ve fiziksel egzersiz için değil, aynı zamanda doğayı gözlemlemek için de kentsel yeşil alanların sürekli kullanıcıları olduklarını beyan ettiler. Ayrıca salgından önce en yaygın olan faaliyetler en çok özlendi ve yeşil alanların sosyal toplanma, spor ve doğayı gözlemleme için önemini pekiştirdi (Ugolini vd., 2021).

Ayrıca anket çalışmamızda kullanıcıların çoğu (%91,5) Covid-19 salgını dönemi boyunca kentsel alan kullanımında bir değişiklik olduğunu belirtmiştir. Sonuçta bu durum kişisel hareketlilik düzeyinin azalması devlet tarafından uygulanan yasak ve kısıtlamalara atfedilebilirken alanlarda gözlemlenen kişiler ile anket sonucunda %8 oranındaki kişilerin yine de bu alanlar için talep oluşturmakta olduğu görülmektedir. Bu durum kısıtlamaların ve yasakların insanların kentsel açık alanlara olan ihtiyacının hiçbir şekilde ortadan kaldırılamayacağını göstermektedir.

Yine anket sonuçlarında katılımcıların kentsel açık alanları temiz hava alınabilecek bir yer (%29) olarak, psikolojik sağlık için önemli bir yer olarak (%26) belirtmesi insanlar için bu alanların önemini ortaya koymaktadır. Dolayısıyla günümüz Covid-19 salgını ve gelecekteki muhtemel sorunlara karşı daha sağlıklı daha dayanıklı kentlerin tasarlanması planlanması oldukça önemlidir. Yapılan ve yapılması planlanan araştırmalar devlet politikaları için yönlendirici olabilir.

Kentsel açık alanların Covid-19 salgını dönemi boyunca insanların bu alanlara gitmeyi bırakması ya da sınırlı zaman ve sürelerde gitmeye devam etmesi bu alanların mutlak değerini azaltmaz. İnsanların pek çok ihtiyacı için bu alanları kullanması aslında kentsel açık alanların somut ve soyut olarak pek çok işlevinin olduğunu göstermektedir. Pek çok işlevi ve değerinden dolayı oldukça kıymetli olan kentsel açık alanların korunması ve yeniden yapılandırılması sosyal kriz dönemlerinde oldukça önemlidir. Zhu and Xu, (2021) araştırmalarında, salgın döneminde parktaki insanların ruh hali parkın dışındakilerden önemli ölçüde daha yüksek olduğu, park manzarası ve yeşil bitkilerin,

insanların olumlu duygularını ifade etmeleri için önemli unsurlar olduğu, salgın durumunun etkisine ve kentsel alanların kısıtlanmasına rağmen insanların hala yeşil alanlar için büyük bir talebe sahip olması ortaya çıkan önemli bulgulardan biridir. Sonuçlar ayrıca, salgın sürecinde kısıtlanmalara rağmen, insanların hala kentsel yeşil alanlar için büyük bir talebi olduğunu da gösterdi. Peyzaj ve bitkiler, insanların olumlu duygularını ifade etmelerinin ana unsurları olarak görüldü.

Salgın döneminde gözlem yaptığımız alanlar için oluşturduğumuz fonksiyonlardan tüm alanlar içerisinde en fazla değer alan alanlar açık yeşil alanlar olmuştur. Bu durum kent halkı için bu alanları talep edilen yerler haline getirmektedir ve açık yeşil alanların önemini bir kez daha vurgulamaktadır. Bu yüzden kentsel alanların nitelik ve nicelik bakımından kaliteli olması önem arz etmektedir.

Yapılan bir başka araştırma sonucuna göre, şehrin tüm arazi kullanım bölgelerinde aktivite artmasına rağmen, karantinadan sonra konut ve ticari bölgelerden ormanlar ve korunan alanlar dahil olmak üzere şehrin yeşil alanlarına doğru bir kayma oldu. Kültürel peyzajlar ve korunan alanlar, içlerindeki mevcut rekreasyon parkurlarının uzunluğuna göre orantısız olarak yüksek aktivite seviyeleri aldı. İnsanlar tarafından tercih edilen şehrin yeşil alanları ormanlar ve kültürel peyzajlar, kentsel çevrede artan aktiviteyi göstermektedir (Venter vd, 2021).

Bütün bu bulguların kentsel açık alanların değerlendirilmesinde, tasarımında ve planlanmasında önemli etkileri vardır. Kentsel açık alanlar içerisinde yeşil alanların öneminin vurgulanması bu alanlar için daha fazla politika geliştirmesine sebep olmalıdır. Kentler ve kent insanları için nefes ortamı olan kentsel yeşil alanların yeniden planlanması temiz, yaşanabilir ve salgınlara karşı dayanıklı kentler için oldukça önemlidir. Daha büyük ve daha az temaslı alanlar, yürüme mesafesinde evlere yakın geniş alanlar, daha yeşil mahalle araları ve yapıları birbirine bağlayan yeşil koridorlar gibi birçok yeni ve farklı kentsel alan planlaması yapılabilir. Tasarımcılar ve yöneticiler tarafından kent halkının istek ve ihtiyaçları doğrultusunda katılımcı bir yaklaşımla sürdürülebilir temiz çevreler oluşturulması sağlıklı bir çevre ve bireyler için önemli olacaktır.

Elde ettiğimiz sonuçlar bu tez kapsamında ön izleme oluşturmuş ve araştırmamız için yönlendirici nitelik taşımaktadır. Bu sonuçlar doğrultusunda araştırma bir yıllık periyotu içerecek şekilde planlanarak genişletildi. Ayrıca çocuk mekanları da kullanımlarındaki değişimleri saptamak amacıyla çalışmaya bir örnek alan olarak dahil edildi.

3.2. Alan Çalışmasına (Haziran 2021-2022 dönemine) Ait Bulgular

3.2.1. Gözlemler Sonucu Elde Edilen Bulgular

Covid-19 salgın döneminde Haziran 2021-Haziran 2022 ayları arasında Atapark, Zağnos Vadisi, Trabzon Kent Meydanı, Kunduracılar Caddesi, Beşirli Ayasofya Sahili, Ayasofya Müzesi, Oyuncakistan Çocuk Parkı olmak üzere yedi bölgede aylık olarak alan gözlemleri ve fotoğraf çekimleri yapılmıştır. Gözlemler ile birlikte alanlarda kullanıcıların davranışları, alanı kullanma süreleri ve alanda hangi tür etkinlikleri gerçekleştirdikleri belirlenmiştir. Aşağıda her alan için 12 ay boyunca çekilen alan fotoğrafları ve gözlem verileri görülmektedir (Şekil 30-36). Gözlem yapılan süreç salgının ölümcül seyrinin azaldığı normalleşmenin yavaş yavaş başladığı bir dönemi içermektedir. Her alan için yapılan gözlemlerde aşağıdaki veriler elde edilmiştir:

Atapark: Yapılan gözlemlerde insanların mesafelerini koruyarak alanda sosyalleştikleri ve kalabalıktan kaçındıkları görülmüştür. Normalleşmenin başlamasıyla birlikte önceden alandan kaldırılan oturma donatıları yeniden alanda konumlandırılmıştır. Böylece alana daha fazla kullanıcının geldiği belirlenmiştir. Ancak, salgın öncesi dönemlerde oluşan kullanıcı yoğunluğuna, gözlem süreci boyunca ulaşılmamıştır. Alanda gözlenen etkinlikler; oturma-dinlenme, sohbet etme, geçiş güzergahı olarak kullanma, çocuklar için oyun oynama, ayaküstü sohbet etmek olmuştur. Atapark'ın Haziran 2021-2022 arası kullanım durumuna ait görseller Şekil 30' da görülmektedir.

Zağnos Vadisi: Sokağa çıkma yasaklarının kalkmasıyla normalleşmeye geçiş yapılan Haziran ayı ile birlikte Zağnos vadisinde de kullanıcı sayısında artış görülmüştür. Vadi içerisinde insanlar çeşitli etkinlikler için bir araya gelerek toplantılar düzenlemişlerdir. Piknik yapmak, fotoğraf çektirmek, vadi boyunca yürüyüş yapmak, top oynamak, arkadaşlarla buluşmak gibi birçok etkinliğin kullanıcılar tarafından gerçekleştirildiği görülmüştür. Alanda yaz ayları dışında fazla bir kullanıcı yoğunluğu görülmemiştir. Alanda sosyal mesafe ve maske kullanımı çok nadir olarak gözlemlenmiştir. Zağnos Vadisinin Haziran 2021-2022 arası kullanım durumuna ait görseller Şekil 31' de görülmektedir.

Şekil 30. Atapark'ın Haziran 2021-2022 arası kullanım durumuna ait görseller

ZAĞNOS VADİSİ			
Hafta Sonu	Hafta içi	Hafta Sonu	Hafta içi
Haziran 2021		Temmuz 2021	
			
Ağustos 2021		Eylül 2021	
			
Ekim 2021		Kasım 2021	
			
Aralık 2021		Ocak 2022	
			
Şubat 2022		Mart 2022	
			
Nisan 2022		Mayıs 2022	
			
Haziran 2022		Alanda gözlenen etkinlikler; Oturma-dinlenme, piknik yapma, yürüyüş yapma, fotoğraf çekme, arkadaşlarla buluşma.	
			

Şekil 31. Zağnos Vadisi'nin Haziran 2021-2022 arası kullanım durumuna ait görseller

Trabzon Kent Meydanı: Kent Meydanı çalışma alanlarımız içerisinde salgın dönemi boyunca kullanıcı yoğunluğunun daha az azaldığı yerdir. Gözlem yapılan aylar boyunca insanların bu alanı mesafeli bir şekilde kullandıkları görülmüştür. Alanda gözlenen etkinlikler; oturma-dinlenme, arkadaşlarla buluşma, fotoğraf çekirme, buluşma noktası ve geçiş güzergahı olarak kullanma, yeme-içme. Trabzon Kent Meydanı'nın Haziran 2021-2022 arası kullanım durumuna ait görseller Şekil 32'de görülmektedir.

Kunduracılar Caddesi: Cadde salgın dönemi boyunca zorunlu etkinlikler için kullanılmıştır. Alanın kimi zaman yoğun kimi zaman seyrek olarak kullanıldığı belirlenmiştir. Çoğu kullanıcının maske kullanımına özen gösterdiği görülmüştür. Mesafe kurallarına çok fazla uyulmadığı görülen alan alışveriş yapma ve geçiş güzergahı olarak kullanılmıştır. Kunduracılar Caddesi'nin Haziran 2021-2022 arası kullanım durumuna ait görseller Şekil 33'te görülmektedir.

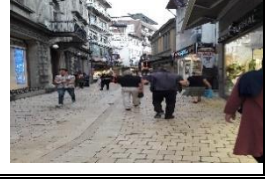
Ayasofya Müzesi: Salgının seyrine göre kullanıcı yoğunluğunda değişimler gözlemlenmiştir. Normalleşme ile birlikte daha fazla kullanıcı görülmüştür. Kullanıcıların maske kullandıkları ve sosyal mesafeye dikkat ettikleri görülmüştür. Alanda gözlenen etkinlikler; fotoğraf çekirme, manzara seyretme, gezme, oturma-dinlenme. Ayasofya Müzesi'nin Haziran 2021-2022 arası kullanım durumuna ait görseller Şekil 34' te görülmektedir.

Beşirli Ayasofya Sahili: Sosyal mesafe ve maske kurallarına uyulduğu ve buna göre sosyalleşme sağlanmaya çalışıldığı belirlenmiştir. Sahil şeridi boyunca çeşitli etkinlikler için alan kullanımı görülmüştür. Yürüyüş yapma, manzara seyretme, yeme-içme, oturma dinlenme vb. gibi etkinlikler alanda gözlenen etkinliklerdendir. Beşirli Ayasofya Sahili'nin Haziran 2021-2022 arası kullanım durumuna ait görseller Şekil 35'te görülmektedir.

Oyuncakistan Çocuk Parkı: Alana çocukların ebeveynleri ile beraber geldikleri, onların gözetiminde kontrollü bir şekilde vakit geçirdikleri görülmüştür. Oyun araçlarının belli aralıklarda olması sosyal mesafeye uygunluk açısından önemli olduğunu göstermektedir. Ayrıca ebeveynlerin oyun donatılarını kullanmadan önce dezenfektan ile silmeye çalıştıkları gözlenmiştir. Çocuklar için kendi tedbirlerini almaları onların kentsel ortamlarda bulunma isteklerine karşılık olarak yorumlanabilir. Oyuncakistan Çocuk Parkı'nın Haziran 2021-2022 arası kullanım durumuna ait görseller Şekil 36'da görülmektedir.

Şekil 32. Kent Meydanı'nın Haziran 2021-2022 arası kullanım durumuna ait görseller

KUNDURACILAR CADDESİ			
Hafta Sonu	Hafta içi	Hafta Sonu	Hafta içi
Haziran 2021		Temmuz 2021	
			
Ağustos 2021		Eylül 2021	
			
Ekim 2021		Kasım 2021	
			
Aralık 2021		Ocak 2022	
			
Şubat 2022		Mart 2022	
			
Nisan 2022		Mayıs 2022	
			
Haziran 2022		Alanda gözlenen etkinlikler; Alışveriş yapma, geçiş güzergahı olarak kullanma, buluşma noktası olarak kullanma.	
			

Şekil 33.Kunduracılar Caddesi'nin Haziran 2021-2022 arası kullanım durumu

AYASOFYA MÜZESİ			
Hafta Sonu	Hafta içi	Hafta Sonu	Hafta içi
Haziran 2021		Temmuz 2021	
			
Ağustos 2021		Eylül 2021	
			
Ekim 2021		Kasım 2021	
			
Aralık 2021		Ocak 2022	
			
Şubat 2022		Mart 2022	
			
Nisan 2022		Mayıs 2022	
			
Haziran 2022			
		Alanda gözlenen etkinlikler; Fotoğraf çekirtme, manzara seyretme, gezme, oturma-dinlenme.	

Şekil 34. Ayasofya'nın Haziran 2021-2022 arası kullanım durumuna ait görseller

BEŞİRLİ AYASOFYA SAHİLİ			
Hafta Sonu	Hafta içi	Hafta Sonu	Hafta içi
Haziran 2021		Temmuz 2021	
			
Ağustos 2021		Eylül 2021	
			
Ekim 2021		Kasım 2021	
			
Aralık 2021		Ocak 2022	
			
Şubat 2022		Mart 2022	
			
Nisan 2022		Mayıs 2022	
			
Haziran 2022		Alanda gözlenen etkinlikler; Yürüyüş yapma, manzara seyretme, yeme-içme, oturma dinlenme.	
			

Şekil 35. Beşirli-Ayasofya Sahili Haziran 2021-2022 arası kullanım durumuna ait görseller

OYUNCAKİSTAN ÇOCUK PARKI			
Hafta Sonu	Hafta içi	Hafta Sonu	Hafta içi
Haziran 2021		Temmuz 2021	
			
Ağustos 2021		Eylül 2021	
			
Ekim 2021		Kasım 2021	
			
Aralık 2021		Ocak 2022	
			
Şubat 2022		Mart 2022	
			
Nisan 2022		Mayıs 2022	
			
Haziran 2022		Alanda gözlenen etkinlikler; Oyun oynama, çocukları gözetleme.	
			

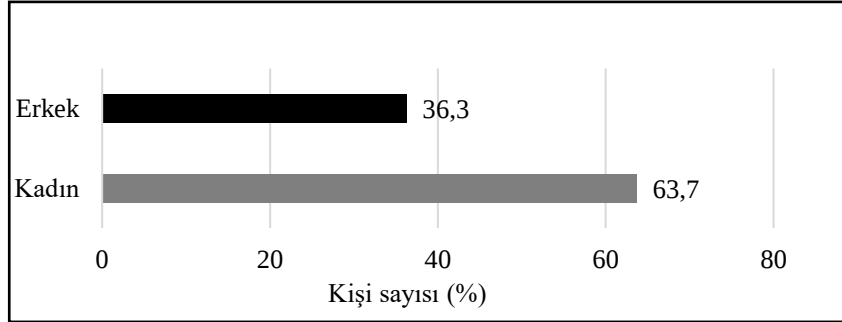
Şekil 36. Oyuncakistan Çocuk Parkı'nın Haziran 2021-2022 arası kullanım durumu

Genel olarak araştırma konumuz olan tüm alanlardaki kullanım değerlendirildiğinde; normalleşmeyle birlikte karantina ve evde kalma durumlarının sona ermesiyle adeta özgürlüğüne kavuşan insanlar kentsel alanlarda bulunup daha fazla vakit geçirmek istemişlerdir. Kentsel alanlardan uzun süre mahrum kalış sebebiyle bütün alanlarda kullanıcı yoğunluğunun zamanla arttığı görülmekle beraber bazı kullanıcıların da hala tedirgin davranışlar sergiledikleri de gözlemlenmiştir. Bunun sebebi bulundukları alanda kendilerini güvenli hissetmemeleri olduğu düşünülmektedir. İnsanların kendilerini güvende hissederek sosyalleşeceği alanların oluşturulması son salgınla birlikte artık gereklilik oluşturmuştur. Sağlık güvenliği ve salgınlara karşı dirençli kentsel alanlar iyi bir yaşam için mutlaktır.

3.2.2. Anketten Elde Edilen Bulgular

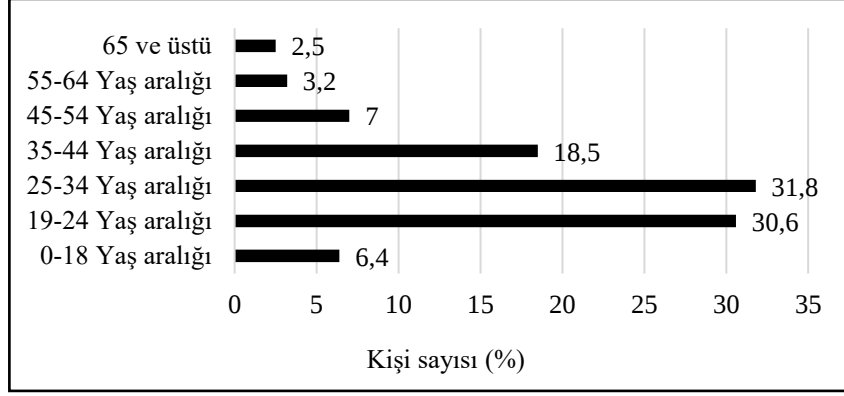
3.2.2.1. Demografik Bulgular

Anket çalışması, Trabzon ilinde ikamet eden 157 kişiyle yapılmıştır. Ankete katılan kullanıcıların %64'ü kadın, %36'sı ise erkek bireylerden oluşmaktadır (Şekil 37).

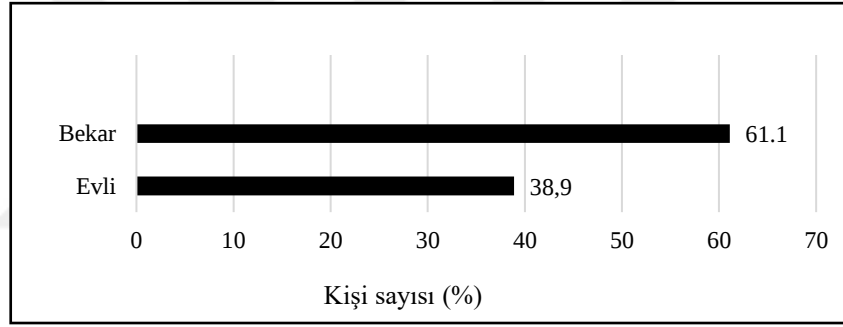
Şekil 37. Katılımcılarının cinsiyet dağılımı

Ankete katılanların %31,8'i 25-34 yaş aralığında olup büyük çoğunluğu oluşturmaktadır. Katılımcıların %30,6'sı 19-24 yaş aralığıyla ikinci ağırlıklı gruptur. 0-18 yaş arası katılımcı oranı %6,4 olup 65 ve üstü katılımcı oranı %2,5 ile en düşük katılımcı grup olarak anket çalışmamızda yer almıştır. Katılımcıların yaşlarına göre dağılımı Şekil 38'de verilmiştir.

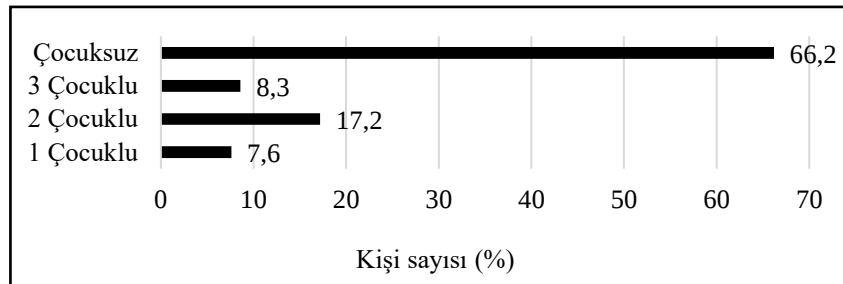
Şekil 38. Katılımcılarının yaş dağılımı

Ankete katılanların medeni durumuna bakıldığında, %38,9'u evli bireylerden, %61,1 i ise bekar bireylerden oluşmaktadır (Şekil 39).

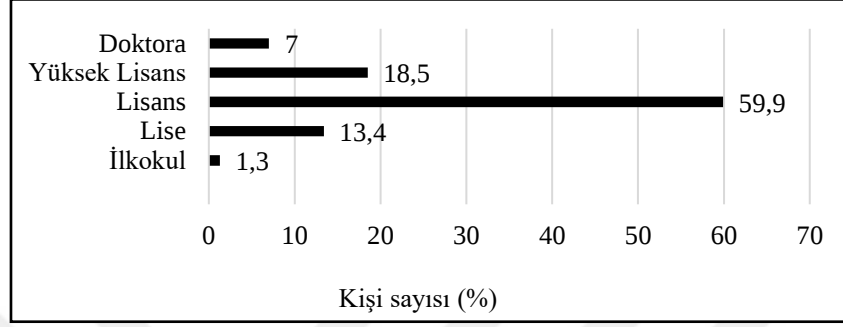
Şekil 39. Katılımcılarının medeni durumları

Katılımcıların çocuk sahibi olma durumları değerlendirildiğinde, %7,6'sı bir çocuk, %17,2' si iki çocuk, %8,3'ü ise üç çocuk sahibi olduklarını belirtmiştir. Ankete katılanların %66,2'si ise çocuk sahibi olmadığını belirtmiştir (Şekil 40).

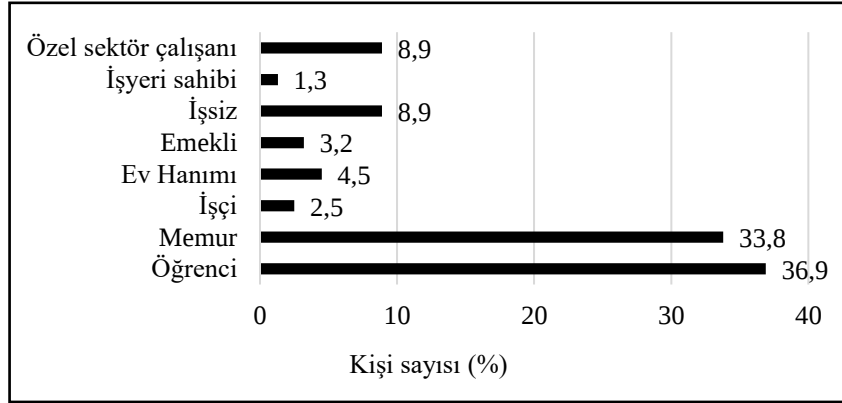
Şekil 40. Katılımcılarının çocuk sayısı dağılımı

Katılımcıların eğitim durumuna bakıldığında, %59,9'unun lisans seviyesi ile en yüksek değere sahip olduğu görülmüştür. Bunu sırasıyla %18,5'inin yüksek lisans, %13,4'ünün lise, %7'sinin doktora ve %1,3'ünün ilkokul eğitim seviyeleri takip etmiştir (Şekil 41).

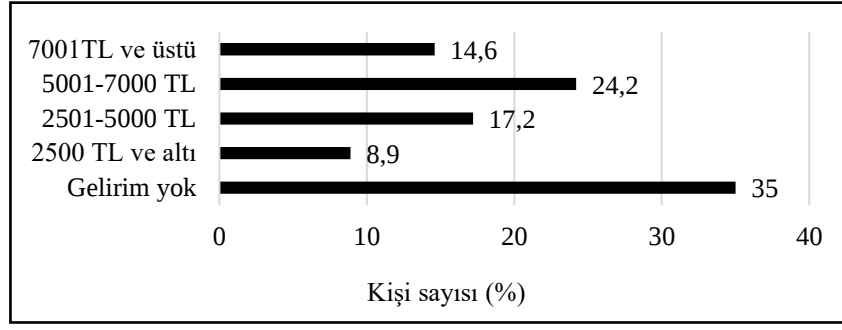
Şekil 41. Katılımcıların eğitim durumları

Ankete katılanların mesleki açıdan dağılımlarına bakıldığında en yüksek katılımı %36,9'unun öğrenci olduğu görülmektedir. Sırasıyla %33,8'i memur, %8,9'u özel sektör çalışanı, %8,9'u işsiz, %4,5' ev hanımı, %3,2'si emekli, %2,5'i işçi ve %1,3'i işyeri sahibi olduğunu belirlenmiştir (Şekil 42).

Şekil 42. Katılımcıların mesleki dağılımı

Gelir düzeyi açısından katılımcıların dağılımına bakıldığında ise %35'i hiçbir gelirinin olmadığını ifade etmiştir. %24,2'si aylık gelirinin 5001-7000 aralığında, %17,2'si aylık gelirinin 2501-5000 aralığında, %14,7'sinin aylık gelirinin 7001 ve üstü ve %7,7'sinin ise aylık gelirinin 2500 ve altında olduğunu ifade etmiştir (Şekil 43).

Şekil 43. Katılımcıların gelir düzeylerine göre dağılımı

3.2.2.2. Salgın Öncesi Dönemde En Çok Ziyaret Edilen Kentsel Mekan Türü

Salgın öncesi dönemde en çok ziyaret edilen kentsel açık mekan türlerini belirlemek amacıyla katılımcılardan kullanım sıklığına göre, önem sırası dikkate alınarak en fazla beş tercih yapmaları istenmiştir. Katılımcıların yanıtları, en çok tercih edilen kentsel mekan durumuna göre değerlendirildiğinde parklar, alışveriş sokakları, meydanlar, kentsel yeşil alanlar, kent dışı yüksek alanlar ve kıyıların daha fazla tercih edildiği belirlenmiştir (Tablo 14). Tercih edilen bu mekanlar salgın öncesi dönemde oldukça yoğun kullanıldığı gözlemlenen mekanları oluşturmaktadır.

Tablo 14. Salgın öncesi dönemde en çok ziyaret edilen kentsel mekan türü yüzdeleri

MEKAN TÜRÜ	TERCİH EDENLER
Parklar	80,3
Meydanlar	77
Sokaklar	72
Alışveriş sokakları	80,3
Mesireyeri-yaylalar	68
Kentsel yeşil alanlar	77
Kent dışı yüksek alanlar	67,5
Kıyılar	76,5
Vadiler	57,4

“Salgının en şiddetli dönemi (Ocak-Mayıs 2021) ile devamındaki dönem arası kentsel alan kullanım durumu tespiti için” bu dönemler arası karşılaştırma yapılmıştır. Pilot çalışma verilerinin bir yıllık dönem verileriyle karşılaştırması amacıyla tüm seçenekler için çapraz tablo analizleri yapılmıştır. Sadece mesire yeri ve yaylalar çapraz tablosu anlamlı

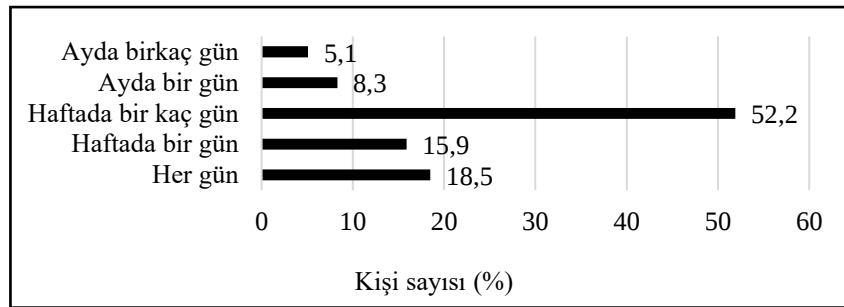
bulunmuştur ($p=0.016<0.05$). En şiddetli dönemde diğer dönemlere göre mesire yeri ve yayla tercihlerinde 1.tercihlerde azalma 5.tercihlerde artış olduğu görülmüştür (Tablo 15).

Tablo 15. Salgının en şiddetli döneminde (Ocak-Mayıs 2021) mesire yeri ve yayla tercihleri çapraz tablo analizi

		MESİRE YERİ VE YAYLALAR						TOPLAM
		Tercih edilmeyen	1. Tercih	2. Tercih	3. Tercih	4. Tercih	5. Tercih	
Dönem	Salgının şiddetli dönemi	18	4	6	6	4	10	48
	Diğer dönemler	32	27	10	14	19	7	109
TOPLAM		50	31	16	20	23	17	157

3.2.2.3. Salgın Öncesi Dönemde Kentsel Açık Alan Kullanım Durumu

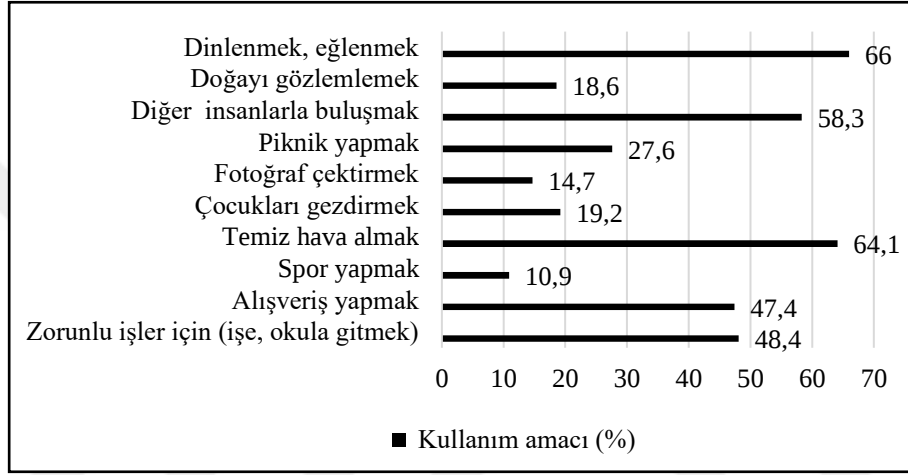
Katılımcılara kentsel alanların kullanım yoğunluğu açısından salgın öncesi dönem ile salgın dönemi arasındaki kullanım değişikliğini saptamak amacıyla bir soru yöneltilmiştir. Salgın öncesi dönemde, kentsel alanları ne sıklıkla kullandıklarını sorduğumuzda katılımcıların %52,2'sinin haftada birkaç gün, %18,5'inin her gün, %15,9'unun haftada bir gün, %8,3'ünün ayda bir gün, %5,1'inin ayda birkaç gün kullandıklarını belirlenmiştir. Bu yanıtlar kentsel alanların kullanım yoğunluğunun oldukça fazla olduğunu göstermektedir (Şekil 44).

Şekil 44. Katılımcıların salgın öncesi dönemde kentsel açık alan kullanım sıklığı

3.2.2.4. Salgın Öncesi Dönemde Kentsel Açık Alan Kullanım Amacı

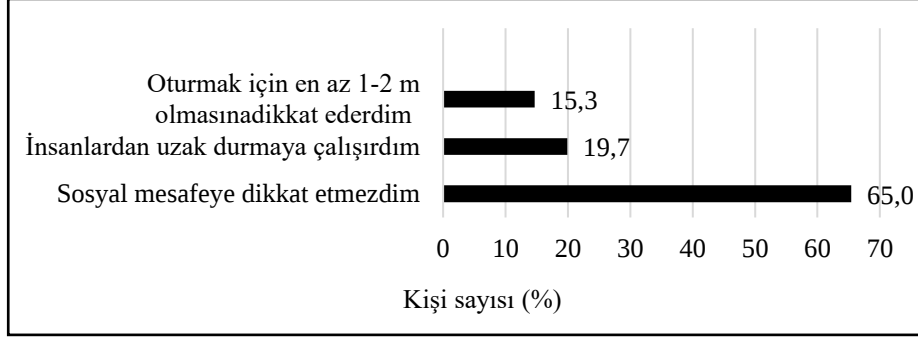
Salgın öncesi dönemde, insanların kentsel açık alanları hangi amaçlarla kullandıklarını belirlemek amacıyla yapılan sorgulamada, kentsel açık mekanların en yüksek oranda dinlenmek ve eğlenmek (%66) ve temiz hava almak (%64,1) için kullanıldığı, en az ise doğayı gözlemlemek (%18,6) için kullanıldığı görülmüştür (Şekil 45).

Şekil 45. Katılımcılarının salgın öncesi dönemde kentsel açık alanları kullanım amacı

3.2.2.5. Salgın Öncesi Dönemde Kentsel Açık Alanlardaki Sosyal Mesafe Tercihi

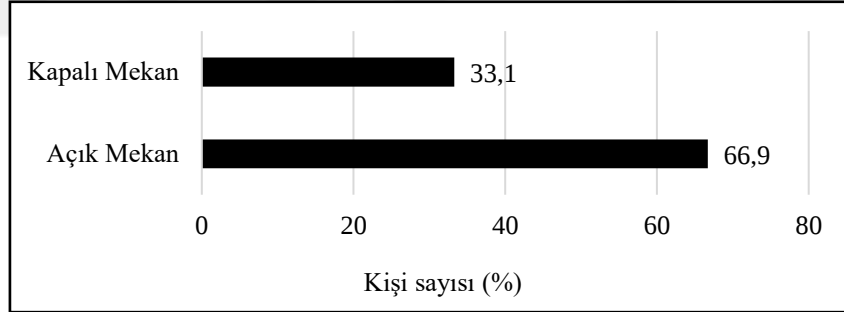
Salgın öncesi dönemde insanların kentsel açık mekanlarda sosyal mesafe tercihlerini salgın sonrasındaki tutumları ile ilişkilendirebilmek amacıyla yapılan sorgulamada verilen yanıtlar değerlendirildiğinde (Şekil 46); salgın öncesi dönemin sosyal mesafe tercihlerinde, katılımcıların % 65'inin sosyal mesafeye dikkat etmedikleri, % 19,7'sinin insanlardan uzak durmaya çalıştığı, % 15,3'ünün oturmak için en az 1-2 m olmasına dikkat ettiği belirlenmiştir. Salgın öncesi dönemlerde çalışma alanımıza ait arşiv fotoğraflarına baktığımızda anket sonuçlarını desteklediği görülmektedir.

Şekil 46. Katılımcılarının salgın öncesi dönemde kentsel açık alanlardaki sosyal mesafe tercihi

3.2.2.6. Salgın Öncesi Dönemde En Çok Tercih Edilen Mekan Türü

Salgın öncesi dönemde katılımcılara mekan tercihleri sorulmuş olup kapalı mekan ya da açık mekan olarak cevaplamaları istenmiştir. Katılımcıların açık mekanları kapalı mekanlara oranla daha fazla (%66,9) tercih ettikleri belirlenmiştir (Şekil 47).

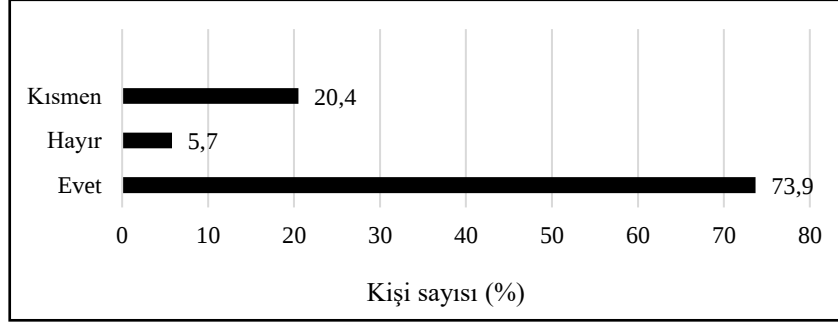

Şekil 47. Katılımcılarının salgın öncesi dönemde en çok tercih ettiği mekan türü

3.2.2.7. Salgın Döneminde Kentsel Açık Alanların Kullanımında Değişiklik Olma Durumu

Salgın döneminde kentsel alanları kullanma durumunda değişiklik olup olmadığını belirlemek amacıyla yapılan sorgulamada, değişiklik olduğunu belirtenlerin oranının %73,9 olduğu görülmüştür (Şekil 48). Herhangi bir değişiklik olmadığını belirtenlerin oranı %5,7 olurken kısmen değişiklik olduğunu belirtenler ise %20,4 olarak belirlenmiştir.

Bu durumun devlet tarafından uygulanan kısıtlama politikaları, insanlar üzerindeki bulaş korkusu, kişisel kaygılar, salgının hızla yayılması, artan vaka sayıları ve sağlığın riske atılamayacak kadar önemli olması gibi sebeplerle ortaya çıktığı düşünülmektedir.

Şekil 48. Katılımcılarının salgın döneminde kentsel alanları kullanma durumundaki değişiklik

3.2.2.8. Salgın Döneminde Kentsel Açık Alanların İnsanlar İçin İfade Ettiği Değer

Salgın döneminde yaşanan kentsel alanlardan ve diğer insanlardan uzak kalma durumu sebebiyle, insanların kentsel alan işlevlerine ilişkin algılarında oluşabilecek değer kaybı ya da değer artımını anlayabilmek amacıyla bu alanların insanlar için ifade ettiği değer “Salgın döneminde kentsel açık alanlar sizin için ne ifade ediyor? Önem sırasına göre üç tercih yapınız.” sorusuyla sorgulanmıştır. Sonuçlara göre (Tablo 16) katılımcılardan salgın döneminde kentsel açık alanları;

- “Bulaşma ve risk ortamı” olarak görenlerin oranı %63,1 iken risk olarak görmeyenlerin oranı ise %36,9’dur.
- “Vazgeçilmez bir ortam” olarak görenlerin oranı %49,7 iken vazgeçilmez bir ortam olarak görmeyenlerin oranı ise %50,3’tür.
- “Temiz hava alınabilecek bir yer” olarak görenlerin oranı %84,1 iken temiz hava alınabilecek bir yer olarak görmeyenlerin oranı ise %15,9’dur.
- “Sadece açık alan” olarak görenlerin oranı %51,6 iken sadece açık alan olarak görmeyenlerin oranı ise %48,4’tür.
- “Arkadaşlarla buluşma ortamı” olarak görenlerin oranı %68,8 iken arkadaşlarla buluşma ortamı olarak görmeyenlerin oranı ise %31,2’dir.

- “Güvensiz ortam” olarak görenlerin oranı %45,9 iken güvensiz ortam olarak görmeyenlerin oranı ise %54,1’dir.
- “Kaygı ortamı” olarak görenlerin oranı %51,6 iken kaygı ortamı olarak görmeyenlerin oranı ise %48,4’tür.
- “Psikolojik sağlık için önemli alanlar” olarak görenlerin oranı %70,7 iken psikolojik sağlık için önemli alanlar olarak görmeyenlerin oranı ise %29,3’tür.
- “Kentın ekonomik değeri” olarak görenlerin oranı %44,6 iken kentın ekonomik değeri olarak görmeyenlerin oranı ise %55,4’tür.
- “Toplumsal iletişim kanalı” olarak görenlerin oranı %51,5 iken toplumsal iletişim kanalı olarak görmeyenlerin oranı ise %48,5 olarak belirlenmiştir.

Tablo 16. Salgın döneminde kentsel açık alanlarla ilgili belirtilen algıların yüzde değeri

YÜZDE (%)	
Kentsel Alan Algıları	Risk Olarak Görenler
Bulaşma ve risk ortamı	63,1
Vazgeçilmez bir ortam	49,7
Temiz hava alabileceğim bir yer	84,1
Sadece açık alan	51,6
Arkadaşla buluşma ortamı	68,8
Güvensiz ortam	45,9
Kaygı uyandıran mekanlar	51,6
Psikolojik sağlığımız için önemli alanlar	70,7
Kentin ekonomik değeri	44,6
Toplumsal iletişim kanalları	51,5

3.2.2.9. Salgın Döneminde Kentsel Alanlarla İlgili Belirtilen Algıların Birbiri Üzerindeki Etkisinin İncelenmesi

Salgın döneminde insanların kentsel alanlar üzerindeki algısı araştırılmak istenmiştir. Bunun için “Salgın döneminde kentsel açık alanlar sizin için ne ifade ediyor” sorusuna verilen cevaplar arasındaki ilişki araştırılmıştır ve bu ilişki Pearson Korelasyonu ile ölçülmüştür (Tablo 17,18). Buna göre;

Bulaşma ve risk ortamı (Ort= 1,39, SS= 1,26) ve güvensiz ortamlar (Ort= 0,84, SS= 1,06) arasında orta seviyede, pozitif ve anlamlı bir ilişki bulunmuştur ($r(155) = ,612$, $p<0,01$). Bulaşma ve risk ortamı (Ort= 1,39, SS= 1,26) ve kaygı ortamı (Ort= 0,95, SS=

1.08) arasında orta seviyede, pozitif ve anlamlı bir ilişki bulunmuştur ($r(155) = ,555$, $p < 0,01$).

Vazgeçilmez bir ortam (Ort= 0,94, SS= 1,11) ve kentin ekonomik değerleri (Ort= 0,84, SS= 1,09) arasında orta seviyede, pozitif ve anlamlı bir ilişki bulunmuştur. ($r(155) = ,551$, $p < 0,01$). Vazgeçilmez bir ortam (Ort= 0,94, SS= 1,11) ve arkadaşlarla buluşma (Ort= 1,56, SS= 1,22) arasında orta seviyede, pozitif ve anlamlı bir ilişki bulunmuştur ($r(155) = ,437$, $p < 0,01$).

Temiz hava alabileceğim bir yer (Ort= 1,89, SS=1,13) ve arkadaşlarla buluşma (Ort= 1,56, SS= 1,22) arasında orta seviyede, pozitif ve anlamlı bir ilişki bulunmuştur ($r(155) = ,476$, $p < 0,01$).

Sadece açık alan (Ort= 1,00, SS= 1,14) ve güvensiz ortamlar (Ort= 0,84, SS= 1,06) arasında orta seviyede, pozitif ve anlamlı bir ilişki bulunmuştur ($r(155) = ,452$, $p < 0,01$). Sadece açık alan (Ort= 1,00, SS= 1,14) ve kentin ekonomik değerleri (Ort= 0,84, SS= 1,09) arasında orta seviyede, pozitif ve anlamlı bir ilişki bulunmuştur ($r(155) = ,507$, $p < 0,01$).

Arkadaşlarla buluşma (Ort= 1,56, SS= 1,22) ve kentin ekonomik değerleri (Ort= 0,84, SS= 1,09) arasında orta seviyede, pozitif ve anlamlı bir ilişki bulunmuştur ($r(155) = ,318$, $p < 0,01$).

Güvensiz ortamlar (Ort= 0,84, SS= 1,06) ve kaygı uyandıran mekanlar (Ort= 0,95, SS= 1,08) arasında yüksek seviyede, pozitif ve anlamlı bir ilişki bulunmuştur. ($r(155) = ,694$, $p < 0,01$).

Kentin ekonomik değerleri (Ort= 0,84, SS= 1,09) ve toplumsal iletişim kanalları (Ort= 1,09, SS= 1,21) arasında orta seviyede, pozitif ve anlamlı bir ilişki bulunmuştur. ($r(155) = ,558$, $p < 0,01$).

Bu değerlere ilişkin veriler Tablo 17’de verilmiştir.

Tablo 17. Salgın döneminde kentsel alanlarla ilgili belirtilen algılara ilişkin korelasyon analizi

	Blş	Vzg	Tem	Sa	Ark	Gsz	Kyg	Psk	Knt	Tpl
Blş	1									
Vzg	,157*	1								
Tem	-,031	,260**	1							
Sa	,340**	,282**	,085	1						
Ark	,059	,437**	,476**	,103	1					
Gsz	,612**	,377**	-,026	,452**	,183*	1				
Kyg	,555**	,269**	-,052	,339**	,095	,694**	1			
Psk	,050	,292**	,284**	,143	,278**	,206**	,217**	1		
Knt	,493**	,551**	,168*	,507**	,318**	,600**	,539**	,339**	1	
Tpl	,305**	,432**	,286**	,307**	,301**	,438**	,378**	,336**	,558**	1

** p<0.01 , * p<0.05

Tablo 18. Salgın döneminde kentsel alanlarla ilgili belirtilen algılara ilişkin ortalama ve standart sapma değerleri

YÜZDE(%)			
	Ortalama	Standart sapma	N
Bulaşma ve risk ortamı	1,3949	1,26470	157
Vazgeçilmez bir ortam	,9427	1,11655	157
Temiz hava alabileceğim bir yer	1,8854	1,12642	157
Sadece açık alan	1,0064	1,14072	157
Arkadaşla buluşma ortamı	1,5605	1,22127	157
Güvensiz ortam	,8408	1,05921	157
Kaygı uyandıran mekanlar	,9490	1,07891	157
Psikolojik sağlığımız için önemli alanlar	1,6433	1,23523	157
Kentin ekonomik değeri	,8408	1,08905	157
Toplumsal iletişim kanalları	1,0892	1,20563	157

3.2.2.10. Katılımcıların Sosyodemografik Özelliklerinin Salgın Öncesi Dönemde En Çok Ziyaret Edilen Kentsel Mekan Türü Tercihlerine Etkisi

Sosyo-demografik özelliklerin salgın öncesi dönemde en çok ziyaret edilen kentsel mekan türünü etkileyip etkilemediğinin belirlenmesi amacıyla Çapraz Tablo (Crosstab) ve Ki-kare (χ^2) testi uygulanmıştır.

Yapılan testler sonucunda sosyo-demografik özelliklerden cinsiyet ile sadece meydanlar arasında; yaş ile meydanlar, sokaklar, alışveriş sokakları, kıyılar ve vadiler arasında; medeni durum ile sokaklar, kıyılar ve vadiler arasında; çocuk sayısı ile parklar, meydanlar, sokaklar ve kıyılar arasında; eğitim durumu ile vadiler arasında; meslek ile meydanlar, kentsel yeşil alanlar, kent dışı yüksek alanlar ve kıyılar arasında anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir (Tablo 19). Analiz sonuçlarında ilişkili bulunan özellikler aşağıdaki tablolarda gösterilmiştir (Tablo 20 - Tablo 55).

Tablo 19. Sosyo-demografik özelliklerin salgın öncesi dönemde en çok ziyaret edilen kentsel mekan türü tercihlerine etkisi

Sosyo-demografik özelliklere göre en çok ziyaret edilen kentsel mekan türü					
CİNSİYET	YAŞ	MEDENİ DURUM	ÇOCUK SAYISI	EĞİTİM DURUMU	MESLEK
✓ Meydanlar	✓ Meydanlar ✓ Sokaklar ✓ Alışveriş Sokakları ✓ Kıyılar ✓ Vadiler	✓ Sokaklar ✓ Kıyılar ✓ Vadiler	✓ Parklar ✓ Meydanlar ✓ Sokaklar ✓ Kıyılar	✓ Vadiler	✓ Meydanlar ✓ Kentsel yeşil alanlar ✓ Kent dışı yüksek alanlar ✓ Kıyılar

Cinsiyet faktörünün salgın öncesi dönemde en çok ziyaret edilen kentsel mekan türü tercihlerine etkisi incelendiğinde “Meydan” tercihi istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmuştur (Tablo 20). Yapılan analize göre elde edilen veriler meydanları erkek katılımcıların kadınlara göre daha fazla tercih ettiğini göstermektedir (Tablo 21).

Tablo 20. Cinsiyetin meydanlar tercihi üzerindeki etkisinin Ki-Kare (Chi-Square) Analizi ile sorgulanması

	Value	Df	Asymp. Sign.(2- sided)
Pearson Chi-Square	13,092 ^a	5	,023
Likelihood Ratio	13,108	5	,022
Linear-by-Linear- Association	,738	1	,390
N of Valid Cases	157		

Tablo 21. Cinsiyetin meydanlar tercihi üzerindeki etkisinin Çapraz Tablo (Crosstab) Analizi ile sorgulanması

		Tercih sırası						Toplam
		0	1	2	3	4	5	
Cinsiyet	Kadın	28	13	16	11	22	10	100
	Erkek	8	12	7	16	7	7	57
Toplam		36	25	23	27	29	17	157

Yaş faktörünün salgın öncesi dönemde en çok ziyaret edilen kentsel mekan türü tercihlerine etkisi incelendiğinde “Meydan” tercihinde istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmuştur (Tablo 22). Yapılan analize göre elde edilen veriler 19-34 yaş aralığındaki katılımcıların meydanları daha fazla tercih ettiğini göstermektedir (Tablo 23).

Tablo 22. Yaşın meydanlar tercihi üzerindeki etkisinin Ki-Kare (Chi-Square) Analizi ile sorgulanması

	Value	Df	Asymp. Sign.(2- sided)
Pearson Chi-Square	50,283 ^a	30	,012
Likelihood Ratio	49,541	30	,014
Linear-by-Linear-Association	8,884	1	,003
N of Valid Cases	157		

Tablo 23. Yaşın meydanlar tercihi üzerindeki etkisinin Çapraz Tablo (Crosstab) Analizi ile sorgulanması

		Tercih sırası						Toplam
		0	1	2	3	4	5	
YAŞ	0-18 yaş	1	2	2	2	1	2	10
	19-24 yaş	7	6	9	6	14	6	48
	25-34 yaş	9	6	6	13	10	6	50
	35-44 yaş	13	4	3	4	2	3	29
	45-54 yaş	6	2	2	1	0	0	11
	55-64 yaş	0	4	0	1	0	0	5
	65 yaş üstü	0	1	1	0	2	0	4
Toplam		36	25	23	27	29	17	157

Yaş faktörünün salgın öncesi dönemde en çok ziyaret edilen bir diğer kentsel mekan türü “Sokaklar” tercihiinde de istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmuştur (Tablo 24). 19-34 yaş aralığındaki katılımcıların diğer yaş gruplarına göre sokakları daha fazla tercih ettikleri görülmektedir (Tablo 25).

Tablo 24. Yaşın sokaklar tercihi üzerindeki etkisinin Ki-Kare (Chi-Square) Analizi ile sorgulanması

	Value	Df	Asymp. Sign. (2- sided)
Pearson Chi-Square	50,912 ^a	30	,010
Likelihood Ratio	48,249	30	,019
Linear-by-Linear- Association	19,747	1	,000
N of Valid Cases	157		

Tablo 25. Yaşın sokaklar tercihi üzerindeki etkisinin Çapraz Tablo (Crosstab) Analizi ile sorgulanması

		Tercih sırası						
		0	1	2	3	4	5	Toplam
YAŞ	0-18 yaş	2	0	1	1	4	2	10
	19-24 yaş	8	2	5	9	16	8	48
	25-34 yaş	11	4	10	8	11	6	50
	35-44 yaş	13	3	2	4	4	3	29
	45-54 yaş	8	1	1	0	0	1	11
	55-64 yaş	1	3	1	0	0	0	5
	65 yaş üstü	1	1	1	1	0	0	4
Toplam		44	14	21	23	35	20	157

Yaş faktörünün salgın öncesi dönemde en çok ziyaret edilen kentsel mekan türü tercihlerine etkisi incelendiğinde “Alışveriş sokakları” tercihiinde de istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmuştur (Tablo 26). 19-34 yaş aralığındaki katılımcıların alışveriş sokakları tercihinin diğer yaş aralıklarına göre daha fazla olduğu görülmüştür (Tablo 27).

Tablo 26. Yaşın alışveriş sokakları tercihi üzerindeki etkisinin Ki-Kare (Chi-Square) Analizi ile sorgulanması

	Value	Df	Asymp. Sign.(2- sided)
Pearson Chi-Square	46,262 ^a	30	,029
Likelihood Ratio	45,049	30	,038
Linear-by-Linear- Association	4,774	1	,029
N of Valid Cases	157		

Tablo 27. Yaşın alışveriş sokakları tercihi üzerindeki etkisinin Çapraz Tablo (Crosstab) Analizi ile sorgulanması

		Tercih sırası						Toplam
		0	1	2	3	4	5	
YAŞ	0-18 yaş	1	1	2	1	4	1	10
	19-24 yaş	9	3	4	13	12	7	48
	25-34 yaş	8	6	10	14	8	4	50
	35-44 yaş	5	3	8	4	5	4	29
	45-54 yaş	6	0	0	1	2	2	11
	55-64 yaş	0	3	2	0	0	0	5
	65 yaş üstü	2	0	0	1	0	1	4
Toplam		31	16	26	34	31	19	157

Yaş faktörünün salgın öncesi dönemde en çok ziyaret edilen bir diğer kentsel mekan türü tercihi ise “Kıyılar” olup yine istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmuştur (Tablo 28). Kıyıları 19-34 yaş aralığındaki katılımcıların diğer yaş gruplarına göre daha fazla tercih ettiği belirlenmiştir (Tablo 29).

Tablo 28. Yaşın kıyılar tercihi üzerindeki etkisinin Ki-Kare (Chi-Square) Analizi ile sorgulanması

	Value	Df	Asymp.Sign. (2- sided)
Pearson Chi-Square	47,031 ^a	30	,025
Likelihood Ratio	51,459	30	,009
Linear-by-Linear- Association	5,066	1	,024
N of Valid Cases	157		

Tablo 29. Yaşın kıyılar tercihi üzerindeki etkisinin Çapraz Tablo (Crosstab) Analizi ile sorgulanması

		Tercih sırası						
		0	1	2	3	4	5	Toplam
YAŞ	0-18 yaş	2	3	2	3	0	0	10
	19-24 yaş	8	11	6	6	12	5	48
	25-34 yaş	5	6	11	11	9	8	50
	35-44 yaş	9	1	4	5	6	4	29
	45-54 yaş	6	2	0	1	1	1	11
	55-64 yaş	3	0	1	0	1	0	5
	65 yaş üstü	4	0	0	0	0	0	4
Toplam		37	23	24	26	29	18	157

Yaş faktörünün salgın öncesi dönemde en çok ziyaret edilen kentsel mekan türü tercihlerine etkisi incelendiğinde “Vadiler” tercihi de istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmuştur (Tablo 30). Verilere göre 19-34 yaş arasındaki katılımcıların vadiler tercihinin diğer yaş gruplarındakilerden daha fazla olduğu belirlenmiştir (Tablo 31).

Tablo 30. Yaşın vadiler tercihi üzerindeki etkisinin Ki-Kare (Chi-Square) Analizi ile sorgulanması

	Value	Df	Asymp.Sig. (2- sided)
Pearson Chi-Square	44,179 ^a	30	,046
Likelihood Ratio	53,800	30	,005
Linear-by-Linear- Association	2,504	1	,114
N of Valid Cases	157		

Tablo 31. Yaşın vadiler tercihi üzerindeki etkisinin Çapraz Tablo (Crosstab) Analizi ile sorgulanması

		Tercih sırası						
		0	1	2	3	4	5	Toplam
YAŞ	0-18 yaş	2	4	1	2	0	1	10
	19-24 yaş	16	15	6	3	5	3	48
	25-34 yaş	17	11	12	6	2	2	50
	35-44 yaş	19	0	2	2	6	0	29
	45-54 yaş	8	1	0	1	0	1	11
	55-64 yaş	3	1	0	1	0	0	5
	65yaş üstü	2	1	0	0	1	0	4
Toplam		67	33	21	15	14	7	157

Medeni durum faktörünün salgın öncesi dönemde en çok ziyaret edilen kentsel mekan türü tercihlerine etkisi incelendiğinde “Sokaklar” tercihiinde “istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmuştur (Tablo 32). Verilere göre bekar katılımcıların sokaklar tercihinin evlilere göre daha fazla olduğu belirlenmiştir (Tablo 33).

Tablo 32. Medeni durumun sokaklar tercihi üzerindeki etkisinin Ki-Kare (Chi-Square) Analizi ile sorgulanması

	Value	Df	Asymp. Sig. (2- sided)
Pearson Chi-Square	12,321 ^a	5	,031
Likelihood Ratio	12,410	5	,030
Linear-by-Linear- Association	7,690	1	,006
N of Valid Cases	157		

Tablo 33. Medeni durumun sokak tercihi üzerindeki etkisinin Çapraz Tablo (Crosstab) Analizi ile sorgulanması

		Tercih sırası						
		0	1	2	3	4	5	Toplam
Medeni Durum	Evli	23	9	5	9	10	5	61
	Bekar	21	5	16	14	25	15	96
Toplam		44	14	21	23	35	20	157

Medeni durum faktörünün salgın öncesi dönemde en çok ziyaret edilen kentsel mekan türlerinden olan “Kıyılar” tercihlerine etkisi incelendiğinde istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmuştur (Tablo 34). Verilere göre bekar katılımcıların kıyılar tercihinin diğer yaş gruplarındakilerden daha fazla olduğu belirlenmiştir (Tablo 35).

Tablo 34. Medeni durumun kıyılar tercihi üzerindeki etkisinin Ki-Kare (Chi-Square) Analizi ile sorgulanması

	Value	Df	Asymp. Sign. (2- sided)
Pearson Chi-Square	12,983 ^a	5	,024
Likelihood Ratio	13,942	5	,016
Linear-by-Linear- Association	1,282	1	,258
N of Valid Cases	157		

Tablo 35. Medeni durumun kıyılar tercihi üzerindeki etkisinin Çapraz Tablo (Crosstab) Analizi ile sorgulanması

		Tercih sırası						Toplam
		0	1	2	3	4	5	
Medeni Durum	Evli	21	3	9	12	11	5	61
	Bekar	16	20	15	14	18	13	96
Toplam		37	23	24	26	29	18	157

Medeni durum faktörünün salgın öncesi dönemde en çok ziyaret edilen kentsel mekan türü “Vadiler” tercihlerine etkisi incelendiğinde istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmuştur (Tablo 36). Verilere göre bekar katılımcıların vadiler tercihinin diğer yaş gruplarındakilerden daha fazla olduğu belirlenmiştir (Tablo 37).

Tablo 36. Medeni durumun vadiler tercihi üzerindeki etkisinin Ki-Kare (Chi-Square) Analizi ile sorgulanması

	Value	Df	Asymp. Sign. (2- sided)
Pearson Chi-Square	10,134 ^a	5	,072
Likelihood Ratio	10,293	5	,067
Linear-by-Linear- Association	,918	1	,338
N of Valid Cases	157		

Tablo 37. Medeni durumun vadiler tercihi üzerindeki etkisinin Çapraz Tablo (Crosstab) Analizi ile sorgulanması

		Tercih sırası						Toplam
		0	1	2	3	4	5	
Medeni Durum	Evli	33	9	5	4	8	2	61
	Bekar	34	24	16	11	6	5	96
Toplam		67	33	21	15	14	7	157

Çocuk sayısı faktörünün salgın öncesi dönemde en çok ziyaret edilen kentsel mekan türü tercihlerine etkisi incelendiğinde “Parklar” tercihinde istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmuştur (Tablo 38). Verilere göre çocuk sahibi olmayan katılımcıların parklar tercihinin çocuk sahibi katılımcılara göre daha fazla olduğu belirlenmiştir (Tablo 39).

Tablo 38. Çocuk sayısının parklar tercihi üzerindeki etkisinin Ki-Kare (Chi-Square) Analizi ile sorgulanması

	Value	Df	Asymp. Sign. (2- sided)
Pearson Chi-Square	35,743 ^a	20	,016
Likelihood Ratio	31,590	20	,048
Linear-by-Linear- Association	1,334	1	,248
N of Valid Cases	157		

Tablo 39. Çocuk sayısının parklar tercihi üzerindeki etkisinin Çapraz Tablo (Crosstab) Analizi ile sorgulanması

		Tercih sırası						
		0	1	2	3	4	5	Toplam
ÇOCUK SAYISI	0	17	18	18	20	16	15	104
	1	1	1	0	2	7	1	12
	2	7	4	2	7	1	6	27
	3	6	3	1	1	1	1	13
	5	0	0	0	0	1	0	1
Toplam		31	26	21	30	26	23	157

Çocuk sayısı faktörünün salgın öncesi dönemde en çok ziyaret edilen kentsel mekan türü tercihlerine etkisi incelendiğinde “Meydanlar” tercihinde istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmuştur (Tablo 40). Verilere göre çocuk sahibi olmayan katılımcıların meydanlar tercihinin çocuk sahibi olan katılımcılardan daha fazla olduğu belirlenmiştir (Tablo 41).

Tablo 40. Çocuk sayısının meydanlar tercihi üzerindeki etkisinin Ki-Kare (Chi-Square) Analizi ile sorgulanması

	Value	Df	Asymp. Sign. (2- sided)
Pearson Chi-Square	36,984 ^a	20	,012
Likelihood Ratio	34,571	20	,023
Linear-by-Linear- Association	9,961	1	,002
N of Valid Cases	157		

Tablo 41. Çocuk sayısının meydanlar tercihi üzerindeki etkisinin Çapraz Tablo (Crosstab) Analizi ile sorgulanması

		Tercih sırası						Toplam
		0	1	2	3	4	5	
ÇOCUK SAYISI	0	19	12	16	23	21	13	104
	1	4	0	1	1	4	2	12
	2	11	5	5	2	2	2	27
	3	2	7	1	1	2	0	13
	5	0	1	0	0	0	0	1
Toplam		36	25	23	27	29	17	157

Çocuk sayısı faktörünün salgın öncesi dönemde en çok ziyaret edilen kentsel mekan türü tercihlerine etkisi incelendiğinde “Sokaklar” tercihinde istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmuştur (Tablo 42). Verilere göre çocuk sahibi olmayan katılımcıların sokaklar tercihinin çocuk sahibi olan katılımcılardan daha fazla olduğu belirlenmiştir (Tablo 43).

Tablo 42. Çocuk sayısının sokaklar tercihi üzerindeki etkisinin Ki-Kare (Chi-Square) Analizi ile sorgulanması

	Value	Df	Asymp. Sign. (2- sided)
Pearson Chi-Square	36,211 ^a	20	,015
Likelihood Ratio	36,032	20	,015
Linear-by-Linear- Association	12,006	1	,001
N of Valid Cases	157		

Tablo 43. Çocuk sayısının sokaklar tercihi üzerindeki etkisinin Çapraz Tablo (Crosstab) Analizi ile sorgulanması

		Tercih sırası						Toplam
		0	1	2	3	4	5	
ÇOCUK SAYISI	0	23	5	17	16	28	15	104
	1	4	0	0	2	3	3	12
	2	12	5	1	4	3	2	27
	3	5	4	2	1	1	0	13
	5	0	0	1	0	0	0	1
Toplam		44	14	21	23	35	20	157

Çocuk sayısı faktörünün salgın öncesi dönemde en çok ziyaret edilen kentsel mekan türü tercihlerine etkisi incelendiğinde “Kıyılar” tercihi istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmuştur (Tablo 44). Verilere göre çocuk sahibi olmayan katılımcıların kıyılar tercihinin çocuk sahibi olan katılımcılardan daha fazla olduğu belirlenmiştir (Tablo 45).

Tablo 44. Çocuk sayısının kıyılar tercihi üzerindeki etkisinin Ki-Kare (Chi-Square) Analizi ile sorgulanması

	Value	Df	Asymp. Sign. (2- sided)
Pearson Chi-Square	36,252 ^a	20	,014
Likelihood Ratio	33,828	20	,027
Linear-by-Linear- Association	2,451	1	,117
N of Valid Cases	157		

Tablo 45. Çocuk sayısının kıyılar tercihi üzerindeki etkisinin Çapraz Tablo (Crosstab) Analizi ile sorgulanması

		Tercih sırası						
		0	1	2	3	4	5	Toplam
ÇOCUK SAYISI	0	17	21	17	17	21	11	104
	1	1	0	2	2	3	4	12
	2	13	1	3	5	3	2	27
	3	6	1	2	2	2	0	13
	5	0	0	0	0	0	1	1
Toplam		37	23	24	26	29	18	157

Eğitim durumu faktörünün salgın öncesi dönemde en çok ziyaret edilen kentsel mekan türü tercihlerine etkisi incelendiğinde “Vadiler” tercihi istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmuştur (Tablo 46). Verilere göre lisans eğitim düzeyine sahip olan katılımcıların vadiler tercihinin diğer eğitim düzeylerine göre daha fazla olduğu belirlenmiştir (Tablo 47).

Tablo 46. Eğitim durumunun vadiler tercihi üzerindeki etkisinin Ki-Kare (Chi-Square) Analizi ile sorgulanması

	Value	Df	Asymp. Sign. (2- sided)
Pearson Chi-Square	34,611 ^a	20	,022
Likelihood Ratio	35,518	20	,018
Linear-by-Linear- Association	,282	1	,595
N of Valid Cases	157		

Tablo 47. Eğitim durumunun vadiler tercihi üzerindeki etkisinin Çapraz Tablo (Crosstab) Analizi ile sorgulanması

		Tercih sırası						
		0	1	2	3	4	5	Toplam
EĞİTİM DURUMU	İlkokul	2	0	0	0	0	0	2
	Lise	5	10	3	1	0	2	21
	Lisans	42	20	11	7	10	4	94
	Yüksek lisans	12	2	7	3	4	1	29
	Doktora	6	1	0	4	0	0	11
Toplam		67	33	21	15	14	7	157

Meslek durumu faktörünün salgın öncesi dönemde en çok ziyaret edilen kentsel mekan türü tercihlerine etkisi incelendiğinde “Meydanlar” tercihinde istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmuştur (Tablo 48). Verilere göre öğrenci ve memur katılımcıların meydan tercihinin diğer meslek türlerine göre daha fazla olduğu belirlenmiştir (Tablo 49).

Tablo 48. Mesleğin meydanlar tercihi üzerindeki etkisinin Ki-Kare (Chi-Square) Analizi ile sorgulanması

	Value	Df	Asymp. Sign. (2- sided)
Pearson Chi-Square	56,174 ^a	35	,013
Likelihood Ratio	57,620	35	,009
Linear-by-Linear- Association	,094	1	,759
N of Valid Cases	157		

Tablo 49. Mesleğin meydanlar tercihi üzerindeki etkisinin Çapraz Tablo (Crosstab) Analizi ile sorgulanması

MESLEK		Tercih sırası						Toplam
		0	1	2	3	4	5	
	Öğrenci	9	8	11	8	16	6	58
	Memur	15	11	4	12	8	3	53
	İşçi	1	0	0	1	1	1	4
	Ev hanımı	2	1	4	0	0	0	7
	Emekli	0	2	2	0	1	0	5
	İşsiz	8	1	0	2	1	2	14
	İşyeri sahibi	0	1	0	0	0	1	2
	Özel sektör çalışanı	1	1	2	4	2	4	14
Toplam		36	25	23	27	29	17	157

Meslek durumu faktörünün salgın öncesi dönemde en çok ziyaret edilen kentsel mekan türü tercihlerine etkisi incelendiğinde “Kentsel yeşil alanlar” tercihinde istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmuştur (Tablo 50). Verilere göre öğrenci ve memur katılımcıların kentsel yeşil alanlar tercihinin diğer meslek türlerine göre daha fazla olduğu belirlenmiştir (Tablo 51).

Tablo 50. Mesleğin kentsel yeşil alanlar tercihi üzerindeki etkisinin Ki-Kare (Chi-Square) Analizi ile sorgulanması

	Value	Df	Asymp. Sign. (2- sided)
Pearson Chi-Square	49,948 ^a	35	,049
Likelihood Ratio	51,879	35	,033
Linear-by-Linear- Association	,941	1	,332
N of Valid Cases	157		

Tablo 51. Mesleğin kentsel yeşil alanlar tercihi üzerindeki etkisinin Çapraz Tablo (Crosstab) Analizi ile sorgulanması

MESLEK		Tercih sırası						Toplam
		0	1	2	3	4	5	
	Öğrenci	6	9	10	15	10	8	58
	Memur	16	5	4	13	11	4	53
	İşçi	1	0	0	1	0	2	4
	Ev hanımı	4	0	0	2	1	0	7
	Emekli	1	3	0	1	0	0	5
	İşsiz	6	0	2	4	0	2	14
	İşyeri sahibi	1	0	1	0	0	0	2
	Özel sektör çalışanı	1	1	3	5	3	1	14
Toplam		36	18	20	41	25	17	157

Meslek durumu faktörünün salgın öncesi dönemde en çok ziyaret edilen kentsel mekan türü tercihlerine etkisi incelendiğinde “Kent dışı yüksek alanlar” tercihinde istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmuştur (Tablo 52). Verilere göre öğrenci ve memur katılımcıların kentsel yeşil alanlar tercihinin diğer meslek türlerine göre daha fazla olduğu belirlenmiştir (Tablo 53).

Tablo 52. Mesleğin kent dışı yüksek alanlar tercihi üzerindeki etkisinin Ki-Kare (Chi-Square) Analizi ile sorgulanması

	Value	Df	Asymp. Sign. (2- sided)
Pearson Chi-Square	52,957 ^a	35	,026
Likelihood Ratio	56,060	35	,013
Linear-by-Linear- Association	1,159	1	,282
N of Valid Cases	157		

Tablo 53. Mesleğin kent dışı yüksek alanlar tercihi üzerindeki etkisinin Çapraz Tablo (Crosstab) Analizi ile sorgulanması

		Tercih sırası						
		0	1	2	3	4	5	Toplam
MESLEK	Öğrenci	14	14	3	9	15	3	58
	Memur	21	8	7	4	11	2	53
	İşçi	0	0	2	1	0	1	4
	Ev hanımı	1	2	1	1	1	1	7
	Emekli	4	0	0	0	1	0	5
	İşsiz	8	1	1	2	0	2	14
	İşyeri sahibi	2	0	0	0	0	0	2
	Özel sektör çalışanı	1	5	2	5	1	0	14
Toplam		51	30	16	22	29	9	157

Meslek durumu faktörünün salgın öncesi dönemde en çok ziyaret edilen kentsel mekan türü tercihlerine etkisi incelendiğinde “Kıyılar” tercihinde istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmuştur (Tablo 54). Verilere göre öğrenci ve memur katılımcıların kıyılar tercihinin diğer meslek türlerine göre daha fazla olduğu belirlenmiştir (Tablo 55).

Tablo 54. Mesleğin kıyılar tercihi üzerindeki etkisinin Ki-Kare (Chi-Square) Analizi ile sorgulanması

	Value	Df	Asymp. Sign. (2- sided)
Pearson Chi-Square	77,862 ^a	35	,000
Likelihood Ratio	72,197	35	,000
Linear-by-Linear- Association	1,220	1	,269
N of Valid Cases	157		

Tablo 55. Mesleğin kıyılar tercihi üzerindeki etkisinin Çapraz Tablo (Crosstab) Analizi ile sorgulanması

		Tercih sırası						Toplam
		0	1	2	3	4	5	
MESLEK	Öğrenci	11	16	9	6	9	7	58
	Memur	14	5	12	6	12	4	53
	İşçi	0	0	0	1	0	3	4
	Ev hanımı	3	0	0	1	3	0	7
	Emekli	5	0	0	0	0	0	5
	İşsiz	2	0	1	7	1	3	14
	İşyeri sahibi	0	0	0	1	0	1	2
	Özel sektör çalışanı	2	2	2	4	4	0	14
Toplam		37	23	24	26	29	18	157

3.2.2.11. Sosyodemografik Özelliklerin Kentsel Alanları Kullanma Amacı ile İlişkisi

Salgın öncesi kentsel alanları kullanma amacı ile sosyodemografik özellikler arasındaki ilişki Çapraz tablo analizi ile incelenmiştir. Sonuçlara göre sosyodemografik özelliklerin kentsel alanları kullanma sebebi üzerinde anlamlı bir ilişki bulunmamıştır.

3.2.2.12. Sosyodemografik Özelliklerin Salgın Öncesi Dönemde Kentsel Açık Mekanlardaki Sosyal Mesafe Tercihi Üzerindeki Etkisi

Sosyodemografik özelliklerin salgın öncesi dönemde kentsel açık mekanlardaki sosyal mesafe tercihini etkileyip etkilemediğinin belirlenmesi amacıyla Çapraz Tablo (Crosstab) ve Ki-kare (χ^2) testi uygulanmıştır. Elde edilen verilere göre sadece çocuk sayısı ile sosyal mesafe tercihi arasında bir ilişki bulunmuştur.

3.2.2.12.1. Çocuk Sayısının Sosyal Mesafe Tercihi Üzerindeki Etkisi

Çocuk sayısının salgın öncesi dönemde kentsel açık mekanlardaki sosyal mesafe tercihi üzerindeki etkisi incelendiğinde istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmuştur (Tablo 56). Verilere göre katılımcılardan çocuk sahibi olmayan ve sosyal mesafeye dikkat etmeyenlerin %50 daha fazla olduğu belirlenmiştir (Tablo 57).

Tablo 56. Çocuk sayısının sosyal mesafe tercihi üzerindeki etkisinin Ki-Kare (Chi-Square) Analizi ile sorgulanması

	Value	Df	Asymp. Sign. (2- sided)
Pearson Chi-Square	17,089 ^a	8	,029
Likelihood Ratio	15,105	8	,057
Linear-by-Linear- Association	10,948	1	,001
N of Valid Cases	157		

Tablo 57. Çocuk sayısının sosyal mesafe tercihi üzerindeki etkisinin Çapraz Tablo (Crosstab) Analizi ile sorgulanması

		Sosyal mesafeye dikkat etmezdim	İnsanlardan uzak durmaya çalışırdım	Oturmak için en az 2-3 m olmasına dikkat ederdim	Toplam
ÇOCUK SAYISI	0	74	21	9	104
	1	8	1	3	12
	2	14	5	8	27
	3	6	4	3	13
	5	0	0	1	1
Toplam		102	31	24	157

3.2.2.13. Sosyodemografik Özellikler ile Salgın Döneminde Kentsel Alanları Kullanma Durumundaki Değişiklik Arasındaki İlişki

Sosyodemografik özelliklerin salgın döneminde kentsel alanları kullanma durumundaki değişiklik arasındaki ilişkinin belirlenmesi amacıyla Çapraz Tablo (Crosstab) ve Ki-kare (χ^2) testi uygulanmıştır. Elde edilen verilere göre salgın döneminde kentsel alanları kullanma durumundaki değişiklik ile sadece cinsiyet arasında bir ilişki bulunmuştur (Tablo 58). Kadınlarda 100 kişiden 98'i kentsel alanları kullanma durumunda bir değişiklik olduğunu belirtirken erkeklerde ise 57 kişiden 50'si değişiklik olduğunu belirtmiştir (Tablo 59).

Tablo 58. Cinsiyetin salgın döneminde kentsel alanları kullanma durumundaki değişiklik üzerindeki etkisinin Ki-Kare (Chi-Square) Analizi ile sorgulanması

Value	Df	Asymp. Sign. (2- sided)
-------	----	-------------------------

Pearson Chi-Square	10,127 ^a	2	,006
Likelihood Ratio	9,890	2	,007
Linear-by-Linear- Association	4,594	1	,032
N of Valid Cases	157		

Tablo 59. Cinsiyetin salgın döneminde kentsel alanları kullanma durumundaki değişiklik üzerindeki etkisinin Çapraz Tablo (Crosstab) Analizi ile sorgulanması

		Evet	Hayır	Kısmen	Toplam
Cinsiyet	Kadın	81	2	17	100
	Erkek	35	7	15	57
Toplam		116	9	32	157

3.2.2.14. Kentsel Alanların Salgın Dönemindeki İşlevsel Değerine İlişkin Bulgular

Seçilen kentsel açık alanların işlevsel değerini ifade eden toplam 20 parametre belirlenerek salgın döneminde katılımcılardan bu işlevleri çalışma alanlarıyla ayrı ayrı ilişkilendirmeleri ve katılma durumlarını 1 (en az) den 5'e kadar (en çok) olacak şekilde değerlendirmeleri istendi. Katılımcıların değerlendirmeleri sonucunda, her bir çalışma alanı için belirtilen en yüksek yüzde değeri aşağıdaki gibidir (Tablo 60-65). Ayrıca çalışma alanları için belirlenen işlevler arasındaki ilişki durumunu ortaya koymak için Pearson korelasyon analizi yapılmıştır. Her bir alan için ortaya çıkan yüzde, ortalama, standart sapma değerleri ve korelasyon tabloları aşağıda verilmiştir. Elde edilen verilere göre sırasıyla katılımcılar;

Meydanları; %26 oranında insanların toplanma ve buluşma mekanı, %20,4 sosyal iletişim ve etkileşim alanı, %25,5 oranında ise kentin odak ve düğüm noktası olarak gördüklerini belirttiler (Tablo 60).

Tablo 60. Meydanların salgın dönemindeki işlevsel değerine ilişkin ortalama standart sapma ve yüzde değerleri

İşlevler	Ortama	Standart sapma	N	(%)
1)İnsanların toplanma ve buluşma mekanı	3,32	1,39	157	%26,1
2)Sanatsal etkinlikler alanı	2,52	1,25	157	%6,4
3)Açık hava rekreasyon alanları	3,01	1,35	157	%17,8
4)Farklı sosyal gruplara hitap eder	3,19	1,26	157	%18,5
5)Sosyal ve kültürel etkinliklerle kamusal yaşamı destekler	3,10	1,21	157	%15,9
6)Sosyal iletişim ve etkileşim alanı	3,26	1,25	157	%20,4
7)Kentin odak ve düğüm noktası	3,36	1,30	157	%25,5
8)Çok fonksiyonlu alanlar	3,24	1,25	157	%19,1
9)Yön bulmada önemli bir işaret ögesi	3,13	1,32	157	%22,3
10)Alışveriş alanları	2,97	1,19	157	%10,2
11)Taşıt ve/veya yaya sirkülasyonu içerir	3,27	1,22	157	%19,1
12)Ulaşım aksları	3,00	1,23	157	%14
13)Su ve yeşil gibi doğal öğelere sahip	2,80	1,31	157	%12,1
14)Anıt gibi mekânsal öğelere sahip	2,76	1,21	157	%10,8
15)Aktivite alanlarına sahip	2,87	1,21	157	%12,1
16>Oyun donatılarına sahip	2,34	1,19	157	%5,7
17)İlgi çekici	2,76	1,21	157	%10,2
18)Güven verir	2,71	1,30	157	%12,1
19)Herkesin kullanımına uygundur	3,16	1,26	157	%17,8
20)Yeterli ve etkilidir	2,63	1,21	157	%7

Meydanların işlevlerinin birbiri içerisindeki korelasyonu incelendiğinde ise; “Sosyal iletişim ve etkileşim alanı (M6)” ve “İnsanların toplanma ve buluşma mekanı (M1)” işlevleri arasında ($r(155) = ,687, p<0,01$) orta seviyede pozitif ve anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir.

“Sanatsal etkinlikler alanı (M2)” ve “Sosyal ve kültürel etkinliklerle kamusal yaşamı destekler (M5)” işlevleri arasında ($r(155) = ,639, p<0,01$) orta seviyede pozitif ve anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir.

“Açık hava rekreasyon alanları (M3)” ve “Sosyal ve kültürel etkinliklerle kamusal yaşamı destekler (M5)” işlevleri arasında ($r(155) = ,631, p<0,01$) orta seviyede pozitif ve anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir.

“Farklı sosyal gruplara hitap eder (M4)” ve “Sosyal ve kültürel etkinliklerle kamusal yaşamı destekler (M5)” işlevleri arasında ($r(155) = ,653, p<0,01$) orta seviyede pozitif ve anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir.

“Sosyal ve kültürel etkinliklerle kamusal yaşamı destekler (M5)” ve “Sosyal iletişim ve etkileşim alanı (M6) işlevleri arasında ($r(155) = ,668, p<0,01$) orta seviyede pozitif ve anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir.

“Sosyal iletişim ve etkileşim alanı (M6)” ve “Kentin odak ve düğüm noktası (M7)” işlevleri arasında ($r(155) = ,673, p<0,01$) orta seviyede pozitif ve anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir.

“Kentin odak ve düğüm noktası (M7)” ve “Yön bulmada önemli bir işaret ögesi (M9)” işlevleri arasında ($r(155) = ,676, p<0,01$) orta seviyede pozitif ve anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir.

“Yön bulmada önemli bir işaret ögesi (M9)” ve “Herkesin kullanımına uygundur (M19)” işlevleri arasında ($r(155) = ,523, p<0,01$) orta seviyede pozitif ve anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir.

“Taşıt ve/veya yaya sirkülasyonu içerir (M11)” ve “Ulaşım aksları (M12)” işlevleri arasında ($r(155) = ,678, p<0,01$) orta seviyede pozitif ve anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir.

“Anıt gibi mekânsal öğelere sahip (M14)” ve “Aktivite alanlarına sahip (M15)” işlevleri arasında ($r(155) = ,554, p<0,01$) orta seviyede pozitif ve anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir.

“Aktivite alanlarına sahip (M15)” ve “İlgi çekici (M17)” işlevleri arasında ($r(155) = ,671, p<0,01$) orta seviyede pozitif ve anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir.

“Güven verir (M18)” ve “Herkesin kullanımına uygundur (M19)” işlevleri arasında ($r(155) = ,669, p<0,01$) orta seviyede pozitif ve anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir.

“Herkesin kullanımına uygundur (M19)” ve “Yeterli ve etkilidir (M20)” işlevleri arasında ($r(155) = ,665, p<0,01$) orta seviyede pozitif ve anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir.

Yukarıda tüm işlevler arasındaki en yüksek korelasyonlar verilmiştir. Diğer korelasyonlar aşağıdaki tablodaki gibidir (Tablo 61).

Tablo 61. Meydanlar için belirtilen işlevler arasındaki korelasyon analizi sonuçları

	M1	M2	M3	M4	M5	M6	M7	M8	M9	M10	M11	M12	M13	M14	M15	M16	M17	M18	M19	M20
M1	1																			
M2	,514**	1																		
M3	,659**	,624**	1																	
M4	,620**	,598**	,611**	1																
M5	,592**	,639**	,631**	,653**	1															
M6	,687**	,548**	,602**	,629**	,668**	1														
M7	,589**	,482**	,570**	,600**	,648**	,673**	1													
M8	,526**	,511**	,585**	,576**	,642**	,637**	,676**	1												
M9	,484**	,478**	,528**	,579**	,541**	,541**	,676**	,595**	1											
M10	,332**	,361**	,376**	,317**	,407**	,492**	,558**	,536**	,484**	1										
M11	,377**	,340**	,310**	,318**	,360**	,399**	,519**	,517**	,451**	,524**	1									
M12	,351**	,335**	,374**	,376**	,425**	,493**	,618**	,553**	,456**	,586**	,678**	1								
M13	,347**	,477**	,564**	,425**	,499**	,373**	,367**	,509**	,286**	,210**	,260**	,382**	1							
M14	,399**	,462**	,538**	,450**	,500**	,412**	,521**	,465**	,495**	,345**	,226**	,421**	,590**	1						
M15	,369**	,475**	,492**	,426**	,518**	,472**	,377**	,608**	,312**	,304**	,243**	,349**	,723**	,554**	1					
M16	,198*	,333**	,364**	,321**	,403**	,366**	,222**	,402**	,150	,234**	,117	,204*	,604**	,428**	,704**	1				
M17	,412**	,447**	,497**	,426**	,529**	,570**	,535**	,501**	,421**	,400**	,183*	,336**	,572**	,516**	,671**	,550**	1			
M18	,536**	,604**	,585**	,546**	,562**	,513**	,453**	,495**	,472**	,218**	,237**	,218**	,573**	,510**	,556**	,462**	,574**	1		
M19	,610**	,477**	,539**	,544**	,596**	,625**	,587**	,580**	,523**	,299**	,436**	,442**	,498**	,490**	,583**	,417**	,585**	,669**	1	
M20	,470**	,495**	,523**	,398**	,536**	,468**	,384**	,508**	,374**	,224**	,253**	,291**	,590**	,505**	,612**	,449**	,608**	,703**	,665**	1

** p<0.01, * p<0.05

Yaya sokaklarını; %19,7 oranında alışveriş alanları, %17,8 oranında taşıt ve/veya yaya sirkülasyonu içeren alanlar olarak gördüklerini ve %16,6 oranında yön bulmada önemli bir işaret ögesi olarak gördüklerini ifade ettiler (Tablo 62).

Tablo 62. Yaya sokaklarının salgın dönemindeki işlevsel değerine ilişkin ortalama, standart sapma ve yüzde değerleri

İşlevler	Ortalama	Standart sapma	N	(%)
1)İnsanların toplanma ve buluşma mekanı	2,6815	1,34945	157	%13,4
2)Sanatsal etkinlikler alanı	2,2803	1,21336	157	%5,7
3)Açık hava rekreasyon alanları	2,5478	1,21130	157	%7
4)Farklı sosyal gruplara hitap eder	2,9108	1,31254	157	%15,3
5)Sosyal ve kültürel etkinliklerle kamusal yaşamı destekler	2,6497	1,19221	157	%8,3
6)Sosyal iletişim ve etkileşim alanı	2,9108	1,24229	157	%14
7)Kentın odak ve düğüm noktası	2,7707	1,31497	157	%12,1
8)Çok fonksiyonlu alanlar	2,5860	1,18778	157	%5,7
9)Yön bulmada önemli bir işaret ögesi	2,9490	1,31946	157	%16,6
10)Alışveriş alanları	2,9682	1,45188	157	%19,7
11)Taşıt ve/veya yaya sirkülasyonu içerir	3,1338	1,25624	157	%17,8
12)Ulaşım aksları	3,0255	1,25038	157	%14
13)Su ve yeşil gibi doğal öğelere sahip	2,0637	1,13613	157	%3,2
14)Anıt gibi mekânsal öğelere sahip	2,0828	1,09756	157	%3,2
15)Aktivite alanlarına sahip	2,1847	1,19733	157	%5,1
16)Oyun donatılarına sahip	2,0127	1,17663	157	%5,7
17)İlgi çekici	2,3376	1,26873	157	%7,6
18)Güven verir	2,4650	1,28865	157	%8,3
19)Herkesin kullanımına uygundur	2,9108	1,26276	157	%13,4
20)Yeterli ve etkilidir	2,4586	1,22207	157	%7

Yaya sokaklarının işlevlerinin birbiri içerisindeki korelasyon incelendiğinde ise; “Sosyal iletişim ve etkileşim alanı (YS6)” ve “Kentın odak ve düğüm noktası (YS7)” işlevleri arasında ($r(155) = ,775$ $p < 0,01$) yüksek seviyede pozitif ve anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir. Bunlar en yüksek korelasyonlar olup diğerleri aşağıdaki tablodaki gibidir (Tablo 63).

Tablo 63. Yaya sokakları için belirtilen işlevler arasındaki korelasyon analizi sonuçları

	YS1	YS2	YS3	YS4	YS5	YS6	YS7	YS8	YS9	YS10	YS11	YS12	YS13	YS14	YS15	YS16	YS17	YS18	YS19	YS20
YS1	1																			
YS2	,599**	1																		
YS3	,590**	,689**	1																	
YS4	,635**	,583**	,616**	1																
YS5	,604**	,631**	,658**	,701**	1															
YS6	,690**	,523**	,625**	,683**	,775**	1														
YS7	,612**	,499**	,550**	,631**	,594**	,717**	1													
YS8	,537**	,517**	,533**	,556**	,590**	,683**	,694**	1												
YS9	,470**	,365**	,379**	,541**	,478**	,592**	,629**	,526**	1											
YS10	,463**	,293**	,342**	,496**	,401**	,528**	,554**	,472**	,541**	1										
YS11	,426**	,211**	,255**	,470**	,340**	,455**	,380**	,338**	,650**	,480**	1									
YS12	,351**	,236**	,240**	,443**	,346**	,398**	,405**	,378**	,556**	,520**	,736**	1								
YS13	,335**	,550**	,482**	,318**	,485**	,395**	,447**	,490**	,259**	,141	,169*	,252**	1							
YS14	,381**	,498**	,486**	,366**	,453**	,429**	,515**	,474**	,335**	,283**	,201*	,232**	,613**	1						
YS15	,525**	,617**	,535**	,516**	,616**	,597**	,556**	,586**	,347**	,321**	,231**	,241**	,665**	,539**	1					
YS16	,471**	,613**	,499**	,457**	,565**	,483**	,507**	,563**	,273**	,229**	,164*	,200*	,685**	,565**	,817**	1				
YS17	,512**	,600**	,492**	,557**	,600**	,548**	,604**	,591**	,455**	,423**	,305**	,314**	,608**	,560**	,744**	,770**	1			
YS18	,399**	,511**	,476**	,442**	,557**	,543**	,457**	,432**	,399**	,412**	,195*	,239**	,483**	,421**	,571**	,541**	,688**	1		
YS19	,465**	,397**	,414**	,513**	,465**	,502**	,412**	,390**	,490**	,331**	,428**	,444**	,366**	,269**	,469**	,445**	,515**	,561**	1	
YS20	,400**	,527**	,470**	,533**	,608**	,466**	,437**	,445**	,440**	,308**	,231**	,290**	,468**	,392**	,612**	,553**	,664**	,670**	,612**	1

** p<0.01, p< 0.05

Kıyı alanlarını; %28,7 oranında açık hava rekreasyon alanları, %24,2 oranında farklı sosyal gruplara hitap eden ve %22,9 oranında su ve yeşil gibi doğal öğelere sahip alanlar olarak gördüklerini belirtilmiştirler (Tablo 64).

Tablo 64. Kıyı alanlarının salgın dönemindeki işlevsel değerine ilişkin ortalama, standart sapma ve yüzde değerleri

İşlevler	Ortalama	Standart sapma	N	(%)
1)İnsanların toplanma ve buluşma mekanı	3,1210	1,36509	157	%19,7
2)Sanatsal etkinlikler alanı	2,2994	1,24790	157	%7,6
3)Açık hava rekreasyon alanları	3,4331	1,33625	157	%28,7
4)Farklı sosyal gruplara hitap eder	3,4459	1,22157	157	%24,2
5)Sosyal ve kültürel etkinliklerle kamusal yaşamı destekler	2,9045	1,30474	157	%13,4
6)Sosyal iletişim ve etkileşim alanı	3,3758	1,22167	157	%22,9
7)Kentin odak ve düğüm noktası	2,7580	1,26289	157	%12,1
8)Çok fonksiyonlu alanlar	2,7834	1,29257	157	%10,8
9)Yön bulmada önemli bir işaret ögesi	2,8025	1,31285	157	%14
10)Alışveriş alanları	1,9172	1,14892	157	%5,7
11)Taşıt ve/veya yaya sirkülasyonu içerir	2,5796	1,29163	157	%11,5
12)Ulaşım aksları	2,4777	1,20674	157	%7,6
13)Su ve yeşil gibi doğal öğelere sahip	3,4459	1,23202	157	%22,9
14)Anıt gibi mekânsal öğelere sahip	2,0955	1,17005	157	%4,5
15)Aktivite alanlarına sahip	2,7197	1,24979	157	%10,8
16)Oyun donatılarına sahip	2,5732	1,22581	157	%8,9
17)İlgi çekici	3,0000	1,25064	157	%14
18)Güven verir	2,8726	1,33842	157	%14,6
19)Herkesin kullanımına uygundur	3,2866	1,26618	157	%19,7
20)Yeterli ve etkilidir	2,7452	1,28554	157	%10,2

Kıyı alanlarının işlevlerinin birbiri içerisindeki korelasyon incelendiğinde ise; “Sosyal iletişim ve etkileşim alanı (KIY6)” ve “Açık hava rekreasyon alanları (KIY3)” işlevleri arasında ($r(155) = ,775$ $p < 0,01$) yüksek seviyede pozitif ve anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir.

“İnsanların toplanma ve buluşma mekanı (KIY1)” ve “Sosyal iletişim ve etkileşim alanı (KIY6)” arasında ($r(155) = ,726$ $p < 0,01$) yüksek seviyede pozitif ve anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir.

“Farklı sosyal gruplara hitap eder (KIY4)” ve “Sosyal iletişim ve etkileşim alanı (KIY6)” arasında ($r(155) = ,759$ $p < 0,01$) yüksek seviyede pozitif ve anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir.

“Taşıt ve/veya yaya sirkülasyonu içerir (KIY11)” ve “Ulaşım aksları (KIY12)” arasında ($r(155) = ,718$ $p < 0,01$) yüksek seviyede pozitif ve anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir.

Yukarıda tüm işlevler arasındaki en yüksek korelasyonlar verilmiştir. Diğer korelasyonlar aşağıdaki tablodaki gibidir (Tablo 65).

Tablo 65. Kıyı alanları için belirtilen işlevler arasındaki korelasyon analizi sonuçları

	KIY1	KIY2	KIY3	KIY4	KIY5	KIY6	KIY7	KIY8	KIY9	KIY10	KIY11	KIY12	KIY13	KIY14	KIY15	KIY16	KIY17	KIY18	KIY19	KIY20
KIY1	1																			
KIY2	,584**	1																		
KIY3	,670**	,456**	1																	
KIY4	,594**	,505**	,710**	1																
KIY5	,485**	,620**	,546**	,618**	1															
KIY6	,726**	,523**	,775**	,759**	,614**	1														
KIY7	,493**	,636**	,397**	,478**	,499**	,550**	1													
KIY8	,560**	,601**	,559**	,634**	,600**	,620**	,588**	1												
KIY9	,396**	,467**	,458**	,519**	,520**	,558**	,563**	,568**	1											
KIY10	,092	,362**	-,035	,072	,166*	,077	,353**	,264**	,236**	1										
KIY11	,367**	,464**	,396**	,347**	,451**	,410**	,432**	,417**	,488**	,421**	1									
KIY12	,373**	,500**	,392**	,359**	,469**	,434**	,535**	,502**	,578**	,482**	,718**	1								
KIY13	,452**	,384**	,633**	,629**	,533**	,659**	,288**	,520**	,487**	,076	,405**	,360**	1							
KIY14	,209**	,503**	,146	,212**	,329**	,248**	,445**	,383**	,313**	,550**	,464**	,512**	,215**	1						
KIY15	,516**	,601**	,526**	,519**	,542**	,624**	,521**	,680**	,493**	,296**	,506**	,536**	,569**	,470**	1					
KIY16	,429**	,579**	,384**	,462**	,511**	,467**	,517**	,540**	,421**	,384**	,433**	,433**	,403**	,525**	,767**	1				
KIY17	,492**	,419**	,510**	,575**	,483**	,621**	,414**	,579**	,496**	,147	,333**	,399**	,628**	,285**	,689**	,564**	1			
KIY18	,545**	,541**	,475**	,564**	,584**	,602**	,528**	,536**	,416**	,268**	,462**	,443**	,536**	,343**	,645**	,643**	,724**	1		
KIY19	,518**	,432**	,559**	,737**	,529**	,618**	,485**	,606**	,543**	,157*	,407**	,472**	,550**	,224**	,606**	,521**	,700**	,684**	1	
KIY20	,452**	,419**	,434**	,477**	,475**	,486**	,357**	,503**	,266**	,320**	,422**	,376**	,501**	,391**	,570**	,634**	,654**	,655**	,569**	1

**p<0.01, *p<0.05

Yeşil alanları; %36,3 oranında insanların toplanma ve buluşma mekanı, %39,5 oranında açık hava rekreasyon alanı, %34,4 oranında sosyal iletişim ve etkileşim alanı olarak gördüklerini belirtmişler (Tablo 66).

Tablo 66. Yeşil alanların salgın dönemindeki işlevsel değerine ilişkin yüzdeler

İşlevler	Ortalama	Standart sapma	N	(%)
1)İnsanların toplanma ve buluşma mekanı	3,6369	1,30656	157	%36,3
2)Sanatsal etkinlikler alanı	2,8280	1,37365	157	%16,6
3)Açık hava rekreasyon alanları	3,7580	1,25270	157	%39,5
4)Farklı sosyal gruplara hitap eder	3,6369	1,28678	157	%35
5)Sosyal ve kültürel etkinliklerle kamusal yaşamı destekler	3,4076	1,27579	157	%26,8
6)Sosyal iletişim ve etkileşim alanı	3,6879	1,24475	157	%34,4
7)Kentin odak ve düğüm noktası	3,0000	1,31559	157	%18,5
8)Çok fonksiyonlu alanlar	3,2739	1,25887	157	%21
9)Yön bulmada önemli bir işaret ögesi	2,7389	1,29172	157	%13,4
10)Alışveriş alanları	1,8535	1,18654	157	%6,4
11)Taşıt ve/veya yaya sirkülasyonu içerir	2,2866	1,23023	157	%6,4
12)Ulaşım aksları	2,2930	1,17812	157	%6,4
13)Su ve yeşil gibi doğal öğelere sahip	3,6624	1,16330	157	%29,3
14)Anıt gibi mekânsal öğelere sahip	2,4650	1,26860	157	%8,3
15)Aktivite alanlarına sahip	3,2357	1,25136	157	%19,7
16)Oyun donatılarına sahip	2,7452	1,26544	157	%10,8
17)İlgi çekici	3,3439	1,22847	157	%22,3
18)Güven verir	3,3376	1,23285	157	%21
19)Herkesin kullanımına uygundur	3,5414	1,23771	157	%28
20)Yeterli ve etkilidir	3,0255	1,28077	157	%15,3

Yeşil alanların işlevlerinin birbiri içerisindeki korelasyon incelendiğinde ise; “İnsanların toplanma ve buluşma mekanı (Y1)” ve “Açık hava rekreasyon alanları (Y3)” işlevleri arasında ($r(155) = ,706$ $p < 0,01$) yüksek seviyede pozitif ve anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir.

“Açık hava rekreasyon alanları (Y3)” ve “Su ve yeşil gibi doğal öğelere sahip (Y13)” işlevleri arasında ($r(155) = ,722$ $p < 0,01$) yüksek seviyede pozitif ve anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir.

“Farklı sosyal gruplara hitap eder (Y4)” ve “Sosyal iletişim ve etkileşim alanı (Y6)” işlevleri arasında ($r(155) = ,761$ $p < 0,01$) yüksek seviyede pozitif ve anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir.

“Kentin odak ve düğüm noktası (Y7)” ve “Yön bulmada önemli bir işaret ögesi (Y9)” işlevleri arasında ($r(155) = ,728$ $p < 0,01$) yüksek seviyede pozitif ve anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir.

“Su ve yeşil gibi doğal öğelere sahip (Y13)” ve “İlgi çekici (Y17)” işlevleri arasında ($r(155) = ,723$ $p < 0,01$) yüksek seviyede pozitif ve anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir. “Güven verir (Y18)” ve “Herkesin kullanımına uygundur (Y19)” işlevleri arasında ($r(155) = ,791$ $p < 0,01$) yüksek seviyede pozitif ve anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir.

Yukarıda tüm işlevler arasındaki en yüksek korelasyonlar verilmiştir. Diğer korelasyonlar aşağıdaki tablodaki gibidir (Tablo 67).

Tablo 67. Yeşil alanlar için belirtilen işlevler arasındaki korelasyon analizi sonuçları

	Y1	Y2	Y3	Y4	Y5	Y6	Y7	Y8	Y9	Y10	Y11	Y12	Y13	Y14	Y15	Y16	Y17	Y18	Y19	Y20
Y1	1																			
Y2	,486**	1																		
Y3	,706**	,464**	1																	
Y4	,684**	,595**	,717**	1																
Y5	,601**	,644**	,612**	,712**	1															
Y6	,659**	,527**	,683**	,761**	,682**	1														
Y7	,440**	,521**	,498**	,549**	,554**	,568**	1													
Y8	,454**	,569**	,518**	,624**	,609**	,603**	,658**	1												
Y9	,445**	,516**	,484**	,506**	,489**	,455**	,728**	,565**	1											
Y10	,027	,342**	,067	,129	,205*	,138	,448**	,267**	,447**	1										
Y11	,173*	,314**	,307**	,293**	,284**	,235**	,511**	,413**	,568**	,626**	1									
Y12	,253**	,332**	,326**	,299**	,312**	,229**	,521**	,399**	,598**	,677**	,813**	1								
Y13	,627**	,509**	,722**	,654**	,599**	,657**	,457**	,514**	,376**	,108	,185*	,204*	1							
Y14	,327**	,477**	,366**	,344**	,357**	,300**	,534**	,381**	,521**	,442**	,551**	,513**	,381**	1						
Y15	,531**	,553**	,564**	,567**	,594**	,488**	,510**	,622**	,447**	,252**	,289**	,362**	,566**	,427**	1					
Y16	,382**	,602**	,398**	,545**	,549**	,482**	,551**	,648**	,485**	,398**	,401**	,424**	,507**	,462**	,722**	1				
Y17	,589**	,529**	,608**	,659**	,654**	,641**	,440**	,614**	,433**	,162*	,223**	,267**	,723**	,337**	,664**	,651**	1			
Y18	,626**	,580**	,585**	,603**	,658**	,650**	,470**	,597**	,442**	,174*	,198*	,236**	,648**	,370**	,650**	,581**	,710**	1		
Y19	,677**	,474**	,680**	,623**	,578**	,664**	,520**	,612**	,434**	,115	,205*	,255**	,680**	,345**	,629**	,502**	,711**	,791**	1	
Y20	,477**	,538**	,431**	,476**	,566**	,467**	,407**	,485**	,302**	,256**	,227**	,284**	,492**	,340**	,536**	,574**	,601**	,640**	,618**	1

** $p < 0,01$, * $p < 0,05$

Tarihi mekanları; %16,6 oranında farklı sosyal gruplara hitap eden, %22,9 oranında sosyal ve kültürel etkinliklerle kamusal yaşamı destekleyen, %21 oranında anıt gibi mekânsal öğelere sahip alanlar olarak gördüklerini belirttiler (Tablo 68).

Tablo 68. Tarihi mekanların salgın dönemindeki işlevsel değerine ilişkin yüzdeler

İşlevler	Ortalama	Standart sapma	N	(%)
1)İnsanların toplanma ve buluşma mekanı	2,2357	1,17200	157	%6,4
2)Sanatsal etkinlikler alanı	2,8471	1,27181	157	%13,4
3)Açık hava rekreasyon alanları	2,4650	1,19577	157	%6,4
4)Farklı sosyal gruplara hitap eder	3,1274	1,25946	157	%16,6
5)Sosyal ve kültürel etkinliklerle kamusal yaşamı destekler	3,3121	1,24475	157	%22,9
6)Sosyal iletişim ve etkileşim alanı	2,9745	1,17096	157	%10,8
7)Kentin odak ve düğüm noktası	2,4650	1,22228	157	%7,6
8)Çok fonksiyonlu alanlar	2,4268	1,16136	157	%7,6
9)Yön bulmada önemli bir işaret ögesi	2,5987	1,31002	157	%10,8
10)Alışveriş alanları	1,8981	1,10468	157	%3,8
11)Taşıt ve/veya yaya sirkülasyonu içerir	2,2229	1,13566	157	%3,2
12)Ulaşım aksları	2,2038	1,11940	157	%2,5
13)Su ve yeşil gibi doğal öğelere sahip	2,3631	1,18837	157	%5,7
14)Anıt gibi mekânsal öğelere sahip	3,2675	1,24747	157	%21
15)Aktivite alanlarına sahip	2,2930	1,13375	157	%6,4
16)Oyun donatılarına sahip	1,8217	1,07120	157	%3,8
17)İlgi çekici	3,2611	1,25650	157	%19,1
18)Güven verir	2,9108	1,25257	157	%12,7
19)Herkesin kullanımına uygundur	3,1210	1,20549	157	%16,6
20)Yeterli ve etkilidir	2,7134	1,12119	157	%5,7

Tarihi mekanların işlevlerinin birbiri içerisindeki korelasyon incelendiğinde ise; “Farklı sosyal gruplara hitap eder (TME4)” ve “Sosyal ve kültürel etkinliklerle kamusal yaşamı destekler (TME5)” işlevleri arasında ($r(155) = ,735$ $p < 0,01$) yüksek seviyede pozitif ve anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir.

“Sosyal ve kültürel etkinliklerle kamusal yaşamı destekler (TME5)” ve “Sosyal iletişim ve etkileşim alanı (TME6)” işlevleri arasında ($r(155) = ,744$ $p < 0,01$) yüksek seviyede pozitif ve anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir.

Yukarıda tüm işlevler arasındaki en yüksek korelasyonlar verilmiştir. Diğer korelasyonlar aşağıdaki tablodaki gibidir (Tablo 69).

Tablo 69. Tarihi mekanlar için belirtilen işlevler arasındaki korelasyon analizi sonuçları

TME1	TME2	TME3	TME4	TME5	TME6	TME7	TME8	TME9	TME10	TME11	TME12	TME13	TME14	TME15	TME16	TME17	TME18	TME19	TME20	
TME1	1																			
TME2	,386**	1																		
TME3	,639**	,464**	1																	
TME4	,431**	,601**	,595**	1																
TME5	,305**	,678**	,488**	,735**	1															
TME6	,420**	,596**	,631**	,772**	,744**	1														
TME7	,478**	,347**	,606**	,390**	,384**	,537**	1													
TME8	,514**	,392**	,641**	,449**	,444**	,560**	,613**	1												
TME9	,500**	,382**	,533**	,443**	,404**	,511**	,654**	,530**	1											
TME10	,430**	,139	,400**	,088	,135	,226**	,453**	,554**	,344**	1										
TME11	,427**	,268**	,475**	,379**	,309**	,404**	,497**	,481**	,478**	,545**	1									
TME12	,393**	,207**	,456**	,313**	,262**	,351**	,511**	,441**	,489**	,577**	,796**	1								
TME13	,537**	,266**	,584**	,457**	,365**	,513**	,589**	,509**	,555**	,468**	,605**	,599**	1							
TME14	,290**	,458**	,406**	,586**	,561**	,514**	,376**	,292**	,337**	,104	,270**	,250**	,362**	1						
TME15	,488**	,382**	,547**	,396**	,312**	,435**	,521**	,547**	,468**	,495**	,382**	,382**	,539**	,375**	1					
TME16	,437**	,159*	,425**	,126	,167*	,201*	,387**	,597**	,401**	,738**	,465**	,469**	,419**	,132	,634**	1				
TME17	,380**	,462**	,478**	,623**	,595**	,623**	,388**	,305**	,422**	,075	,255**	,167*	,486**	,634**	,378**	,130	1			
TME18	,482**	,482**	,614**	,633**	,561**	,562**	,450**	,454**	,443**	,220**	,379**	,379**	,539**	,590**	,492**	,322**	,561**	1		
TME19	,429**	,347**	,517**	,606**	,526**	,547**	,414**	,389**	,441**	,183*	,313**	,300**	,376**	,494**	,321**	,161*	,504**	,640**	1	
TME20	,481**	,486**	,573**	,557**	,574**	,600**	,425**	,503**	,393**	,370**	,282**	,297**	,507**	,486**	,551**	,470**	,527**	,680**	,562**	1
** p<0.01, * p<0.05																				

** p<0.01, * p<0.05

Çocuk oyun mekanlarını ise; %13,4 oranında sosyal iletişim ve etkileşim alanı, %14,6 oranında aktivite alanlarına sahip, %27,4 oranında oyun donatılarına sahip alanlar olarak gördüklerini belirtmişlerdir (Tablo 70).

Tablo 70. Çocuk oyun mekanları için belirtilen işlevler arasındaki korelasyon analizi

İşlevler	Ortalama	Standart sapma	N	(%)
1)İnsanların toplanma ve buluşma mekanı	2,5096	1,28910	157	%8,9
2)Sanatsal etkinlikler alanı	2,0127	1,17117	157	%5,1
3)Açık hava rekreasyon alanları	2,8662	1,19880	157	%10,8
4)Farklı sosyal gruplara hitap eder	2,6306	1,26737	157	%9,6
5)Sosyal ve kültürel etkinliklerle kamusal yaşamı destekler	2,4650	1,21174	157	%7,6
6)Sosyal iletişim ve etkileşim alanı	2,8981	1,19392	157	%13,4
7)Kentin odak ve düğüm noktası	2,2102	1,23013	157	%7,6
8)Çok fonksiyonlu alanlar	2,5796	1,20962	157	%10,2
9)Yön bulmada önemli bir işaret ögesi	2,2166	1,17298	157	%5,7
10)Alışveriş alanları	1,7261	1,03535	157	%1,9
11)Taşıt ve/veya yaya sirkülasyonu içerir	2,0955	1,08476	157	%3,2
12)Ulaşım aksları	2,0255	1,13764	157	%4,5
13)Su ve yeşil gibi doğal öğelere sahip	2,4904	1,17461	157	%7
14)Anıt gibi mekânsal öğelere sahip	1,8025	1,08273	157	%3,8
15)Aktivite alanlarına sahip	3,1274	1,15318	157	%14,6
16)Oyun donatılarına sahip	3,4459	1,27799	157	%27,4
17)İlgi çekici	2,8344	1,20813	157	%11,5
18)Güven verir	2,8408	1,21692	157	%12,1
19)Herkesin kullanımına uygundur	2,7134	1,24061	157	%11,5
20)Yeterli ve etkilidir	2,5796	1,22541	157	%10,2

Çocuk oyun alanlarının işlevlerinin birbiri içerisindeki korelasyon incelendiğinde ise; “Aktivite alanlarına sahip (CM15)” ve “Oyun donatılarına sahip (CM16)” işlevleri arasında ($r(155) = ,748$ $p < 0,01$) yüksek seviyede pozitif ve anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir. Bu değerler en yüksek korelasyon olup diğer değerler aşağıdaki tablodaki gibidir (Tablo 71).

Tablo 71. Çocuk mekanları için belirtilen işlevler arasındaki korelasyon analizi sonuçları

	CM1	CM2	CM3	CM4	CM5	CM6	CM7	CM8	CM9	CM10	CM11	CM12	CM13	CM14	CM15	CM16	CM17	CM18	CM19	CM20
CM1	1																			
CM2	,467**	1																		
CM3	,509**	,490**	1																	
CM4	,599**	,444**	,617**	1																
CM5	,508**	,578**	,542**	,580**	1															
CM6	,659**	,386**	,671**	,699**	,689**	1														
CM7	,551**	,581**	,380**	,531**	,596**	,525**	1													
CM8	,586**	,474**	,505**	,555**	,615**	,685**	,680**	1												
CM9	,465**	,507**	,385**	,451**	,583**	,483**	,808**	,665**	1											
CM10	,341**	,569**	,244**	,386**	,424**	,247**	,639**	,414**	,593**	1										
CM11	,364**	,398**	,345**	,441**	,341**	,384**	,513**	,397**	,518**	,589**	1									
CM12	,240**	,457**	,275**	,336**	,363**	,276**	,541**	,455**	,543**	,708**	,746**	1								
CM13	,397**	,583**	,589**	,501**	,519**	,539**	,500**	,534**	,457**	,454**	,491**	,499**	1							
CM14	,224**	,538**	,276**	,288**	,354**	,212**	,556**	,391**	,498**	,758**	,453**	,665**	,530**	1						
CM15	,461**	,260**	,462**	,414**	,476**	,624**	,288**	,517**	,354**	,148	,262**	,232**	,498**	,195*	1					
CM16	,208**	,133	,399**	,312**	,403**	,501**	,140	,371**	,196*	-,004	,149	,142	,344**	,018	,748**	1				
CM17	,474**	,355**	,458**	,429**	,521**	,570**	,472**	,549**	,442**	,317**	,276**	,306**	,491**	,293**	,646**	,563**	1			
CM18	,371**	,352**	,530**	,494**	,546**	,558**	,399**	,533**	,384**	,214**	,250**	,304**	,450**	,239**	,627**	,615**	,619**	1		
CM19	,497**	,435**	,491**	,629**	,456**	,543**	,535**	,539**	,422**	,318**	,363**	,346**	,489**	,292**	,478**	,433**	,593**	,640**	1	
CM20	,352**	,406**	,341**	,345**	,430**	,404**	,450**	,511**	,394**	,333**	,243**	,261**	,447**	,290**	,478**	,468**	,619**	,608**	,536**	1

**p<0.01, *p<0.05

3.2.2.15. Kentsel Alanların Salgın Dönemindeki İşlevsel Değeri ile Salgın Döneminde Kentsel Açık Alanların İfade Ettiği Değer Arasındaki İlişki

Kentsel alanların salgın dönemindeki işlevsel değeri ile salgın döneminde kentsel açık alanların insanlar için ifade ettiği değerler arasındaki ilişki Pearson korelasyonu ile ölçülmüştür. Her alan için ayrı ayrı yapılan değerlendirme sonuçlarına göre; meydanları “Temiz hava alabileceğim bir yer” olarak görenler ile “Aktivite alanlarına sahip (M15)” olarak işlevlendirenler arasında ($r(155) = ,224$ $p < 0,01$) düşük seviyede pozitif ve anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir.

“Arkadaşlarımla buluşma ortamı” olarak görenler ile “Aktivite alanlarına sahip (M15)” olarak işlevlendirenler arasında ($r(155) = ,207$ $p < 0,01$) düşük seviyede pozitif ve anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir.

“Psikolojik sağlığımız için önemli alanlar” olarak görenler ile “İnsanların toplanma ve buluşma mekanı (M1)” olarak işlevlendirenler arasında ($r(155) = ,239$ $p < 0,01$) düşük seviyede pozitif ve anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir.

“Psikolojik sağlığımız için önemli alanlar” olarak görenler ile “Açık hava rekreasyon alanları (M3)” olarak işlevlendirenler arasında ($r(155) = ,234$ $p < 0,01$) düşük seviyede pozitif ve anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir (Tablo 72).

Yaya sokaklarını; “Vazgeçilmez bir ortam” olarak görenler ile “Su ve yeşil gibi doğal öğelere sahip (YS13) olarak işlevlendirenler arasında ($r(155) = ,336$ $p < 0,01$) düşük seviyede pozitif ve anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir. Arkadaşlarımla buluşma ortamı” olarak görenler ile “Su ve yeşil gibi doğal öğelere sahip (YS13)” olarak işlevlendirenler arasında ($r(155) = ,251$ $p < 0,01$) düşük seviyede pozitif ve anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir (Tablo 73).

Kıyıları; “Psikolojik sağlığımız için önemli alanlar” olarak görenler ile “Güven verir (KIY18)” olarak işlevlendirenler arasında ($r(155) = ,283$ $p < 0,01$) düşük seviyede pozitif ve anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir. “Kentin ekonomik değerleri” olarak görenler ile “Alışveriş alanları (KIY10)” olarak işlevlendirenler arasında ($r(155) = ,251$ $p < 0,01$) düşük seviyede pozitif ve anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir (Tablo 74).

Yeşil alanları; “Vazgeçilmez bir ortam” olarak görenler ile “Kentin odak ve düğüm noktası (Y7)” olarak işlevlendirenler arasında ($r(155) = ,227$ $p < 0,01$) düşük seviyede pozitif ve anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir. “Kentin ekonomik değerleri” olarak görenler

ile “Sanatsal etkinlikler alanı (Y2)” olarak işlevlendirenler arasında ($r(155) = ,252$ $p < 0,01$) düşük seviyede pozitif ve anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir (Tablo 75).

Tarihi mekanları; “Vazgeçilmez bir ortam” olarak görenler ile “Açık hava rekreasyon alanları (TME3) olarak işlevlendirenler arasında ($r(155) = ,217$ $p < 0,01$) düşük seviyede pozitif ve anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir.

“Kentin ekonomik değerleri” olarak görenler ile “Alışveriş alanları (TME10) olarak işlevlendirenler arasında ($r(155) = ,210$ $p < 0,01$) düşük seviyede pozitif ve anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir (Tablo 76).

Çocuk mekanlarında belirtilen algı ve işlevler arasında anlamlı bir ilişki tespit edilememiştir (Tablo 77).

Tablo 72. Kentsel açık alanların ifade ettiği değer ile meydanların işlevleri arasındaki korelasyon

	S141	S142	S143	S144	S145	S146	S147	S148	S149	S140	M1	M2	M3	M4	M5	M6	M7	M8	M9	M10	M11	M12	M13	M14	M15	M16	M17	M18	M19	M20
S141	1																													
S142	,157*	1																												
S143	-,031	,260**	1																											
S144	,340**	,282**	,085	1																										
S145	,059	,437**	,476**	,103	1																									
S146	,612**	,377**	-,026	,452**	,183*	1																								
S147	,555**	,269**	-,052	,339**	,095	,694**	1																							
S148	,050	,292**	,284**	,143	,278**	,206**	,217**	1																						
S149	,493**	,551**	,168*	,507**	,318**	,600**	,539**	,339**	1																					
S1410	,305**	,432**	,286**	,307**	,301**	,438**	,378**	,336**	,558**	1																				
M1	-,043	,062	,065	-,001	,083	-,044	-,075	,239**	-,017	,014	1																			
M2	,019	,150	-,007	,016	,168*	,029	,006	,092	,113	,118	,514**	1																		
M3	,057	,132	,128	,033	,163*	,100	,080	,234**	,141	,118	,659**	,624**	1																	
M4	-,020	,104	-,066	-,046	,089	-,059	,026	,189*	,041	,048	,620**	,598**	,611**	1																
M5	-,035	,137	,042	-,042	,074	-,082	-,045	,149	,076	,068	,592**	,639**	,631**	,653**	1															
M6	-,021	,103	,049	-,104	,076	-,002	-,080	,127	,035	,044	,687**	,548**	,602**	,629**	,668**	1														
M7	,068	,054	-,041	-,045	-,048	,005	-,014	,137	,005	,012	,589**	,482**	,570**	,600**	,648**	,673**	1													
M8	,093	,084	,065	,017	,108	,020	-,038	,198*	,080	,049	,526**	,511**	,585**	,576**	,642**	,637**	,676**	1												
M9	-,047	,053	,002	-,013	-,035	-,063	-,036	,155	,037	,065	,484**	,478**	,528**	,579**	,541**	,541**	,676**	,595**	1											
M10	,119	,037	,026	,066	-,063	,082	-,071	,014	,046	,024	,332	,361**	,376**	,317**	,407**	,492**	,558**	,536**	,484**	1										
M11	,158*	-,026	-,103	,017	-,069	,049	,050	-,007	-,015	-,008	,377**	,340**	,310**	,318**	,360**	,399**	,519**	,517**	,451**	,524**	1									
M12	,175*	,117	-,055	,041	-,058	,119	,044	,002	,087	,034	,351	,335**	,374**	,376**	,425**	,493**	,618**	,553**	,456**	,586**	,678**	1								
M13	,107	,167*	,088	,061	,068	,064	,033	,117	,197*	-,001	,347**	,477**	,564**	,425**	,499**	,373**	,367**	,509**	,286**	,210**	,260**	,382**	1							
M14	-,002	,122	,121	,029	,020	,030	,030	,097	,141	-,025	,399**	,462**	,538**	,450**	,500**	,412**	,521**	,465**	,495**	,345**	,226**	,421**	,590**	1						
M15	,052	,160*	,224**	,080	,207**	,038	-,010	,152	,178*	,092	,369**	,475**	,492**	,426**	,518**	,472**	,377**	,608**	,312**	,304**	,243**	,349**	,723**	,554**	1					
M16	,090	,251**	,187*	,116	,257**	,073	,038	,148	,299**	,135	,198*	,333**	,364**	,321**	,403**	,366**	,222**	,402**	,150	,234**	,117	,204*	,604**	,428**	,704**	1				
M17	,061	,199*	,121	,048	,107	,046	-,049	,059	,200*	,006	,412**	,447**	,497**	,426**	,529**	,570**	,535**	,501**	,421**	,400**	,183*	,336**	,572**	,516**	,671**	,550**	1			
M18	-,036	,188*	,118	,014	,062	-,029	-,070	,156	,072	,086	,536**	,604**	,585**	,546**	,562**	,513**	,453**	,495**	,472**	,218**	,237**	,218**	,573**	,510**	,556**	,462**	,574**	1		
M19	-,080	,089	,144	,017	,042	-,159*	-,112	,136	,023	-,009	,610**	,477**	,539**	,544**	,596**	,625**	,587**	,580**	,523**	,299**	,436**	,442**	,498**	,490**	,583**	,417**	,585**	,669**	1	
M20	-,089	,103	,134	-,050	,085	-,107	-,138	,075	,018	-,061	,470**	,495**	,523**	,398**	,536**	,468**	,384**	,508**	,374**	,224**	,253**	,291**	,590**	,505**	,612**	,449**	,608**	,703**	,665**	1

**p<0,01, *p<0,05

Tablo 73. Kentsel acık alanların ifade ettiği değer ile vava sokaklarının işlevleri arasındaki korelasyon

	S141	S142	S143	S144	S145	S146	S147	S148	S149	S1410	YS1	YS2	YS3	YS4	YS5	YS6	YS7	YS8	YS9	YS10	YS11	YS12	YS13	YS14	YS15	YS16	YS17	YS18	YS19	YS20
S141	1																													
S142	,157*	1																												
S143	-,031	,260**	1																											
S144	,340**	,282**	,085	1																										
S145	,059	,437**	,476**	,103	1																									
S146	,612**	,377**	-,026	,452**	,183*	1																								
S147	,555**	,269**	-,052	,339**	,095	,694**	1																							
S148	,050	,292**	,284**	,143	,278**	,206**	,217**	1																						
S149	,493**	,551**	,168*	,507**	,318**	,600**	,539**	,339**	1																					
S1410	,305**	,432**	,286**	,307**	,301**	,438**	,378**	,336**	,558**	1																				
YS1	-,001	,166*	,001	-,069	,113	-,004	-,002	,043	,118	,022	1																			
YS2	,015	,230**	,075	-,043	,179*	,060	-,038	,033	,194*	,079	,599**	1																		
YS3	,067	,189*	,046	,090	,081	,108	,066	-,001	,139	,094	,590**	,689**	1																	
YS4	,060	,119	-,011	-,017	,023	-,015	,038	,099	,098	,086	,635**	,583**	,616**	1																
YS5	-,048	,134	,042	-,008	,056	-,019	,011	,089	,130	,075	,604**	,631**	,658**	,701**	1															
YS6	-,022	,126	-,044	-,036	,042	-,055	,049	,088	,117	,044	,690**	,523**	,625**	,683**	,775**	1														
YS7	,009	,209**	,090	,001	,065	-,017	-,008	,099	,131	,025	,612**	,499**	,550**	,631**	,594**	,717**	1													
YS8	,067	,253**	,055	,016	,134	,100	,023	,196*	,172*	,017	,537**	,517**	,533**	,556**	,590**	,683**	,694**	1												
YS9	-,003	,120	-,008	-,004	-,054	-,001	,048	,091	,057	-,050	,470**	,365**	,379**	,541**	,478**	,592**	,629**	,526**	1											
YS10	,112	,086	,253**	-,035	-,153	,105	,073	,076	,041	-,116	,463**	,293**	,342**	,496**	,401**	,528**	,554**	,472**	,541**	1										
YS11	,116	,019	-,130	,067	-,187*	,055	,119	,089	,053	-,059	,426**	,211**	,255**	,470**	,340**	,455**	,380**	,338**	,650**	,480**	1									
YS12	,091	,111	-,144	,103	-,072	,124	,153	,143	,074	-,023	,351**	,236**	,240**	,443**	,346**	,398**	,405**	,378**	,556**	,520**	,736**	1								
YS13	,112	,336**	,171*	,143	,251**	,136	,097	,080	,309**	,108	,335**	,550**	,482**	,318**	,485**	,395**	,447**	,490**	,259**	,141	,169*	,252**	1							
YS14	,133	,213**	,008	,220**	,123	,182*	,074	-,035	,285**	,038	,381**	,498**	,486**	,366**	,453**	,429**	,515**	,474**	,335**	,283**	,201*	,232**	,613**	1						
YS15	,074	,286**	,059	,065	,240**	,074	,092	,093	,234**	,082	,525**	,617**	,535**	,516**	,616**	,597**	,556**	,586**	,347**	,321**	,231**	,241**	,665**	,539**	1					
YS16	,100	,288**	,127	,048	,289**	,089	,036	,091	,262**	,108	,471**	,613**	,499**	,457**	,565**	,483**	,507**	,563**	,273**	,229**	,164*	,200*	,685**	,565**	,817**	1				
YS17	,124	,254**	,027	,114	,142	,121	,045	,155	,285**	,056	,512**	,600**	,492**	,557**	,600**	,548**	,604**	,591**	,455**	,423**	,305**	,314**	,608**	,560**	,744**	,770**	1			
YS18	,091	,286**	,063	,068	,175*	,087	,054	,149	,250**	,130	,399**	,511**	,476**	,442**	,557**	,543**	,457**	,432**	,399**	,412**	,195*	,239**	,483**	,421**	,571**	,541**	,688**	1		
YS19	,078	,133	,101	,040	,116	,013	,044	,140	,111	,043	,465**	,397**	,414**	,513**	,465**	,502**	,412**	,390**	,490**	,331**	,428**	,444**	,366**	,269**	,469**	,445**	,515**	,561**	1	
YS20	,006	,179*	,010	-,011	,093	,027	-,002	,041	,074	,050	,400**	,527**	,470**	,533**	,608**	,466**	,437**	,445**	,440**	,308**	,231**	,290**	,468**	,392**	,612**	,553**	,664**	,670**	,612**	1
	* p<0.01																													

** p<0,01, * p<0,05

Tablo 74. Kentsel acık alanların ifade ettiği değer ile kıvrıların islevleri arasındaki korelasyon

	S141	S142	S143	S144	S145	S146	S147	S148	S149	S1410	KIY1	KIY2	KIY3	KIY4	KIY5	KIY6	KIY7	KIY8	KIY9	KIY10	KIY11	KIY12	KIY13	KIY14	KIY15	KIY16	KIY17	KIY18	KIY19	KIY20
S141	1																													
S142	,15*	1																												
S143	-,031	,260**	1																											
S144	,340**	,282**	,085	1																										
S145	,059	,437**	,476**	,103	1																									
S146	,612**	,377**	-,026	,452**	,183*	1																								
S147	,555**	,269**	-,052	,339**	,095	,694**	1																							
S148	,050	,292**	,284**	,143	,278**	,206**	,217**	1																						
S149	,493**	,551**	,168*	,507**	,318**	,600**	,539**	,339**	1																					
S1410	,305**	,432**	,286**	,307**	,301**	,438**	,378**	,336**	,558**	1																				
KIY1	-,043	,169*	,126	-,005	,151	,120	,065	,159*	,138	,095	1																			
KIY2	,046	,215**	,143	-,001	,137	,094	,016	,111	,172*	,127	,584**	1																		
KIY3	-,034	,073	-,043	,019	,003	,022	,011	,121	-,032	-,044	,670**	,456**	1																	
KIY4	,039	,108	-,042	,049	,076	,025	,017	,132	,044	,021	,594**	,505**	,710**	1																
KIY5	-,059	,159*	,067	,056	,022	-,039	-,035	,150	,111	-,003	,485**	,620**	,546**	,618**	1															
KIY6	-,047	,115	,013	-,048	,060	,071	,034	,145	,036	,068	,726**	,523**	,775**	,759**	,614**	1														
KIY7	,012	,226**	,170*	,041	,155	,057	,005	,195*	,219**	,077	,493**	,636**	,397**	,478**	,499**	,550**	1													
KIY8	,053	,125	,031	,105	,073	,050	-,031	,116	,103	,008	,560**	,601**	,559**	,634**	,600**	,620**	,588**	1												
KIY9	,005	,237**	,080	-,003	,073	,005	,065	,130	,175*	,137	,396**	,467**	,458**	,519**	,520**	,558**	,563**	,568**	1											
KIY10	,115	,166*	,062	,098	,175*	,121	,131	,069	,251**	,061	,092	,362**	-,035	,072	,166*	,077	,353**	,264**	,236**	1										
KIY11	,055	,014	-,121	,037	-,061	,082	,054	,098	,084	-,050	,367**	,464**	,396**	,347**	,451**	,410**	,432**	,417**	,488**	,421**	1									
KIY12	,115	,125	-,063	,082	-,009	,100	,152	,124	,214**	,032	,373**	,500**	,392**	,359**	,469**	,434**	,535**	,502**	,578**	,482**	,718**	1								
KIY13	,001	-,019	-,102	-,039	-,125	,025	,032	,177*	-,038	-,074	,452**	,384**	,633**	,629**	,533**	,659**	,288**	,520**	,487**	,076	,405**	,360**	1							
KIY14	,035	,181*	,028	,004	,137	,100	,095	,143	,168*	,067	,209**	,503**	,146	,212**	,329**	,248**	,445**	,383**	,313**	,550**	,464**	,512**	,215**	1						
KIY15	,107	,117	,041	,037	,053	,121	,032	,126	,085	,025	,516**	,601**	,526**	,519**	,542**	,624**	,521**	,680**	,493**	,296**	,506**	,536**	,569**	,470**	1					
KIY16	,076	,202*	,029	,057	,139	,150	,008	,136	,160*	,043	,429**	,579**	,384**	,462**	,511**	,467**	,517**	,540**	,421**	,384**	,433**	,433**	,403**	,525**	,767**	1				
KIY17	,118	,115	,041	,112	,101	,087	,109	,183*	,085	,064	,492**	,419**	,510**	,575	,483**	,621**	,414**	,579**	,496**	,147	,333**	,399**	,628**	,285**	,689**	,564**	1			
KIY18	,072	,205**	,067	,051	,142	,153	,111	,283**	,193*	,091	,545**	,541**	,475**	,564**	,584**	,602**	,528**	,536**	,416**	,268**	,462**	,443**	,536**	,343**	,645**	,643**	,724**	1		
KIY19	,097	,148	,068	,172*	,181*	,096	,062	,197*	,117	,118	,518**	,432**	,559**	,737**	,529**	,618**	,485**	,606**	,543**	,157*	,407**	,472**	,550**	,224**	,606**	,521**	,700**	,684**	1	
KIY20	,007	,124	-,003	,084	,153	,130	-,014	,160*	,099	,031	,452**	,419**	,434**	,477**	,475**	,486**	,357**	,503**	,266**	,320**	,422**	,376**	,501**	,391**	,570**	,634**	,654**	,655**	,569**	1

** p<0,01, * p<0,05

Tablo 75. Kentsel açık alanların ifade ettiği değer ile vesil alanların işlevleri arasındaki korelasyon

	S141	S142	S143	S144	S145	S146	S147	S148	S149	S1410	Y1	Y2	Y3	Y4	Y5	Y6	Y7	Y8	Y9	Y10	Y11	Y12	Y13	Y14	Y15	Y16	Y17	Y18	Y19	Y20
S141	1																													
S142	,157*	1																												
S143	-,031	,260**	1																											
S144	,340**	,282**	,085	1																										
S145	,059	,437**	,476**	,103	1																									
S146	,612**	,377**	-,026	,452**	,183*	1																								
S147	,555**	,269**	-,052	,339**	,095	,694**	1																							
S148	,050	,292**	,284**	,143	,278**	,206**	,217**	1																						
S149	,493**	,551**	,168*	,507**	,318**	,600**	,539**	,339**	1																					
S1410	,305**	,432**	,286**	,307**	,301**	,438**	,378**	,336**	,558**	1																				
Y1	,017	,095	,015	-,106	,048	,027	-,081	,102	,018	,049	1																			
Y2	,061	,244**	,095	,132	,100	,100	,094	,137	,252**	,098	,486**	1																		
Y3	-,024	,105	-,002	-,012	,001	,009	,043	,122	,004	-,054	,706**	,464**	1																	
Y4	-,057	,133	-,007	-,073	,069	-,038	-,013	,099	,082	,033	,684**	,595**	,717**	1																
Y5	-,069	,129	-,012	-,094	,042	-,009	-,041	,085	,061	,014	,601**	,644**	,612**	,712**	1															
Y6	-,043	,098	,052	-,107	,069	-,057	-,012	,106	,053	-,003	,659**	,527**	,683**	,761**	,682**	1														
Y7	,027	,227**	,074	,030	,056	,005	,041	,047	,170*	,016	,440**	,521**	,498**	,549**	,554**	,568**	1													
Y8	,064	,180*	,018	-,037	,108	,023	-,056	,076	,102	-,033	,454**	,569**	,518**	,624**	,609**	,603**	,658**	1												
Y9	,040	,345**	,142	,001	,057	,063	,069	,094	,225**	,077	,445**	,516**	,484**	,506**	,489**	,455**	,728**	,565**	1											
Y10	,077	,144	,088	,086	,088	,094	,134	-,014	,190*	,014	,027	,342**	,067	,129	,205	,138	,448**	,267**	,447**	1										
Y11	,104	,199*	-,036	,104	-,014	,124	,098	,013	,149	-,099	,173*	,314**	,307**	,293**	,284**	,235**	,511**	,413**	,568**	,626**	1									
Y12	,176*	,213**	,011	,099	,032	,156	,148	,011	,186*	-,046	,253**	,332**	,326**	,299**	,312**	,229**	,521**	,399**	,598**	,677**	,813**	1								
Y13	,056	,044	,005	-,047	-,037	,024	,109	,076	,064	-,015	,627**	,509**	,722**	,654**	,599**	,657**	,457**	,514**	,376**	,108	,185*	,204*	1							
Y14	,137	,191*	,033	,069	,062	,117	,092	,057	,175*	-,027	,327**	,477**	,366**	,344**	,357**	,300**	,534**	,381**	,521**	,442**	,551**	,513**	,381**	1						
Y15	,050	,088	,069	-,077	,089	,014	-,034	-,016	-,001	-,018	,531**	,553**	,564**	,567**	,594**	,488**	,510**	,622**	,447**	,252**	,289**	,362**	,566**	,427**	1					
Y16	,079	,171*	,069	,014	,122	,089	,019	-,034	,184*	-,010	,382**	,602**	,398**	,545**	,549**	,482**	,551**	,648**	,485**	,398**	,401**	,424**	,507**	,462**	,722**	1				
Y17	-,010	,136	,033	-,043	,067	,057	,008	,035	,036	,027	,589**	,529**	,608**	,659**	,654**	,641**	,440**	,614**	,433**	,162**	,223**	,267**	,723**	,337**	,664**	,651**	1			
Y18	-,004	,149	,070	-,084	,146	,076	-,016	,113	,055	,040	,626**	,580**	,585**	,603**	,658**	,650**	,470**	,597**	,442**	,174*	,198*	,236**	,648**	,370**	,650**	,581**	,710**	1		
Y19	,035	,078	,040	-,048	,137	-,017	-,008	,043	-,012	,028	,677**	,474**	,680**	,623**	,578**	,664**	,520**	,612**	,434**	,115	,205**	,255**	,680**	,345**	,629**	,502**	,711**	,791**	1	
Y20	,017	,086	-,029	,053	,097	,107	-,013	,002	,040	-,022	,477**	,538**	,431**	,476**	,566**	,467**	,407**	,485**	,302**	,256**	,227**	,284**	,492**	,340**	,536**	,574**	,601**	,640**	,618**	1

**p<0,01, *p<0,05

Tablo 76. Kentsel acık alanların ifade ettiği değer ile tarihi mekanların işlevleri arasındaki korelasyon

	SI41	SI42	SI43	SI44	SI45	SI46	SI47	SI48	SI49	SI410	T1	T2	T3	T4	T5	T6	T7	T8	T9	T10	T11	T12	T13	T14	T15	T16	T17	T18	T19	T20
SI41	1																													
SI42	,157*	1																												
SI43	-,031	,260**	1																											
SI44	,340**	,282**	,085	1																										
SI45	,059	,437**	,476**	,103	1																									
SI46	,612**	,377**	-,026	,452**	,183*	1																								
SI47	,555**	,269**	-,052	,339**	,095	,694**	1																							
SI48	,050	,292**	,284**	,143	,278**	,206**	,217**	1																						
SI49	,493**	,551**	,168*	,507**	,318**	,600**	,539**	,339**	1																					
SI410	,305**	,432**	,286**	,307**	,301**	,438**	,378**	,336**	,558**	1																				
T1	,041	,172*	-,072	,013	-,048	,056	-,011	,063	,150	,017	1																			
T2	-,014	,111	-,079	,032	-,011	,053	-,001	,096	-,022	,067	,386**	1																		
T3	,039	,217**	,040	,078	,040	-,017	-,051	,139	,097	,038	,639**	,464**	1																	
T4	-,012	,037	-,026	-,018	-,043	-,086	-,028	,112	-,060	,039	,431**	,601**	,595**	1																
T5	,043	,119	-,015	,017	,078	,014	,007	,106	-,006	,024	,305**	,678**	,488**	,735**	1															
T6	,041	,112	-,104	,039	-,035	-,029	,024	,029	,032	,038	,420**	,596**	,631**	,772**	,744**	1														
T7	,080	,184*	-,022	,016	,030	,048	,038	,060	,143	,028	,478**	,347**	,606**	,390**	,384**	,537**	1													
T8	,042	,212**	-,100	,085	,025	,066	,038	,076	,186*	-,027	,514**	,392**	,641**	,449**	,444**	,560**	,613**	1												
T9	-,066	,089	-,097	-,084	-,115	-,093	-,069	,022	,027	-,066	,500**	,382**	,533**	,443**	,404**	,511**	,654**	,530**	1											
T10	,089	,239**	-,066	,051	,076	,118	,023	-,008	,210**	-,003	,430**	,139	,400**	,088	,135	,226**	,453**	,554**	,344**	1										
T11	,063	,177*	-,075	,098	-,105	,072	,004	,011	,107	-,015	,427**	,268**	,475**	,379**	,309**	,404**	,497**	,481**	,478**	,545**	1									
T12	,079	,158*	-,073	,064	-,075	,071	,041	-,026	,142	-,033	,393**	,207**	,456**	,313**	,262**	,351**	,511**	,441**	,489**	,577**	,796**	1								
T13	-,049	,170*	-,088	,055	-,004	-,015	-,075	,049	,109	,000	,537**	,266**	,584**	,457**	,365**	,513**	,589**	,509**	,555**	,468**	,605**	,599**	1							
T14	,071	-,003	-,005	-,042	-,040	-,031	,034	,066	,041	,065	,290**	,458**	,406**	,586**	,561**	,514**	,376**	,292**	,337**	,104	,270**	,250**	,362**	1						
T15	,111	,216**	,006	,083	,066	,076	,023	,043	,225**	,093	,488**	,382**	,547**	,396**	,312**	,435**	,521**	,547**	,468**	,495**	,382**	,382**	,539**	,375**	1					
T16	,057	,275**	,031	,064	,141	,060	-,008	-,044	,261**	,012	,437**	,159*	,425**	,126	,167*	,201*	,387**	,597**	,401**	,738**	,465**	,469**	,419**	,132	,634**	1				
T17	,040	,102	,003	-,010	,050	-,050	-,037	,011	,026	,120	,380**	,462**	,478**	,623**	,595**	,623**	,388**	,305**	,422**	,075	,255**	,167*	,486**	,634**	,378**	,130	1			
T18	,022	,212**	,015	-,058	,133	,067	,020	,162*	,121	,103	,482**	,482**	,614**	,633**	,561**	,562**	,450**	,454**	,443**	,220**	,379**	,379**	,539**	,590**	,492**	,322**	,561**	1		
T19	,078	,086	,076	,027	,049	-,025	,044	,064	,020	-,025	,429**	,347**	,517**	,606**	,526**	,547**	,414**	,389**	,441**	,183*	,313**	,300**	,376**	,494**	,321**	,161*	,504**	,640**	1	
T20	-,028	,156	-,021	,011	,090	-,033	-,049	,055	,088	,029	,481**	,486**	,573**	,557**	,574**	,600**	,425**	,503**	,393**	,370**	,282**	,297**	,507**	,486**	,551**	,470**	,527**	,680**	,562**	1

** p<0.01. * p<0.05

** p<0,01, * p<0,05

Tablo 77. Kentsel açık alanların ifade ettiği değer ile çocuk mekanlarının işlevleri arasındaki korelasyon

	SI41	SI42	SI43	SI44	SI45	SI46	SI47	SI48	SI49	SI410	CM1	CM2	CM3	CM4	CM5	CM6	CM7	CM8	CM9	CM10	CM11	CM12	CM13	CM14	CM15	CM16	CM17	CM18	CM19	CM20
SI41	1																													
SI42	,157*	1																												
SI43	-,031	,260**	1																											
SI44	,340**	,282**	,085	1																										
SI45	,059	,437**	,476**	,103	1																									
SI46	,612**	,377**	-,026	,452**	,183*	1																								
SI47	,555**	,269**	-,052	,339**	,095	,694**	1																							
SI48	,050	,292**	,284**	,143	,278**	,206**	,217**	1																						
SI49	,493**	,551**	,168*	,507**	,318**	,600**	,539**	,339**	1																					
SI410	,305**	,432**	,286**	,307**	,301**	,438**	,378**	,336**	,558**	1																				
CM1	,139	,163*	,169*	,020	,176*	,083	,093	,087	,218**	,119	1																			
CM2	,092	,226**	,103	,144	,107	,043	,011	,021	,223**	,076	,467**	1																		
CM3	,086	,114	,103	,113	,148	,074	,054	,076	,155	,084	,509**	,490**	1																	
CM4	,112	,166*	,046	,135	,093	,075	,103	,059	,185*	,131	,599**	,444**	,617**	1																
CM5	,143	,219**	,077	,114	,104	,013	,067	,017	,241**	,134	,508**	,578**	,542**	,580**	1															
CM6	,133	,058	,072	,048	,083	,023	,011	-,029	,101	,069	,659**	,386**	,671**	,699**	,689**	1														
CM7	,091	,149	,045	,109	,015	-,004	,027	-,073	,231**	,026	,551**	,581**	,380**	,531**	,596**	,525**	1													
CM8	,134	,153	,087	,118	,152	,042	-,002	-,002	,207**	,048	,586**	,474**	,505**	,555**	,615**	,685**	,680**	1												
CM9	,059	,220**	,072	,143	,027	,002	-,006	,001	,233**	,054	,465**	,507**	,385**	,451**	,583**	,483**	,808**	,665**	1											
CM10	,064	,247**	,028	,143	,066	,030	,062	-,037	,240**	,061	,341**	,569**	,244**	,386**	,424**	,247**	,639**	,414**	,593**	1										
CM11	,136	,169*	-,007	,186*	-,046	,147	,108	,011	,176*	,008	,364**	,398**	,345**	,441**	,341**	,384**	,513**	,397**	,518**	,589**	1									
CM12	,176*	,203*	-,003	,217**	,059	,136	,126	-,025	,262**	,017	,240**	,457**	,275**	,336**	,363**	,276**	,541**	,455**	,543**	,708**	,746**	1								
CM13	,205**	,139	,043	,112	,040	,166*	,075	-,016	,227**	,100	,397**	,583**	,589**	,501**	,519**	,539**	,500**	,534**	,457**	,454**	,491**	,499**	1							
CM14	,156	,224**	,050	,063	,079	,090	,057	-,082	,234**	,063	,224**	,538**	,276**	,288**	,354**	,212**	,556**	,391**	,498**	,758**	,453**	,665**	,530**	1						
CM15	,097	,051	,164*	-,049	,067	-,036	-,036	,041	,026	,047	,461**	,260**	,462**	,414**	,476**	,624**	,288**	,517**	,354**	,148	,262**	,232**	,498**	,195*	1					
CM16	,041	,040	,049	-,050	,020	-,056	,044	,081	-,018	-,005	,208**	,133	,399**	,312**	,403**	,501**	,140	,371**	,196*	-,004	,149	,142	,344**	,018	,748**	1				
CM17	,123	,188*	,066	,080	,194*	,044	,018	,046	,194*	,067	,474**	,355**	,458**	,429**	,521**	,570**	,472**	,549**	,442**	,317**	,276**	,306**	,491**	,293**	,646**	,563**	1			
CM18	-,013	,201*	,141	,015	,229**	-,055	-,079	,043	,155	,101	,371**	,352**	,530**	,494**	,546**	,558**	,399**	,533**	,384**	,214**	,250**	,304**	,450**	,239**	,627**	,615**	,619**	1		
CM19	,044	,141	,174*	,015	,221**	-,059	,027	,037	,156	,073	,497**	,435**	,491**	,629**	,456**	,543**	,535**	,539**	,422**	,318**	,363**	,346**	,489**	,292**	,478**	,433**	,593**	,640**	1	
CM20	-,029	,034	,002	-,026	,116	-,037	-,084	-,146	,012	-,092	,352**	,406**	,341**	,345**	,430**	,404**	,450**	,511**	,394**	,333**	,243**	,261**	,447**	,290**	,478**	,468**	,619**	,608**	,536**	1

*** p<0.01, * p<0.05

3.2.2.16. Kentsel Alanların Salgın Dönemindeki İşlevsel Değerlerine İlişkin Faktör Analizi

Araştırma faktörlerinin gruplandırılmasında Faktör analizi rotasyonu kullanılmıştır. Faktör analizinden elde edilen verilere göre özdeğeri 1,0'ın üzerinde yer alan üç faktör, ölçek puanlarındaki varyansın %67,671'ini açıklamaktadır. 1.faktör toplam varyansı 27,421'dir. Sonuçlar bu faktör grubu altındaki ifadelerin meydanların sosyal alan işlevlerini karşıladığını ve diğer grup altındaki ifadelerden daha önemli olduğunu ortaya koymaktadır. 2.faktör grubu toplam varyansı %22,834, 3.faktör grubu toplam varyansı 17,416'dır. Bu varyans değerleri istenen seviyenin üzerinde ve anlamlıdır (Tablo 78, Tablo 79).

Tablo 78. Meydanlar için faktör grupları

	1(Sosyal Alan)	2(Etkinlik Alanı)	3(Fiziksel Alan)
M1	0,804		
M4	0,763		
M3	0,701		
M5	0,680		
M6	0,674		
M2	0,659		
M18	0,641		
M9	0,620		
M19	0,587		
M15		0,850	
M16		0,833	
M13		0,801	
M17		0,680	
M20		0,650	
M14		0,561	
M12			0,838
M11			0,787
M10			0,775
M7			0,608
M8			0,552

Tablo 79. Meydanlar faktör yükleri

Faktörler	Faktör özdeğerleri	Açıklanan varyans %	Kümülatif varyans %
1	5,484	27,421	27,421
2	4,567	22,834	50,525

Tablo 79 ‘un devamı

3	3,483	17,416	67,671
---	-------	--------	--------

Kentsel alanlar arasında yer alan yaya sokaklarının salgın dönemindeki işlevsel değerlerine ilişkin faktör analizinde; 1.faktör toplam varyansı 25,836 ve 2. faktör toplam varyansı 24,011’dir. Sonuçlar bu iki faktör grubu altındaki ifadelerin yaya sokaklarının psiko sosyal alan ve sosyal alan işlevlerini karşıladığını ve 3. grup altındaki ifadelerden daha önemli olduğunu ortaya koymaktadır (Tablo 80, Tablo 81).

Tablo 80. Yaya sokakları için faktör grupları

	1 (Psiko Sosyal Alan)	2 (Sosyal Alan)	3(Fiziksel Alan)
YS16	0,796		
YS17	0,769		
YS13	0,752		
YS15	0,751		
YS20	0,744		
YS18	0,719		
YS19	0,561		
YS14	0,545		
YS6		0,730	
YS3		0,724	
YS1		0,719	
YS7		0,683	
YS5		0,658	
YS4		0,646	
YS8		0,636	
YS2		0,614	
YS11			0,842
YS12			0,825
YS9			0,726
YS10			0,617

Tablo 81. Yaya sokakları faktör yükleri

Faktörler	Faktör özdeğerleri	Açıklanan varyans %	Kümülatif varyans %
1	5,167	25,836	25,836
2	4,802	24,011	49,846
3	3,578	17,889	67,736

Kentsel alanlar arasında yer alan kıyı alanlarının salgın dönemindeki işlevsel değerlerine ilişkin faktör analizinde; 1.faktör toplam varyansı 29,140'tır. Sonuçlar bu faktör grubu altındaki ifadelerin kıyıların sosyal alan işlevlerini öncelikle karşıladığı ve diğer grup altındaki ifadelerden daha önemli olduğunu ortaya koymaktadır. 2.faktör grubu 19,632 ve 3.faktör grubu toplam varyansı ise 19,046'dır (Tablo 82, Tablo 83).

Tablo 82. Kıyı alanları için faktör grupları

	1(Sosyal Alan)	2(Fiziksel Alan)	3(Etkinlik Alanı)
KIY3	0,830		
KIY6	0,824		
KIY4	0,783		
KIY1	0,704		
KIY9	0,635		
KIY13	0,626		
KIY5	0,623		
KIY8	0,609		
KIY19	0,596		
KIY10		0,773	
KIY14		0,756	
KIY12		0,739	
KIY11		0,664	
KIY7		0,591	
KIY2		0,575	
KIY20			0,805
KIY17			0,731
KIY18			0,696
KIY16			0,677
KIY15			0,607

Tablo 83. Kıyı alanları faktör yükleri

Faktörler	Faktör özdeğerleri	Açıklanan varyans %	Kümülatif varyans %
1	5,828	29,140	29,140
2	3,926	19,632	48,771
3	3,809	19,046	67,817

Kentsel alanlar arasında yer alan yeşil alanların salgın dönemindeki işlevsel değerlerine ilişkin faktör analizinde; 1.faktör toplam varyansı 28,344'tür. Sonuçlar bu faktör grubu altındaki ifadelerin yeşil alalar için diğer grup altındaki ifadelerden daha önemli olduğunu ortaya koymaktadır. 2.faktör grubu toplam varyansı % 21,628 ve 3.faktör grubu toplam varyansı % 20,493'tür (Tablo 84, Tablo 85).

Tablo 84. Yeşil alanlar için faktör grupları

	1 (Sosyal Alan)	2 (Etkilik Alanı)	3 (Fiziksel Alan)
Y3	0,847		
Y1	0,804		
Y6	0,786		
Y4	0,775		
Y13	0,704		
Y19	0,668		
Y5	0,613		
Y16		0,762	
Y20		0,757	
Y15		0,689	
Y18		0,659	
Y17		0,649	
Y2		0,578	
Y8		0,512	
Y11			0,880
Y12			0,872
Y10			0,788
Y9			0,691
Y14			0,633
Y7			0,623

Tablo 85.Yeşil alanlar faktör yükleri

Faktörler	Faktör özdeğerleri	Açıklanan varyans %	Kümülatif varyans %
1	5,669	28,344	28,344
2	4,326	21,628	49,972
3	4,099	20,493	70,464

Kentsel alanlar arasında yer alan tarihi mekanlar içeren alanların salgın dönemindeki işlevsel değerlerine ilişkin faktör analizinde; 1.faktör toplam varyansı 30,855'tir. Sonuçlar bu faktör grubu altındaki ifadelerin tarihi mekanların sosyo-kültürel alan işlevlerini karşıladığını ve diğer grup altındaki ifadelerden daha önemli olduğunu ortaya koymaktadır. 2.faktör grubu ve 3.faktör grubu toplam varyansı birbirine yakın olup sırasıyla %18,362 ve % 17,282'dir (Tablo 86, Tablo 87).

Tablo 86. Tarihi mekanlar içeren alanların faktör grupları

	1(Sosyo-kültürel Alan)	2(Etkinlik Alanı)	3(Fiziksel Alan)
TME4	0,846		
TME5	0,822		
TME6	0,785		
TME17	0,779		
TME14	0,728		
TME18	0,711		
TME2	0,698		
TME19	0,677		
TME20	0,644		
TME3	0,553		
TME16		0,869	
TME15		0,731	
TME10		0,725	
TME8		0,626	
TME1		0,517	
TME12			0,859
TME11			0,848
TME13			0,622
TME7			0,565
TME9			0,554

Tablo 87. Tarihi mekanlar faktör yükleri

Faktörler	Faktör özdeğerleri	Açıklanan varyans %	Kümülatif varyans %
1	6,171	30,855	30,855
2	3,672	18,362	49,217
3	3,456	17,282	66,499

Kentsel alanlar arasında yer alan çocuk mekanlarının salgın dönemindeki işlevsel değerlerine ilişkin faktör analizinde; 1.faktör toplam varyansı 23,728'dir. Sonuçlar bu faktör grubu altındaki ifadelerin çocuk mekanların fiziksel alan işlevlerini karşıladığını ve diğer grup altındaki ifadelerden daha önemli olduğunu ortaya koymaktadır. 2.faktör grubu toplam varyansı 22,549 ve 3. faktör toplam varyansı ise 21,070'tir (Tablo 88, Tablo 89).

Tablo 88. Çocuk mekanları için faktör grupları

	1(Fiziksel alan)	2 (Sosyal Alan)	3 (Etkinlik Alanı)
CM10	0,881		
CM12	0,850		
CM14	0,845		
CM11	0,686		
CM7	0,656		
CM9	0,629		
CM2	0,579		
CM13	0,507		
CM1		0,791	
CM6		0,781	
CM4		0,762	
CM3		0,669	
CM5		0,626	
CM8		0,595	
CM16			0,868
CM15			0,792
CM18			0 ,764
CM17			0,725
CM20			0,686
CM19			0,530

Tablo 89. Çocuk mekanları faktör yükleri

Faktörler	Faktör özdeğerleri	Açıklanan varyans %	Kümülatif varyans %
1	4,746	23,728	23,728
2	4,510	22,549	46,277
3	4,214	21,070	67,348

Bu sonuçlara bakıldığında; Covid-19 salgın döneminde Trabzon kent meydanı, kıyı alanları ve yeşil alanlar “Sosyal alan işlevlerini”, tarihi mekanlar “Sosyo kültürel alan işlevlerini”, yaya sokakları “Psiko sosyal alan işlevlerini” ve çocuk mekanları ise “Fiziksel alan işlevlerini” karşıladığı saptanmıştır (Tablo 90).

Tablo 90. Kentsel alanların karşıladığı işlevler

Kentsel alanlar	Karşılanan işlevsel grup önceliği		
	1	2	3
Meydanlar	Sosyal alan	Etkinlik alanı	Fiziksel alan
Yaya sokakları	Psiko sosyal alan	Sosyal alan	Fiziksel alan
Kıyı alanları	Sosyal alan	Fiziksel alan	Etkinlik alanı
Yeşil alanlar	Sosyal alan	Etkinlik alanı	Fiziksel alan
Tarihi Mekanlar	Sosyo-kültürel alan	Etkinlik alanı	Fiziksel alan
Çocuk Mekanları	Fiziksel alan	Sosyal alan	Etkinlik alanı

4.TARTIŞMA

Bu çalışma, Covid-19 salgınının Trabzon kentindeki kentsel açık alanların kullanımı ve algısı üzerindeki etkisini incelemeyi, ziyaretlerdeki davranış ve tutumdaki değişikliklere dikkat çekmeyi amaçlamıştır. Haziran 2021'de başlayan alan gözlemleri kapsamında Trabzon Kent Meydanı, Kunduracılar Caddesi, Atapark, Zağnos Vadisi Beşirli-Ayasofya Sahili, Ayasofya Müzesi, Oyuncakistan Çocuk Parkı olmak üzere 7 kentsel alanda yapılan ve 2022 Haziran ayında son bulan alan gözlemlerinin yanı sıra çevrimiçi anket uygulanmıştır. Sonuçlar, yapılan diğer çalışmalarla benzer şekilde, kamusal alanların kullanımındaki kısıtlamalar nedeniyle açık alan ziyaretlerinin sıklığının ve süresinin azaldığını göstermiştir (Grima vd, 2020; Setiowati vd., 2023). Salgın dönemi boyunca yapılan çalışmalar kent alanları ziyaretinin azaldığını vurgularken; tam tersini açıklayan çalışmalar da mevcuttur (Derks vd., 2020; Venter vd., 2020).

Covid-19 salgınının insanların yaşam şekillerini önemli ölçüde değiştiren olağanüstü bir küresel kriz dönemi oluşturmasıyla, her şeyden uzak kalan insanlar, kentsel açık alanlardan da belirli sürelerde mahrum kalmışlardır. Bu mahrum kalış kentsel açık alanların ne kadar değerli olduğunu ortaya koyması bakımından bir farkındalık oluşturmuştur. Nitekim çalışmamızda olduğu gibi yapılan pek çok araştırmada da bu durum ortaya konulmuştur (Guo vd.,2022; Ugolini vd., 2020; Addas ve Maghrabi, 2022)

Bu konuda hem ülke ölçeğinde hem de bölgesel ölçekte yapılan pek çok çalışma ve kapsamlı araştırmalar mevcuttur. Çalışmamız bir şehir özelinde gerçekleştirilmesi bakımından diğer birçok araştırmadan ayrılmaktadır. Ayrıca peyzaj mimarlığı alanında yapılan ilk çalışma olması bakımından özgün değer taşımaktadır.

Sosyodemografik özelliklerden, cinsiyet açısından bakıldığında salgın öncesi dönemde erkeklerin meydanları diğer alanlara oranla daha çok tercih ettikleri belirlenmiştir. Diğer kentsel alanlar için anlamlı bir farklılık bulunamamıştır. 19-34 yaş grubu arası katılımcıların meydanlar, sokaklar, alışveriş sokakları, kıyılar ve vadiler gibi kentsel alanları daha çok tercih ettiği; medeni durum açısından bakıldığında bekar katılımcıların kentsel alan tercihlerinin sokaklar, kıyılar ve vadiler olduğu; çocuk sahibi olmayan katılımcıların parklar, meydanlar, sokaklar ve kıyılar gibi kentsel alanları tercih ettiği; öğrenci ve memur katılımcıların meydanlar, kentsel yeşil alanlar, kent dışı yüksek alanlar ve kıyıları tercih ettiği belirlenmiştir. Ancak salgın döneminde bu tercihlerin

değişip değişmediği sorgulandığında ise sadece cinsiyetin bu tercihleri etkilediği belirlenmiştir. Bu durumda H2 hipotezimiz kısmen doğrulanmıştır. Yapılan bir diğer araştırmada, sosyodemografik özelliklere göre kullanım ve tutumlardaki değişikliklerin farklılaştığı saptanmıştır. Özellikle eğitim düzeyinin çok önemli bir rol oynadığı, yaş, ve cinsiyet faktörünün kentsel yeşil alanlara yönelik tutumları ve kullanımları etkilediği ortaya konulmuştur (da Schio vd., 2021).

Anket katılımcılarının salgın öncesi dönemdeki kentsel mekan tercihlerinde en yüksek değeri alan alanlar sırası ile parklar ve alışveriş sokakları (%80,3), meydanlar ve kentsel yeşil alanlar (%77), kıyılar (%76,5), sokaklar (71,9), mesire yeri ve yaylalar (%68), kent dışı yüksek alanlar (%67,5), vadiler (%57,4) olmuştur (Tablo 14). Veriler salgın öncesi dönemde insanların kent içi alanları daha fazla tercih ettiğini göstermektedir. Salgın öncesi dönemde %71 oranında haftada birden çok kez kentsel alanlar için kullanımın belirlenmiş olması bu alanlar için yoğun bir talep olduğunu göstermektedir. Ayrıca arşiv fotoğraflarında da bu durum açıkça görülmektedir. Kentsel alanların hem yoğunluk tarafından tercih edilmesi hem de yoğun olarak kullanılıyor olması insanlar için önemini ve gerekliliğini ortaya çıkarmıştır. Xie vd., (2020) çalışmasında, kent parklarını ziyaret etmenin hem fiziksel hem de zihinsel sağlığı iyileştirebildiği ve insanların sosyal etkileşim ihtiyaçlarının karşılanabileceği ifadesi bu görüşü desteklemektedir. Yapılan benzer çalışmalar sonuçlarımızla paralellik göstermektedir (Yıldız ve Güngör, 2022; Addas ve Maghrabi, 2022). Dolayısıyla bu durum, salgın sırasında kentsel alanların yoğunlukla zihinsel ve fiziksel sağlığı iyileştirmek için kullanıldığını açıkça gösterirken kullanıcıların kentsel alanların değerini benzer olarak algıladığı görülmektedir.

Salgın öncesi dönemde kent sakinlerinin kentsel açık alanlara olan ihtiyaçlarının nedenleri açısından en çok dinlenmek-eğlenmek (%66), temiz hava almak (%64,1), diğer insanlarla buluşmak (%58,3) olduğu açıkça görülmüştür. Ayrıca kentsel alanların alışveriş yapmak (%47,4), piknik yapmak (%27,6), fotoğraf çekmek (%14,7) gibi ihtiyaçlar için de yaygın olarak kullanıldığı görülmesi bu alanların değerini ortaya koymaktadır. Yine salgın öncesi dönemde insanların büyük çoğunluğunun (%60,4) sosyal mesafe kurallarını göz ardı ederek kentsel alanları kullandığı belirlenmiştir. Ancak pek çok çalışmanın da gösterdiği gibi salgının ortaya çıkmasıyla birlikte salgın öncesi dönem alışkanlıkları değiştiği ortaya konulmuştur (Ugolini vd., 2020; Addas ve Maghrabi, 2022; Isabella vd., 2022; Venter vd., 2020; da Schio vd., 2021; Kısak, 2021). Yapılan bu araştırma sonuçları

çalışmamızın salgın öncesi dönem alışkanlıklarının değiştiği yönündeki bulgularını desteklemektedir (Tablo 12).

Katılımcıların salgın öncesi açık mekanları daha yüksek oranda (%67) tercih ettiğinin belirlenmesi ifade edilen kullanım amaçlarıyla (Temiz hava almak, dinlenmek eğlenmek vb. gibi) örtüştüğü tespit edilmiştir. Dolayısıyla insanların açık alanlarda daha çok vakit geçirdiğini söyleyebiliriz. Salgın öncesi dönemde sosyal mesafeye dikkat etmeyenlerin salgın sonrası dönemde kentsel alanlardaki kullanım durumunda değişik olduğunun tespiti insanların kullanımının değiştiğinin bir diğer göstergesidir (%70,2). Salgın öncesi dönemde kentsel alanları sıklıkla kullananların büyük çoğunluğunun (%60,4) salgın döneminde kentsel alanlardaki kullanımının değiştiğinin tespit edilmesi önemli bir bulgu olarak göze çarpmaktadır. Ayrıca bu bulgu çalışmamız için oluşturduğumuz H1 hipotezini doğrulamaktadır.

Kentsel alanların Covid-19 salgın döneminde daha az kullanılması insanların daha az temasın olduğu ve daha güvenli buldukları kent dışı ormanlık alanlara, yüksek bölgelere gittiklerini düşündürmektedir. Yapılan bazı araştırmalarda da salgın döneminde insanların yeşil alan kullanımının değiştiği görülmektedir (Ugolini vd., 2020). Anket çalışmasında salgın döneminde insanların kentsel alanları kullanma durumlarında %73,9 oranında bir değişiklik olduğunu belirtmesi oldukça önemlidir ve diğer araştırmalarla tutarlıdır (Ugolini vd.,2020). Bulgularımız insanların kentsel açık alanlar için tercihlerinin değiştiğini kanıtlamaktadır. Bunlara ilaveten, Liu ve Wang, (2021) salgın döneminde kolay erişilebilir cep parklarının dezavantajlı mahallelerin sakinlerinin yaşam koşullarını iyileştirici yönde olduğunu gösteren bulgular ortaya koymuştur.

Gözlemlerin yapıldığı araştırma konusu alanlarda alan kullanımının Covid-19 salgını öncesi döneme göre çok daha az olması insanların bu mekanları güvenli bulmadığını göstermektedir. Anket çalışmasında da katılımcılara sorduğumuz “Salgın döneminde kentsel açık mekanlar sizin için ne ifade ediyor.” sorusuna 157 kişiden 99’unun bu alanları bulaşma ve risk ortam olarak gördüklerini ifade etmesi çalışma varsayımını doğruladığını göstermektedir. Kentsel alanları 72 kişinin güvensiz ortam olarak, 81 kişinin kaygı ortamı olarak görmesi de bu durumu desteklemektedir. Aynı zamanda bulaşma ve risk ortamı, kaygı ortamı ve güvensiz ortam ifadeleri anket katılımcıları tarafından ilişkilendirilip salgın döneminde kentsel alanlar için atfedilen değerler olarak belirtilmesi salgın döneminde insanların bu alanlardan yoksun kaldığını açıklamaktadır. Salgın döneminde kentsel alanların %63,1 oranında bulaşma ve risk ortamı, %45,9 oranında güvensiz ortam

ve %51,6 oranında kaygı ortamı olarak olarak görülmesi muhtemelen bulaş korkusu ile açık hava aktivitelerinden elde edilen zihinsel sağlık yararlarını azaltacaktır. Bu verilere bakıldığında salgın döneminde insanlar üzerinde kentsel alanlara yönelik güvensizlik ve korku hislerinin ağır bastığı görülmektedir. Bu durum bazı bölgelerde salgın sırasında park ziyaretlerindeki azalmayı açıklamaktadır (Larson vd., 2022; Ugolini vd., 2020).

Yine salgın döneminde kentsel açık alanlar insanlar tarafından bulaşma ve risk ortamı, güvensiz ortamlar ve kaygı ortamı olarak algılanırken; vazgeçilmez bir ortam, arkadaşlarla buluşma ortamı ve kentin ekonomik değeri açısından önemli alanlar olarak görülmesi kentsel açık alanların yaşam için oldukça değerli olduğunu vurgulamaktadır. Yapılan araştırmalar kentsel alanlara insanlar tarafından verilen bu değerini kanıtlamaktadır (Guo vd., 2022; Maury-Mora vd., 2022; Yang vd., 2021).

Kentsel açık alanlarda yapılan gözlemlerde alan kullanım yoğunluğunun az olması ve anket çalışmamızda kullanıcıların çoğunun (%94,3) Covid-19 salgın dönemi boyunca kentsel alan kullanımında bir değişiklik olduğunu belirtmesi diğer bulgularla tutarlıdır ve H1 hipotezini desteklemektedir. Bu durumun devlet tarafından uygulanan kısıtlama politikaları, insanlar üzerindeki bulaş korkusu, kişisel kaygılar, salgının hızla yayılması, artan vaka sayıları ve sağlığın riske atılamayacak kadar önemli olması gibi durumlara atfedilebilirken alanlarda gözlemlenen kişiler ile anket sonucunda %5,7 oranındaki kişilerin yine de bu alanlar için talep oluşturmakta olduğu görülmektedir. Bu durum kısıtlamaların ve yasakların insanların kentsel açık alanlara olan ihtiyacının hiçbir şekilde ortadan kaldırılamayacağını göstermektedir. Bu sonuç pek çok araştırmayla desteklenmektedir (Ugolini vd., 2020; Erdönmez ve Atmış., 2021; Uchiyama and Kohsaka, 2020; Freeman ve Eykelbosh, 2020). Ancak bazı araştırmaların sonuçları salgın döneminde kentsel alanların kullanımındaki artışa dikkat çekmiştir (Geng vd., 2020; Isabella vd., 2022; Cui vd., 2022). Bu durum bulgularımızla örtüşmemekle birlikte kullanım artışının araştırma yapılan bölgelerin niteliğine ve insanların kişisel güven duygusuna göre değişiklik gösterebileceği düşünülmektedir.

Kentsel alanların yeterli ve etkili olma durumunun salgın döneminde kentsel alanları kullanma durumu üzerinde tüm alanlar için anlamlı bir ilişki tespit edilememesi yeterli ve etkili bulunmayan kentsel alanların insanlar için önemli olması sebebiyle yine de kullanılmaya devam edildiğini düşündürmektedir. Bu sonuçlar benzer çalışmalarda olduğu gibi kentsel alanlara verilen değerin artırılması gerektiğini vurgulamaktadır (Guo vd.,2022 ve Grima vd.,2020).

Yine anket sonuçlarında katılımcıların kentsel açık alanları temiz hava alınabilecek bir yer (%84,1) olarak, psikolojik sağlık için önemli bir yer olarak (%70,7) belirtmesi insanlar için bu alanların önemini ortaya koymaktadır. Ugolini vd., (2020) yaptığı araştırmada, insanların açık mekanları başta fiziksel egzersiz yapmak, rahatlamak ve doğayı gözlemlemek için kullandıklarını göstermiştir. Yapılan diğer çalışmalarda da bu durum vurgulanmıştır (Bherwani vd.,2021; Yang vd., 2021; Bu vd.,2022). Dolayısıyla günümüz Covid-19 salgını ve gelecekteki muhtemel sorunlara karşın daha sağlıklı daha dayanıklı kentlerin tasarlanması için planlanma yapılması oldukça önemlidir.

Çalışma bulguları ayrıca, Covid-19 salgını sırasında kentsel yeşil alan ziyaretçilerinin sayısının azalmasına rağmen, bu süre zarfında az sayıda faaliyetin de devam ettiğini göstermiştir. Salgın sırasında, kentsel açık alanlar çoğunlukla zihinsel ferahlık, fiziksel aktiviteler ve yalnızlıktan kaçmak için kullanıldı. Bu nedenle, kentsel alan ziyaretçilerinin zihinsel ve fiziksel sağlıkları için yeşil alanlara değer verdikleri ve bu bulgunun diğer çalışmalara benzer olduğu tespit edilmiştir (Jay vd., 2016; Xie vd., 2020; Beckmann-Wübbelt vd., 2021).

Kentsel alanların salgın dönemine ilişkin işlevsel değerlerinden katılımcıların belirlediği en yüksek 3 değer olarak;

Meydanların %26,1-%25,5-%20,4 oranlarında insanların toplanma ve buluşma mekanı, kentin odak ve düğüm noktası, sosyal iletişim ve etkileşim alanı;

Yaya sokaklarının %19,7-%17,8-%16,6 oranlarında alışveriş alanları, yaya sirkülasyonu içeren alan, yön bulmada önemli bir işaret ögesi;

Kıyı alanlarının %28,7-%24,2-%22,9 oranlarında açık hava rekreasyon alanları, farklı sosyal gruplara hitap etme, sosyal iletişim ve etkileşim alanı;

Yeşil alanların %39,5-%36,3-%35 oranlarında açık hava rekreasyon alanları, insanların toplanma ve buluşma mekanı, farklı sosyal gruplara hitap eden alan;

Tarihi mekanların %22,9-%19,1-%16,6 oranlarında sosyal ve kültürel etkinliklerle kamusal yaşamı destekleyen alan, ilgi çekici alan, farklı sosyal gruplara hitap eden alan;

Çocuk oyun alanlarının %27,4-%14,6-%13,4 oranlarında oyun donatılarına sahip, aktivite alanlarına sahip, sosyal iletişim ve etkileşim alanı olarak görülüp değer verilmesi bu alanların işlevlerini koruduğu ve insanlar tarafından hala değerli görüldüğünü göstermektedir. Bu durum kentsel açık alanların vazgeçilmez olduğunu kanıtlamıştır (Uchiyama and Kohsaka, 2020). Bu sebepten ötürü kentsel alanlar için daha fazla öneri geliştirmek gerekmektedir.

Kentsel açık alanlardan Meydanların “İnsanların buluşma ve toplanma mekanı” ve “Sosyal iletişim ve etkileşim” alanı olarak görülmesi bu alanların sosyal işlevlerinin insanlar için önemli olduğunu, “Sanatsal etkinlikler alanı” ve “Sosyal ve kültürel etkinliklerle kamusal yaşamı destekler” işlevlerinin ön plana çıkarılması meydanların sanatsal işlevinin korunduğunu, “Sosyal ve kültürel etkinliklerle kamusal yaşamı destekler” ve “Farklı sosyal gruplara hitap eder” işlevlerinin vurgulanması meydanların iletişim ve etkileşim alanları olduğunu, “Kentın odak ve düğüm noktası” ve “Sosyal iletişim ve etkileşim alanı”, “Yön bulmada önemli bir işaret ögesi” işlevlerinin tercih edilmesi meydanların kent halkı için önemli olduğunu göstermiştir. Faktör analizinde de meydanların sosyal işlevinin daha önemli olduğu sonucu ortaya çıkmıştır.

Bu sonuçlardan hareketle meydanların insanlar için sosyal, sanatsal, iletişim ve etkileşim, merkez konumda olma gibi niteliklere sahip olan alanlar olarak değer gördüğü anlaşılmaktadır. Ayrıca meydanların “İlgi çekici”, “Güven verir” ve “Herkesin kullanımına uygundur” işlevleri bakımından yeterli ve etkili olarak görülmesi bu işlevlerin değeri açısından önemli bir bulgu olarak göze çarpmaktadır.

Yaya sokaklarının “Kentın odak ve düğüm noktası” ve “Sosyal iletişim ve etkileşim alanı” işlevleri ile bağdaştırılması yaya sokakları için sosyallik ve iletişim özelliklerinin insanlar tarafından ön plana çıkarıldığı düşüncesini doğurmaktadır. Faktör analizinde yaya sokaklarının psiko sosyal ve sosyal alan işlevinin ön planda olması bu durumu desteklemektedir.

Kıyı alanlarının “Sosyal iletişim ve etkileşim alanı” ve “Açık hava rekreasyon alanları” olarak değer görmesi kıyıların sosyal ve rekreasyon değerini göstermektedir. Yine kıyıların “Sosyal iletişim ve etkileşim alanı” ve “İnsanların toplanma ve buluşma mekanı” işlevlerinin belirtilmesi kıyıların iletişim alanı olarak algılandığını göstermektedir. Faktör analizinde de kıyıların sosyal alan işleviyle ön plana çıkmıştır.

Yeşil alanların “İnsanların toplanma ve buluşma mekanı” ve “Açık hava rekreasyon alanları” olarak “Açık hava rekreasyon alanları” ve “Su ve yeşil gibi doğal öğelere sahip” alanlar olarak ve “Sosyal iletişim ve etkileşim alanı” ve “Farklı sosyal gruplara hitap eder” olarak işlevsellendirilmesi yeşil alanların rekreasyon ve sosyal alan özelliğinin ön planda tutulduğunu ortaya koymaktadır. Faktör analizinde de yeşil alanların sosyal alan işlevinin önemli olduğu ortaya çıkmıştır.

Tarihi mekanların “Farklı sosyal gruplara hitap eder”, “Sosyal ve kültürel etkinliklerle kamusal yaşamı destekler” ve “Sosyal iletişim ve etkileşim alanı” gibi

işlevlerinin tercih edilmesi kültürel açıdan tarihi mekanların değer gördüğünü belirtmektedir. Faktör analizinde de tarihi mekanların sosyo kültürel alan işlevi ön plana çıkmıştır.

Çocuk mekanlarının “Aktivite alanlarına sahip” ve “Oyun donatılarına sahip” olarak belirtilmesi bu alanların işlevlerini koruduğunu göstermektedir. Yine faktör analizinde çocuk mekanlarının fiziksel alan işlevinin önemli olduğu belirlenmiştir.

Kentsel alanların temel işlevleriyle, Covid-19 döneminde, insanların kentsel alanlarla ilgili belirttikleri ifadeleri arasındaki ilişkiler değerlendirildiğinde;

Meydanların; “Temiz hava alabileceğim bir yer” ve “Arkadaşlarımla buluşma ortamı” olarak değerlendirilmesi ile “Aktivite alanlarına sahip (M15)” işlevi ile ilişkilendirilmesi meydanlar gibi geniş ve fonksiyonlu alanların insanlar tarafından talep edildiğini ve edileceğini belirtmektedir. “Psikolojik sağlığımız için önemli alanlar” olarak belirtilmesi ile “İnsanların toplanma ve buluşma mekanı (M1)” ve “Açık hava rekreasyon alanları (M3)” işlevleri arasındaki pozitif ilişkiler meydanların insanların sosyal yaşamları ve iyi bir sağlık durumları için vazgeçilmez bir değer olduğunu göstermektedir.

Kıyıların; “Psikolojik sağlığımız için önemli alanlar” algısı ile “Güven verir (KIY18)” işlevinin ilişkilendirilmesi kıyıların insanlar tarafından güvenli bulunduğunu ve de güvenli olmasını beklediğini göstermektedir.

Yeşil alanların; “Vazgeçilmez bir ortam” algısı ile “Kentin odak ve düğüm noktası (Y7)” işlevinin ilişkilendirilmesi kent halkı için yeşil alanların kent içindeki en önemli nokta olduğunu belirtmektedir. Ayrıca “Kentin ekonomik değerleri” algısının yeşil alanlar aracılığıyla “Sanatsal etkinlikler alanı (Y2)” işlevini sağladığı ortaya çıkmıştır.

Tarihi mekanların; “Vazgeçilmez bir ortam” algısı ile “Açık hava rekreasyon alanları (TME3)” işlevinin ilişkilendirilmesi yine açık alanların önemine vurgu yapmaktadır. Ayrıca tarihi mekanların çevresinde bulunan alışveriş vb. gibi alanlar “Kentin ekonomik değerleri” algısı ile “Alışveriş alanları (TME10)” işlevini ilişkilendirmektedir.

Covid-19 döneminde kentsel alanların işlevleri ve bu alanlara yönelik oluşan algılar incelendiğinde en şiddetli dönemlerde kentsel alanların işlevlerinin etkisini yitirdiği ve önemini kısmen kaybettiği görülürken bu alanlara yönelik algıların ise korunduğu görülmektedir. Salgının seyrinin negatif yönde ilerlediği ve normalleşme aşamalarına dönüldüğü dönemlerde ise kentsel alanların işlevlerinin yeniden değer kazandığı

bilinmektedir. Bu sebeple kentsel alanların salgın dönemlerinde dahi işlevlerini yerine getirebilecek düzeyde etkili bir plan çerçevesinde oluşturulması gerekmektedir.

Covid-19' un yayılmasını önlemek ve sınırlamak için uygulanan karantina dönemi, Trabzon kenti için kentsel yeşil alanların işlevleri ve kent sakinleri için önemi üzerine düşünmek için önemli bir fırsat sağladı. Kapsamı sınırlı olmasına rağmen, bu çalışma modern tarihte eşi görülmemiş bir durumdan dersler çıkarmıştır. Genel olarak, Covid-19 salgını, sağlıklı ve sürdürülebilir kentler oluşturmak için şehir planlamasında yönlendirici bir durum olarak düşünülmelidir. Kentsel yeşil alanlar, bir halk sağlığı, sosyal yatırım ve gelecekteki salgınlara karşı korunmak için doğa ile ilişkimizi yeniden dengeleme şansı olarak görülmelidir. Çalışmanın bulguları kentsel yeşil alanların insanlar için önemli rolünün altını bir kez daha çizmiştir. Bu sebeple kentsel açık alanların ve kentsel ormanların korunması ve geliştirilmesi, yalnızca bugün için değil aynı zamanda gelecekteki bulaşıcı ve bulaşıcı olmayan hastalıklara karşı kentsel dayanıklılığın oluşturulmasında da daha yüksek bir öncelik olmalıdır (Özbilen ve Akar, 2023; Sharifi, A. ve Khavarian-Garmsir,2020).

5. SONUÇLAR

2019 yılında küresel bir salgın olarak hayatımıza giren Covid-19 dünya yaşamını sarsıcı bir şekilde etkilemiştir. Başta sağlık olmak üzere eğitim, kültür, sanat, yaşam biçimi gibi hayatın her alanını etkileyen salgınla birlikte insanlar pek çok değişimle karşı karşıya kalmıştır. Salgınla mücadele etmek amacıyla çeşitli kısıtlamalar uygulanmıştır. Salgının seyrini değiştirmek ve etkisini azaltmak amacıyla ülkeler genelinde uygulanan bu kısıtlama politikalarının insan hayatını değiştirmesiyle birlikte kentsel alanlar da kullanım ve algı açısından değişime uğramıştır. Dünya çapında salgının kentsel alanlara yönelik ortaya çıkardığı sorunları ve değişimleri ortaya koymak için birçok araştırma yapılmış ve pek çoğu bu tez kapsamında değerlendirmeye alınmıştır. Bu tez kapsamında ise bu araştırmalara benzer olarak Covid-19'un Trabzon ilindeki kentsel açık alanların kullanımına etkisi ve kullanıcı algısı araştırılmıştır.

Trabzon kenti geneli için yapılan çalışma ile aşağıdaki sonuçlara ulaşılmıştır.

- Salgın öncesi dönemde en çok tercih edilen kentsel alanlar parklar, alışveriş sokakları, meydanlar, kentsel yeşil alanlar ve kıyılar olmuştur.
- Dinlenmek-eğlenmek, temiz hava almak, diğer insanlarla buluşmak gibi etkinlikler salgın öncesi dönemde en çok tercih edilen etkinlikler olmuştur.
- Covid-19 sürecinde farklı demografik grupların kentsel açık alan kullanımına ilişkin farklı bir algı durumu tespit edilememiştir. Yalnızca meydanların kullanımında cinsiyete bağlı bir farklılık olduğu ortaya çıkmıştır. Bu sonuç H2 hipotezimizi kısmen desteklemiştir.
- Salgın döneminde kentsel alanların kullanımındaki kısıtlamalar sebebiyle kentsel açık alan ziyaretlerinin sıklığının ve süresinin azaldığı belirlenmiştir.
- Salgın döneminde açık mekanların daha çok zorunlu işlevler için kullanıldığı belirlenmiştir. Kentsel alanların çoğunlukla zorunlu işler için kullanıldığının belirlenmesi çalışmanın başında oluşturduğumuz H3 hipotezini desteklemektedir.
- Covid-19 salgınıyla beraber insanların daha az kullanılan kentsel alanları kullanmayı tercih ettikleri belirlenmiştir. Salgın öncesi dönem tercihleri değişmiştir.

- Salgın döneminde kentsel alanlar insanlar için bulaşma ve risk ortamı, kaygı verici alanlar olarak algılanmıştır. Yine bu alanlar vazgeçilmez bir ortam ve temiz hava alınabilecek ortamlar olarak görülüp talep oluşturmaya devam etmiştir.
- Covid-19 salgını sırasında kentsel açık alan ziyaret sayısı azaldı ancak kentsel açık alanlar insanların zihinsel ve fiziksel refahı için önemini korumaya devam etmiştir.
- Covid-19 salgının kentsel açık alanların kullanımı ve algısını olumsuz bir yönde değiştirdiği bununla ilgili oluşturduğumuz H1 hipotezini de doğrulamıştır.
- Yapılan gözlemlerde salgının şiddetli olduğu Ocak-Mayıs 2021 döneminde diğer dönemlere göre alan kullanım yoğunluğunun oldukça az olduğu belirlenmiştir. Aynı şekilde bu dönemde 48 kişi ile yapılan anket sonuçları da gözlem verilerini doğrulamaktadır. Salgının şiddetli döneminde insanlar daha çok zorunlu ihtiyaçları için kentsel alanları kullanmışlardır. Tez çalışması için veri toplanılan dönemde ise koruyucu yöntemler ile daha esnek alan ziyaretleri yapılmıştır. Ancak salgının şiddetinin azalması insanlardaki bulaşma korkusunu tamamen gidermediği gözlemler sonucu tespit edilmiştir.
- Salgının şiddetli döneminde kentsel alanların işlevlerinin etkisini yitirdiği ve önemini kısmen kaybettiği görülürken bu alanlara yönelik algılar ise korunduğu belirlenmiştir.
- Salgının ortaya çıkardığı bu tür korkular kentsel alanlar üzerindeki kullanıcı algısını değiştirmektedir. Bu yüzden salgınlara karşı herkesin güvenle sosyalleşebileceği zorunlu ihtiyaçlar dışında da kullanabileceği kentsel alanların Trabzon ili için de eksiklik olduğu görülmüş ve belirlenmiştir.
- Kentsel alanların salgın dönemine ilişkin işlevsel değerleri açısından meydanlar; insanların toplanma ve buluşma mekanı, kentin odak ve düğüm noktası, sosyal iletişim ve etkileşim alanı olarak görülmüştür. Yaya sokakları; alışveriş alanları, yaya sirkülasyonu içeren alan, yön bulmada önemli bir işaret ögesi olarak görülmüştür. Kıyı alanları; açık hava rekreasyon alanları, farklı sosyal gruplara hitap etme, sosyal iletişim ve etkileşim alanı olarak görülmüştür. Yeşil alanlar; açık hava rekreasyon alanları, insanların toplanma ve buluşma mekanı, farklı sosyal gruplara hitap eden alan olarak görülmüştür. Tarihi mekanlar; sosyal ve kültürel etkinliklerle kamusal yaşamı destekleyen

alan, ilgi çekici alan, farklı sosyal gruplara hitap eden alan olarak görülmüştür. Çocuk oyun alanları; oyun donatılarına sahip, aktivite alanlarına sahip, sosyal iletişim ve etkileşim alan olarak görülmüştür.

- Covid-19 salgın döneminde Trabzon kent meydanı, kıyı alanları ve yeşil alanlar “Sosyal alan işlevlerini”, tarihi mekanlar “Sosyo kültürel alan işlevlerini”, yaya sokakları “Psiko sosyal alan işlevlerini” ve çocuk mekanları ise “Fiziksel alan işlevlerini” karşıladığı saptanmıştır.
- Trabzon kentindeki araştırma alanlarımız özelinde kent halkının bu alanları yeterli bulmadığı belirlenmiştir. Özellikle Trabzon Kent Meydanı, Kunduracılar Caddesi, Ayasofya Müzesi insanlar tarafından yeterli ve etkili alanlar olarak görülmemektedir.

Bu çalışmanın sonuçları, kentsel açık alanların önemini anlamaya ve Trabzon şehrinde kentsel açık alanların kalitesini ve miktarını artırmaya yönelik çalışmaların uygulanmasına yardımcı olacaktır.

6. ÖNERİLER

Geçmişten günümüze kadar kentsel açık alanlar insanlar için iletişim, etkileşim, paylaşım ve sosyalleşme merkezleri konumunda olarak nitelikli yaşam çevreleri oluşturmaya katkıda bulunmaktadır. Ancak artan kentleşme ile birlikte kentsel açık alanlar azalmaya ve niteliklerini kaybetmeye başlamıştır. Bununla birlikte son yıllarda durum fark edilip kentsel açık alanları arttırmaya yönelik çalışmalar da yapılmaktadır.

Kentsel açık alanların Covid-19 salgını dönemi boyunca insanların bu alanlara gitmeyi bırakması ya da sınırlı zaman ve sürelerde gitmeye devam etmesi bu alanların mutlak değerini azaltmaz. İnsanların pek çok ihtiyacı için bu alanları kullanması aslında kentsel açık alanların somut ve soyut olarak pek çok işlevinin olduğunu göstermektedir. Pek çok işlevi ve değerinden dolayı oldukça kıymetli olan kentsel açık alanların korunması ve yeniden yapılandırılması, kentsel dirençliliğin sağlanması özellikle sosyal kriz dönemlerinde oldukça önemlidir. Kentsel alanlardan yoksun kalan insanların salgın döneminde bu alanlar için talep oluşturması, normalleşme dönemlerinde eski işlevlerinin yeniden ortaya çıkarılması kentsel alanların vazgeçilmez bir önemi olduğu ve bu alanlar için daha fazla proje geliştirilmesinin gerekli olduğu açıktır.

Kentsel açık alanların insanlar için vazgeçilmez bir öneme sahip olduğu gerçeği günümüzde yaşanan salgınla birlikte bir kez daha çarpıcı bir şekilde ortaya çıkmıştır. Covid-19 salgını tüm dünyaya kentsel açık alanların önemini anlamayı ve bu alanlara daha farklı bir bakış açısıyla bakılmasını sağladı. Daha sağlıklı ve yaşanabilir çevreler bu bakış açısı ile oluşturulmalıdır.

Buna ilaveten kent iklimini iyileştirme ve hava kalitesini yükseltme, iklim kontrolü sağlama ve su kalitesini düzenleme gibi pek çok yarar sağlayan kent ormanlarının sayısı arttırılmalıdır. Hortikültür ve arborikültür merkezleri arttırılıp farkındalık oluşturarak insanlar için özendirici hale getirilmelidir.

Tasarımcılar ve yöneticiler tarafından kent halkının istek ve ihtiyaçları doğrultusunda katılımcı bir yaklaşımla sürdürülebilir temiz çevreler oluşturulması sağlıklı bir çevre ve bireyler için önemli olacaktır.

Bu çalışma kentsel açık alanların değerlendirilmesi, tasarım ve planlanması için öneriler sunmaktadır. Kentsel açık alanlar içerisinde yeşil alanların öneminin vurgulanması bu alanlar için daha fazla politika geliştirmesine sebep olmalıdır. Kentler ve kent insanları

için nefes ortamı olan kentsel yeşil alanların yeniden planlanması temiz, yaşanabilir, kolay ulaşılabilir ve salgınlara karşı dayanıklı kentler için oldukça önemlidir. Daha büyük ve daha az temaslı alanlar, yürüme mesafesinde evlere yakın geniş alanlar, daha yeşil mahalle araları ve mahalle parkları, botanik bahçeleri ve yapıları birbirine bağlayan yeşil koridorlar gibi birçok yeni ve farklı kentsel alan planlaması yapılabilir.

Ayrıca kentsel alanlarda sosyal mesafeyi sağlayacak ancak alanın dokusuna ve karakterine uygun alanın bir parçası durumunda yapılar oluşturulmalıdır. Yapılı çevre özelliklerinin bireylerin öznel refahı üzerinde dolaylı olarak olumlu bir etkiye sahip olduğu bilinmektedir. Yapılı çevre müdahalelerinin fiziksel aktiviteyi teşvik etmeye ve salgın gibi zamanlarda bireylerin ruh sağlığını desteklemeye yardımcı olabileceğini gösteren araştırma sonuçları mevcuttur. Buradan hareketle gelecekteki olası salgınlara karşı kentsel ortamı hazırlayarak dirençli şehirleri planlamak ve tasarlamak için uzmanların, yapılı çevre faktörleri ile öznel refah faktörlerini bir arada değerlendirilmesi gerekmektedir (Özbilen ve Akar, 2023).

7. KAYNAKLAR

- Abbasi, S., A., Khalil, A., B. ve Arslan, M., 2020. Extensive use of face masks during COVID-19 pandemic: (micro-)plastic pollution and potential health concerns in the Arabian Peninsula, Saudi Journal of Biological Sciences, 27, 12, 3181-3186, <https://doi.org/10.1016/j.sjbs.2020.09.054>.
- Abbasoğlu Ermiyagil, M. S., ve Sunalp C., 2015. Kentsel Mekânın Gelişiminde Çocuk Oyun Alanlarının Rolü: K.K.T.C’de Yeni Kent Gönyeli Örneği, İdealkent, 17, 12-45.
- Acar, H., Çocuk Oyun Alanlarında Kullanıcıların Bitki Tercihlerinin Belirlenmesi Üzerine Bir Araştırma: Trabzon Kenti Örneği, Yüksek Lisans Tezi, KTÜ, Fen Bilimleri Enstitüsü, Trabzon, 2003.
- Addas, A. ve Maghrabi, A., 2022. How Did The COVID-19 Pandemic Impact Urban Green Spaces? A Multi-Scale Assessment Of Jeddah Megacity (Saudi Arabia), Urban Forestry&Urban Greening, 127493, <https://doi.org/10.1016/j.ufug.2022.127493>
- Afacan, E. ve Avcı, N., 2020. Koronavirüs (COVID-19) Örneği Üzerinden Salgın Hastalıklara Sosyolojik Bir Bakış, Asead, 7, 5, 1-14.
- Ahmadı, A., A., Şirin, H. ve Ergüder, T., 2020. Dünyada Salgın Tarihçesi, Türkiye Sağlık Okuryazarlığı Dergisi, 1(2), 9-19, DOI: 10.54247/SOYD.2020.10.
- Ak Bingül, B., Türk, A. ve Ak, R., 2020. Covid-19 Bağlamında Tarihteki Büyük Salgınlar ve Ekonomik Sonuçları, Journal of Turkish Studies, 15,4, 189-200. <https://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.44242>.
- Aklıbaşında M., Tırnakçı, A. ve Özhancı, E., 2018. Çocuk Oyun Alanlarının Önemi ve Tasarım Kriterlerinin Nevşehir Kenti Örneğinde İrdelenmesi, Inonu University Journal of Art and Design, <http://dx.doi.org/10.16950/iujad.412099>.
- Akpınar, A., 2016. How İs Quality Of Urban Green Spaces Associated With Physical Activity And Health?, Urban Forestry & Urban Greening, 16, 76-83, <https://doi.org/10.1016/j.ufug.2016.01.011>.
- Alkay, E. ve Ocakçı, M., 2003. Kentsel yeşil alanların ekonomik değerlerinin ölçülmesinde kullanılabilecek yöntemlerin irdelenmesi, İtü Dergisi, 2, 1, 60-68.
- Almeida, S., M., Pio, C., A., Freitas, M.C., Reis, M.A., Trancoso, M., A., 2005. Source apportionment of fine and coarse particulate matter in a sub-urban area at the Western European Coast, Atmospheric Environment, 39,17, 3127-3138, <https://doi.org/10.1016/j.atmosenv.2005.01.048>.
- Artvinli, F., 2020. Covid-19 pandemisi altıncı ay değerlendirme raporu.

- Askarizad, R. ve He, J.,2022. Post-pandemic urban design: The equilibrium between social distancing and social interactions within the built environment, Cities,124, 103618, <https://doi.org/10.1016/j.cities.2022.103618>.
- Askarizad, R. ve Safari, H., 2020.The influence of social interactions on the behavioral patterns of the people in urban spaces (case study: The pedestrian zone of Rasht MunicipalitySquare,Iran),Cities,101,102687,<https://doi.org/10.1016/j.cities.2020.102687>.
- Başığmez, M. ve Aydın, C., C., 2021. The COVID-19 Pandemic Teaching Modalities İn Turkey: An Evaluation of School Gardens and Classes, Health Policy and Technology, 10, 3, 100546, <https://doi.org/10.1016/j.hlpt.2021.100546>.
- Benson, N., Bassey, D. ve Palanisami, T., 2021. COVID pollution: impact of COVID-19 pandemic on global plastic waste footprint, Heliyon, 7, 2, <https://doi.org/10.1016/j.heliyon.2021.e06343>.
- Bereitschaft, B. ve Scheller, D. 2020. How Might the COVID-19 Pandemic Affect 21st Century Urban Design, Planning, and Development?, Urban Science ,4,56, <https://doi.org/10.3390/urbansci4040056>.
- Berdejo-Espinola, V., Suárez-Castro, AF., Amano, T., Fielding, K., Oh, R.R.Y. ve Fuller, R., 2021. Urban green space use during a time of stress: A case study during the COVID-19 pandemic in Brisbane, Australia, People and Nature, 3, 3, 597-609.
- Berglihn, E., C. ve Gómez-Baggethun, E., 2021. Ecosystem services from urban forests: The case of Osloomarka, Norway, Ecosystem Services, 51, <https://doi.org/10.1016/j.ecoser.2021.101358>.
- Bherwani, H., Indorkar, T., Sangamner, R., Gupta, A., Anshul, A., M. Nair, M., Singh, A. Ve Kumar, R., 2021. Investigation of Adoption And Cognizance of Urban Green Spaces in India: Post Covid-19 Scenarios, Current Research in Environmental Sustainability,3, <https://doi.org/10.1016/j.crsust.2021.100088>.
- Bu, F., Mak, H., W., Steptoe, A., Wheeler, B. ve Fancourt, D.,2022. Urban greenspace and anxiety symptoms during the COVID-19 pandemic: A 20-month follow up of 19,848 participants in England, Health & Place,77, <https://doi.org/10.1016/j.healthplace.2022.102897>.
- Budak, F. ve Korkmaz, Ş., 2020. COVID-19 Pandemi Sürecine Yönelik Genel Bir Değerlendirme: Türkiye Örneği, Sosyal Araştırmalar ve Yönetim Dergisi, (1), 62-79.
- Buğra, A., Gürkaynak, R., Keyder, Ç., Palat, R. ve Pamuk, Ş., 2020. Türkiye'ye Yeni Bakış Açıları COVID-19 pandemisi yuvarlak masa toplantısı: Pandemi sonrası dünyada uluslararası siyasi ekonomik düzen beklentileri. Türkiye'ye Yeni Bakış Açıları, 63, 138-167. doi:10.1017 / npt.2020.23.

- Bulut, Z., Kılıçaslan, Ç., Deniz, B. ve Kara, B., 2010. Kentsel Ekosistemlerde Sürdürülebilirlik ve Açık-Yeşil Alanlar, III. Ulusal Karadeniz Ormancılık Kongresi, IV, 1484-1493.
- Büyüksalih, İ., 3 Boyutlu Kent Modellerinin Sürdürülebilir Kıyı Alanları Yönetimindeki Kullanımı, Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi, Deniz Bilimleri ve İşletmeciliği Enstitüsü, 2013.
- Cameron, R., Blanuša, T., Taylor, J., Salisbury, A., Halstead, A., Henricot, B. ve Thompson, K., 2012. The domestic garden – Its contribution to urban green infrastructure, *Urban Forestry & Urban Greening*, 11, 2, 129-137, <https://doi.org/10.1016/j.ufug.2012.01.002>.
- Campagnaro, T., Vecchiato, D., Arnberger, A., Celegato, R., Da Re, R., Rizzetto, R., Semenzato, P., Sitzia, T., Tempesta, T. ve Cattaneo, D., 2020. General, stress relief and perceived safety preferences for green spaces in the historic city of Padua (Italy), *Urban Forestry & Urban Greening*, 52, 126695.
- Cui, N., Malleson, N., Houlden, V. ve Comber, A., 2022. Using social media data to understand the impact of the COVID-19 pandemic on urban green space use, *Urban Forestry & Urban Greening*, 74, 127677, <https://doi.org/10.1016/j.ufug.2022.127677>.
- Chalmin-Pui, L., S., Griffiths, A., Roe, J., Heaton, T. ve Cameron, R., 2021. Why garden? – Attitudes and the perceived health benefits of home gardening, *Cities*, 112, <https://doi.org/10.1016/j.cities.2021.103118>.
- Chen, S., Wang, Y., Ni, Z., Zhang, X. ve Xia, B., 2020. Benefits Of The Ecosystem Services Provided By Urban Green Infrastructures: Differences Between Perception And Measurements, *Urban Forestry & Urban Greening*, 54, 126774.
- Chen, W. ve Li, X., 2021. Urban forests' recreation and habitat potentials in China: A nationwide synthesis, *Urban Forestry & Urban Greening*, 66, 127376, <https://doi.org/10.1016/j.ufug.2021.127376>.
- Chen, X., Guo, Y., Yang, C., Ding, F. ve Yuan, Q., 2021. Exploring Essential Travel During COVID-19 Quarantine: Evidence From China, *Transport Policy*, 111, 90-97, <https://doi.org/10.1016/j.tranpol.2021.07.016>.
- Chen, Y., Liu, T. ve Liu, W., 2016. Increasing the use of large-scale public open spaces: A case study of the North Central Axis Square in Shenzhen, China, *Habitat International*, 53, 66-77, <https://doi.org/10.1016/j.habitatint.2015.10.027>.
- Corley, J., Okely, J., A., Taylor, A., M., Page, D., Welstead, M., Skarabela, B., Redmond, P., Cox, S., R. ve Russ, T., C., 2021. Home garden use during COVID-19: Associations with physical and mental wellbeing in older adults, *Journal of Environmental Psychology*, 73, <https://doi.org/10.1016/j.jenvp.2020.101545>.
- Çınar Altınçekiç, S. ve Kart, N., 2000. Kentsel Tasarım Sürecinde Meydanlar, *İstanbul Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi*, 50, 2.

- Çoban, S., G., 2021. Maslow'un İhtiyaçlar Hiyerarşisi Kendini Gerçekleştirme Basamağında Gizil Yetenekler, *European Journal of Educational & Social Sciences*, 6, 1.
- da Schio, N., Phillips, A., Fransen, K., Wolff, M., Haase, D., Ostoić, S., K., Živojinović, I., Vuletić, D., Derks, J., Davies, C., Laforteza, R., Roitsch, D., Winkel, G., De Vreese, R., 2021. The impact of the COVID-19 pandemic on the use of and attitudes towards urban forests and green spaces: Exploring the instigators of change in Belgium, *Urban Forestry & Urban Greening*, 65, <https://doi.org/10.1016/j.ufug.2021.127305>.
- Dadvand, P., Bartoll, X., Basagaña, X., Dalmau-Bueno, A., Martinez, D., Ambros, A., Cirach, M., Triguero-Mas, M., Gascon, M., Borrell, C. ve J Nieuwenhuijsen, M., 2016. Green spaces and General Health: Roles of mental health status, social support, and physical activity, *Environment International*, 91, 161-167, <https://doi.org/10.1016/j.envint.2016.02.029>.
- Dantas, G., Siciliano, B., França, B., B., M. da Silva, C., Arbilla, G., 2020. The impact of COVID-19 partial lockdown on the air quality of the city of Rio de Janeiro, Brazil, *Science of The Total Environment*, 729, 139085, <https://doi.org/10.1016/j.scitotenv.2020.139085>.
- Davies, C. ve Sanesi, G., 2022. COVID-19 and the importance of urban green spaces, *Urban Forestry & Urban Greening*, 74, 127654, <https://doi.org/10.1016/j.ufug.2022.127654>.
- De Meo, I., Claudia, B., Cantiani, M., G., Casagli, A. ve Paletto, A., 2022. Citizens' use of public urban green spaces at the time of the COVID-19 pandemic in Italy, *Urban Forestry & Urban Greening*, 77, 127739, <https://doi.org/10.1016/j.ufug.2022.127739>.
- Demir, B., 2019. Çocuk Oyun Alanları Ve Rekreatif Alanların Kullanıcıları Açısından Değerlendirilmesi (Çankırı İli Örneği), Yüksek Lisans Tezi, Kırıkkale Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Kırıkkale.
- Demir, Z., Kırkık Aydemir, P. ve Önem, H., 2015. Kentsel Yeşil Alanların Düzce Akçakoca Örneğinde Ulaşılabilirlik Bakımından İrdelenmesi, *Düzce Üniversitesi Bilim ve Teknoloji Dergisi*, 3, 272-282.
- Derman, O., 2020. Tarih Boyunca İnsanlığın Salgın Hastalıklarla Mücadelesi, *Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Dergisi*, 63, 26-31.
- Douglas, M., Katikireddi, S., V., Taulbut, M., McKee, M., McCartney, G., 2020. Mitigating the wider health effects of covid-19 pandemic response. *BMJ Clinical Research*, 369, DOI:10.1136/bmj.m1557.
- Duman, G., ve Koçak, N., 2013. Çocuk Oyun Alanlarının Biçimsel Özellikleri Açısından Değerlendirilmesi (Konya İli Örneği), *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 11(1), 64-81.

- Düzenli, T., Tarakçı Eren, E. ve Alpak, E., M., 2017. Müze bahçelerinin peyzaj özellikleriyle kullanıcı memnuniyeti ilişkisi. Turkish studies international periodical for the languages, literature and history of turkish or turkic ,12, 3, 201-214.
- Elizalde, L. ve Lambertucci, S., 2022. Private gardens in a town immersed in a National Park: Potential for conservation and highly valued under COVID lockdown, Landscape and Urban Planning, 226, <https://doi.org/10.1016/j.landurbplan.2022.104481>.
- Eminağaoğlu, Z. ve Yavuz, A., 2010. Kentsel Yeşil Alanların Planlanması ve Tasarımını Etkileyen Faktörler: Artvin İli Örneği, III. Ulusal Karadeniz Ormancılık Kongresi, IV,1536-1547.
- Erdönmez E, M., ve Akı A., 2005. Açık Kamusal Kent Mekanlarının Toplum İlişkilerindeki Etkileri, YTU Arch. Fac. e-Journal , 1, 1.
- Erdönmez, C. ve Atmış, E., 2021. The impact of the Covid-19 pandemic on green space use in Turkey: Is closing green spaces for use a solution? Urban Forestry & Urban Greening, 64, <https://doi.org/10.1016/j.ufug.2021.127295>.
- Ergen, M., 2018. Kentsel Planlama İçerisinde Yer Alan Çocuk Oyun Alanlarının Önemi; Amasya Kenti Örneği, Türkiye Peyzaj Araştırmaları Dergisi, 1:1, 20-25.
- Erkmen, B., Kentsel Kıyı Alanlarının Yeniden Canlandırılması: İstanbul Limanı'na İlişkin Bir Öneri, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul, 2005.
- Facciola, A., Laganà, P. ve Caruso, G., 2021. The COVID-19 Pandemic and Its Implications on The Environment, Environmental Research, 201, 111648, <https://doi.org/10.1016/j.envres.2021.111648>.
- Freeman, S. ve Eykelbosh, A., 2020. COVID-19 and outdoor safety: Considerations for use of outdoor recreational spaces, National Collaborating Centre for Environmental Health, 1-15.
- Fröhlich, A. ve Ciach, M., 2020. Dead tree branches in urban forests and private gardens are key habitat components for woodpeckers in a city matrix, Landscape and Urban Planning, 202, 103869, <https://doi.org/10.1016/j.landurbplan.2020.103869>.
- García-Ávila, F., Valdiviezo-Gonzales, L., Cadme-Galabay, M., Gutiérrez-Ortega, H., Cardenas, L., F., A., Zhindón-Arévalo, C., Flores del Pino, L., 2020. Considerations on water quality and the use of chlorine in times of SARS-CoV-2 (COVID-19) pandemic in the community. Case Studies in Chemical and Environmental Engineering.10.1016/j.cscee.2020.100049.
- Garrido-Cumbrera, M., Foley, R., Correa-Fernández, J., González-Marín, A., Braçe, O. ve Hewlett, D., 2022. The importance for wellbeing of having views of nature from

and in the home during the COVID-19 pandemic. Results from the GreenCOVID study, *Journal of Environmental Psychology*, 83, <https://doi.org/10.1016/j.jenvp.2022.101864>.

Gehl, J., 2010. İnsanlar için şehirler. Washington, DC: Ada Basını

Geng, D., Innes, J., Wu, W. ve Wang, G., 2020, Impacts Of COVID-19 Pandemic On Urban Park Visitation: A Global Analysis, *Journal of Forestry Research* , 32, 553-567.

Grima, N., Corcoran, W., Hill-James, C., Langton, B., Sommer, H. ve Fisher, B., 2020. The importance of urban natural areas and urban ecosystem services during the COVID-19 pandemic, *PLOS ONE*,15(12), <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0243344>.

Grzyb, T., Kulczyk, S., Derek, M. ve Woźniak, E., 2021. Using Social Media To Assess Recreation Across Urban Green Spaces In Times Of Abrupt Change, *Ecosystem Services*, 49, 101297, <https://doi.org/10.1016/j.ecoser.2021.101297>.

Guo, X., Tu, X., Huang, G., Fang, X., Kong, L. ve Wu, J., 2022. Urban Greenspace Helps Ameliorate People's Negative Sentiments During The COVID-19 Pandemic: The Case of Beijing, *Building and Environment*, 109449, <https://doi.org/10.1016/j.buildenv.2022.109449>.

Güngör, S. ve Yıldız, F., 2022. Covid-19 Pandemisi öncesi ve sürecinde kentsel yeşil alanlardaki sosyal ilişkilerin incelenmesi. *Journal of Architectural Sciences and Applications*, 7, 27-39.

Güven, A., 2016. Kent, Kentlileşme ve Kentsel Yönetim İhtiyacı, *Jımp*, 4,1, 21–30.

H. Al-Rohaimi, A. ve Al Otaibi, F., Novel SARS-CoV-2 outbreak and COVID-19 disease; a systemic review on the global pandemic, *Genes & Diseases*,7, 4, 491-501, <https://doi.org/10.1016/j.gendis.2020.06.004>.

Han, X., Sun, T. ve Cao, T., 2021. Study on landscape quality assessment of urban forest parks: Take Nanjing Zijinshan National forest Park as an example, *Ecological Indicators*, 120, 106902, <https://doi.org/10.1016/j.ecolind.2020.106902>.

Hanson, H., Eckberg, E., Widenberg, M. ve Olsson, J., A., 2021. Gardens' contribution to people and urban green space, *Urban Forestry & Urban Greening*, 63, 127198, <https://doi.org/10.1016/j.ufug.2021.127198>.

Hassan, A. ve Megahed, N., 2021. COVID-19 and urban spaces: A new integrated CFD approach for public health opportunities, *Building and Environment*, 204, 108131, <https://doi.org/10.1016/j.buildenv.2021.108131>.

Holden, V., Weich, S., Porto de Albuquerque, J., Jarvis, S. ve Rees, K., 2018. The relationship between greenspace and the mental wellbeing of adults: A systematic review., *PLoS One* 13(9), <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0203000>.

- Huerta, C. M., Ariane Utomo, A., 2021. Evaluating the association between urban green spaces and subjective well-being in Mexico city during the COVID-19 pandemic, Health & Place, 70, <https://doi.org/10.1016/j.healthplace.2021.102606>.
- Isabella, M., Claudia, B., Giulia, C., M., Alessandro, C. ve Alessandro, P., 2022. Citizens' use of public urban green spaces at the time of the COVID-19 pandemic in Italy, Urban Forestry & Urban Greening, 77, <https://doi.org/10.1016/j.ufug.2022.127739>.
- Işık, A., 2021. Salgın Ekonomisine Genel Bir Bakış, Health Sciences, 7, 2.
- İnan, Z., 2008. Kentsel Açık Alanların Kullanıcı Gereksinimlerine Göre Tasarımı, Artvin Çoruh Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi, 9, (1-2), 12-23.
- İnce, F. ve Evcil, F., Y., 2020. COVID-19'un Türkiye'deki İlk Üç Haftası, SdÜ Sağlık Bilimleri Enstitüsü Dergisi, 11, 2.
- İnceoğlu, M., 2007. Kentsel Açık Mekânların Kalite Açısından Değerlendirilmesine Yönelik Bir Yaklaşım: İstanbul Meydanlarının İncelenmesi, Doktora Tezi, Yıldız Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- K Brooks, S., Webster, R., Smith, E. L., Woodland, L., Wessely, S., Greenberg, N. ve Rubin G. J., 2020. The psychological impact of quarantine and how to reduce it: rapid review of the evidence. The Lancet, 395, 912-920 [https://doi.org/10.1016/S0140-6736\(20\)30460-8](https://doi.org/10.1016/S0140-6736(20)30460-8).
- K Fischer, L., Honold, J., Botzat, A., Brinkmeyer, D., Cvejić, R., Delshammar, T., Elands, B., Haase, D., Kabisch, N., Karle-Bhat, S., J., Laforteza, R., Nastran, M., Nielsen, A., B., van der Jagt, A., Vierikko, K., Kowarik, I., 2018. Recreational ecosystem services in European cities: Sociocultural and geographical contexts matter for park use, Ecosystem Services, 31, 455-467, <https://doi.org/10.1016/j.ecoser.2018.01.015>.
- Kahraman, D., M., 2014. İnsan İhtiyaçları ve Mekansal Elverişlilik Kavramları Perspektifinde Yaşanılabilirlik Olgusu ve Mekansal Kalite, Planlama, 24(2), 74-84 doi: 10.5505/planlama.2014.29591.
- Karaküçük, S. ve Gürbüz, B., 2007. Rekrasyon ve Kentleşme, Gazi Kitabevi, Ankara.
- Khan, A., H., Sultana, S., Hossain, S., Hasan, T., Ahmed, H., Sikder, T., 2020. The impact of COVID-19 pandemic on mental health & wellbeing among home-quarantined Bangladeshi students: A cross-sectional pilot study, Journal of Affective Disorders, 277, 121-128, <https://doi.org/10.1016/j.jad.2020.07.135>.
- Khan, G., A., Kamruzzaman, Md., Rahman, Md., N., Mahmood, M., Uddin, Md., A., 2021. Quality of life in the COVID-19 outbreak: influence of psychological distress, government strategies, social distancing, and emotional recovery, Heliyon, 7, 3, e06407, <https://doi.org/10.1016/j.heliyon.2021.e06407>.

- Kleinschroth, F. ve Kowarik I., 2020. COVID-19 Crisis Demonstrates The Urgent Need for Urban Greenspaces, Frontiers in Ecology and the Environment, 18, 6, 318-319 <https://doi.org/10.1002/fee.2230>.
- Korkut, A., Kiper, T. ve Üstün Topal, T., 2017. Kentsel Peyzaj Tasarımda Ekolojik Yaklaşımlar, Artium, 1,5, 14-26.
- Kristjanpoller, W., Michell, K. ve C. Minutolo, M., 2021. A causal framework to determine the effectiveness of dynamic quarantine policy to mitigate COVID-19, Applied Soft Computing, 104, 107241, <https://doi.org/10.1016/j.asoc.2021.107241>.
- Kula, S. ve Çakar, B., 2015. Maslow İhtiyaçlar Hiyerarşisi Bağlamında Toplumda Bireylerin Güvenlik Algısı ve Yaşam Doyumu Arasındaki İlişki, Bartın Üniversitesi İ.İ.B.F. Dergisi, 6, 12.
- Kürkçüoğlu, E., 2016. Etkileşim Arayüzü Olarak Meydanlar ve Yönetimi, Meydanlarda Tasarım, Yönetim ve Organizasyon Sempozyumu.
- Larson, L., R., Mullenbach, L., Browning, M., Rigolon, A., Thomsen, J., Metcalf, C., E., Reigner, N., Sharaievska, I., McAnirlin, O., D'Antonio, A., Cloutier, S., Helbich, M. ve Labib, S.K., 2022. Greenspace and park use associated with less emotional distress among college students in the United States during the COVID-19 pandemic, Environmental Research, 204, <https://doi.org/10.1016/j.envres.2021.112367>.
- Lehberger, M. Kleih, A. ve Sparke, K. 2021. Self-reported well-being and the importance of green spaces – A comparison of garden owners and non-garden owners in times of COVID-19, Landscape and Urban Planning, 212, <https://doi.org/10.1016/j.landurbplan.2021.104108>.
- Lim, S., Pik-Shan Kong, A. ve Tuomilehto, J., 2021. Influence of COVID-19 pandemic and related quarantine procedures on metabolic risk, Primary Care Diabetes, 15, 5, 745-750, <https://doi.org/10.1016/j.pcd.2021.07.008>.
- Liu, S. ve Wang, X., 2021. Reexamine The Value Of Urban Pocket Parks Under The Impact Of The COVID-19, Urban Forestry & Urban Greening, 64, 127294, <https://doi.org/10.1016/j.ufug.2021.127294>.
- Liu, Y., Kuo, R. ve Shih, S., 2020. COVID-19: The first documented coronavirus pandemic in history, Biomedical Journal, 43, 4, 328-333. <https://doi.org/10.1016/j.bj.2020.04.007>.
- Lopez, B., Kennedy, C., Field, C. ve McPhearson, T., 2021. Who Benefits From Urban Green Spaces During Times of Crisis? Perception and Use of Urban Green Spaces in New York City During The COVID-19 Pandemic, Urban Forestry & Urban Greening, 65, 127354, <https://doi.org/10.1016/j.ufug.2021.127354>.
- M.Salama, A., 2020. Coronavirus questions that will not go away: interrogating urban and socio-spatial implications of COVID-19 measures, Emerald Open Research, 2: 14.

- Maury-Mora, M., Gómez-Villarino, M., T. ve Varela-Martínez, C., 2022. Urban green spaces and stress during COVID-19 lockdown: A case study for the city of Madrid, *Urban Forestry & Urban Greening*, 69, <https://doi.org/10.1016/j.ufug.2022.127492>.
- Memiş, L. ve Gülcan, S., 2020. Kentsel Alanda Çocuk ve Çocuk Oyun Alanları: Giresun Merkez İlçe Örneğinde Bir Araştırma, *Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 16, 27, DOI: 10.26466/opus.692731.
- Mitchell, M. ve Devisscher, T., 2022. Strong relationships between urbanization, landscape structure, and ecosystem service multifunctionality in urban forest fragments, *Landscape and Urban Planning*, 228, 104548, <https://doi.org/10.1016/j.landurbplan.2022.104548>.
- Moulay, A., Ujang, N. ve Said, I., 2017. Legibility Of Neighborhood Parks As A Predictor For Enhanced Social Interaction Towards Social Sustainability, *Cities*, 61, 58-64, <https://doi.org/10.1016/j.cities.2016.11.007>.
- Natalie L.R. Love, Nguyen, V., Pawlak, C., Pineda, A., Reimer, J., Yost, J., Fricker, A., Ventura, J., Doremus, J., Crow, T. ve Ritter, M., 2022. Diversity and structure in California's urban forest: What over six million data points tell us about one of the world's largest urban forests, *Urban Forestry & Urban Greening*, 74, 127679, <https://doi.org/10.1016/j.ufug.2022.127679>.
- Nieuwenhuijsen, M., 2021. New urban models for more sustainable, liveable and healthier cities post COVID-19; reducing air pollution, noise and heat island effects and increasing green space and physical activity, *Environment International*, 157, 106850, <https://doi.org/10.1016/j.envint.2021.106850>.
- Noszczyk, T., Gorzelany, J., Kukulska-Kozieł, A., Józef Hernik, J., 2022. The impact of the COVID-19 pandemic on the importance of urban green spaces to the public, *Land Use Policy*, 113, 105925, <https://doi.org/10.1016/j.landusepol.2021.105925>.
- O'Brien, L., Urbanek, R. ve Gregory, J., 2022. Ecological functions and human benefits of urban forests, *Urban Forestry & Urban Greening*, 75, 127707, <https://doi.org/10.1016/j.ufug.2022.127707>.
- Önen, M., 2007. Kentsel Kıyı Mekanı Olarak Akarsuların Rekreatif Kullanım Potansiyelinin İrdelenmesi: Eskişehir Porsuk Çayı Ve İstanbul Kurbağalıdere Örneği, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Ortiz-Calvo, E., Martínez-Alés, G., Mediavilla, R., González-Gómez, E., Fernández Jiménez, E., Bravo-Ortiz, M. ve Moreno-Küstner, B., 2022. The role of social support and resilience in the mental health impact of the COVID-19 pandemic among healthcare workers in Spain, *Journal of Psychiatric Research*, 148, 181-187, <https://doi.org/10.1016/j.jpsychires.2021.12.030>.

- Özbilen, B. ve Akar, G., 2023. Designing pandemic resilient cities: Exploring the impacts of the built environment on infection risk perception and subjective well-being, Travel Behaviour and Society, 30, 105-117, <https://doi.org/10.1016/j.tbs.2022.08.013>.
- Özcan, Z., Bayraktar, N., Görer, N. ve Tekel, A., 2003. Kente Dair Analitik Bir Çözümleme: Sokaklar 'İlk Yıl Şehir Planlama Atölyesi Deneyimi', Gazi Üniversitesi Mühendislik Mimarlık Fakültesi Dergisi, 18, 2, 17-30.
- Özdemir A., 2009, Katılımcı Kentli Kimliğinin Oluşumunda Kamusal Yeşil Alanların Rolü: Ankara Kent Parkları Örneği, Süleyman Demirel Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi, 1, 144-153.
- Özkalp, E. ve Kirel, Ç., 2003. Örgütsel Davranış, Anadolu Üniversitesi Web-Ofset, Eskişehir.
- Özkan, D., G., 2007. Kentsel Rekreasyon Alanı Olarak Alışveriş Caddelerinin İncelenmesi: Trabzon Örneği, Uluslararası Bilimsel Araştırmalar Dergisi, 2,2 ,444-453.
- Özkan, D., G., 2019. On the coast of the city: Place and place dependence, SETSCI, 4 (7), 168-171.
- Özkan, D. G. ve Akyol, D., 2020. "Kentsel Kıyı Alanlarının Dönüşümü ve Kent Kimliği: Trabzon Kenti Örneği", *New Developments in Education and Social Sciences*, Ankara: Gece Kitaplığı.
- Pan, C., Yue, H., Zhu, L., Ma, G. ve Wang, H., 2021. Prophylactic vaccine delivery systems against epidemic infectious diseases, Advanced Drug Delivery Reviews, 176, 113867, <https://doi.org/10.1016/j.addr.2021.113867>.
- Pei, Y., Pei, Q., Lee, H., F., Qiu, M., ve Yang, Y., 2022. Epidemics in pre-industrial Europe: Impacts of climate change, economic well-being, and population, Anthropocene, 37, 100317, <https://doi.org/10.1016/j.ancene.2021.100317>.
- Pipitone, J. ve Jović, S., 2021. Urban green equity and COVID-19: Effects on park use and sense of belonging in New York City, Urban Forestry & Urban Greening, 65, 127338, <https://doi.org/10.1016/j.ufug.2021.127338>.
- Poortinga, W., Bird, N., Hallingberg, B., Phillips, R. ve Williams, D., 2021. The role of perceived public and private green space in subjective health and wellbeing during and after the first peak of the COVID-19 outbreak, *Landscape and Urban Planning*, 211, <https://doi.org/10.1016/j.landurbplan.2021.104092>.
- Randrup, T., B., Svännel, J., Sunding, A., Jansson, M. ve Sang, A., O., 2021. Urban open space management in the Nordic countries. Identification of current challenges based on managers' perceptions, Cities, 115, 103225, <https://doi.org/10.1016/j.cities.2021.103225>.

- Raveendran, A.V., ve Jayadevan, R., 2020. Reverse quarantine and COVID-19, Diabetes & Metabolic Syndrome: Clinical Research & Reviews, 14, 5, 1323-1325, <https://doi.org/10.1016/j.dsx.2020.07.029>.
- Ren, H., He, X., Bian, X., Shang, X. ve Liu, J., 2021. The Protective Roles of Exercise and Maintenance of Daily Living Routines for Chinese Adolescents During the COVID-19 Quarantine Period, Journal of Adolescent Health, 68, 1, 35-42, <https://doi.org/10.1016/j.jadohealth.2020.09.026>.
- Ring, Z., Damyanovic, D. ve Reinwald, F., 2021. Green And Open Space Factor Vienna: A Steering And Evaluation Tool For Urban Green İnfrastructure, Urban Forestry & Urban Greening, 62, 127131, <https://doi.org/10.1016/j.ufug.2021.127131>.
- Sancar, C. ve Acar, C., 2016. Türkiye’de Kent Peyzajının Yeni Yüzleri Olarak Meydanlar: Trabzon-Ortahisar “Atatürk Alanı” Dönüşüm Projesi, İnönü Üniversitesi Sanat ve Tasarım Dergisi, 6,13, 57-73.
- Sanesi, G., ve Chiarello, F., 2006. Residents And Urban Green Spaces: The Case Of Bari, Urban Forestry & Urban Greening, 4, 3–4, 125-134, <https://doi.org/10.1016/j.ufug.2005.12.001>.
- Sarhadi, F. ve Rad, V., B., 2020. The structural model for thermal comfort based on perceptions individuals in open urban spaces, Building and Environment, 185, 107260, <https://doi.org/10.1016/j.buildenv.2020.107260>.
- Serter, G., 2013. Şikago Okulu Kent Kuramı: Kentsel Ekolojik Kuram, Planlama, 23(2):67-76, doi: 10.5505/planlama.2013.98608.
- Sharifi, A. ve Khavarian-Garmsir, R., A., 2020. The COVID-19 pandemic: Impacts on cities and major lessons for urban planning, design, and management, Science of The Total Environment, 749, 142391, <https://doi.org/10.1016/j.scitotenv.2020.142391>.
- Soga, M., Evans, M., Tsuchiya, K. ve Fukano, Y., 2020. A room with a green view: the importance of nearby nature for mental health during the COVID-19 pandemic, Ecological Applications, 31, 7, <https://doi.org/10.1002/eap.2248>.
- Soga, M., Evans, M., Cox, DTC. ve Gaston, KJ., 2021. Impacts of the COVID-19 pandemic on human–nature interactions: Pathways, evidence and implications, People and Nature, 3,3, 518-527, <https://doi.org/10.1002/pan3.10201>.
- Soto, E., H., Botero, C., M., Milanés, C., B., Rodríguez-Santiago, A., Palacios-Moreno, M., Díaz-Ferguson, E., Velázquez, Y., R., Abbehusen, A., Guerra-Castro, E., Simoes, N., Muciño-Reyes, M., Filho, J., R., S., 2021. How does the beach ecosystem change without tourists during COVID-19 lockdown?, Biological Conservation, 255, 108972, <https://doi.org/10.1016/j.biocon.2021.108972>.

- Stessens, P., Canters, F., Huysmans, M. ve Z. Khan, A., 2020. Urban green space qualities: An integrated approach towards GIS-based assessment reflecting user perception, Land Use Policy, 91, 104319, <https://doi.org/10.1016/j.landusepol.2019.104319>.
- Setiowati, R., Koestoer, R.H., Mizuno, K. ve Hasibuan, H. S., 2023. GJESM,9,3,589-606. DOI:10.22035/gjesm.2023.03.15.
- Su, J., He, X., Qing, L., Niu, T., Cheng, Y. ve Peng, Y., 2021. A Novel Social Distancing Analysis In Urban Public Space: A New Online Spatio-Temporal Trajectory Approach, Sustainable Cities and Society, 68, 102765, <https://doi.org/10.1016/j.scs.2021.102765>.
- Şirin, H., Ergüder, M. ve Ahmadı, A., A., Aralık 2020. Dünyada Salgın Tarihçesi, Türkiye Sağlık Okuryazarlığı Dergisi, 9-19.
- Tapırsız, Ö., Kıykaç Altınbas S., 2022. Microorganisms existed before us on the blue planet: The history of pandemics. Turk J Womens Health, 2, 2, 53-69.
- Tavárez, H. ve Elbakidze, L., 2021. Urban forests valuation and environmental disposition: The case of Puerto Rico, Forest Policy and Economics, 131, 102572, <https://doi.org/10.1016/j.forpol.2021.102572>.
- Taşan, C., Tekin, H., H., Çetinöz, E. ve Demirden, A., 2020. Kovid 19 Salgını ve Sonrası Psikolojik ve Sosyolojik Değerlendirmeler, Polis Akademisi Yayınları, 90,35.
- Tekin, A., 2021. Tarihten Günümüze Epidemiler, Pandemiler ve Ekonomik sonuçları, Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 40, 330-355.
- Tekir, S., 2019. Erken Cumhuriyet Dönemi Bulaşıcı Hastalıklarla Mücadele (1923-1930), Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi, 407-430, <https://orcid.org/0000-0001-5862-2548>.
- Uchiyama, Y. ve Kohsaka, R., 2020. Access and Use of Green Areas during the COVID 19 Pandemic: Green Infrastructure Management in the “New Normal”, Sustainability, 12-9842, 2-9.
- Ugolini, F., Massetti, L., Calaza-Martínez, P., Cariñanos, P., Dobbs, C., Ostoić, S, K., A, M., Pearlmutter, D., Saaroni, H., Šaulienė, I., Simoneti, M., Verlič, A., Vuletić, D. ve Sanesi, G., 2020. Effects of the COVID-19 pandemic on the use and perceptions of urban green space: An international exploratory study, Urban Forestry & Urban Greening, 56, 126888, <https://doi.org/10.1016/j.ufug.2020.126888>.
- Ugolini, F., Massetti, L., Pearlmutter, D. ve Sanesi, G., 2021. Usage Of Urban Green Space And Related Feelings Of Deprivation During The COVID-19 Lockdown: Lessons Learned From An Italian Case Study, Land Use Policy, 105, 105437, <https://doi.org/10.1016/j.landusepol.2021.105437>.
- Ünal, M., 2009. Çocuk Gelişiminde Oyun Alanlarının Yeri ve Önemi, İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 10, 2, 95-109.

- Vanderbruggen, N., Matthys, F., Van Laere, S., Zeeuws, D., Santermans, L., Van den Ameerle, S. ve Crunelle, C., 2020. Self-Reported Alcohol, Tobacco, and Cannabis Use during COVID-19 Lockdown Measures: Results from a Web-Based Survey, *European Addiction Research*, 26, 6, 7, 309-315, doi: 10.1159/000510822.
- Vanhatalo, J. ve Partanen, J., 2022. Exploring The Spectrum Of Urban Area Key Figures Using Data From Finland And Proposing Guidelines For Delineation Of Urban Areas, *Land Use Policy*, 112, 105822, <https://doi.org/10.1016/j.landusepol.2021.105822>.
- Venter, Z., S., Barton D., N., Gundersen, V., Figari, H. ve Nowell, M., 2020. Urban nature in a time of crisis: recreational use of green space increases during the COVID-19 outbreak in Oslo, Norway, *Environmental Research Letters*, 15,10, DOI 10.1088/1748-9326/abb396.
- Vimal, R., 2022. The impact of the Covid-19 lockdown on the human experience of nature, *Science of The Total Environment*, 803, 149571, <https://doi.org/10.1016/j.scitotenv.2021.149571>.
- Wan, C., Shen, G., Q. ve Choi, S., 2021, Underlying relationships between public urban green spaces and social cohesion: A systematic literature review, *City, Culture and Society*, 24,100383, <https://doi.org/10.1016/j.ccs.2021.100383>.
- Wan, C., Shen, G., Q. ve Choi, S., 2020. Effects of physical and psychological factors on users' attitudes, use patterns, and perceived benefits toward urban parks, *Urban Forestry & Urban Greening*, 51, 126691.
- Wang, J. ve Foley, K., 2021. Assessing the performance of urban open space for achieving sustainable and resilient cities: A pilot study of two urban parks in Dublin, Ireland, *Urban Forestry & Urban Greening*, 62, 127180, <https://doi.org/10.1016/j.ufug.2021.127180>.
- Xie, J., Luo, S., Furuya, K. ve Sun, D., 2020. Urban Parks As Green Buffers During The Covid-19 Pandemic. *Sustainability*,12, 6751. <https://doi.org/10.3390/su12176751>.
- Yalçınır Ercoşkun, Ö. ve Karaaslan Ş., 2009. Geleceğin Ekolojik ve Teknolojik Kentleri, *Megaron*, 4, 1.
- Yaldızıcı, B., Mayıs 2021. Yedi İklim'e huzur dağıtmak istiyoruz, *Plant Dergisi*,38,24.
- Yang, Y., Lu, Y., Yang, L., Gou, Z. ve Liu, Y., 2021. Urban greenery cushions the decrease in leisure-time physical activity during the COVID-19 pandemic: A natural experimental study, *Urban Forestry & Urban Greening*, 62, <https://doi.org/10.1016/j.ufug.2021.127136>.
- Yavuz, A., Canbakkal Ataoğlu, N. ve Acar, H., 2020. The Identification of The City on The Legibility and Wayfinding Concepts: A Case of Trabzon, *Journal of Contemporary Urban Affairs*, 4, 2, 1-12.

- Yetişkul Şenbil, E., 2020. Kentler ve Yeni Kentsel Kuramlar: Kentleşmeyi Merkezine Alan Üç Kuram Üzerine, Planlama, 30,3, 332–341, doi: 10.14744/planlama.2020.81488.
- Zaldo-Aubanell, Q., Serra, I., Bach, A., Knobel, P., Campillo i López, F., Belmonte, J., Daunis-i-Estadella, P., Maneja, R., 2022. Environmental heterogeneity in human health studies. A compositional methodology for Land Use and Land cover data, Science of The Total Environment, 806, Part 1, 150308, <https://doi.org/10.1016/j.scitotenv.2021.150308>.
- Zambrano-Monserrate, M., Ruano, M., A., ve Sánchez Alcalde, L., 2020. Indirect effects of COVID-19 on the environment, Science of The Total Environment, 728, 138813. 10.1016/j.scitotenv.2020.138813.
- Zhang, L., Yok, T., P. ve Richards, D., 2021. Relative importance of quantitative and qualitative aspects of urban green spaces in promoting health, Landscape and Urban Planning, 213, 104131, <https://doi.org/10.1016/j.landurbplan.2021.104131>.
- Zhu, J.ve Xu, C., 2021. Sina microblog sentiment in Beijing city parks as measure of demand for urban green space during the Covid-19, Urban Forestry & Urban Greening, 58. <https://doi.org/10.1016/j.ufug.2020.126913>.
- URL-1, <https://www.unicef.org/turkiye/hikayeler/covid-19-sik-sorulan-sorular>, 05.03.2022
- URL-2, https://www.who.int/health-topics/coronavirus#tab=tab_1, 05.03.2022
- URL-3, <https://covid19.who.int/table>, 17.11.2022
- URL-4, <https://www.icisleri.gov.tr/81-il-valiligine-kademeli-normallesme-tedbirleri-genelgesi-gonderildi>, 20.03.2022
- URL-5, Gallery of How Has Public Space Changed in 2020?-1(archdaily.com), 26.03.2022
- URL-6, <https://www.aa.com.tr/tr/turkiye/izmirde-yesil-alanlarda-cemberli-sosyal-mesafe-donemi/1849621>, 05.04.2022
- URL-7, <https://login.riadanda.com/>, 11.11.2022
- URL-8, https://www.ntv.com.tr/galeri/turkiye/dunyanin-en-dar-sokaginda-sosyal-mesafe-korunuyor,aj4DYEvuokS7grsSPRwqBA/TPUGudt_aE-rZdE1Qwejdg, 07.11.2022
- URL-9, <https://www.dezeen.com/2020/04/16/studio-precht-parc-de-la-distance-social-distancing-coronavirus/#>, 05.04.2022
- URL-10, <https://www.latimes.com/entertainment-arts/story/2020-12-29/14-clever-covid-19-design-solutions-from-around-the-world>, 24.01.2022

- URL-11, <https://www.designboom.com/design/mi-casa-your-casa-playful-urban-installation-social-distancing-06-19-2020/>, 05.04.2022
- URL-12 <https://tr.pinterest.com/pin/441141726003746043/?mt=login>, 24.01.2022
- URL-13, https://www.archdaily.com/953517/how-has-public-space-changed-in-2020/5fda6c4c63c0179859000077-how-has-public-space-changed-in-2020-image?next_project=no, 07.11.2022
- URL-14, https://tr.wikipedia.org/wiki/Times_Square, 07.11.2022
- URL-15, https://www.ntv.com.tr/galeri/seyahat/sehirlerin-kalbinin-attigi-yerler-dunyanin-en-unlu-meydanlari,tiRWZK_xAk2S5Zj9wpEg7Q/P9XqTrw_oEe4lAMtXhWaJA, 07.11.2022
- URL-16, <https://www.tarihiolaylar.com/galeriler/dunyanin-en-meshur-meydanlari-389>, 07.11.2022
- URL-17, <https://www.nationalturk.com/seyahat/dunyanin-en-unlu-caddeleri/>, 07.11.2022
- URL-18, <http://mimdap.org/2010/03/carlos-ferrater-ve-akdeniz-modernizmi/>, 7.11.2022
- URL-19, <https://gunceloku.com/galeri/rio-de-janeiro-hangi-ulkede-bulunuyor-0-6974>, 07.11.2022
- URL-20, <https://parisgezgini.com.tr/louvre-muzesi-tum-bolumler/>, 07.11.2022
- URL-21, <https://gezilecekyerler-listesi.com/borghese-galerisi/>, 07.11.2022
- URL-22, <https://www.muzebileterleri.com/bilet/italya/roma/borghese-galerisi-bileti/>, 07.11.2022
- URL-23, <https://www.muzebileterleri.com/bilet/hollanda/amsterdam/van-gogh-muzesi/>, 07.11.2022
- URL-24, <https://kitaplikkedisi.com/guzelseyler/van-gogh-muzesi-yeni-girisine-aycicegi-labirenti/>, 07.11.2022
- URL-25, <https://www.ytur.net/gezi-rehberi/viyana/prater-lunaparki.html>, 07.11.2022
- URL-26, <https://www.bilgiustam.com/avustralyanin-baskenti-canberra/>, 07.11.2022
- URL-27, <https://edumag.net/galeri/dunyanin-en-guzel-10-sehir-parki/>, 07.11.2022

8. EKLER

EK 1. Anket Formu

COVID-19 SALGINININ KENTSEL AÇIK MEKAN KULLANIMI ÜZERİNDEKİ ETKİLERİNİN ARAŞTIRILMASI: TRABZON ÖRNEĞİ

1. Cinsiyetiniz

- ☐ Kadın
- ☐ Erkek

2. Yaşınız

- ☐ 0-18
- ☐ 18-24
- ☐ 25-34
- ☐ 35-44
- ☐ 45-54
- ☐ 55-64
- ☐ 65 ve üstü

3. Medeni Durumunuz

- ☐ Evli
- ☐ Bekar
- ☐ Diğer

4. Varsa çocuk sayınız

- ☐ 1
- ☐ 2
- ☐ 3
- ☐ 4 ve daha fazla

5. Eğitim Durumunuz

- ☐ Okur yazar
- ☐ İlkokul
- ☐ Lise
- ☐ Lisans
- ☐ Yüksek Lisans
- ☐ Doktora

6. Mesleğiniz

- ☐ Öğrenci
- ☐ Memur
- ☐ İşçi
- ☐ Ev Hanımı
- ☐ Emekli
- ☐ İşsiz
- ☐ İşyeri sahibi
- ☐ Özel sektör çalışanı

7. Gelir Düzeyi

- ☐ Gelirim yok
- ☐ 2500 ve altı
- ☐ 2501-5000
- ☐ 5001-7000
- ☐ 7001 ve üstü

8. Salgın öncesi dönemde en çok ziyaret ettiğiniz kentsel mekan türü? Kullanım sıklığına göre, önem sırasını dikkate alarak en fazla beş tercih yapınız.

	1	2	3	4	5
Parklar					
Meydanlar					
Sokaklar					
Alışveriş sokakları					
Mesire yerleri-Yaylalar					
Kentsel yeşil alanlar					
Kent dışı yüksek alanlar					
Kıyılar					
Vadiler					

9. Salgın öncesi dönemde kentsel açık alanları ne sıklıkta kullanırdınız

- ☐ Her gün
- ☐ Haftada bir gün
- ☐ Haftada birkaç gün
- ☐ Ayda bir gün
- ☐ Ayda birkaç gün

10. Kullanım amacınız ne idi? (Birden fazla seçim yapabilirsiniz.)

- ☐ Zorunlu işler için (işe, okula gitmek)
- ☐ Alışveriş yapmak
- ☐ Spor yapmak
- ☐ Temiz hava almak
- ☐ Çocukları gezdirmek
- ☐ Fotoğraf çektiirmek
- ☐ Piknik yapmak
- ☐ Diğer insanlarla buluşmak
- ☐ Doğayı gözlemlemek
- ☐ Dinlenmek, eğlenmek

11. Salgın öncesi dönemde bulunduğunuz kentsel açık mekanlardaki sosyal mesafe tercihiniz?

- ☐ Sosyal mesafeye dikkat etmezdim
- ☐ İnsanlardan uzak durmaya çalışırdım
- ☐ Oturmak için en az 1-2 m olmasına dikkat ederdim

12. Salgın öncesi dönemde en çok hangi tür mekanları tercih ederdingiz?

- ☐ Açık mekan
- ☐ Kapalı mekan

13. Salgın döneminde kentsel alanları kullanma durumunuzda bir değişiklik oldu mu?

- ☐ Evet
- ☐ Hayır
- ☐ Kısmen

14. Salgın döneminde kentsel açık alanlar sizin için ne ifade ediyor? Önem sırasına göre üç tercih yapınız.

	1	2	3
Bulaşma ve risk ortamı			
Vazgeçilmez bir ortam			
Temiz hava alabileceğim bir yer			
Sadece açık alan			
Arkadaşlarımla buluşma ortamı			
Güvensiz ortamlar			
Kaygı uyandıran mekanlar			
Psikolojik sağlığımız için önemli alanlar			
Kentin ekonomik değerleri			
Toplumsal iletişim kanalları			

TRABZON KENT MEYDANI

Aşağıdaki soruların her biri için bu başlıkla ilişkisini kurarak katılma durumunuzu 1 (en az) 5 (en çok) olacak şekilde işaretleyiniz.

Aşağıdaki ifadeleri, salgın döneminden sonra meydanların işlevleri ile ilişkilendirerek puanlandırınız.

	1	2	3	4	5
1)İnsanların toplanma ve buluşma mekanı					
2)Sanatsal etkinlikler alanı					
3)Açık hava rekreasyon alanları					
4)Farklı sosyal gruplara hitap eder					
5)Sosyal ve kültürel etkinliklerle kamusal yaşamı destekler					
6)Sosyal iletişim ve etkileşim alanı					
7)Kentın odak ve düğüm noktası					
8)Çok fonksiyonlu alanlar					
9)Yön bulmada önemli bir işaret ögesi					
10)Alışveriş alanları					
11)Taşıt ve/veya yaya sirkülasyonu içerir					
12)Ulaşım aksları					
13)Su ve yeşil gibi doğal öğelere sahip					
14)Anıt gibi mekânsal öğelere sahip					
15)Aktivite alanlarına sahip					
16)Oyun donatılarına sahip					
17)İlgi çekici					
18)Güven verir					
19)Herkesin kullanımına uygundur					
20)Yeterli ve etkilidir					

TRABZON YAYA SOKAKLARI

Aşağıdaki soruların her biri için bu başlıkla ilişkisini kurarak katılma durumunuzu 1 (en az) 5 (en çok) olacak şekilde işaretleyiniz

Aşağıdaki ifadeleri, salgın döneminden sonra yaya sokaklarının işlevleri ile ilişkilendirerek puanlandırınız.

	1	2	3	4	5
İnsanların toplanma ve buluşma mekanı					
Sanatsal etkinlikler alanı					
Açık hava rekreasyon alanları					
Farklı sosyal gruplara hitap eder					
Sosyal ve kültürel etkinliklerle kamusal yaşamı destekler					
Sosyal iletişim ve etkileşim alanı					
Kentin odak ve düğüm noktası					
Çok fonksiyonlu alanlar					
Yön bulmada önemli bir işaret ögesi					
Alışveriş alanları					
Taşıt ve/veya yaya sirkülasyonu içerir					
Ulaşım aksları					
Su ve yeşil gibi doğal öğelere sahip					
Anıt gibi mekânsal öğelere sahip					
Aktivite alanlarına sahip					
Oyun donatılarına sahip					
İlgi çekici					
Güven verir					
Herkesin kullanımına uygundur					
Yeterli ve etkilidir					

TRABZON KIYILARI

Aşağıdaki soruların her biri için bu başlıkla ilişkisini kurarak katılma durumunuzu 1 (en az) 5 (en çok) olacak şekilde işaretleyiniz

Aşağıdaki ifadeleri, salgın döneminden sonra kıyıların işlevleri ile ilişkilendirerek puanlandırınız.

	1	2	3	4	5
İnsanların toplanma ve buluşma mekanı					
Sanatsal etkinlikler alanı					
Açık hava rekreasyon alanları					
Farklı sosyal gruplara hitap eder					
Sosyal ve kültürel etkinliklerle kamusal yaşamı destekler					
Sosyal iletişim ve etkileşim alanı					
Kentin odak ve düğüm noktası					
Çok fonksiyonlu alanlar					
Yön bulmada önemli bir işaret ögesi					
Alışveriş alanları					
Taşıt ve/veya yaya sirkülasyonu içerir					
Ulaşım aksları					
Su ve yeşil gibi doğal öğelere sahip					
Anıt gibi mekânsal öğelere sahip					
Aktivite alanlarına sahip					
Oyun donatılarına sahip					
İlgi çekici					
Güven verir					
Herkesin kullanımına uygundur					
Yeterli ve etkilidir					

TRABZON YEŞİL ALANLARI

Aşağıdaki soruların her biri için bu başlıkla ilişkisini kurarak katılma durumunuzu 1 (en az) 5 (en çok) olacak şekilde işaretleyiniz

Aşağıdaki ifadeleri, salgın döneminden sonra yeşil alanların işlevleri ile ilişkilendirerek puanlandırınız.

	1	2	3	4	5
İnsanların toplanma ve buluşma mekanı					
Sanatsal etkinlikler alanı					
Açık hava rekreasyon alanları					
Farklı sosyal gruplara hitap eder					
Sosyal ve kültürel etkinliklerle kamusal yaşamı destekler					
Sosyal iletişim ve etkileşim alanı					
Kentin odak ve düğüm noktası					
Çok fonksiyonlu alanlar					
Yön bulmada önemli bir işaret ögesi					
Alışveriş alanları					
Taşıt ve/veya yaya sirkülasyonu içerir					
Ulaşım aksları					
Su ve yeşil gibi doğal öğelere sahip					
Anıt gibi mekânsal öğelere sahip					
Aktivite alanlarına sahip					
Oyun donatılarına sahip					
İlgi çekici					
Güven verir					
Herkesin kullanımına uygundur					
Yeterli ve etkilidir					

TRABZON TARİHİ MEKANLARI

Aşağıdaki soruların her biri için bu başlıkla ilişkisini kurarak katılma durumunuzu 1 (en az) 5 (en çok) olacak şekilde işaretleyiniz

Aşağıdaki ifadeleri, salgın döneminden sonra meydanların işlevleri ile ilişkilendirerek puanlandırınız.

	1	2	3	4	5
İnsanların toplanma ve buluşma mekanı					
Sanatsal etkinlikler alanı					
Açık hava rekreasyon alanları					
Farklı sosyal gruplara hitap eder					
Sosyal ve kültürel etkinliklerle kamusal yaşamı destekler					
Sosyal iletişim ve etkileşim alanı					
Kentin odak ve düğüm noktası					
Çok fonksiyonlu alanlar					
Yön bulmada önemli bir işaret ögesi					
Alışveriş alanları					
Taşıt ve/veya yaya sirkülasyonu içerir					
Ulaşım aksları					
Su ve yeşil gibi doğal öğelere sahip					
Anıt gibi mekânsal öğelere sahip					
Aktivite alanlarına sahip					
Oyun donatılarına sahip					
İlgi çekici					
Güven verir					
Herkesin kullanımına uygundur					
Yeterli ve etkilidir					

TRABZON ÇOCUK OYUN ALANLARI

Aşağıdaki soruların her biri için bu başlıkla ilişkisini kurarak katılma durumunuzu 1 (en az) 5 (en çok) olacak şekilde işaretleyiniz

Aşağıdaki ifadeleri, salgın döneminden sonra meydanların işlevleri ile ilişkilendirerek puanlandırınız.

	1	2	3	4	5
İnsanların toplanma ve buluşma mekanı					
Sanatsal etkinlikler alanı					
Açık hava rekreasyon alanları					
Farklı sosyal gruplara hitap eder					
Sosyal ve kültürel etkinliklerle kamusal yaşamı destekler					
Sosyal iletişim ve etkileşim alanı					
Kentin odak ve düğüm noktası					
Çok fonksiyonlu alanlar					
Yön bulmada önemli bir işaret ögesi					
Alışveriş alanları					
Taşıt ve/veya yaya sirkülasyonu içerir					
Ulaşım aksları					
Su ve yeşil gibi doğal öğelere sahip					
Anıt gibi mekânsal öğelere sahip					
Aktivite alanlarına sahip					
Oyun donatılarına sahip					
İlgi çekici					
Güven verir					
Herkesin kullanımına uygundur					
Yeterli ve etkilidir					

ÖZGEÇMİŞ

İlk orta ve lise öğrenimini Trabzon'daki okullarda tamamladı. 2011 yılında Karadeniz Teknik Üniversitesi Orman Fakültesi Orman Mühendisliği Bölümü'nde lisans eğitime başlayarak 2015 yılında onur öğrencisi olarak mezun oldu. 2019 yılında Karadeniz Teknik Üniversitesi Orman Fakültesi Peyzaj Mimarlığı Bölümü'nde lisans üstü eğitime başladı. B2 seviyesinde ingilizce bilmektedir. Evlidir.

